

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
PRÁVNICKÁ FAKULTA

SLOBODA PREJAVU

a jej limity

IV. ústavné dni

Tomáš Majerčák (ed.)

KOŠICE 2016

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Právnická fakulta

Sloboda prejavu a jej limity - IV. ústavné dni

Tomáš Majerčák (ed.)

Košice 2016

MAJERČÁK, T. (ed.): *Sloboda prejavu a jej limity - IV. ústavné dni*.
Košice UPJŠ 2016.

Tento zborník vedeckých prác vznikol v rámci IV. ústavných dní, ktoré organizoval Ústavný súd Slovenskej republiky spolu s Právnickou fakultou Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ktorých nosnou témou bola Sloboda prejavu a jej limity.

Editor:

JUDr. JCLic. Tomáš Majerčák, PhD.

Katedra ústavného práva a správneho práva, Právnická fakulta, UPJŠ v Košiciach

Recenzenti:

doc. JUDr. Imrich Kanárik, CSc.

Katedra teórie štátu a práva, Právnická fakulta, UPJŠ v Košiciach

doc. JUDr. Martin Vernarský, PhD.

Katedra verejnoprávných disciplín, Fakulta verejnej správy, UPJŠ v Košiciach

© 2016 Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv

Za odbornú a jazykovú stránku tohto zborníka zodpovedajú autori jednotlivých príspevkov. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-8152-392-2

Obsah

Úvod.....	5
I. Sloboda prejavu v ústavných prameňoch práva a v judikatúre súdov	7
I.1 Sloboda prejavu a súdna moc	7
JUDr. Ivetta Macejková, PhD.	7
I.2 SVOBODA PROJEVU A JEJÍ OCHRANA PŘED ÚSTAVNÍM SOUDEM.....	40
prof. JUDr. Pavel Rychetský, CSc.	40
I. 3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky.....	49
JUDr. Ľubomír Dobřík, PhD.	49
I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike	62
JUDr. Marica Pirošíková.....	62
I. 5 Sloboda prejavu a súdna moc	68
prof. JUDr. Ján Svák, DrSc.	68
I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie	83
Doc. JUDr. Gabriela Dobrovičová, CSc. - JUDr. Martina Jánošíková, Ph.D.	83
I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace	91
prof. et doc. JUDr. Karel Klíma CSc., dr. hab.	91
II. Sloboda prejavu v čase volebnej kampane	101
II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani	101
doc. JUDr. Ladislav Orosz, CSc.	101
II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani	113
JUDr. Boris Balog, PhD.	113
II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani	123
JUDr. JCLic. Tomáš Majerčák, PhD.	123
III. Sloboda prejavu v médiach	138
III.1 Sloboda prejavu a internet.....	138
Mgr. Diana Synková	138

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií	152
Mgr. Tomáš Hubinák	152
III. 3 SLOBODA PREJAVU A SPAM	171
JUDr. Radomír Jakab, PhD.	171
III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku.....	182
Mgr. Zoltán Nagy.....	182
III.5 Prípustnosť obmedzenia práva na slobodu prejavu pracovníkov médií normami trestného práva v judikatúre ESLP a „zabehnutá“ prax na Slovensku	203
JUDr. Jana Klesniaková	203
III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky.....	220
JUDr. Tibor Seman, PhD.	220
IV. Právo na informácie	237
IV. 1 Limitácie práva na informácie právom na ochranu osobnosti*	237
Prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc. – JUDr. Jan Tryzna, Ph.D.	237
IV. 2 Šírenie informácií orgánov verejnej moci.....	249
JUDr. Eduard Bárány, DrSc.	249
IV. 3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu	254
JUDr. Marianna Mochnáčová, PhD.	254
IV. 4 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky	264
doc. JUDr. Branislav Fridrich, PhD.	264
IV. 5 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov	278
JUDr. Jozef Tekeli, PhD.	278

Úvod

Zborník vedeckých prác, ktorý sa Vám dostáva do rúk je finálnym produktom vedeckej práce účastníkov medzinárodnej vedeckej konferencie „*Sloboda prejavu a jej limity - IV. ústavné dni*.“ uskutočnenej 29. septembra 2015 na Ústavnom súde Slovenskej republiky v Košiciach. Autori vedeckých príspevkov v tomto zborníku boli motivovaní a ovplyvnení práve analýzami, názormi a postojmi významných osobností vedeckého a spoločenského života, ktorí na konferencii predniesli svoje príspevky, predovšetkým akými sú predsedovia ústavných súdov, vedecký pracovníci slovenskej akadémie vied a právnických fakúlt zo Slovenskej a Českej republiky. Organizátormi tejto medzinárodnej vedeckej konferencie boli Ústavný súd Slovenskej republiky a Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ktorým sa podarilo založiť tradíciu pravidelného organizovania medzinárodných vedeckých konferencií v sídle Ústavného súdu Slovenskej republiky k aktuálnym problémom ústavného práva.

Ochrana základných práv a slobôd a zvlášť slobody prejavu a práva na informácie sa neustále vyvíja, zdokonaľuje a je vždy odzrkadlením stupňa vývoja spoločnosti a demokracie¹. Ústavná koncepcia základných práv a slobôd je vyjadrením histórie a určitého stupňa kultúry, demokracie, ekonomického a spoločenského vývoja spoločnosti. Ústavná úprava základných práv a slobôd obsahuje východiskové hodnotové kritéria, ktoré stanovujú úlohu štátu a vzťah medzi jednotlivcom a štátom, ako aj rozhodujúce smernice pre uskutočňovanie slobody, rovnosti a spravodlivosti². K vymedzovaniu obsahu jednotlivých práv dochádza vo významnej miere práve judikatúrou medzinárodných súdnych orgánov a ústavných súdov. Práve tieto inštitúcie vo svojich rozhodnutiach precizujú povinnosti štátov voči jednotlivcom, ktoré pre ne vyplývajú z obsahu

---

¹ K vývoju základných ľudských práv a slobôd pozri: BUENGERTHAL, T.: *The Normative and Institutional Evolution of International Human Rights*, *Human Rights Quarterly*, 19/1997, s. 703 – 723; JASUDOWICZ, T.: *Ewolucja interpretacji międzynarodowo chronionych praw człowieka*, *Ethos*, 12/1999, č. 1-2, s. 213-239; ALSTON, P.: *The UN's Human Rights Record: From San Francisco to Vienna and Beyond*, *Human Rights Quarterly*, 16/1994, No. 2, s. 375-390; SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)* II. rozšírené vydanie, EURO KÓDEX, 2006, s. 13–47.

² Por. PALÚŠ, I.: *Ústavná koncepcia hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv*, *Ústavnosť a politika* 1/1999, s. 45; PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej Republiky*, UPJŠ v Košiciach, 2013, s. 100.

jednotlivých práv a slobôd a sú inšpiráciou aj pre zákonodarcu. Súdne orgány sa podieľajú na ochrane základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb svojou rozhodovacou činnosťou, ktorej výsledky zaväzujú štát respektíve štátne orgány a teda podieľajú sa na účinnej ochrane týchto práv a slobôd. Zvlášť to platí pri slobode prejavu a práva na informácie, kde judikatúra ústavných súdov, ale aj medzinárodných súdnych orgánov je veľmi bohatá a neustále sa rozvíjajúca. Uvedeným skutočnostiam zodpovedá aj obsah tohto zborníka sústreďujúci vedecké príspevky jednotlivých autorov tematicky orientované v prvom rade na analýzu judikatúry ústavných súdov a medzinárodných súdnych orgánov a právnu úpravu a kľúčové problémy, ktoré z toho vyplývajú.

Kľúčovým zámerom organizátorov tohtoročnej vedeckej konferencie bola Sloboda prejavu a jej limity v judikatúre medzinárodných súdnych orgánov, a to predovšetkým Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva a v judikatúre ústavných súdov, predovšetkým v judikatúre ústavných súdov krajín V4.

Zborník má štyri kapitoly podľa tematického zamerania. V prvej kapitole sú umiestnené vedecké práce, ktoré sú tematicky zamerané na slobodu prejavu ústavných prameňoch práva a v judikatúre súdov. V druhej kapitole sú vedecké práce tematicky zamerané na slobodu prejavu a práva na informácie v čase volebnej kampane. V tretej kapitole sú umiestnené vedecké práce, ktoré sú tematicky zamerané na slobodu prejavu v médiách. Štvrtá kapitola je tematicky zameraná predovšetkým na právo prístupu k informáciám.

Medzinárodné súdne orgány a ústavné súdy pri svojej rozhodovacej činnosti, teda aj pri ochrane základných práv a slobôd, musia aplikovať ústavné princípy pri výklade ústavy, medzinárodných zmlúv a zákonov, teda pri realizácii práva.

Tomáš Majerčák

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

I. Sloboda prejavu v ústavných prameňoch práva a v judikatúre súdov

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

JUDr. Ivetta Macejková, PhD.
predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. Úvod

Sloboda prejavu predstavuje jeden zo základov demokratickej spoločnosti, je jedným zo základných, ale i najstarších politických práv človeka. Jej význam je pritom v zásade možné rozdeliť do niekoľkých základných okruhov – sloboda prejavu umožňuje hľadanie pravdy, je prostriedkom súťaže a konfrontácie rôznych myšlienok a názorov, je nevyhnutná na tvorbu slobodnej verejnej mienky, je prostriedkom naplňovania politickej účasti a formovania politickej vôle a je zároveň aj jednou zo základných podmienok pokroku (a vôbec existencie) demokratickej spoločnosti a seberealizácie (rozvoja) každého jednotlivca.

Zápas za slobodu prejavu a obhajoba tohto základného ľudského práva zrejme sprevádza históriu ľudského spoločenstva už od nepamäti. Z filozofických či politicko-spoločenských diel obhajujúcich slobodu prejavu, ktoré inšpirovali politické aj právne myslenie v novodobých dejinách, sa veľmi často poukazuje na polemickú rozpravu anglického básnika Johna Milтона (1608 – 1674) „Areopagitica“ z roku 1644¹ alebo na esej „O slobode“ z roku 1859 filozofa Johna Stuarta Milla (1806 – 1873). Obe vychádzajú z premisy, že sloboda prejavu je nevyhnutným predpokladom utvárania podmienok pre slobodný zápas rôznych názorov a najlepším prostriedkom hľadania pravdy, ktorá sa prostredníctvom sily myšlienky dokáže presadiť v konkurencii iných ideí.

Sloboda prejavu sa pritom uplatňuje nielen vo vzťahu k informáciám alebo myšlienkam, ktoré sú prijímané priaznivo alebo sú považované za neútočné či neutrálne, ale aj vo vzťahu k tým, ktoré urážajú (obťažujú), šokujú či znepokojujú štát alebo časť obyvateľstva. Vyžaduje si to

---

¹ Areopagitica: A speech of Mr. John Milton for the liberty of unlicensed printing to the Parliament of England, publikovaná 23. novembra 1644, je polemické pojednanie za slobodu prejavu a tlače v reakcii na systém cenzúry a obmedzenia tlače zavedené anglickým parlamentom prostredníctvom tzv. Licensing Order zo 16. júna 1643.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

pluralizmus, znášanlivosť a veľkorysosť, bez ktorých nemožno hovoriť o „demokratickej spoločnosti“. Túto myšlienku vyslovil Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) v rozsudku zo 7. 12. 1976 v známom prípade Handyside proti Spojenému kráľovstvu.² Neskôr bola mnohokrát citovaná, pretože vyjadruje základnú paradigmu hodnotenia a chápania slobody prejavu v demokratickej spoločnosti v rámci právnej doktríny formovanej postupne na základe spoločných právnych princípov a hodnôt európskych národov.

II. Právne zakotvenie slobody prejavu

K právnenému zakotveniu slobody prejavu dochádza v rámci kontinentálnej Európy už v revolučnej francúzskej Deklarácii práv človeka a občana z 26. augusta 1789. V čl. XI sa ustanovuje, že slobodné prejavovanie myšlienok a názorov je jedným z najvzácnejších práv človeka a že každý občan smie slobodne hovoriť, písať a publikovať, čím nie je dotknutá jeho zodpovednosť za zneužitie tejto slobody v prípadoch ustanovených zákonom. V Spojených štátoch amerických sa tak stalo ratifikáciou prvých desiatich dodatkov k ústave, tzv. Listiny práv (Bill of Rights), 15. decembra 1791. Hneď v prvom dodatku sa ustanovuje, že Kongres nesmie vydávať zákony zavádzajúce nejaké náboženstvo alebo zákony, ktoré by zakazovali slobodné vyznávanie nejakého náboženstva; rovnako nesmie vydávať zákony obmedzujúce slobodu slova alebo tlače, právo ľudu pokojne sa zhromažďovať a právo podávať štátnym orgánom žiadosti o nápravu krívd.

V roku 1948 Všeobecná deklarácia ľudských práv v čl. 19 uviedla: „Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu; toto právo neprípúšťa, aby niekto trpel ujmu pre svoje presvedčenie, a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky hocíjakými prostriedkami a bez ohľadu na hranice.“ Obdobne Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach zo 16. decembra 1966 v čl. 19 ods. 2 ustanovil: „Každý ma právo na slobodu prejavu; toto právo zahŕňa slobodu vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky každého druhu,

---

² Freedom of expression constitutes one of the essential foundations of such a society, one of the basic conditions for its progress and for the development of every man. Subject to paragraph 2 of Article 10 (art. 10-2), it is applicable not only to "information" or "ideas" that are favourably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference, but also to those that offend, shock or disturb the State or any sector of the population. Such are the demands of that pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no "democratic society". (rozsudok ESEP zo 7. 12. 1976 vo veci Handyside v. Spojené kráľovstvo, bod 49)

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

bez ohľadu na hranice, či už ústne, písomne, alebo tlačou, prostredníctvom umenia alebo akýmikoľvek inými prostriedkami podľa vlastnej voľby.“³

Na regionálnej európskej úrovni je právo na slobodu prejavu garantované predovšetkým Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd zo 4. novembra 1950⁴ (ďalej aj „Dohovor“), ktorý v čl. 10 ods. 1 ustanovuje: „Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.“

Orgánom, ktorý dohliada na dodržiavanie ustanovení Dohovoru zmluvnými stranami Dohovoru, je Európsky súd pre ľudské práva. Judikatúra (case law) EŠLP je prameňom práva s potenciálnou prednosťou pred zákonmi Slovenskej republiky. Ak priznáva väčší rozsah slobody prejavu, ale aj práva na informácie či ďalších základných práv, má prednosť pred zákonmi. A tak sa prostredníctvom týchto právnych názorov vyslovených v konkrétnych rozhodnutiach EŠLP napr. aj slovenským novinárom zaručuje právo použiť zveličenie alebo provokáciu, priznáva sa im právo spracovať príspevok podľa vlastného uváženia bez toho, aby im vnútroštátne orgány mohli radiť alebo diktovať, akú techniku spravodajstva majú použiť, zbavujú sa zodpovednosti za nepresnosti a nepravdy v oficiálnych správach orgánov verejnej moci. Praktický význam judikatúry EŠLP je o to väčší, že množstvo významných otázok nedostalo dosiaľ vnútroštátnu interpretáciu v rozhodnutiach ústavného súdu, a tak judikatúra EŠLP vyplňa „vákuum“ v domácom právnom poriadku.

Právo na slobodu prejavu je zakotvené aj v Charte základných práv Európskej únie, ktorú 12. decembra 2007 opätovne⁵ slávnostne vyhlásili

---

³ vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach

⁴ oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí ČSFR č. 209/1992 Zb.

⁵ Charta bola v pôvodnom znení vyhlásená už v roku 2000 a následne sa stala súčasťou Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu, ktorá však vzhľadom na neúspešný ratifikačný proces nevstúpila do platnosti. Na základe čl. 6 Zmluvy o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy sa Charta stala právne záväzným dokumentom 1. decembra 2009, t. j. dňom nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, podpísanej v Lisabone 13. decembra 2007. V súlade s čl. 51 sú ustanovenia charty pri dodržaní zásady subsidiarity určené pre inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie. V dôsledku toho rešpektujú práva, dodržiavajú zásady a podporujú ich uplatňovanie v súlade so svojimi príslušnými právomocami a pri zachovaní obmedzení právomocí Únie, ktoré boli na ňu prenesené zmluvami. Charta nerozširuje

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Európsky parlament, Rada Európskej únie a Európska komisia. Článok 11 Charty nazvaný „Sloboda prejavu a právo na informácie“ ustanovuje: „Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie a myšlienky bez zasahovania orgánov verejnej moci a bez ohľadu na hranice. Rešpektuje sa sloboda a pluralita médií.“

Ústava Slovenskej republiky⁶ (ďalej aj „ústava“) zaručuje právo na slobodu prejavu spolu s právom na informácie v čl. 26 ods. 1, ktorý ustanovuje: „Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.“ Odseky 2 a 3 označeného článku ústavy vymedzujú bližšie obsah uvedených základných práv. Podľa čl. 26 ods. 2 ústavy má každý právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon. Ustanovenie čl. 26 ods. 3 ústavy obsahuje výslovný ústavný zákaz cenzúry. Ustanovenie čl. 26 ods. 4 ústavy následne upravuje podmienky možného obmedzenia slobody prejavu a práva vyhľadávať a šíriť informácie a napokon ustanovenie čl. 26 ods. 5 dopĺňa ústavnú úpravu práva na informácie zakotvením ústavnej povinnosti orgánov verejnej moci primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku za podmienok ustanovených zákonom.

Kontrola rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ak tieto svojimi rozhodnutiami zasahujú do slobody prejavu, je úlohou Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „ústavný súd“), ktorý má v zmysle čl. 124 ústavy postavenie nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti. Ústavný súd však nie je súčasťou všeobecných súdov, ktorým preto ani nie je inštančne nadriadený.

V zmysle judikatúry ústavného súdu sa sloboda prejavu a právo prijímať, vyhľadávať a rozširovať idey a informácie zaručuje každému jednotlivcovi ako jeho základné právo. Slobodou prejavu sa človeku umožňuje vysloviť alebo zamlčať svoje city, myšlienky a názory.⁷ Ochrana slobody prejavu je nevyhnutná z viacerých dôvodov. Sloboda prejavu je nevyhnutná pre demokraciu a pre tvorbu slobodnej verejnej mienky v otvorenej spoločnosti. Sloboda prejavu je taktiež nástrojom hľadania pravdy, nástrojom súťaže a konfrontácie rôznych myšlienok a názorov.

---

rozsah pôsobnosti práva Únie nad rámec právomocí Únie ani nezakladá žiadnu novú právomoc ani úlohu pre Úniu, ani nemení právomoci a úlohy vymedzené v zmluvách.

⁶ Ústava Slovenskej republiky uverejnená v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 460/1992 Zb. v platnom znení

⁷ nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 28/96 z 12. mája 1996

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Napokon sloboda prejavu môže byť aj nástrojom osobnej sebarealizácie spravidla v podobe rôznych umeleckých foriem.⁸ V demokratickej spoločnosti založenej na princípe suverenity ľudu je slobodná diskusia a konfrontácia názorov vo veciach všeobecného či verejného záujmu nevyhnutnou súčasťou slobody a tvorby politickej vôle.⁹ V tomto kontexte má byť každému dovolené vyjadrovať sa k verejným veciam a vynášať o nich hodnotové sudy. K veciam verejným pritom nepochybne patrí činnosť orgánov verejnej moci vrátane rozhodovacej činnosti súdov a taktiež osôb pôsobiacich vo verejnom živote. O kritike činnosti a konania uvedených subjektov platí z princípu demokracie vyplývajúca ústavná prezumpcia, že ide o kritiku dovolenú.¹⁰ Orgány verejnej moci v zásade nie sú ani oprávnené posudzovať správnosť a prípustnosť prejavovaných názorov. Dôsledkom takéhoto postupu by bolo zavedenie cenzúry, ktorá je v zmysle čl. 26 ods. 3 ústavy vylúčená.¹¹

III. Právo na informácie

Spolu so slobodou prejavu sa v Dohovore i v ústave priznáva právo na informácie. Toto právo obsahuje v podstate tri základné zložky: vyhľadávanie informácií, prijímanie informácií a rozširovanie informácií.

Vo vzťahu k právu na informácie sa ústavný súd niekoľkokrát zaoberal otázkou prípustnosti vyhotovovania si záznamu z ústneho pojednávania všeobecného súdu, pričom opakovane priznal osobám prítomným na súdnom pojednávaní právo vyhotoviť si zvukový záznam z ústneho pojednávania všeobecného súdu.¹²

Ústava a ani zákonná úprava pritom nevyklučujú situáciu, aby sa účastník súdneho konania sám rozhodol, ako právo prijímať informácie uplatní (či si vyhotoví záznam písomne, či využije svoju pamäť alebo či pritom využije technické zariadenie určené na vyhotovenie zvukového záznamu). Teda predseda senátu nie je oprávnený rozhodovať o tom, či si osoby prítomné v súdnej sieni môžu vyhotovovať písomné poznámky, robiť stenografický záznam priebehu pojednávania alebo nahrávať jeho priebeh formou vnímateľnou sluchom.

V prípade, ak oprávnená osoba nahráva priebeh súdneho pojednávania, nemôže sudca, ktorý vedie súdne pojednávanie, svojvoľne rozhodovať o tom, či v priebehu súdneho pojednávania umožní vyhotovovať

⁸ nálež Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 152/08 z 15. decembra 2009

⁹ nálež Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 42/09 z 2. júna 2009

¹⁰ nálež Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 152/08 z 15. decembra 2009

¹¹ napr. nálež Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 42/09 z 2. júna 2009

¹² napr. rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 28/96, sp. zn. II. ÚS 7/00, sp. zn. III. ÚS 169/03 a i.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

zvukový záznam. Zakázať vyhotovovanie zvukových záznamov môže totiž len z dôvodov taxatívne stanovených v zákone, napr. ak by vyhotovovanie zvukových záznamov diktafónom rušilo priebeh hlavného pojednávania [§ 253 ods. 5 písm. a) Trestného poriadku]. Tomuto zákazu pritom musí predchádzať skutočné overenie, že použitý diktafón naozaj ruší súdne pojednávanie.

V súvislosti s vyhotovovaním zvukového záznamu sa pritom ústavný súd zaoberal aj otázkou práv a právom chránených záujmov dotknutých osôb, pričom konštatoval, že povinnosť dbať na ochranu práv a právom chránených záujmov dotknutých osôb pri slobodnom rozširovaní informácií zaťažuje osobu, ktorá vyhotovila zvukový záznam, a nie súd, ktorý nenesie žiadnu zodpovednosť za prípadný zásah do týchto práv alebo oprávnených záujmov. Inak povedané, za prípadné porušenie (nerešpektovanie) práv a právom chránených záujmov dotknutých osôb zverejnením zvukového záznamu nesie zodpovednosť osoba, ktorá vyhotovila zvukový záznam, a nie súd, keďže súd nemá žiadnu právnu možnosť limitovať zhotoviteľa zvukového záznamu v dispozícii s vyhotoveným zvukovým záznamom z verejného súdneho pojednávania.¹³

IV. Sloboda prejavu, masmédiá a novinárska etika

Sloboda prejavu je ľudským právom, priznáva sa rovnakou mierou každému bez ohľadu na povolanie, nepatrí len jednotlivcom, ale, samozrejme, i masmédiám, pričom masmédiá majú možnosť uplatniť túto slobodu ešte účinnejšie než jednotlivci, lebo vždy komunikujú s verejnosťou, čo sa jednotlivcovi podarí len zriedka.

V uvedených súvislostiach najmä judikatúra EŠLP zdôrazňuje osobitný význam ochrany slobody prejavu v súvislosti s tlačou, ktorej prislúcha šíriť informácie a myšlienky o otázkach týkajúcich sa politických záležitostí, ako aj o tých otázkach, ktoré sa týkajú iných oblastí verejného záujmu. K tomuto poslaniu tlače sa pripája právo verejnosti prijímať tieto informácie a myšlienky. Sloboda tlače poskytuje verejnosti jeden z najlepších prostriedkov, ako poznať a hodnotiť myšlienky a postoje politických lídrov. Sloboda politickej diskusie pritom predstavuje jadro konceptu demokratickej spoločnosti.¹⁴ V ďalších rozhodnutiach EŠLP uviedol, že hoci uvedené princípy boli primárne formulované vo vzťahu k printovým médiám, nepochybne ich možno aplikovať, aj pokiaľ ide o médiá audiovizuálne.¹⁵

¹³ nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 34/2012 z 13. novembra 2012

¹⁴ napr. rozhodnutie EŠLP vo veci Sunday Times v. Spojené kráľovstvo z 26. 4. 1979 (bod 65 a nasl.); rozsudok EŠLP vo veci Lingens v. Rakúsko z 8. 7. 1986 (bod 41 a nasl.)

¹⁵ napr. rozhodnutie EŠLP vo veci Jersild v. Dánsko z 23. 9. 1994 (bod 31)

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Článok 10 Dohovoru však ani tlačí nezaručuje celkom neobmedzenú slobodu prejavu. Dôvody obmedzenia slobody prejavu obsiahnuté v čl. 10 ods. 2 Dohovoru, resp. povinnosti a zodpovednosť, ktoré zahŕňa výkon slobody prejavu, sa vzťahujú aj na tlač, a to i keď referuje o veci závažného verejného záujmu. Známa je úvaha ESLP, že «Tlač pri rozširovaní informácií a myšlienok o veciach verejného záujmu má dôležitú úlohu „verejného strážneho psa“.» (prípád Thorgeison proti Islandu). Nesmie však ísť o svojvoľný a zlomyseľný útok. Sloboda vyjadrovania sa nesmie stať povolením na rozsiahle urážanie, znevažujúce vyhlásenia a negatívne hodnotiace úsudky, ktoré nemajú nič spoločné s politickými otázkami.

Novinárska etika

V tejto súvislosti ESLP poukázal i na rastúci význam novinárskej etiky. Vyjadril názor, že vo svete, kde je jednotlivec konfrontovaný so značným počtom informácií cirkulujúcich cestou tradičných alebo elektronických médií a zahŕňajúcich neustále rastúci počet hráčov, rastie význam kontroly dodržiavania novinárskej etiky.¹⁶ Vyslovil tiež, že ochrana práva novinárov šíriť informácie o veciach, ktoré sú predmetom verejného záujmu, vyžaduje, aby novinári konali v dobrej viere a na základe presných faktov a aby poskytovali „spoľahlivé a presné informácie“ v súlade s novinárskou etikou.¹⁷

Vo vzťahu ku už uvedenému možno len uvítať, že samotné novinárske stavovské organizácie prijímajú stavovské predpisy, ktorých cieľom je presadzovať novinársku etiku a profesionalitu. Etike žurnalistiky v európskom kontexte sa venuje aj rezolúcia Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1003 (1993) o etike žurnalistiky (ďalej len „rezolúcia“), ktorá, vychádzajúc z presvedčenia, že profesia novinára obsahuje práva i povinnosti, slobodu i zodpovednosť, určuje jasné pravidlá novinárskej a mediálnej práce. Vo vzťahu k posudzovaniu kritiky sú významné najmä odseky 4, 5 a 23 rezolúcie, ktoré ustanovujú viaceré zásady: „vysielané správy musia byť založené na pravdivosti, zaručené vhodnými spôsobmi overenia a dôkazov a nezaújatosti pri podávaní faktov, popisu a rozprávaní. Fámy sa nesmú pliesť so správami. Vyjadrovanie názorov môže mať formu myšlienky alebo poznámky k všeobecným myšlienkam alebo formu poznámok týkajúcich sa aktuálnych spravodajských informácií. Hoci sú názory nevyhnutne subjektívne, a preto nemôžu a nesmú byť podriadené kritériám pravdivosti, musíme zabezpečiť, že názory budú vyjadrené úprimne a eticky. Právo jednotlivcov na súkromie sa musí rešpektovať.

¹⁶ napr. rozhodnutie ESLP vo veci Stoll v. Švajčiarsko z 10. 12. 2007

¹⁷ napr. rozhodnutie ESLP vo veci Tonsberg Blad AS a Haukom v. Nórsko z 1. 3. 2007, rozhodnutie ESLP vo veci Stoll v. Švajčiarsko z 10. 12. 2007

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Osoby, ktoré zastávajú určité funkcie vo verejnom živote, majú právo na ochranu svojho súkromia s výnimkou tých prípadov, keď ich súkromný život môže mať vplyv na ich verejné pôsobenie. Skutočnosť, že osoba zastáva určitý verejný post, ju nezabavuje práva na rešpektovanie jej súkromia.“

V rámci Slovenskej republiky má dodržiavaniu novinárskej etiky napomáhať i Etický kódex Slovenského syndikátu novinárov (ďalej len „kódex“), ktorý v zhode s rezolúciou ustanovuje požiadavku pravdivosti informácií, ktorej nevyhnutným predpokladom je, aby sa fakty podávali čo najobjektívnejšie, v ich pravom kontexte, bez skresľovania a zamlčovania súvislostí. Kódex novinárovi tiež ukladá povinnosť odmietnuť uverejniť informáciu, o ktorej vie, že je nepravdivá. Taktiež titulky článkov alebo programov nesmú byť zavádzajúce ani nepravdivé. Komentáre a názory musia byť jasne označené a odlišené od spravodajstva a faktov, pričom ani v komentári novinár nesmie uvádzať názory, ktoré protirečia faktom. Opäť v zhode s rezolúciou kódex ustanovuje, že novinár nesmie bez súhlasu dotknutej osoby písať, hovoriť o skutočnosti a zobrazovať skutočnosť tak, aby zasahoval do súkromného života dotknutej osoby; môže tak urobiť iba v prípade, že verejný záujem si vyžaduje poznať jej súkromie; nesmie znižovať jej dobré meno, česť a dôstojnosť, pokiaľ osoba sama nevyvoláva podozrenie, že postupuje protizákonne alebo vzbudzuje pohoršenie. Novinár je povinný rešpektovať prezumpciu nevinu, pričom celé mená ľudí podozrivých z trestnej činnosti môže zverejniť len v prípade, že zverejnenie ich mena predstavuje dôležitý verejný záujem. Na inštitucionálnej úrovni dohľad nad dodržiavaním etických zásad novinárskej práce v periodikách vydávaných v Slovenskej republike zabezpečuje Tlačová rada Slovenskej republiky, ktorá je výkonným orgánom Asociácie na ochranu novinárskej etiky v Slovenskej republike.

V nadväznosti na uvedené je v súvislosti s nepochybne veľkou popularitou spravodajských článkov zverejnených prostredníctvom internetu taktiež vhodné poukázať aj na nedávne rozhodnutie Veľkej komory Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Delfi AS proti Estónsku zo 16. 6. 2015, v ktorom sa ESLP zaoberal otázkou zodpovednosti prevádzkovateľa spravodajského internetového portálu za obsah vyjadrení (komentárov) tretích osôb, ktoré sa zúčastnili diskusie pod článkom zverejneným na spravodajskom internetovom portáli. Európsky súd pre ľudské práva dospel k záveru, že v okolnostiach posudzovaného prípadu zodpovednosť prevádzkovateľa predmetného internetového spravodajského portálu za obsah týchto komentárov vyplývala predovšetkým z nasledujúcich skutočností: komentáre mali extrémny charakter; išlo o profesionálne spravovaný spravodajský portál ekonomicky profitujúci z množstva komentárov; prevádzkovateľ mal nad obsahom portálu plnú kontrolu

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

(samotní diskutujúci nemali možnosť stiahnuť už raz zverejnené príspevky); prevádzkovateľ umožnil anonymnú diskusia čitateľov pod článkami bez možnosti spätnej identifikácie autora komentára, v dôsledku čoho nebolo možné vyvodiť priamu zodpovednosť autora komentára; mechanizmus filtrovania verbálnych útokov stránky spočíval len v automatickom systéme vymazávania vulgárizmov, v upozornení, že autori komentárov nesú plnú zodpovednosť za ich obsah, a v možnosti nahlásenia nevhodných vyjadrení administrátorovi, pričom tieto opatrenia nedokázali zabrániť zverejneniu nenávisťných prejavov a vyhrážok, ktoré zostali verejne dostupné počas šiestich týždňov.

V. Prípustnosť obmedzenia slobody prejavu

Sloboda prejavu podmieňuje alebo je úzko spojená s mnohými ďalšími právami a slobodami, slobodou združovania a zhromažďovania, náboženského presvedčenia atď. Aj preto je niekedy nazývaná superslobodou. Naproti tomu sa môže dostať do konfliktu s mnohými spoločenskými a individuálnymi záujmami, právami a slobodami (napr. s právom na súkromný život, právom na ochranu osobnosti, so záujmom na zachovaní, resp. ochrane národnej bezpečnosti, územnej celistvosti, predchádzaní zločinnosti, zabránení úniku dôverných informácií alebo so záujmom na zachovaní autority a nestrannosti súdnej moci).¹⁸

Už tvorcovia spomínanej Deklarácie práv človeka a občana z roku 1789 si uvedomovali skutočnosť, že sloboda prejavu nemôže byť úplne neobmedzená, ako je zrejme z formulácie záveru čl. XI uvedeného dokumentu. Ešte pregnantnejšie túto skutočnosť vyjadruje čl. 10 ods. 2 Dohovoru, ktorý uvádza, že výkon práva na slobodu prejavu zaručeného v čl. 10 ods. 1 Dohovoru, „pretože zahŕňa aj povinnosti, aj zodpovednosť“, môže podliehať takým formalitám, podmienkam obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.

Európsky súd pre ľudské práva vo vzťahu k týmto dôvodom ospravedlňujúcim obmedzenie slobody prejavu vo svojej judikatúre stanovil, že musia byť interpretované úzko, pričom potreba obmedziť slobodu prejavu musí byť v každom jednotlivom prípade presvedčivým

¹⁸ bližšie pozri napr. REPÍK, B.: Sloboda prejavu podľa článku 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vo svetle judikatúry štrasburských orgánov. In: *Zborník z konferencie „Sloboda prejavu“*. Vysoké Tatry, 1998, s. 37.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

spôsobom preukázaná.¹⁹ V prípade, ak sťažovateľ v konaní pred ESLP namieta porušenie čl. 10 Dohovoru, bude ESLP vždy skúmať tri základné otázky:

1. či konanie zasahujúce do práva na slobodu prejavu je zásahom verejnej moci,
2. či ide o zásah predpísaný zákonom,
3. či išlo o zásah „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“, legitímny z hľadiska cieľa a zásahu a či dôvody uvedené vnútroštátnymi orgánmi na jeho ospravedlnenie sú „relevantné a dostatočné“.

K obmedzeniu slobody prejavu teda možno pristúpiť, len ak má takýto zásah oporu v zákone (zákonný základ), ak smeruje k uskutočneniu legitímneho cieľa spočívajúceho v niektorom z dôvodov ospravedlňujúcich obmedzenie slobody prejavu v zmysle čl. 10 ods. 2 Dohovoru, ak je primeraný takémuto cieľu a ak ide o zásah v demokratickej spoločnosti nevyhnutný.²⁰

Obdobné princípy vymedzujúce podmienky prípustnosti zásahu do základného práva na slobodu prejavu a práva na informácie zaručených v čl. 26 ods. 1 ústavy vyplývajú z už spomínaného čl. 26 ods. 4 ústavy, v zmysle ktorého slobodu prejavu a právo vyhladávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, len ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti. Slobodu prejavu teda nemožno obmedziť v akomkoľvek verejnom záujme, keďže v čl. 26 ods. 4 ústavy ide o taxatívny výpočet druhov verejných záujmov, resp. konkrétnych hodnôt (legislatívnych cieľov), v záujme ktorých môže byť sloboda prejavu a právo na informácie obmedzené, pričom ide o užší výpočet než výpočet obsiahnutý v čl. 10 ods. 2 Dohovoru, ktorý medzi dôvody obmedzenia slobody prejavu zaraďuje navyše aj ochranu zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.

Požiadavka zákonnosti prípadného zásahu do slobody prejavu v kontexte právneho poriadku Slovenskej republiky vyžaduje, aby sa príslušné opatrenie orgánu verejnej moci opieralo o zodpovedajúcu

¹⁹ rozhodnutie ESLP vo veci Jersild v. Dánsko z 23. 9. 1994 (body 35 až 37)

²⁰ napr. rozhodnutie ESLP vo veci Prager a Oberschlick v. Rakúsko z 26. 4. 1995 (body 29 až 39) alebo rozhodnutie ESLP vo veci Feldek v. Slovensko z 12. 7. 2001 (body 52 až 90)

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

legislatívu s právnou silou zákona, ktorá je dostatočne konkrétna, zrozumiteľná a dostupná z hľadiska spôsobilosti adresátov, ktorým je určená, urobiť si predstavu o svojich právach a povinnostiach, o svojom právnom postavení a o právnych požiadavkách, ktorým musia prispôbiť svoje správanie, prípadne o následkoch porušenia týchto povinností (formálna podmienka obmedzenia slobody prejavu).

Výklad a aplikácia príslušných právnych noriem zo strany orgánov verejnej moci musí byť zároveň v súlade s ústavou, predovšetkým musí rešpektovať samotnú podstatu a zmysel základného práva na slobodu prejavu. Z hľadiska už spomenutých kritérií na posúdenie ústavnej a medzinárodnoprávnej konformity zásahu do slobody prejavu, ako vyplývajú z judikatúry ústavného súdu a z judikatúry ESJP, to predovšetkým znamená dodržanie požiadavky, aby išlo o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného legitímneho cieľa (materiálna podmienka obmedzenia slobody prejavu).

Táto požiadavka zahŕňa existenciu takéhoto cieľa, t. j. legitímneho dôvodu ospravedlňujúceho obmedzenie slobody prejavu v zmysle čl. 10 ods. 2 Dohovoru, resp. v zmysle čl. 26 ods. 4 ústavy. Zároveň zahŕňa existenciu racionálnej väzby medzi legitímnym dôvodom ospravedlňujúcim obmedzenie slobody prejavu a zvoleným opatrením predstavujúcim zásah do slobody prejavu z hľadiska spôsobilosti zásahu dosiahnuť sledovaný akceptovateľný cieľ a napokon aj zachovanie primeranosti (proporcionality) zásahu z hľadiska vzájomného vyvažovania záujmu na dosiahnutí legitímneho cieľa ospravedlňujúceho obmedzenie slobody prejavu a záujmu na ochrane základného práva na slobodu prejavu.

V tomto smere ústavný súd posudzoval zásadu, že „všetky základné práva a slobody sa chránia len v takej miere a rozsahu, dokiaľ uplatnením jedného práva alebo slobody nedôjde k neprimeranému obmedzeniu, či dokonca popretiu iného práva alebo slobody“. Nastolenie rovnováhy medzi právom iného a slobodou prejavu je cieľom obmedzenia slobody prejavu.

Pokiaľ ide o jednotlivé legitímne dôvody ospravedlňujúce obmedzenie slobody prejavu v zmysle čl. 10 ods. 2 Dohovoru, rada by som sa bližšie venovala dvom z nich, a to požiadavke zachovania autority a nestrannosti súdnej moci a nadväzne ochrane osobnosti.

VI. Zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci ako dôvod obmedzenia slobody prejavu

V súlade s princípom del'by štátnej moci je jednou z mocí súdna moc, ktorá je v demokratickom štáte zverená nezávislým a nestranným súdom. Ako už bolo spomenuté, na rozdiel od ústavy, ktorá v čl. 26 ods. 4 ako jeden z dôvodov obmedzenia slobody prejavu výslovne nezakotvuje potrebu zachovania autority a nestrannosti súdnej moci, Dohovor v čl. 10

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

ods. 2 takéto obmedzenie pripúšťa, pričom v judikatúre ESĽP sa v súvislosti s týmto dôvodom stretávame s obmedzením slobody prejavu jednak vo vzťahu k rozsahu, spôsobu a forme informovania o neukončenom súdnom konaní (A), ako aj vo vzťahu ku kritike súdnej moci, resp. sudcov (B).

A. Pri informovaní o prebiehajúcom súdnom konaní sa do potenciálneho konfliktu môže dostať najmä právo na slobodu prejavu a právo na informácie na jednej strane s prezumpciou neviny a právom byť súdený nezávislým a nestranným súdom na strane druhej. Je pritom samozrejmé, že súdne konanie nemôže prebiehať vo vzduchoprázdne, že pred alebo súčasne so súdnym rozhodovaním môže prebiehať verejná diskusia o podstate trestnej veci, či už v špecializovaných periodikách, všeobecnej tlači, alebo na verejnosti, no malo by platiť, že osoby vyjadrujúce sa verejne k prebiehajúcej súdnej veci, v praxi predovšetkým novinári informujúci o prebiehajúcom súdnom konaní, by sa mali sústreďovať na objektívne fakty, informovať o priebehu súdneho konania i o reakciách verejnosti naň vyváženým spôsobom, neuvádzať argumenty len jednej strany, či tvrdiť, že možný je len jeden spravodlivý záver, ku ktorému musí súd pri svojom rozhodovaní dospieť, a privlastňovať si tak pozíciu sudcu rozhodujúceho vo veci, čo by v konečnom dôsledku mohlo viesť k všeobecnej nedôvere verejnosti v rozhodnutie súdu, ktoré by sa nezhodovalo s mediálnymi, resp. medializovanými očakávaniami. Dôvodom obmedzenia práva na informácie, prípadne do určitej miery aj slobody prejavu v súvislosti s prebiehajúcim konaním je snaha eliminovať tlak médií, resp. tlak jednotlivcov alebo verejnej mienky realizovaný prostredníctvom médií na rozhodovanie súdov, zaistiť, aby súd bol pri svojom rozhodovaní nestranný, neovplyvnený vonkajšími faktormi, pričom opäť platí, že k obmedzeniu slobody prejavu možno pristúpiť len vtedy, ak takýto zásah vnútroštátne právo pripúšťa, takýto zásah je v demokratickej spoločnosti nevyhnutný, smeruje k uskutočneniu legitímneho cieľa a je primeraný takémuto cieľu.²¹

Z uvedeného o. i. vyplýva, že i keď oznamovacie prostriedky nesmú prekročiť hranice stanovené v záujme náležitého chodu justície, sú oprávnené oznamovať informácie a myšlienky týkajúce sa vecí, ktoré sa dostávajú pred súdy, rovnako ako aj tie, ktoré sa týkajú iných oblastí verejného záujmu. Nejde totiž len o právo tlače sprostredkovať informácie a myšlienky, ale aj o právo verejnosti informácie a myšlienky prijímať.

---

²¹ napr. rozhodnutie ESĽP vo veci Sunday Times v. Veľká Británia z 26. 4. 1979, rozhodnutie vo veci Hodgson, Woof Productions, Nation Union of Journalists a Channel Four v. Veľká Británia z 15. 7. 1988, rozhodnutie vo veci Weber v. Švajčiarsko z 22. 5. 1990, rozhodnutie ESĽP vo veci Worm v. Rakúsko z 29. 8. 1997, rozhodnutie ESĽP vo veci Priebke v. Taliansko z 5. 4. 2001

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

I keď sa v podmienkach Slovenskej republiky otázka prípustnosti informovania o prebiehajúcom súdnom konaní neriešila v súvislosti so zachovaním autority súdnej moci (keďže takýto dôvod obmedzenia slobody slova ústava nepozná), riešila sa táto otázka v súvislosti s porušením prezumpcie nevinny. Ústavný súd k tejto problematike konštatoval, že prezumpcia nevinny je jednou zo základných zásad trestného konania. Z uvedeného vyplýva nielen to, že ju majú v prvom rade zabezpečiť orgány činné v trestnom konaní, ale aj to, že práve tieto orgány ju môžu na druhej strane tiež porušiť.

Rešpektovanie tohto princípu podľa právneho názoru ústavného súdu má zabezpečiť nielen súd v súdnom konaní, ale aj iné orgány v predsúdnom konaní (prokurátor, policajt). Aj nevhodné výroky orgánov prípravného konania, ktoré by sa rovnali vysloveniu viny trestne stíhanej osoby, by mohli porušiť prezumpciu nevinny, a to najmä vtedy, pokiaľ by napríklad podnietili verejnosť uveriť, že trestne stíhaná osoba je vinná, a prejudikovali by hodnotenie faktov kompetentným súdom. I ďalšie rozhodnutia ústavného súdu zhodne konštatujú, že prezumpciu nevinny porušujú výroky orgánov činných v trestnom konaní o obvinenom zverejnené v masmédiách, ktoré vyjadrujú názor, že tento je vinný, pričom jeho vinu ešte nevyslovil právoplatným odsudzujúcim rozsudkom súd. Prezumpciu nevinny neporušujú však také výroky, ktoré len vyjadrujú stav podozrenia zo spáchaného trestného činu.²²

B. Záujem na zachovaní autority súdnej moci, na zachovaní dôvery občanov v súdnictvo a sudcov je v zmysle čl. 10 Dohovoru v nevyhnutných prípadoch tiež dôvodom, ktorý oprávňuje na základe zákona a primeraným spôsobom obmedziť (najčastejšie využitím relevantných občianskoprávných a trestnoprávných inštitútov určených na zabezpečenie ochrany osobnosti) slobodu prejavu spočívajúcu v neprimeranej, resp. neopodstatnenej kritike súdnictva, resp. konkrétnych sudcov. Predmetom ochrany pred neopodstatnenou kritikou pri uplatnení č. 10 Dohovoru nie je celá súdna moc vo všetkých predstaviteľných aspektoch jej organizácie a činnosti, ale iba autorita súdnej moci ako nemateriálna hodnota, najmä v súvislosti s rozhodovacou činnosťou súdov.

Otázkou kritiky súdnictva tlačou sa EŠLP zaoberal vo svojich viacerých rozhodnutiach, pričom napr. v rozhodnutí vo veci Prager a Oberschlick proti Rakúsku z roku 1995 sa o. i. vyjadril v tom zmysle, že aj keď je tlač jedným z prostriedkov, pomocou ktorých si politici a verejná mienka môžu overiť, či sudcovia nezneužívajú moc, či vykonávajú svoju veľkú zodpovednosť spôsobom, ktorý je v súlade s cieľom, ktorý je základom im zverenej úlohy, a aj keď novinárska sloboda zahŕňa aj

²² nálež Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 83/01 z 24. januára 2002

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

používanie určitého stupňa zveličenia, alebo dokonca provokácie, s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu napadnuté zasahovanie (obmedzenie slobody prejavu) sa v tomto konkrétnom prípade nezdá neúmerné legitímnemu cieľu (zachovania autority súdnej moci), ktorý sa obmedzením slobody prejavu sledoval.

Inak povedané, i keď má tlač pri rozvíjaní a zachovávaní demokratickej spoločnosti (a v rámci nej i súdництва) svoju nespochybniteľnú úlohu, táto kritika nemôže byť neobmedzená, musí byť primeraná, musí zodpovedať konkrétnym okolnostiam prípadu. Teda hoci masmédiá majú povinnosť sprostredkovať informácie a myšlienky týkajúce sa záležitostí, ktoré sú predložené súdu, rovnako ako o iných oblastiach verejného záujmu, nesmú ani masmédiá prekročiť hranice vymedzené záujmami justície.

Pri kritike súdnych rozhodnutí má tiež význam, či sú posudzované počas konania alebo po jeho skončení. Načasovanie kritiky je potrebné vnímať nielen z hľadiska fázy súdneho konania, ale aj z hľadiska spoločenského načasovania.

Z uvedeného vyplýva, že ESLP neposkytuje ochranu autorite súdnej moci pred akoukoľvek kritikou. Je totiž zrejmé, že sudy nemôžu pôsobiť vo vákuu, pričom autorita súdnej moci sa vytvára prioritne cez súdne rozhodnutia. Nemala by sa budovať administratívne ako kvázi povinnosť verejnosti pozerat' na sudy v zbožnej úcte bez ohľadu na to, aké rozhodnutia sudy vyhlasujú, pretože od masmédií sa očakáva, prípadne aj vyžaduje, aby kriticky vôbec nevstupovali do udalostí a zbytočným zverejňovaním rozsudkov nerušili posvätnosť predstáv verejnosti o spravodlivosti súdnej moci. Vyslovenie „súdnej pravdy“ v súdnom rozhodnutí teda automaticky neznamená, že každý iný kritický názor na vec sa musí pokladať za nesprávny, resp. neprípustný. Obdobne nemožno brániť tomu, aby súdnemu rozhodovaniu nepredchádzali akékoľvek diskusie, či už v odbornej tlači, v masmédiách, alebo na verejnosti. Európsky súd pre ľudské práva napr. preto rozhodol o porušení Dohovoru Belgickom, ktoré sa pokúsilo autoritu súdnej moci vyňať spod každej kritiky.

Kritika činnosti je teda nepochybne prípustná, avšak nevyhnutnou podmienkou je, aby táto kritika bola primeraná a opodstatnená.

Záujem na zachovaní autority súdництва ako dôvod obmedzenia slobody prejavu vyplýva z výnimočného postavenia justície ako garanta spravodlivosti, základnej hodnoty právneho štátu, ktorý musí požívať dôveru verejnosti, ak má úspešne naplňat' svoje spoločenské poslanie. Dohovor a ESLP preto uznávajú, že treba ochraňovat' sudy (garantov spravodlivosti v právnom štáte), r/esp. že treba ochraňovat' dôveru v sudy pred deštruktívnymi, nepodloženými útokmi, ktoré sú vo svojej podstate

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

neodôvodnené, obzvlášť ak zoberieme do úvahy obmedzené možnosti sudcov brániť seba a dôvody svojich súdnych rozhodnutí pred verejnosťou.

Osobitná ochrana autority súdnej moci sa pritom podľa EŠLP nevzťahuje len na sudcov, ale primerane sa vzťahuje aj na prokurátorov. Prokurátori sú verejnými činiteľmi, ktorých úlohou je prispieť k riadnemu fungovaniu súdneho systému. V tomto ohľade tvoria súčasť súdneho aparátu v širšom význame tohto pojmu. Je vo všeobecnom záujme, aby tak ako sudcovia používali dôveru verejnosti. Pre štát je preto nevyhnutné, aby aj ich ochraňoval pred nepodloženými obvineniami. Aj v tomto prípade súd musí posúdiť, či bola zachovaná spravodlivá rovnováha medzi protichodnými právami a záujmami – sťažovateľovým právom na slobodu prejavu na jednej strane a právom prokurátora na ochranu jeho osobných práv na strane druhej.

Tu je zároveň potrebné uviesť, že hoci ústava nezakotvuje zachovanie autority súdnej moci ako samostatný dôvod obmedzenia, resp. zásahu do slobody prejavu, prirodzene to neznamená, že by sa slovenský sudca, resp. prokurátor, v odôvodnených prípadoch nemohol domáhať zásahu do slobody prejavu, a to v záujme ústavou i Dohovorom garantovanej ochrany osobnosti.

VII. Všeobecne ku vzťahu slobody prejavu a ochrany osobnosti

Pri dokazovaní a následnom rozhodovaní, či konkrétnym prejavom došlo k zásahu do práv na ochranu osobnosti, je potrebné vždy starostlivo rozlišovať medzi skutkovými tvrdeniami a hodnotiacimi úsudkami.

Každý prejav sa vo svojej podstate totiž týka buď skutkového tvrdenia (faktu, informácie), alebo hodnotiaceho úsudku (názoru, myšlienky). Niekedy prejav môže zahŕňať skutkové tvrdenie aj hodnotiaci úsudok, inokedy sa môže obmedziť len na skutkové tvrdenie alebo len na hodnotiaci úsudok. Na rozdiel od hodnotiacich úsudkov, ktoré majú subjektívny charakter a nemôžu byť predmetom dokazovania,²³ majú skutkové tvrdenia objektívnu povahu a je možné ich objektívne verifikovať.

Pokiaľ ide o dôkazné bremeno, pre skutkové tvrdenia platí, že čím je tvrdenie závažnejšie, tým dôveryhodnejší dôkaz musí byť, najmä ak tvrdenie bolo napr. uverejnené v populárnom celoštátnom denníku s vysokým nákladom. Pre činnosť masmédií EŠLP požaduje dobromyseľnosť konania, teda konania v dobrej viere, že poskytujú presné a spoľahlivé informácie v súlade s novinárskou etikou, pričom od masmédií sa očakáva a vyžaduje, že v rozsahu primeranom okolnostiam si starostlivo overia, či informácie, ktoré zamýšľajú uverejniť, sú presné a spoľahlivé.

²³ napr. rozhodnutie EŠLP vo veci *Lingens v. Rakúsko* z 8. 7. 1986

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Dobromyseľnosť sa nevzťahuje na hodnotenie, či konanie novinára je v súlade s právnym poriadkom, ale na to, či tvrdené skutočnosti sú pravdivé.

Vo vzťahu k otázke pravdivosti judikatúra ústavného súdu i EŠLP často vychádza zo zásady, že ak ktokoľvek chce uverejniť o inej osobe informáciu difamačného (hanobiaceho) charakteru, nemožno jeho konanie považovať za rozumné (ligitímne), pokiaľ nepreukáže, že mal rozumné dôvody spoliehať sa na pravdivosť difamačnej informácie, ktorú širil, a pokiaľ nepreukáže, že podnikol dostupné kroky na overenie pravdivosti takejto informácie, a to v miere a intenzite, v ktorej mu bolo overenie informácie prístupné, a konečne, pokiaľ nepreukáže, že sám nemal dôvod neveriť, že difamačná informácia je pravdivá. Tu považujem za potrebné osobitne upozorniť na názor EŠLP, že médium nie je povinné vykonávať nezávislý prieskum týkajúci sa pravdivosti informácie, ak médium len sprostredkuje verejné oficiálne informácie pochádzajúce od verejného činiteľa. Nie je teda možné sankcionovať médium za to, že sa bez overenia pravdivosti spoliehalo na obsah oficiálnych informácií, ktoré sa až neskôr ukázali byť nepravdivými.²⁴

Ústavný súd rešpektuje aj určité špecifiká bežnej periodickej tlače určenej na informovanie najširšej verejnosti (na rozdiel napr. od odborných publikácií), ktorá v určitých prípadoch, predovšetkým s ohľadom na rozsah jednotlivých príspevkov a na čitateľský záujem, musí pristupovať k určitým zjednodušeniam. Nemožno bez ďalšieho tvrdiť, že každé zjednodušenie (či skreslenie) musí nutne viesť k zásahu do osobnostných práv dotknutých osôb. Nemožno preto trvať na úplnej presnosti skutkových tvrdení a klásť tak na novinárov, vo svojich dôsledkoch, nesplniteľné nároky. Významné preto musí byť vždy to, aby celkové vyznenie určitej informácie zodpovedalo pravde.

Každé zverejnenie nepravdivého údaja pritom nemusí automaticky znamenať neoprávnený zásah do osobnostných práv. Takýto zásah je daný len vtedy,

1. ak existuje medzi zásahom a porušením osobnostnej sféry príčinná súvislosť
2. a ak tento zásah v konkrétnom prípade presiahol určitú intenzitu takou mierou, ktorú už v demokratickej spoločnosti nemožno tolerovať.

Kritika je formou vyjadrenia názoru, patrí teda medzi hodnotiace úsudky, ktoré vyjadrujú názory svojich autorov. Preto neexistuje a ani nemôže existovať kritika objektívna, ale iba kritika vecná alebo nevecná.

---

²⁴ napr. rozhodnutie EŠLP vo veci *Selisto v. Fínsko* zo 16. 2. 2005

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Z pohľadu ochrany osobnostných práv je potrebné rozlišovať medzi kritikou prípustnou a kritikou, ktorá môže tvoriť podstatu neoprávneného porušovania práva na česť a dôstojnosť.

Prípustná kritika musí vykazovať znaky vecnosti a konkrétnosti a musí byť obsahovo a formálne primeraná. Požiadavka vecnosti vyžaduje, aby kritika vychádzala z pravdivých skutočností ako premís pre hodnotiaci úsudok.

Ak sa vychádza z nepravdivých premís, ktorých výsledkom je znevažujúci hodnotiaci úsudok, je potrebné takúto kritiku kvalifikovať ako neprípustnú. Z rovnakého dôvodu nie je, samozrejme, prípustná ani kritika, ktorá nemá faktografický, skutkový základ²⁵ (obzvlášť ak je aj medializovaná). Kritika by sa tak mala vyvarovať výlučne všeobecných súdov, ktoré nie sú podporené konkrétnymi argumentmi. Inak povedané, v prípade, keď má nejaké vyjadrenie podobu hodnotiaceho úsudku, môže jeho prípustnosť závisieť od toho, či pre tento úsudok existuje dostatočný faktický podklad, pretože i hodnotiaci úsudok bez akéhokoľvek faktického podkladu môže byť prehnaný.²⁶ Súdna prax z uvedených dôvodov dospela k záveru, že je neprípustné, ak je kritika, ironizovanie alebo odsudzovanie určitej fyzickej osoby založené na nepravdivých údajoch. Právny záver o tom, kedy je potrebné určitú kritiku kvalifikovať ako neprípustnú, bude vždy spočívať na povahe a okolnostiach každého konkrétneho prípadu. Vo všeobecnosti bude platiť, že čím hromadnejšie sa distribuuje kritika, tým vyššia je ochrana osobnostných práv.

Niektoré nálezy ústavného súdu v zhode so stanoviskom Benátskej komisie CDI-AD (2004) vymedzili kritériá, ktoré sú potrebné na vyvažovanie práva na ochranu osobnosti a slobody prejavu. Sú nimi:

1. závažnosť a šírka obvinenia (čím závažnejšie je obvinenie, tým viac bola verejnosť dezinformovaná a difamovaná osoba poškodená, pokiaľ tvrdenie nie je pravdivé);
2. povaha informácie a uváženie, do akej miery je predmetný problém záležitosťou verejného záujmu;
3. zdroj informácie;
4. vynaložené úsilie a konkrétne kroky na overenie pravdivosti informácie;

²⁵ napr. rozhodnutie ESELP vo veci Barford v. Dánsko z 22. 2. 1989, rozhodnutie ESELP vo veci Prager a Oberschlick v. Rakúsko z 26. 4. 1995, rozhodnutie ESELP vo veci De Haes a Gijels v. Belgicko z 24. 2. 1997, rozhodnutie ESELP vo veci Schöpfer v. Švajčiarsko z 20. 5. 1998, rozhodnutie ESELP vo veci Perna v. Taliansko z 25. 7. 2001, rozhodnutie ESELP vo veci Nikula v. Fínsko z 21. 3. 2002, rozhodnutie ESELP vo veci Steur v. Holandsko z 28. 10. 2003, rozhodnutie ESELP vo veci Veraart v. Holandsko z 30. 11. 2006

²⁶ napr. rozhodnutie ESELP vo veci De Haes a Gijels v. Belgicko z 24. 2. 1997, rozhodnutie ESELP vo veci Feldek v. Slovenská republika z 12. 7. 2001

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

5. status informácie (obvinenie už môže byť predmetom vyšetrovania, ktoré vyžaduje ohľad);
6. naliehavosť záležitosti;
7. zistenie, či bol žiadaný komentár od sťažovateľa (žalobcu), oslovenie nemusí byť vždy nutné;
8. zistenie, či médiami šírené oznámenie obsahovalo podstatu udalosti;
9. tón oznámenia šíreného médiami;
10. okolnosti zverejnenia včítane jeho načasovania.

Skúmať primeranosť zásahu v konkrétnom prípade je možné aj využitím tzv. trojstupňového testu proporciality. Pri strete práva na ochranu osobnosti v konaniach na ochranu osobnosti a slobody prejavu je tu kľúčová tzv. vážiaca formula (trojstupňová stupnica hodnôt: nízka, stredná a podstatná). Intenzita zásahu do jedného základného práva sa pomeruje s mierou uspokojiteľnosti druhého práva v kolízii, pričom intenzita zásahu a miera uspokojenia nadobúdajú jednu z hodnôt.

V prípade, ak sa konkrétny prejav, ktorým došlo k zásahu do práva na ochranu osobnosti, týkal skutkového tvrdenia, možno nápravu v činnosti printových masmédií zjednávať prostredníctvom všetkých troch dovolených prostriedkov (právo na opravu, právo na odpoveď, právo na dodatočné oznámenie). V činnosti elektronických masmédií však môže ísť nielen o „skutkové tvrdenie“, ale aj o „hodnotiaci úsudok“, ktorý dotknutá osoba má právo napadnúť. Oprávneným subjektom všetkých troch práv sú len subjekty súkromného práva – fyzické osoby a právnické osoby (nie orgány verejnej moci vrátane orgánov štátu).

VIII. Ochrana osobnosti verejných činiteľov a sudcov

Všeobecne možno konštatovať, že verejní činitelia si musia byť vedomí toho, že budú vystavení pozornosti verejnosti a budú musieť akceptovať výkon práva na informácie zo strany verejnosti minimálne v tom rozsahu, v akom svoje ústavné alebo zákonné právomoci vykonávajú na verejnosti, resp. v styku s verejnosťou. To súvisí s princípom transparentnosti činnosti verejnej moci, v zmysle ktorého činnosť verejnej moci je verejná a prístupná, pokiaľ nie je vyslovene zákonom ustanovený dôvod pre neverejnosť.

Z rezolúcie Rady Európy č. 1165 z roku 1998 venovanej právu na súkromie tiež vyplýva, že verejne činné osoby musia rešpektovať, že osobitné postavenie, ktoré zastávajú v spoločnosti, automaticky vykonáva tlak na ich súkromie. Každá osoba vystupujúca na verejnosti musí strpieť zvýšenú kontrolu verejnosti nad takouto svojou činnosťou. Treba však nutne rešpektovať základné práva a slobody toho, o kom sa informácie získavajú, vrátane jeho práva na súkromie, práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti a mena.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Judikatúra obdobne uznáva, že u osôb verejného záujmu dochádza k zníženiu priestoru ich súkromnej sféry, v dôsledku čoho sa primerane znižuje (nie však absolútne vylučuje) aj úroveň ochrany ich osobnostných práv.

Z verejných činiteľov predovšetkým vo vzťahu k politikom platí, že hranice povolenej kritiky sú u nich širšie ako u súkromných osôb. Politik sa vedome vystavuje podrobnému skúmaniu všetkých svojich slov a činov zo strany novinárov a verejnosti a vzhľadom na to musí preukazovať väčšiu mieru tolerancie.²⁷

Špecifickou skupinou verejných činiteľov sú sudcovia. Všeobecne sú ako osoby verejne činné vystavení širším hraniciam kritiky oproti tzv. súkromným osobám, treba však zobrať do úvahy určité špecifiká sudcovskej profesie, ktoré ich odlišujú od politikov. Zároveň v zmysle konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva platí, že hoci u štátnych zamestnancov (vrátane sudcov) sú medze prijateľnej kritiky stanovené širšie ako u bežných občanov (súkromných osôb), nevzťahuje sa na nich povinnosť strpieť rovnakú mieru kritiky ako v prípade politikov, keďže štátni zamestnanci sa vedome nevystavujú podrobnému dohľadu nad svojimi skutkami a správaním rovnako ako politici,²⁸ ibaže by išlo o sudcu vstupujúceho do politiky, u ktorého budú akceptovateľné hranice kritiky širšie než u osôb, ktoré do politiky nevstupujú.²⁹

Tu je potrebné upozorniť na skutočnosť, že EŠLP v posledných rokoch vo svojej judikatúre začína zastávať názor, že na kritiku súdnictva je potrebné hľadiť skôr ako na súčasť politickej debaty, pri ktorej sú limity toho, čo je ešte primerané, stanovené širšie.³⁰ V tejto súvislosti je ale zároveň potrebné poukázať na to, že EŠLP vo svojej judikatúre rozlišuje medzi kritikou jednotlivých sudcov, kde je rozsah prípustnej kritiky menší, a kritikou súdov alebo celej justície, kde je rozsah prípustnej kritiky väčší. Európsky súd pre ľudské práva navyše aj vo svojom nedávnom rozhodnutí pripomenul, že je potrebné rozlišovať medzi kritikou a urážkou sudcu, resp. súdu, pričom podľa názoru EŠLP v prípade, ak jediným cieľom akejkolvek

²⁷ bližšie napr. rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 340/09, sp. zn. I. ÚS 352/2011, sp. zn. I. ÚS 390/2011, sp. zn. I. ÚS 416/2011, sp. zn. IV. ÚS 448/2012, sp. zn. II. ÚS 558/2012, sp. zn. IV. ÚS 492/2012, sp. zn. III. ÚS 385/2012

²⁸ napr. rozhodnutie EŠLP vo veci *Buscemi v. Taliansko* zo 16. 9. 1999, rozhodnutie EŠLP vo veci *Thoma v. Luxembursko* z 29. 3. 2001, rozhodnutie EŠLP vo veci *Wingerter v. Nemecko* z 21. 3. 2002, rozhodnutie EŠLP vo veci *Skalka v. Poľsko* z 27. 5. 2003

²⁹ rozhodnutie EŠLP vo veci *Hrico v. Slovenská republika* z 20. 7. 2004

³⁰ bližšie rozhodnutie EŠLP vo veci *Kobenter a Standard Verlags GmbH v. Rakúsko* z 2. 11. 2006 a rozhodnutie EŠLP vo veci *Ormanni v. Taliansko* zo 17. 7. 2007

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

formy prejavu je uraziť súd alebo členov súdu, nemala by vhodná sankcia znamenať porušenie čl. 10 Dohovoru.³¹

Pokiaľ ide o kritiku sudcov a súdnictva, ústavný súd vychádza z obdobných pozícií ako ESLP. Vo svojom náleze sp. zn. II. ÚS 152/08 z 15. decembra 2009 ústavný súd okrem iného uviedol, že akceptuje trend smerujúci k posúvaniu pozície sudcov, ktorí stoja kdesi uprostred kontinua medzi politikmi a „bežnými“ občanmi, smerom k politikom. V náleze sp. zn. I. ÚS 408/2010 zo 16. júna 2011 ústavný súd konkretizoval, že otázkou verejného záujmu je aj činnosť sudcov a okolnosti súvisiace s výkonom tejto funkcie, pričom sudca ako reprezentant verejnej moci musí byť uzrozumený s tým, že jeho postup môže byť predmetom kritiky, a preto uňho treba predpokladať vyšší stupeň tolerancie a nadhľadu než napr. u bežných ľudí. Miera akceptovateľnosti prípustnej kritiky je pritom ešte vyššie postavená u sudcov najvyššieho súdu, a to vzhľadom na predmet ich rozhodovacej činnosti, resp. skutočnosť, že rozhodujú o najzávažnejších prípadoch, ktoré sú zväčša verejnosti známe. V zhode s judikatúrou ESLP ústavný súd taktiež v náleze sp. zn. IV. ÚS 472/2012 z 10. januára 2013 konštatoval, že miera prípustnosti kritiky konkrétneho sudcu je menšia ako miera prípustnosti kritiky súdov, prípadne celej justície.

V súvislosti s trendom smerujúcim k posúvaniu pozície sudcov smerom k politikom je na tomto mieste pre úplnosť potrebné uviesť, že na rozdiel od politikov majú sudcovia značne obmedzenú možnosť reagovať na možnú kritiku alebo prípadný mediálny atak, pretože musia z titulu svojej funkcie zachovávať určitú mieru zdržanlivosti, pokiaľ ide o verejné vyjadrenia. Ustanovenie § 30 ods. 11 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov výslovne ukladá sudcom povinnosť zdržať sa verejného vyslovovania svojho názoru o veciach prejednávaných súdmi. Sudcovia musia navyše zachovávať istú mieru zdržanlivosti v súvislosti s verejnými vyjadreniami aj v iných oblastiach, ktoré sa nemusia bezprostredne týkať nimi prejednávaných prípadov, a to v súlade s povinnosťou zdržať sa v občianskom živote a pri výkone funkcie sudcu všetkého, čo by mohlo narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu alebo ohroziť dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov.³²

Vychádzajúc z už uvedeného sa domnievam, že ochrana osobnosti členov sudcovského stavu by mala byť úmerná obmedzeniu ich vlastnej slobody prejavu (profesionálna zdržanlivosť), ku ktorému dochádza

³¹ rozhodnutie ESLP vo veci Kincses v. Maďarsko z 27. 1. 2015

³² § 30 ods. 1. zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

v záujme predchádzania podozrenia z možnej predpojatosti v konkrétnych kauzách či zachovania dôstojnosti vystupovania sudcu.

Pre úplnosť je vhodné upozorniť ešte i na skutočnosť, že vedľa ochrany osobnosti je sloboda prejavu vo vzťahu k moci súdnej limitovaná tiež trestným zákonom (skutková podstata trestného činu pohrdania súdu, zasahovanie do nezávislosti súdov, ohováranie a pod.). Tu však treba jasne rozlišovať medzi kritikou a urážaním. Ak jediným zmyslom akejkoľvek formy vyjadrovania je urážanie súdu alebo členov tohto súdu, primeraný trest zo strany štátu v zásade nie je porušením čl. 10 ods. 2 Dohovoru.

IX. Záver

V rámci rozvíjania princípov právneho štátu má nepochybne svoje miesto i kritika súdnej moci a aj ústavný súd vo svojich rozhodnutiach konštatuje, že justícia je legitímnou témou verejného záujmu. Kritika súdnej moci však musí byť oprávnená (prípustná), pričom rozdiel medzi oprávnenou a neoprávnenou (nepripustnou) kritikou treba vidieť najmä v rozhodujúcom hľadisku pravdivosti, vecnosti, objektívnosti a cieľa, ktorý sa konkrétnym prejavom sleduje. Kritika je oprávnená, ak nie sú prekročené medze vecnej kritiky opierajúcej sa o pravdivé skutočnosti a z nich vyplývajúce závery, ak je primeraná obsahom a formou, ak nie je samoučelná, nevybočuje z medzí nutných na dosiahnutie sledovaného a zároveň spoločensky uznaného cieľa, ak nepredstavuje nepodložený deštruktívny útok na konkrétneho sudcu alebo súdnictvo ako celok.

Obzvlášť pre kritickú diskusiu o súdnych rozhodnutiach, nezávisle od štátu, v ktorom prebieha, pritom platí, že by mala byť vecná, podložená odbornými právnymi argumentmi, nie osobná, emotívna či expresívna, prekračujúca medze všeobecne uznávaných pravidiel slušnosti. Ústavný súd pritom v tejto súvislosti už v minulosti upozornil, že pri prekročení dovolených limitov prípustnej kritiky by táto mohla negatívne vplyvať aj na prijímanie všetkých (mnohých) rozhodnutí súdov očami širšej, nielen dotknutej verejnosti.³³

Za pozitívny tiež nemožno považovať stav, keď dochádza k verejnému kritizovaniu vyhlásených, no písomne ešte nevyhotovených súdnych rozhodnutí, teda keď sa kritizuje bez toho, aby sa kritizujúci subjekt vôbec oboznámil s písomným odôvodnením kritizovaného súdneho rozhodnutia. Kritik sa v takom prípade na základe ústneho vyhlásenia rozhodnutia súdu môže iba domnievať, z akých konkrétnych právnych úvah súd pri svojom rozhodnutí vychádzal.

³³ bližšie nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 261/06 z 13. decembra 2007

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Netreba zároveň zabúdať na jednoduchý fakt, že kritika súdnych rozhodnutí vyplýva zo samotnej povahy súdneho rozhodovania. Vo väčšine súdnych sporov ide o spor medzi dvoma stranami, pričom nech už súd rozhodne v prospech ktorejkoľvek strany, druhá strana je väčšinou s rozhodnutím súdu nespokojná. Neraz pritom môže ísť o situácie, keď sa laikovi na prvý pohľad rozhodnutie súdu javí ako nespravodlivé, ako rozhodnutie v prospech osoby, ktorá svojím konaním porušila právo. O takéto „nespravodlivé“ rozhodnutia ide najčastejšie v prípadoch, keď subjekt, na strane ktorého objektívne „stojí spravodlivosť“, nevie svoje, hoci aj pravdivé tvrdenia pred súdom dokázať a neunesenie dôkazného bremena znamená rozhodnutie v prospech porušiteľa práva. Popri neunesení dôkazného bremena môžu „nespravodlivosť“ súdneho rozhodnutia neraz spôsobiť aj ustanovenia právnych predpisov predstavujúce pre každého sudcu neprekročiteľný mantinel jeho rozhodovania. Typickým príkladom je nepriznanie práva v dôsledku uplatnenia námietky premlčania či zastavenie trestného stíhania z dôvodu premlčania trestného stíhania. Pocit nespravodlivosti či nezákonnosti však niekedy môže vyplývať aj z nie úplne výnimočnej (i keď neželanej) situácie, keď samotný právny predpis v dôsledku svojej nejednoznačnosti pripúšťa viacero možných výkladov. V týchto prípadoch je i pre profesionálov veľmi zložitá nájsť vyváženú hranicu a rozhodnúť, ktorý právny argument má vyššiu váhu.

Vychádzajúc z už uvedeného, možno zhrnúť, že v záujme zachovania dôvery občanov v súdnictvo by malo platiť, že napriek tomu, že kritik nesúhlasí s konkrétnym právnym názorom súdu vyjadreným v súdnom rozhodnutí, mal by svoj iný právny názor odôvodňovať kultivovaným a po odbornej stránke erudovaným spôsobom.

V súvislosti s týmto príspevkom si dovoľujem uviesť, že v uplynulých dňoch bol na internetovej stránke ústavného súdu zverejnený „*Výber nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky týkajúcich sa čl. 26 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd*“, ktorý približuje rozhodovacia činnosť ústavného súdu týkajúcu sa práva na slobodu prejavu a práva na informácie v období od januára 2002 do júna 2015. Tento výber je adresovaný širokej odbornej verejnosti, odborníkom na ústavné právo, právnym teoretikom i praktikom, sudcom všeobecných súdov, advokátom, študentom právnických fakúlt, novinárom, ak aj každému, kto sa o problematiku slobody prejavu zaujíma.

V závere dodávam, že, vychádzajúc z relevantnej judikatúry ústavného súdu, som pripravila metodický list určený sudcom všeobecných súdov týkajúci sa posudzovania kolízie práva na slobodu prejavu a práva na ochranu osobnosti. Tento metodický list, ktorý tvorí aj prílohu tohto

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

príspevku, by do budúca mal prispieť k tomu, aby sudcovia všeobecných súdov v rámci svojej rozhodovacej činnosti v čo najväčšej možnej miere ústavne konformným spôsobom posudzovali kolíziu práva na slobodu prejavu a práva na ochranu osobnosti.

Resumé

Po úvodnom priblížení práva na slobodu prejavu sa autorka v príspevku bližšie zaoberá otázkou obmedzenia slobody prejavu z dôvodu zachovania autority a nestrannosti súdnej moci. Následne autorka rozoberá vzťah slobody prejavu a ochrany osobnosti, pričom osobitnú pozornosť venuje otázke ochrany osobnosti verejných činiteľov a sudcov. Príloha autorkinho príspevku obsahuje z judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky vychádzajúci metodický list určený sudcom všeobecných súdov týkajúci sa posudzovania kolízie práva na slobodu prejavu a práva na ochranu osobnosti.

Resume

The article begins with an outline of the right to freedom of speech that is followed by a more detailed reflection on the issue of the limits of free speech to maintain the authority and impartiality of the judicial power. The author then analyses the relationship between freedom of speech and protection of personality, paying special attention to the protection of personality of public officials and judges. Attachment to the article contains guidelines resulting from the case-law of the Constitutional Court of the Slovak Republic for judges of general courts examining the collision of the freedom of speech and the protection of personality rights.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

Príloha

JUDr. Ivetta Macejková, PhD.
predsedníčka Ústavného súdu
Slovenskej republiky

Ingerencia Ústavného súdu Slovenskej republiky do judičiálnej činnosti všeobecných súdov

Porušenie základného práva na slobodu prejavu a slobodné šírenie informácií podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, resp. čl. 10 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (spory o ochranu osobnosti podľa § 13 Občianskeho zákonníka)

podľa metodiky Projektu Ústavného súdu Slovenskej republiky

„Efektívnosť výkonu rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky v konaní o sťažnostiach fyzických osôb a právnických osôb (konkrétne kontrola ústavnosti) v kauzálnej súvislosti s princípom prezumpcie zavineného konania štátu (všeobecných súdov a orgánov činných v trestnom konaní)“

ÚVOD

Prieskumný dohľad Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) je dôvodný a úspešný len vtedy, ak rozhodnutia všeobecných súdov v neprospech sťažovateľov vybočili z medzi daných ústavne zaručených základných ľudských práv a slobôd.

Z tejto zásady vychádzajú i kasačné nálezy ústavného súdu, ktorými boli zrušené a vrátené na nové konanie veci v difamačných sporoch. Všeobecné súdy posudzovali kolíziu dvoch základných práv (právo na ochranu osobnosti a právo na slobodu prejavu).

Medzi príčiny kasácie rozhodnutí všeobecných súdov patria arbitrárnosť, extrémny nesúlad právneho záveru s vykonanými skutkovými a právnymi zisteniami a vyhodnotenie dôkazov bez akéhokoľvek akceptovateľného základu.

V oblasti difamačných sporov existujú základné orientačné kritériá, ktoré sú zohľadňované pri riešení kolízie práv, ktorých systematickým posúdením možno uzavrieť, či bude daná prednosť ochrane slobody prejavu, alebo naopak, osobnostným právam. Pri týchto úvahách zo strany

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

všeobecných súdov absentuje komplexnosť riešenia prostredníctvom **testu proporcionality**.

Keďže test proporcionality patrí k stálemu racionálnemu vybaveniu ústavných sudcov, rešeršou platných doktrínálnych právnych názorov a stabilizovanej judikatúry bolo možné vytvoriť tento metodický list.

Metodický list, najmä pre mladšiu generáciu sudcov všeobecných súdov, má prispieť k lepšiemu vystihnutiu pomeru medzi spravodlivým cieľom zásahu do osobnostného práva a zvoleným spravodlivým prostriedkom nápravy.

I.

1. Rešerš analyzujúca argumentačný prístup kasačných náleзов ústavného súdu metódou proporcionality bola spracovaná z týchto náleзов ústavného súdu:

rok 2008 – II. ÚS 152/08,

rok 2009 – II. ÚS 326/09, II. ÚS 340/09, II. ÚS 418/09, II. ÚS 148/09,

rok 2010 – IV. ÚS 302/2010, I. ÚS 408/2010, IV. ÚS 107/2010, IV. ÚS 54/2010,

I. ÚS 408/2010,

rok 2011 – I. ÚS 496/2011,

rok 2012 – IV. ÚS 448/2012, III. ÚS 385/2012, IV. ÚS 472/2012, III. ÚS 351/2012,

rok 2013 – II. ÚS 212/2013, III. ÚS 403/2013,

rok 2014 – III. ÚS 284/2014.

2. Argumentačná skladba a výstavba odôvodnení náleзов ústavného súdu bola nasledovná:

Konflikt medzi slobodou prejavu a právom na ochranu osobnosti:

1. Všeobecné východiská pre rozhodnutie ústavného súdu.
2. K proporcionálite zásahu do slobody prejavu sťažovateľa.
3. Vykonalenie testu proporcionality – hľadanie odpovedí na otázky kto, o kom, čo, kde, kedy a ako v danom prípade „hovoriť“ (uverejnil informáciu).
4. Závery ústavného súdu vo veci namietaného porušenia slobody prejavu.

II.

Všeobecné východiská rozhodovacej činnosti ústavného súdu pri konflikte slobody prejavu a práva na ochranu osobnosti (zhrnutie časti odôvodnenia náleзов ústavného súdu)

1. Každý konflikt vo vnútri systému základných práv a slobôd treba riešiť prostredníctvom zásady ich spravodlivej rovnováhy.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

2. Podstata predmetného rozhodovania je hľadanie vyváženého vzťahu medzi ústavou garantovaným právom na ochranu cti, dôstojnosti či súkromia a slobody prejavu a právom na informácie.
3. Všetky základné práva a slobody sa chránia len v takej miere a rozsahu, kým uplatnením jedného práva alebo slobody nedôjde k neprimeranému obmedzeniu, či dokonca popretiu iného práva alebo slobody.
4. Sloboda prejavu predstavuje jeden zo základných pilierov demokratickej spoločnosti, jednu zo základných podmienok jej rozvoja a sebarealizácie jednotlivca. Uplatňuje sa nielen vo vzťahu k „informáciám“ a „myšlienkam“, ktoré sa prijímajú priaznivo, resp. sa pokladajú za neurážlivé a neutrálne, ale aj k tým, ktoré urážajú, šokujú alebo znepokojujú štát alebo časť obyvateľstva.
5. V niektorých situáciách musí sloboda prejavu ustúpiť. Limitačné klauzuly v čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru explicitne uvádzajú dôvody obmedzenia slobody prejavu.
6. Pri rozhodovaní sporov vo veciach ochrany osobnosti všeobecné súdy musia zohľadniť ochranu slobody prejavu minimálne v rozsahu jej ústavných záruk.
Ustanovenia Občianskeho zákonníka (§ 13) nemožno teda aplikovať izolovane, ale je nutné ich vykladať v súlade s ústavou. Nutnosť zohľadniť slobodu prejavu neznamená rezignáciu na ochranu osobnosti.
7. Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, s výnimkou ich arbitrárnosti alebo zjavnej neodôvodnosti majúcej za následok porušenie základných práv.
8. Úlohou ústavného súdu nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takej interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne s medzinárodnou zmluvou.
9. Obmedzenie akéhokoľvek základného práva alebo slobody, a teda aj slobody prejavu možno považovať za ústavne akceptovateľné len vtedy, ak ide o obmedzenie, ktoré bolo ustanovené zákonom, resp. na základe zákona. Zodpovedá niektorému ústavnému legitímnemu cieľu a musí ísť o obmedzenie, ktoré je v súlade so zásadou proporcionality.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

III.

Princíp proporcionality – všeobecne

1. Princíp proporcionality je interpretačný a aplikačný nástroj, jeden z princípov verejného práva. Týmto princípom je riešená kolízia ústavne chránených hodnôt.
2. Pri kolízii dvoch proti sebe stojacích hodnôt bude jednej z nich po teste princípom proporcionality priznaná väčšia dôležitosť, avšak druhá hodnota s menšou dôležitosťou v dôsledku toho nestráca svoju platnosť.
3. Princíp proporcionality nedisponuje absolútnou povahou, len aproximatívnu. V konkrétnom individuálnom prípade je úlohou súdov kolizujúce princípy vyvažovať.
4. Ústavnoprávna doktrína princípu proporcionality sa začala aplikovať v judikatúre Spolkového Ústavného súdu SRN v 50. rokoch 20. storočia. Zásada primeranej kolerácie medzi cieľom a použitými prostriedkami bola označená za prvok právneho štátu.
Aplikáciou princípu proporcionality možno dosiahnuť transparentnosť súdnej argumentácie a podrobnejšie zhodnotenie kontextu daného problému.

Test proporcionality – všeobecne

1. Princíp proporcionality je uvádzaný do praxe testom proporcionality.
2. Test proporcionality prostredníctvom logickej šablóny otázok, ktoré by mali byť zodpovedané, stanovuje, či nedošlo k protiústavnému zásahu do základných práv.
3. Jadrom testu proporcionality je pomernosť cieľa a prostriedku, ktorým by mal alebo má byť cieľ dosiahnutý. Vedľa zásady pomernosti sa uplatňuje aj zásada zákazu nadmerného zásahu, prípadne zásada zákazu zneužitia práva na úkor iného.
4. Aplikácia testu proporcionality spočíva na princípoch právneho štátu.
5. Testové hľadiská:
  - a) spravodlivosť cieľa zásahu,
  - b) nevyhnutnosť dosiahnutia cieľa,
  - c) spôsobilosť zásahu dosiahnuť cieľ,
  - d) vhodnosť spôsobu zásahu (spravodlivosť prostriedku),
  - e) primeranosť zásahu zamýšľanému cieľu (primeranosť v užšom slova zmysle).
6. Súd by mal zhodnotiť nasledujúce dôkazy v rámci primeranosti zásahu k cieľu:
  - a) dôkaz empirický – rozsah, následky a iná skutková závažnosť zásahu,

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

- b) dôkaz systémový – zhodnotenie zaradenia dotknutého práva alebo zásahu v právnej sústave,
  - c) dôkaz kontextový – eventuálne negatívne dopady pri uprednostňovaní jednej hodnoty oproti druhej,
  - d) dôkaz hodnotový – zváženie pozitív v kolízii stojacích základných práv v hierarchii hodnôt.
7. Problematiku testu proporcionality rozpracoval nemecký právny filozof Robert Alexy. Podľa jeho teórie základné práva sú princípmi a v prípade ich kolízie je potrebné nájsť ich pomyselnú optimalizáciu, ktorá sa hľadá prostredníctvom vyvažovania (tzv. Alexyho vážiaci vzorec).
  8. Tzv. Alexyho vážiaci vzorec určuje pomer medzi vzniknutou ujmom jedného princípu a výhodou druhého princípu.
  9. Porovnanie zásahov do jednotlivých princíпов z pohľadu intenzity zásahov R. Alexy zaradil do trojstupňovej stupnice zásahu (nízka, stredná a podstatná).
  10. K jednotlivým stupňom sa priradujú číselné hodnoty čísiel geometrickej postupnosti (číslo 1 sa určí pre nízku hodnotu, číslo 2 pre strednú a číslo 4 pre podstatnú).
  11. Proporcionálne rozhodnutie musí spĺňať kumulatívne všetky zložky proporcionality. Pokračovanie v argumentácii testom proporcionality po zistení porušenia jeho jednej zložky je zjavne nadbytočné.

IV.

Metodický postup pri aplikácii predmetného testu

1. Test proporcionality sa skladá z troch zložiek:

- a) subtest vhodnosti,
- b) subtest nevyhnutnosti,
- c) subtest primeranosti (proporcionality v užšom zmysle slova).

Test zahŕňa:

1. praktickú súladnosť (zachovanie maxima z oboch základných práv),
2. tzv. Alexyho vážiaci vzorec (intenzita zásahu do jedného základného práva sa pomeruje s mierou uspokojiteľnosti druhého práva v kolízii).

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

2. Konkretizácia postupu v spore o ochranu osobnosti:

- a) subtest vhodnosti – zásah do práva na slobodu prejavu žalobou umožňuje dosiahnuť mienený cieľ – návrh navrhovateľa cieľ spĺňa,
- b) subtest nevyhnutnosti – návrh na ochranu osobnosti je adekvátnym prostriedkom osobnostných práv – podmienka splnená,
- c) test proporcionality v užšom slova zmysle.

c.1) Po podaní žaloby nebolo možné zachovať popri sebe právo na ochranu osobnosti a právo na slobodu prejavu – podmienka splnená.

c.2) tzv. Alexyho vážiaci vzorec – pre kolíziu práva na ochranu osobnosti so slobodou prejavu je potrebné skúmať kto, o kom, čo, kde, kedy a ako hovorí. Na základe odpovedí možno zistiť, či zásah bol proporcionálny. Zohľadňovať treba i skutočnosti všeobecne uznávané stabilizovanou judikatúrou.

Logická šablóna hľadania odpovedí po preskúmaní skutkových údajov:

- A. kto,
- B. o kom,
- C. čo,
- D. kde,
- E. kedy,
- F. ako

v konkrétnom prípade „hovoril“ (uverejnil informáciu).

A. Kto zásah do práva na ochranu osobnosti vykonal

1. Privilegované postavenie podľa hľadiska stabilizovanej judikatúry patrí novinárom a masmédiám.
2. Tlač je strážny pes demokracie, hrá významnú úlohu v právnom štáte.
3. Novinári majú (sociálnu) povinnosť poskytovať informácie a myšlienky týkajúce sa všetkých záležitostí verejného záujmu a verejnosť má právo dostať také informácie.
4. Novinári môžu používať určitú mieru preháňania a provokácie.
5. Pri rozhlase treba zohľadňovať, či ide o spravodajské, publicistické alebo mienkotvorné rádio s podielom hovoreného slova. Rozhlas nemá dopad na úrovni televízie.
6. Od vydavateľa periodickej tlače nemožno požadovať, aby selektoval informácie získané od štátneho orgánu (z policajného zdroja), na

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

ktoré sa mohol s dôverou spoliehať, pretože sa tým upiera právo verejnosti na úplné informácie vo veciach verejného záujmu.

B. O kom bol inkriminovaný článok

1. Medzi verejne neznámym jednotlivcom a politikom stoja z hľadiska ochrany osobnosti sudcovia uprostred s miernou tendenciou smerom k politikom.
2. Osoby verejné možno rozčleniť na osoby verejne činné a osoby verejne známe. Verejne činné sú osoby, ktoré sa nejakým spôsobom podieľajú na výkone verejnej moci (politici, sudcovia, štátni úradníci, advokáti, prokurátori, predstavitelia ozbrojených zložiek iní verejní činitelia).
Uverejnenie osôb známych je verejná známosť daná tým, že vynikajú v určitých aktivitách, prípadne sa významne angažujú v určitých aktivitách alebo záležitostiach verejného záujmu.
3. Verejné osoby vstupom do verejného priestoru musia preukazovať vyššiu mieru záujmu o ich osobu.
4. Judikatúra rozlišuje medzi kritikou jednotlivých sudcov, kde je rozsah prípustnej kritiky menší, a kritikou súdov alebo celej justície, kde je rozsah prípustnej kritiky väčší.
5. Sudca ako reprezentant verejnej moci musí byť uzrozumený s tým, že jeho postup môže byť predmetom kritiky, a preto uňho treba predpokladať vyššiu stupeň tolerancie a nadhľadu než napr. u bežných ľudí. Ešte vyššie je postavená akceptovateľnosť prípustnej kritiky u sudcov najvyššieho súdu vzhľadom na predmet ich rozhodovacej činnosti – rozhodujú o najzávažnejších prípadoch, ktoré sú zväčša verejnosti známe.
6. V súdnych sporoch, v ktorých sa sudca domáha ochrany osobnosti, a o to viac značných finančných náhrad, vzniká legitímny problém „sudca súdi sudcu“ so zvýšeným rizikom možného korporatívneho správania sa predstaviteľov súdnej moci, čo pri opakovane pochybných či nedostatočne vyargumentovaných záveroch môže ohroziť legitimitu celého sudcovského stavu.
7. Pre kritiku platí doktrínálny právny názor, že kritika musí byť:
  - a) **vecná**, teda i konkrétna, podopretá skutkami,
  - b) **pravdivá** – vychádzajúca z pravdivých podkladov, z ktorých možno logicky odôvodniť vlastný hodnotiaci súd kritizujúceho a neskresľujúci, či inak falšujúci údaje, resp. podklady.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

- c) **primeraná**, čo sa týka spôsobu hodnotenia jeho účelu, obsahu a formy, ako i kritického obsahu množstevného, časového, územného alebo iného daného napr. osobným okruhom adresátov. Musí preto zodpovedať sledovanému účelu a cieľ, ktorý má byť kritikou dosiahnutý, musí byť ospravedlnený.

C. Čo bolo obsahom inkriminovaného článku

1. Justícia tvorí legitímnu tému verejného záujmu, je integrálnou súčasťou života spoločnosti. Z toho dôvodu je legitímne, aby sa otázky práva neriešili len na stránkach odborných (právnických) časopisov, ale aby boli reflektované aj laickou verejnosťou prostredníctvom dennej tlače.
2. Pokiaľ obsahom inkriminovaného článku bolo ohrozenie osobnej bezpečnosti poslanca národnej rady, ide o vec dôležitého verejného záujmu. Novinár informuje o otázke, ktorá súvisí s verejným politickým životom, t. j. o otázke legitímneho verejného záujmu.
3. Čím závažnejšia je kritika, tým je verejnosť viac dezinformovaná a dotknutá osoba poškodená, ak kritika nie je pravdivá.
4. Pri posudzovaní zásahu do prezumpcie nevinny (uznesenie o obvinení sudcov) platí, že sporný výrok je previazaný s výrokom zodpovednej osoby, že otázka viny ešte nie je ustálená.
5. Judikatúra potvrdzuje, že je len málo priestoru na uplatnenie obmedzení vo vzťahu k realizácii slobody prejavu v súvislosti s politickým prejavom alebo výrokmi týkajúcimi sa otázok verejného záujmu.
6. Nepravdivosť sporného výroku v petite nemožno hodnotiť z pohľadu, že neskôr trestný súd sudcu právoplatne oslobodil. Výrok možno posudzovať iba z pohľadu daného dňa, a nie neskoršieho vývoja trestného konania. Rozhodujúca je skutočnosť, či výrok žalovaného v čase vysielania v rádiu mal základ vo faktoch, fakty boli pravdivé a týkali sa profesijnej činnosti sudcu. V čase výroku nikto nemohol poznať výsledok trestného konania, nie je preto možný záver, že keď už mali všetci aktéri vedomosť o oslobodzujúcom rozsudku, tak je výrok automatický nepravdivý.

D. Kde bol inkriminovaný článok uverejnený

1. Kritériá miesta zaznenia sporných výrokov treba vnímať s kritériami ich autora. Ak je ich autor novinár, tak jeho privilegované postavenie do určitej miery neutralizuje kritérium miesta ich zaznenia.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

2. Sporný článok v televízii či v inom elektronickom médiu treba z tohto kritéria posudzovať prísnejšie, ak je článok uverejnený v denníku s celoslovenskou pôsobnosťou.
3. Čím hromadnejšie sa informácia distribuje, tým väčšia je miera ochrany osobnostných práv.

E. Kedy bol inkriminovaný článok uverejnený

1. Dôležité je zohľadňovať, či ide o základnú informáciu, ktorá má byť presná obzvlášť pre jej citlivosť a lakonickosť.
2. V prospech osoby realizujúcej svoje právo je skutočnosť, že k vysloveniu inkriminovaného výroku došlo v krátkom čase od získania uvedených informácií, ako aj skutočnosť, že uverejnená kritika bola vecne previazaná s obsahovým zameraním celého konania konkrétneho orgánu.
3. Informácia je pominuteľným majetkom a oneskorenie jej zverejnenia je spravidla spojené so stratou jej hodnoty a významu, pričom verejnosť má právo na aktuálne informácie a zvlášť vtedy, ak sa týkajú otázok dôležitého verejného záujmu.
4. Vecou verejnou je aj činnosť štátnych orgánov vrátane orgánov činných v trestnom konaní. Existuje verejný záujem na tom, aby verejnosť dostala informácie týkajúce sa ich činnosti. Pri poskytovaní určitých informácií orgánmi činnými v trestnom konaní sú novinári (vydavateľ) povinní tieto informácie sprostredkovať.
5. Novinári (vydavateľ) nemôžu znášať zodpovednosť za to, že šíria informácie poskytnuté orgánmi štátu, pretože je to ich úloha a poslanie.
6. Každý sa má právo spoľahnúť (dôvera v právo) na to, že štátny orgán voči nemu koná v súlade s ústavou a zákonom, pričom nemôže znášať negatívne dôsledky preto, že tak štátny orgán nekoná.

F. Ako boli informácie v inkriminovanom článku formulované

1. Judikatúra rozlišuje medzi faktami a hodnotiacimi úsudkami. Existenciu faktov možno preukázať, zatiaľ čo otázka pravdivosti hodnotiacich úsudkov nepripúšťa dôkazy, aj keď hodnotiaci úsudok vzhľadom na svoj subjektívny charakter vylučuje dôkaz pravdy, musí vychádzať z dostatočného faktického základu.
2. Kvalifikácia prejavu ako faktu alebo hodnotiaceho úsudku je vecou posúdenia všeobecných súdov.

I. SLOBODA PREJAVU V ÚSTAVNÝCH PRAMEŇOCH PRÁVA A V JUDIKATÚRE SÚDOV

I.1 Sloboda prejavu a súdna moc

3. Všeobecne aplikovateľné kritérium na klasifikáciu výrokov na fakty a hodnotiace úsudky neexistuje. Svoju úlohu zohrávajú aj okolnosti, že pôvodca výroku neprezentuje určité skutočnosti ako istoty, ale vyjadruje len pochybnosti či podozrenie, a že jeho snahou je v dobrej viere informovať verejnosť o veci verejného záujmu.
4. Nie je porušenie prezumpcie nevinoty, ak osoba spomínaná v článku sa prezentuje iba ako osoba podozrivá.
5. Novinári sa môžu dopustiť v inkriminovanom článku aj určitého zjednodušenia, či dokonca nepresnosti pri rešpektovaní zásady, že celkové vyznenie uverejnených informácií v relevantnom čase zodpovedalo reálne existujúcim skutočnostiam.
6. Vo všeobecnosti platí, že čím závažnejšie je obvinenie kritizovanej osoby, tým pevnejší skutkový základ musí mať toto obvinenie.
7. Pri posudzovaní oznámenia z pohľadu, či nie je urážlivé, útočné či neslušné, musí byť výrok integrálnou súčasťou celej správy.
8. Všeobecný súd rozhodujúci o ochrane osobnosti musí zohľadniť organickú väzbu medzi titulkom (nadpisom) určitého článku a jeho vecným obsahom. Bez dostatočného zohľadnenia organickej väzby medzi titulkom (nadpisom) určitého článku a jeho vecným obsahom spravidla nemožno dospieť hodnoverne k záveru, že v ňom obsiahnuté tvrdenie je pravdivé alebo naopak, nepravdivé.

V.

Vyhodnotenie testu

1. Odpovede v bodoch A až F sa u oboch práv v kolízii ohodnotia trojstupňovou stupnicou (nízka, stredná, podstatná).
2. Po zhodnotení sa priradí číselné ohodnotenie (nízka číslo 1, stredná číslo 2, podstatná číslo 4) a týmto súčtom sa zistí intenzita zásahu do práva odporcu na slobodu prejavu, ako aj miera uspokojenosti práva na ochranu osobnosti navrhovateľa.
3. To právo, ktoré dosiahne vyššiu číselnú ochranu intenzity zásahu, prevažuje nad tým, ktorého číselné vyhodnotenie je nižšie, a musí byť preferované.
4. Vyjadrenie logického záveru, zhodnotenie testovacích hľadísk a okolností prípadu (zohľadniť treba i praktickú skúsenosť sudcu a jeho cit pre rovnováhu) vytvára právny názor odôvodňujúci (konkrétne) rozhodnutie vo veci.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE
VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

**I.2 SVOBODA PROJEVU A JEJÍ OCHRANA PŘED ÚSTAVNÍM
SOUDEM**

prof. JUDr. Pavel Rychetský, CSc.

Předseda Ústavného súdu Českej republiky

Motto: „*Svoboda není možná bez autority, protože jinak by se proměnila v chaos. A autorita není možná bez svobody, protože jinak by se proměnila v tyranii!*“ (Stefan Zweig).

Vážená paní předsedkyně,
spectabilis paní děkanko,
honorabilis vážené kolegyně a kolegové,
vážené dámy a vážení pánové,

chtěl bych upřímně poděkovat za pozvání na tuto mezinárodní konferenci, která je zaměřena na velmi důležité a současně velmi složité téma. Vážím si možnosti vystoupit zde v Košicích a přednést několik úvah, které mají úzkou spojitost s jedním ze základních politických práv – se svobodou projevu.

***

Dovolte mi prosím úvodem malou vzpomínku. Patřím do generace právníků, která zažila totální popření svobody slova a svobody projevu v dobách minulého režimu, a tak jsem se naučil těchto svobod vážít a vnímat jejich úlohu možná intenzivněji, než je tomu u generace dnešních mladých právníků. V druhé polovině šedesátých let minulého století se Československo začalo znovu svobodněji nadechovat a žít. Jedním z projevů této celospolečenské liberalizace byl obsah Literárních novin (a na Slovensku Kultúrného života), které si svým otevřeným a kritickým přístupem získaly respekt široké veřejnosti a nenávisť vládnoucí komunistické věrčušky. Na podzim roku 1967 se vedení KSČ pokusilo utlumit liberalizační tendence v zemi tím, že zastavilo vydávání Literárních novin. Spor o Literární noviny, které byly týdeníkem Svazu československých spisovatelů, se tak stal bojištěm o svobodu slova, jehož výsledkem bylo třikrát přerušené a znovu obnovené vydávání tohoto časopisu. V roce 1968 ještě Literární noviny vycházely jako Literární listy, na přelomu let 1968–1969 pak jako *Listy*, ale rok 1969 již nepřežily. Na vině byla cenzura...

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

Už od časů Karla Havlíčka Borovského víme, že se v našich zemích zápasilo s cenzurou, a to téměř nepřetržitě. V období našich poválečných moderních dějin, o němž teď hovořím, to bylo s cenzurou jako na horské dráze. Nejprve byla formalizována zákonem č. 81/1966 Sb., který zřídil Ústřední publikační správu. Ta zajišťovala – bez výslovného použití slova „cenzura“, aby v hromadných informačních prostředcích nebyly uveřejněny informace, které by byly škodlivé. Kromě všech možných státních a vojenských tajemství však ustanovení § 16 tohoto zákona obsahovalo i podivuhodnou větu, že „*Uveřejnění informace, která ohrožuje zákonem chráněné zájmy společnosti nebo občanů, je zneužitím svobody projevu, slova a tisku*“. V dubnu 1968 však společenská obroda dostoupila svého vrcholu, a své vyjádření našla též v podobě ochrany svobody projevu. V citovaném zákoně se tak objevil pravý opak původního cenzurního záměru, vyjádřený slovy: „Cenzura je nepřípustná“¹.

Nepřípustnost cenzury vydržela - bohužel - jen pět měsíců. Záhy po okupaci naší země - již v září 1968 - byl přijat zákon o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků², který ve svém § 3 pozastavil účinnost dříve deklarovaného zákazu cenzury a který zřídil neblaze známý Úřad pro tisk a informace. Tato v uvozovkách „přechodná“ opatření v oblasti tisku pak vydržela dlouhých jedenadvacet let.

Když Úřad pro tisk a informace v květnu 1969 zrušil registraci Listů (čímž ex lege zaniklo oprávnění k vydávání periodického tisku), přijal jsem zmocnění od Jaroslava Seiferta, tehdejšího předsedy Svazu československých spisovatelů, abych proti zrušení registrace podal žalobu. Cenzurní novela tiskového zákona totiž - tak trochu paradoxně - umožnila soudní přezkum těchto rozhodnutí³. Nebyl jsem v tom ovšem sám. Dagmar Burešová zastupovala zrušený časopis Reportér, Petr Pithart zastupoval šéfredaktora Literárních novin a já sám jsem podal žaloby i ve prospěch dalších rušených periodik, například Plamene nebo Hosta do domu. Neměl jsem však pocit, že bych tím dokázal zvrátit negativní stav na poli svobody projevu, šlo spíše o jeden z posledních pokusů vést před soudem veřejnou polemiku s režimem a diktátem cenzury. Režim si samozřejmě byl této „legislativní chyby“ dobře vědom a v tzv. „Pendrekovém zákoně“⁴ ze srpna

¹ § 17 odst. 1 zákona č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích

² Zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků

³ Ustanovení § 8 odst. 3 zákona č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, ve znění zákona č. 127/1968 Sb.

⁴ Zákonné opatření Předsednictva Federálního shromáždění č. 99/1969 Sb., o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

1969 možnost soudního přezkumu zrušil. Soudy pak bez jediného proběhnuvšího jednání zastavily probíhající řízení, čímž byl konec nejen s nepohodlnými časopisy, ale i se svobodou projevu v naší zemi.

***

Dříve, než se budu věnovat přístupu Ústavního soudu ke svobodě projevu, chtěl bych uvést několik obecnějších poznámek na toto téma. Svoboda projevu se rozhodně nekryje s hledáním pravdy a stát zde není od toho, aby určoval vítěze pomyslných soutěží o nejsprávnější či nejpravdivější výrok. Naopak. Svoboda projevu je svojí povahou typickou součástí tzv. negativního statusu v rámci veřejného subjektivního práva, takže veřejná moc nemá uloženu povinnost nějaký projev šířit anebo mu tleskat, ale musí jedinec chránit do té míry, aby svůj názor mohl nerušeně vyjádřit. Této ochrany může jedinec využít, ale stejně tak může využít i reverzního aspektu tohoto práva a hledat u státu ochranu kvůli tomu, že jej k projevu někdo nutí.

Jednotlivé státy mohou k úpravě pravidel spojených s realizací svobody projevu přistoupit různě a já bych to zredukoval na dvě základní možnosti – říkejme jim otcovský a mateřský přístup.

Otcovský přístup je volnější, nechce zasahovat, dokud to není nezbytné, protože ví, že stát si často monopolizuje nároky na pravdu a omezuje tím svobodu projevu pro dobro jiných dober. Otcovský přístup je postaven na úvaze, že nejlepší obranou proti jakémukoliv názoru je jiný názor, přičemž v pomyslném tržišti názorů se nakonec ty patologické rozmělní. Otcovský přístup si žádá pevné nervy a zdrženlivost, ale může se stát, že se patologické názory nerozmělní, ale převládnu.

Mateřský přístup je oproti tomu citlivý a preventivní. Snaží se eliminovat škodlivé myšlenky a excesivní projevy dříve, než se jejich jedem otráví celá společnost. Problematické však je to, že tato mocenská eliminace vadných názorů deformuje tržiště myšlenek a stahuje kolem svobody projevu smyčku, kterou nelze povolit. Zákazy, regulace, pozitivní diskriminace a sankce dokáží přehlušit pozitivní účinek svého působení a vytvořit dojem, že stát práva a svobody nechrání, ale utlačuje.

Nemusím asi vysvětlovat, že zatímco otcovský přístup je vlastní angloamerickému právnímu prostředí, je mateřský přístup doma v kontinentální Evropě. Před třemi měsíci jsem si u nás v Brně s zájmem vyslechl vystoupení profesora Josepha Weilera. Ačkoliv hovořil na jiné téma, velmi správně vystihl rozdílné vnímání svobody projevu mezi oběma právními světy. Pokud ve Střední Evropě bude po ulici pochodovat fašista a vykřikovat fašistická hesla, bude zadržen, stíhán a potrestán. Ve Spojených státech jej bude - i při takovém jednání - chránit první dodatek Ústavy. Čím je pro Francouze rovnost a pro Němce důstojnost, tím je pro Američany svoboda projevu ... a hned v druhém dodatku zakotvené právo nosit zbraň.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

Nerad bych navodil dojem, že se snad může svoboda projevu lišit ve svém materiálním obsahu. Ne, svoboda projevu je stejná všude na světě, rozdílů jsou jen v míře možných zásahů do jejího výkonu. Jestliže tak soudy ve Spojených státech amerických složitě interpretují první článek Bill of Rights z roku 1791 slovy, že „*Kongres nesmí vydávat zákony ... omezující svobodu slova nebo tisku ...*“, pak v Evropě je takové omezení zákonem nejen běžné, ale je současně podmínkou a určovatelem legitimacy takového omezení.

Jak mechanismus zásahu do svobody projevu uvedený v čl. 10 dost. 2 Evropské úmluvy, tak i znění čl. 17 odst. 4 naší Ústavy stanoví tři podmínky přípustnosti omezení svobody projevu. Omezení svobody projevu tak:

1. musí být stanoveno zákonem,
2. musí sledovat legitimní cíl, a současně
3. musí být v demokratické společnosti nezbytné.

S prvním bodem vpravdě nemohou mít přezkumné orgány větších obtíží, protože - na rozdíl od Evropské úmluvy, která používá obecnější pojem „*law*“ – je v našich podmínkách, charakterizovaných ústavní výhradou zákona, právní předpis se silou zákona velmi dobře identifikovatelný. Problematické není ani naplnění druhé podmínky, protože výčet legitimních cílů je dostatečně obecný, a tedy i pružný, aby byl schopen reagovat na typy projevů, které jsou pro společnost nebezpečné vždy. Pružné je ale i vnímání charakteru těchto cílů v čase a snad nejlépe je to patrné na ochraně morálky.

V roce 1935 vydal československý Nejvyšší správní soud rozsudek⁵, v němž jako veřejně pohoršlivé shledává „*společné táboření osob různého pohlaví v přírodě i ve stanech ... pobíhání v nedostatečném úboru, zvláště úboru koupacím ... a zpívání popěvek obsahem nemravného*“. O sedmdesát let později se otázkou obecné mravnosti zabýval český Nejvyšší správní soud znovu v případě muže, který veřejně pohoršoval při práci na svém pozemku tím, že měl v horkém počasí kolem pasu uvázanou pouze roušku. Nutno podotknout, že se jednalo o roušku nepřilíhající chouloustivá místa a právě tato skutečnost se stala předmětem rozhořčení kolemjdoucích dam. Za veřejné pohoršení byl tento muž odsouzen k pokutě 500,- Kč. Nejvyšší správní soud se jej však zastal s tím, že nedošlo k objektivnímu rozporu s veřejnou mravností. Doslova uvedl⁶: „*Kromě pocitu mravnosti jako vnitřní záležitosti každého člena společnosti totiž existuje jistý obsah pravidel, na němž se v daném místě a čase shodne společnost jako celek, byť obvykle ne se všemi svými členy. ... [P]ohoršující povaha nahoty lidského těla je*

⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. května 1935 (Sb. Boh. A 11944/35)

⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. února 2004 sp. zn. 2 As 69/2003

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

v rámci soudobé společnosti spíše otázkou diskuse než otázkou všeobecného odmítání nutného pro shledání veřejného pohoršení.“.

Klíčovým problémem, s nímž se pravidelně musí potýkat Ústavní soudy, je však podmínka třetí. Otázka zní: „*Jak posuzovat nezbytnost zásahu do svobody projevu*“? Hledání proporcionality mezi zásahem a sledovaným cílem zásahu nutně vede k následnému procesu posuzování potřebnosti, vhodnosti a aplikace zásady minimalizace zásahů do omezovaného práva. Situace je ovšem dále komplikována tím, že při omezování svobody projevu se nutně nemusí jednat jen o vertikální právní vztahy mezi subjektem a státem. Primárně je samozřejmě adresátem svobody projevu stát a nositelem každý, kdo projev činí. Avšak již od doby slavného rozsudku Spolkového ústavního soudu ve věci Lüth⁷ rozeznávají ústavní soudy také horizontální účinek základních práv, který klade na orgány veřejné moci povinnost reflektovat základní práva i při rozhodování dle podústavních norem dopadajících na spory dvou na roveň postavených subjektů. Nejčastěji jde o rozhodování soukromoprávních sporů před soudy. A zde se začíná utahovat pomyslný gordický uzel, neboť při horizontálním působení svobody projevu dochází nezdídky k jeho omezení nikoliv přímým zásahem státu, ale kolizí s jiným základním právem. A zde musejí být ústavní soudy také maximálně ostražitě, protože – a to chci zdůraznit – není jejich úkolem hodnotit správnost, efektivnost nebo ospravedlnitelnost zásahů do svobody projevu. Ne, ústavní soudy skutečně nemají posuzovat vhodnost a společenskou prospěšnost postihu tak odporných projevů, jako je rasová nenávisť či popírání holokaustu, ale to, zda v konkrétním případě bylo omezení svobody projevu nezbytné. A pokud omezení svobody projevu nebylo v demokratické společnosti nezbytné, pak nemohlo být ústavně konformní bez ohledu na to, jak žádoucí, žádané nebo aplaudované se mohlo společnosti jevit.

Svoboda projevu představuje jeden z konstitutivních znaků demokratické pluralitní společnosti, v níž je každému dovoleno vyjadřovat se k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy [nález ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03 (N 209/39 SbNU 215)]. Její respektování vytváří prostor k tomu, aby se v zásadě jakákoliv otázka mohla stát předmětem veřejné debaty, v jejímž rámci budou prezentovaná tvrzení a názory otevřeny možnosti konfrontace ze strany jejich dalších účastníků. Ve společnosti, která je založena na úctě k druhému, ve které se v mezilidských vztazích cení čestnost a vzájemná důvěra a pro kterou je pravda jednou ze základních hodnot, umožňuje již samotná svobodná výměna názorů nacházet rozumné odpovědi na otázky, které vyvstávají v průběhu jejího

---

⁷ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 15. ledna 1958 1 BvR 400/51 (BVerfGE 7,98) a tzv. Drittwirkung

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

vývoje. Zároveň je nezbytným předpokladem toho, aby politická rozhodnutí vycházející z vůle většiny nebyly výsledkem toliko svobodného, ale rovněž informovaného rozhodování. Není přitom podstatné, v jaké míře je ten který projev skutečně schopen přispět k tomuto cíli. Možnost vyjádřit svůj názor, jakkoliv s ním můžeme nesouhlasit nebo mít výhrady k jeho formě, je výrazem práva každého být v této debatě aktivním účastníkem a podílet se tak spolu s ostatními na veřejném životě.

Podstatou ústavní garance svobody projevu a práva šířit informace je povinnost státu zdržet se jednání, které by jednotlivci buď znemožňovalo činit určité projevy vůči veřejnosti, nebo by jej naopak za tyto projevy dodatečně sankcionovalo. Tato povinnost se však neuplatní absolutně. Je tomu tak z toho důvodu, že svoboda projevu není v demokratickém právním státě neomezená, nýbrž v některých případech podléhá omezením nezbytným buď k ochraně určitého veřejného zájmu, nebo práv a svobod jiných osob. S tím nakonec úzce souvisí skutečnost, že předmětná svoboda nepůsobí jen ve vztahu k veřejné moci, nýbrž nepřímo (zprostředkovaně) i ve vztahu k jiným osobám. Přesněji řečeno, její uplatňování může představovat zásah do práv jiných osob, ať už půjde o zveřejňování informací o nich, nebo o projevy, kterými se tyto osoby mohou s ohledem na jejich obsah oprávněně cítit dotčeny. V těchto případech, kdy jde o právní vztahy mezi účastníky, kteří jsou si rovni (neboli horizontální právní vztahy), již k ochraně práva nestačí toliko zdržení se určitého jednání. Stát je naopak povinen vytvořit podmínky k tomu, aby se kdokoliv, do jehož práv bylo výkonem svobody projevu nepřipustným způsobem zasazeno, mohl proti tomuto zásahu domáhat efektivním způsobem ochrany. Jedním ze zákonných prostředků, které plní tuto funkci, je právo domáhat se žalobou, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek (srov. § 82 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; předtím § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník).

V poslední části svého vystoupení bych proto rád – alespoň rámcově - shrnul doktrinální závěry a zkušenosti českého Ústavního soudu.

***

Do začátku srpna 2015 se Ústavní soud České republiky zabýval otázkami svobody projevu podle čl. 17 Listiny základních práv a svobod celkem 191krát a je přirozené, že většina návrhů byla ve formě ústavní stížnosti. Zatímco ale obecně osciluje statistická úspěšnost ústavních stížností mezi třemi a pěti procenty, v otázce svobody projevu Ústavní soud vyhověl téměř čtrnácti procentům návrhů.

Pokud bych měl přiblížit „typickou“ ústavní stížnost spojenou s namítaným porušením svobody projevu, pak by to byla ochrana svobody projevu kolidující s právem na ochranu osobnosti. Jedná se tak o typický střet dvou základních práv (v tomto případě práv chráněných čl. 10 a čl. 17

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

Listiny) a je přitom lhotejně, zda se stěžovatel u Ústavního soudu domáhá ochrany své důstojnosti a cti, nebo naopak svobody projevu. Stále platí maxima, že základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody, a to ještě za důsledného dodržování principu minimalizace zásahu do druhého z kolidujících práv, jak to ostatně vyplývá z čl. 4 odst. 4 Listiny.

Aby mohla být kolize svobody a projevu a jiného základního práva objektivně posouzena, vyvinul Ústavní soud osmibodový test, který by měl obecným soudům poskytnout vodítko při řešení těchto složitých záležitostí. Tento test jsem uvedl i v nedávném senátním nálezu⁸, který se právě týkal kontrapozice svobody projevu a ochrany osobnosti. Aby bylo dosaženo kýžené rovnováhy obou hodnot, měla by hodnotící autorita – tedy soud – posoudit následující faktory:

1) **Povahu** výroku. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi vyžaduje, aby soudy braly v potaz, zda sporné výroky mají charakter skutkového tvrzení či hodnotového soudu. Hodnotící soudy totiž nepodléhají důkazu pravdy, neboť existenci faktů lze prokázat, ale pravdivost jejich subjektivního hodnocení nikoliv. Požadavek na pravdivostní důkaz subjektivního hodnotového soudu je tak sám o sobě zásahem do svobody projevu.

2) **Obsah** výroku, který odlišuje jeho povahu podle toho, zda se jedná o projev politický, respektive týkající se věcí veřejných, anebo komerční. Ačkoliv je tedy možné např. reklamní sdělení podřadit pod ústavou chráněný projev, limity pro jeho omezení jsou slabší. Samostatnou kapitolou jsou projevy umělecké, jejichž kontury jsou často rozmazané politickým či komerčním podtextem. Mám-li být upřímný, současně výtvarné umění má velmi často podobu spíše výkřiku, nežli projevu ...

3) **Formu** výroku. Existuje značný rozdíl mezi použitím tvrdých či ostrých výrazů, které se ve své jadrné kritice zaštiťují reálným skutkovým základem a vzhledem k cílům kritiky jsou přiměřené, a mezi prostou vulgaritou, která na kritizované skutečnosti nemá žádnou vazbu. Forma výroku navíc nemusí být jen verbální a Nejvyšší soud USA jako formu projevu chrání dokonce i pálení vlajky⁹. Lze uvažovat o formě projevu i v podobě oblečení, tetování nebo mlčení.

4) **Postavení kritizované či difamované osoby**. Intenzita zásahu do osobnostních práv se odvíjí od statusu osoby, která je kritizována a především politici a umělci musejí snést větší zátěž, než osoby, které nejsou veřejně činné. Český Ústavní soud se k tomu zřejmě nejlépe vyjádřil ve

⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. června 2015

⁹ Např. United States vs. Eichmann 496 (US) 310 z roku 1990

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

svém slavném nálezu týkajícím se kritiky Heleny Vondráčkové¹⁰. Uvedl zde: „Lze obecně konstatovat, že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj., musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané. Důvod tohoto principu je dvojitý. Jednak se tím podporuje veřejná diskuze o veřejných věcech a svobodné utváření názorů. Co největší bohatost diskuze o věcech veřejných by měla být státní mocí regulována jen v míře nezbytně nutné ... Současně tím stát akceptuje, že jeho mocenský zásah do svobody projevu, za účelem ochrany dobrého jména jiných občanů, by měl přijít subsidiárně, tedy pouze tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak.“.

5) Zda se výrok (kritika) dotýká **soukromé či veřejné sféry** kritizované osoby. I veřejně působící osoby, tedy politici či umělci, mají ústavně zaručené právo na soukromí a důstojnost. Jejich životy a rodiny tak nejsou veřejným majetkem a nemusí proto snášet jakoukoliv intruzi do svého soukromého a neveřejného života. Ve sporu spisovatele Michala Viewegha s bulvárními médii k tomu Ústavní soud uvedl: „Je nezbytné trvat na požadavku, aby obecné soudy ve své judikatuře respektovaly určitá společná, obecná kritéria ... při určení konkrétního způsobu či stanovení výše přiměřeného zadostiučinění. Základním a určujícím hlediskem pro stanovení uvedených měřítek musí být hledisko závažnosti a intenzity zásahu do práv náležejících do tzv. intimní sféry soukromého života jednotlivce, dotýkající se samé podstaty lidství a lidské důstojnosti, který je s ohledem na její význam nezbytné vnímat jako zásah nejcitlivější a nejzávažnější, bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o jednotlivce veřejně činného, známého či nikoliv.“.

6) **Chování** kritizované osoby. Pokud je subjekt podrobený kritice sám častým kritikem, pokud je známou osobností, které svoji proslulost staví na kontroverzích nebo je dokonce vytváření a publikování difamačních informací jeho podnikáním (typicky u bulvárních médií), pak je míra ochrany takového subjektu přirozeně snížena. Ve výše uvedeném nálezu ostatně Ústavní soud podotknul, že osoba, jejíž podnikání je postaveno, resp. často doprovázeno, zcela prokazatelnými, úmyslnými a závažnými zásahy do základních práv jednotlivců, ba vede dokonce ke snížení jejich lidské důstojnosti, bude mít nezbytně oslabenou ochranu vůči uplatnění svobody projevu, neboť účel své existence zakládá převážně na publikaci difamačních, na cti utrhačných a lidskou důstojnost snižujících, "informacích" o osobách veřejně činných či "celebritách", avšak sleduje tím toliko zvýšení publicity, čtenosti a profitu svého média.

7) To, **kdo sporný výrok pronáší**, má také značný význam pro posouzení kolize svobody projevu a práva na ochranu osobnosti. Jiná je

¹⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. března 2005

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.2 Svoboda projevu a její ochrana před ústavním soudem

míra ochrany běžného občana, žurnalisty, politika anebo soudce. Na výroky představitelům státní moci tak Ústavní soud klade vyšší nároky, než na novináře. Zatímco u politiků striktně uvedl, že „*Nemá-li ústavní činitel svá tvrzení důkladně prověřena co do pravdivosti, nemá je zveřejňovat.*“¹¹; u novinářů byl velkorysejší a logicky uvedl, že lze stěží trvat na naprosté přesnosti skutkových tvrzení a klást tak na novináře ve svém důsledku nesplnitelné nároky. Celkové vyznění však musí odpovídat pravdě¹².

8) Posledním, osmým bodem testu, je zjištění skutečnosti, **kdy autor svůj projev učinil**. I to má totiž vliv na vztah dvou dotčených práv. Možnost promyslet si a strukturovat svůj výrok totiž bude jiná při verbálním projevu (a ve vypjaté situaci), při elektronickém zveřejnění např. v blogu, na stránkách denního periodika nebo v několik let připravované monografii.

Závěrem mi proto dovoluňte ocitovat výrok jednoho starého Skota – Adama Fergusona – který pronesl téměř před 250 lety na půdě anglického parlamentu: „Můžete nám vzít všechna práva a svobody. Ale když nám ponecháte svobodu projevu, všechna práva a svobody získáme zpět.“

Resume

The paper deals with the issue of Freedom of Expression and its reflections within the Czech Constitutional Court's case-law. After the introductory digression to the issue of censorship there follows a passage reviewing different attitudes to the Freedom of Expression among countries and the essential limits of its application set by the law. The focus of the paper is finally an analysis of the „eight-points-test“, which has the Constitutional Court of the Czech Republic developed to untangle the conflict of Freedom of Expression and other fundamental rights.

---

¹¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 453/03 ze dne 11. listopadu 2005

¹² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 156/09 ze dne 8. února 2000

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. 3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

JUDr. Lubomír Dobřík, PhD.
sudca Ústavného súdu Slovenskej republiky

Úvod

Aj takto v rámci príspevku do zborníka konferencie možno opäť priblížiť nové (aktuálne) problémy, ktoré prax Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „ústavný súd“) k rôznym témam nastoľuje. Ich variácie sú výsledkom aktivity účastníkov konania a primeranej reakcie senátov alebo pléna ústavného súdu na tieto podnety.

Každodenným preferovaním práva na informácie v záplave denných informácií sa javí, že toto právo je nadradené a preferované nad iné práva fyzických a právnických osôb. V konkrétnych prípadoch možno poukázať na skutočnosť, že rôzne skupiny občanov (najmä politici) a tiež aj jednotlivci (najmä politici) používajú a využívajú všetky prostriedky zákonnej úpravy o práve na informáciu skôr, ako pristúpia k použitiu prostriedkov, ktoré im právna úprava v konaní pred súdmi (všeobecnými), v našom prípade pred súdom ústavným, poskytuje.

Účastníci tak postupujú nielen pri abstraktnej kontrole ústavnosti, ale aj pri konkrétnej kontrole ústavnosti, t. j. pri poskytovaní ochrany fyzickým a právnickým osobám podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „ústava“), ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

V príspevku sa snažím popísať vzniknutú situáciu a reakciu na túto situáciu podľa platnej právnej úpravy Slovenskej republiky, a to v konkrétnom konaní, ktoré bolo aktuálne skončené v predchádzajúcom období vydaním nálezu senátu ústavného súdu.

I.

Uvedené konanie sa pred ústavným súdom začalo 27. augusta 2014, kedy fyzická osoba JUDr. E. F. podala sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy proti prezidentovi Slovenskej republiky (ďalej len „prezident“), v ktorej namietala porušenie svojho základného práva na prístup k voleným a iným

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

verejným funkciám za rovnakých podmienok podľa čl. 30 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 2 ods. 2 ústavy. Vec bola pridelená sudcovi spravodajcovi pod sp. zn. Rvp 10832/2014. Predmetom tejto state nie je rozbor vecí samej alebo jednotlivých procesných vecí a meritórneho rozhodnutia, ale informácia o použití infozákona v tomto konaní.

Inému členovi senátu III. ÚS napadla vec sp. zn. Rvp 10847/2014, v ktorej sťažovateľ JUDr. J. S. namietal porušenie svojho základného práva na prístup k voleným a iným verejným funkciám podľa čl. 30 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 2 ods. 2 ústavy a práva na vstup do verejných služieb svojej krajiny podľa čl. 25 písm. c) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach postupom a rozhodnutím prezidenta č. 1112-2014-BA z 2. júla 2014.

Uznesením sp. zn. III. ÚS 571/2014 z 27. septembra 2014 boli obe sťažnosti spojené na spoločné konanie a vec bola prijatá na ďalšie konanie.

Prvý vstup práva na informáciu do konania vo veci sp. zn. III. ÚS 571/2014

V liste č. 1112-2014-BA z 19. septembra 2014 (ide o totožné označenie konania, v ktorom bolo rozhodnuté o nevymenovaní účastníkov – sťažovateľov a ktoré sťažovatelia označili ako rozporné s ústavou, resp. medzinárodnou zmluvou) adresovanom predsedníčke ústavného súdu (ktorá nekonala vo veci) prezident uviedol: „... podľa medializovaných informácií piati kandidáti na sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorých navrhla Národná rada Slovenskej republiky a z ktorých som nevymenoval ďalších dvoch sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky sa obrátili so sťažnosťou podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky na Ústavný súd Slovenskej republiky.

*Ako účastník konania si dovoľujem požiadať o predloženie kópie týchto ústavných sťažností.*¹

Som sice len amatérsky hráč šachu, ale viem, že ani v tejto kráľovskej hre sa nezačína ťahom kráľa.

V súvislosti s uvedeným je potrebné zdôrazniť, že za kvalitu a ostatné náležitosti podania v plnom rozsahu preberajú zodpovednosť právni zástupcovia pri rešpektovaní ustanovenia § 20 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“). Procesné predpisy sú záväzné pre všetkých účastníkov a ich právnych

---

¹ Č. l. 46 spisu sp. zn. III. ÚS 571/2014.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

zástupcov (aj tých, ktorí majú akademické hodnosti a medzinárodné skúsenosti, ba sú dokonca aj emeritnými funkcionármi ústavného súdu).

Je potrebné pripomenúť, že konanie na ústavnom súde sa začína doručením sťažnosti na začatie konania fyzickou osobou, ak sa domnieva, že jej základné práva a slobody boli podľa čl. 127 ústavy porušené [§ 18 ods. 1 písm. g) a § 49 zákona o ústavnom súde].

Podľa § 19 zákona o ústavnom súde sa sudcom rozumie príslušný senát alebo samosudca (nie predsedníčka ústavného súdu).

V danom prípade sa súd riadil ustanovením § 29 ods. 3 zákona o ústavnom súde, podľa ktorého sudca spravodajca zabezpečí, aby sa návrh, ktorý sa prijal na ďalšie konanie, bez meškania doručil ostatným účastníkom konania s výzvou na vyjadrenie v lehote, ktorú určí.

Predsedníčka ústavného súdu odpovedala na list prezidenta 21. októbra 2014. V závere svojej odpovede uviedla:

„Dovoľujem si poukázať na to, že ústavný súd sa dôsledne riadi zákonom o ústavnom súde, ktorý upravuje okrem iného aj postup vo veciach individuálnych sťažností fyzických osôb, ktoré namietajú porušenie svojich základných práv a slobôd zaručených ústavou alebo medzinárodnými dohovormi o základných právach a slobodách, ktoré sú súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.

Iný postup, napr. doručenie sťažnosti na základe medializácie, by mohol viesť k nerovnosti účastníkov konania a možnej námietke porušenia základného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy alebo práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, a ústavný súd by sa tak vystavil hrozbe z toho vyplývajúcej.“

Aká hrozba tu prichádza do úvahy? Hrozba, že ústavný súd by sa sám stal porušovateľom základných práv alebo slobôd účastníkov konania.

K námietke voči sudkyňi III. senátu ústavného súdu

Listom z 22. októbra 2014 vzniesol prezident námietku predpojatosti voči sudkyňi III. senátu ústavného súdu podľa § 28 ods. 1 zákona o ústavnom súde. O námietkach vznesených proti členovi senátu III. ÚS bol podľa rozvrhu práce ústavného súdu na rok 2014 príslušný rozhodovať senát I. ÚS.

Uznesením sp. zn. I. ÚS 690/2014 z 12. novembra 2014 senát rozhodol, že členka senátu III. ÚS nie je vylúčená z výkonu sudcovskej funkcie v konaní sp. zn. III. ÚS 571/2014. Dovtedy prebiehalo konanie štandardne. Proti uzneseniu senátu o nevyhlúčení sudkyne nebol príslušný opravný prostriedok. Takýto stav trval podľa čl. 133 ústavy až do 1. septembra 2014, kedy nadobudol účinnosť ústavný zákon č. 161/2014

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

1.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

Z. z.², aj keď vo veci nerozhodli medzinárodné orgány ochrany práva, ktoré by nariadili preskúmať prijaté rozhodnutie ústavného súdu.

Napriek vysokej kvalifikácii právneho zástupcu (možno napriek tomu) podal prezident 15. decembra 2014 opätovne voči sudkyňi III. senátu námietku.

Napriek zneniu čl. 133 ústavy svoje rozhodnutie odôvodnil podľa § 15a ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), pretože sa domnieval, že *„z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že mám oprávnenie opakovať odmietnutie sudkyne J. B., pretože prvý senát ústavného súdu nerozhodol o mojich dôvodoch prvého odmietnutia, ale rozhodol o niečom, čo som v skutočnosti ani nenamietať“*.

O opakovanej námietke rozhodol ústavný súd uznesením sp. zn. I. ÚS 5/2015 zo 14. januára 2015 a konanie o námietke zastavil. Rozhodnutie primerane vychádzalo z § 15a ods. 4 OSP v spojení s § 31a zákona o ústavnom súde, v zmysle ktorého na opakované námietky zaujatosti podané z toho istého dôvodu súd neprihliadne.

Nad rámec uvedeného ústavný súd k argumentácii prezidenta v podaní z 9. decembra 2014 poznamenal, že *„pri rozhodovaní o námietke zaujatosti sudcu nie je prípustné vychádzať iba z pochybností o pomere sudcu k prejednávanej veci alebo k osobám, ktorých sa úkon priamo dotýka, ale je potrebné vychádzať aj z hmotnoprávneho rozboru objektívnych skutočností, ktoré k týmto pochybnostiam viedli“*.

Napriek platnej právnej úprave zástupca prezidenta opätovne v rozpore s procesnou úpravou vznášal námietku voči členke III. senátu JUDr. J. B., keď v podaní z 9. februára 2015, ktorým podal návrh na odročenie verejného ústneho pojednávania, rozoberal podmienky na prístup k menovanej funkcii týkajúce sa aj členky senátu III. ÚS, ktorú navrhol vypočúť aj ako svedka.³

Dňa 3. marca 2015 sa na verejnom zasadnutí senátu vyjadril písomne prezident, ktorý v písomnej podobe opätovne namietať účasť členky senátu III. ÚS vo veci sp. zn. III. ÚS 571/2014, pričom rozhodnutie o nevyklúčení sudkyne označil za také, ktorým *„dochádza k úplnému popretiu účelu a podstaty práva na nestranného, a teda aj zákonného sudcu“*⁴, teda nerespektuje právnu situáciu, o ktorej už bolo právoplatným rozhodnutím rozhodnuté, a nemalo byť už predmetom ďalšej námietky v konaní.

² Podľa tohto ústavného zákona bol doplnený čl. 133 ústavy, že proti rozhodnutiu ústavného súdu možno obnoviť konanie, „ak rozhodnutím orgánu medzinárodnej organizácie zriadeného na uplatňovanie medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, vznikne Slovenskej republike povinnosť v konaní pred ústavným súdom znovu preskúmať už prijaté rozhodnutie ústavného súdu“.

³ List č. 4542-2014-BA zo 4. februára 2015, č. 1. 180 spisu sp. zn. III. ÚS 571/2014.

⁴ Podanie z 3. marca 2015 č. 1. 208 – 209 spisu sp. zn. III. ÚS 571/2014.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

Opätovne aj vo svojom ústnom vystúpení uviedol, že sudkyňa – členka senátu III. ÚS, by nemala byť členkou rozhodujúceho senátu.⁵

Takýto postup účastníka konania je bezprecedentný (na takej vysokej úrovni ho možno hodnotiť len ako popieranie procesných predpisov a pohrdanie súdom).

Nezmyselné opakovanie námietky predpojatosti viedlo k predlžovaniu rozhodovania vo veci. Účastník nekriticky namietal dĺžku vypracovania písomnej verzie rozhodnutia, pričom nevzal do úvahy povinnosti majoritnej časti senátu poskytnúť možnosť sa k veci vyjadriť aj sudcovi, ktorý podával k veci odlišné stanovisko.

K návrhu na verejné pojednávanie vecí a vykonanie dokazovania

Ústavný súd podľa § 55 zákona o ústavnom súde pri svojich rozhodnutiach vychádza zo skutkových zistení z predchádzajúcich konaní, ak sa nerozhodne inak.

Stabilná judikatúra ústavného súdu vo veci rozhodovania o sťažnostiach fyzických a právnických osôb nepočíta s vykonaním dokazovania. Tento postup vychádza z toho, že ústavný súd nie je skutkovým súdom.

Ústavný súd v konaní o sťažnosti fyzickej alebo právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 1 ústavy nevykonáva dokazovanie, lebo predmetom jeho rozhodovacej činnosti nie je konanie a rozhodovanie o predmete sporu, k čomu napríklad smeruje dokazovanie podľa druhej hlavy (§ 120 a nasl.) Občianskeho súdneho poriadku, ale predmetom rozhodovacej činnosti ústavného súdu je preskúmanie postupu a rozhodnutia orgánov verejnej moci a ich súladnosť s ústavou a medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky.

Napriek tomu, ako som už viackrát zdôraznil, v tejto veci bolo najvyššie právne zastúpenie pri opakovaných žiadostiach o vykonanie dôkazov, okrem mediálnych výstupov nebola uvedená relevantná právna úprava, podľa ktorej mal byť takýto postup realizovaný.

Okrem toho, že stabilná judikatúra ústavného súdu k tejto otázke je všeobecne známa, je rovnako publikovaná aj v odbornej literatúre, ktorá sa zaoberá konaním o sťažnosti fyzických a právnických osôb v konaní pred ústavným súdom.

Pre ilustráciu problému si dovoľujem citovať jednu z týchto prác, v ktorej sa v časti „*Konanie vo veci samej*“ okrem iného uvádza: „... *Dokazovanie sa v konaní o veci samej zásadne nevykonáva. Ústavný súd podľa § 55 zákona o ústavnom súde vychádza zo skutkových zistení*

⁵ Zápis z verejného zasadnutia senátu z 3. marca 2015 č. I. 242 – 243 spisu sp. zn. III. ÚS 571/2014.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

urobených v predchádzajúcich konaniach, ak sa nerozhodne inak. Ak sa ústavný súd uspokojí so skutkovými zisteniami získanými v predchádzajúcich procesných postupoch orgánu, ktorého rozhodnutie bolo ústavnou sťažnosťou napadnuté, je dokazovanie uzavreté týmito zisteniami. Žiada sa pripomenúť, že ústavný súd vychádza zo skutkových zistení, ktoré boli urobené po vykonaní a vyhodnotení dôkazov orgánom uvedeným v čl. 127 ústavy. Ústavný súd môže rozhodnúť inak a vykonať sám dokazovanie. Procesný postup pri dokazovaní sa bude, s ohľadom na neverejnosť pojednávania, sústreďovať na dokazovanie listinnými dôkazmi.“⁶

K otázke zjednocovania právnych názorov senátov ústavného súdu

V liste z 9. februára 2015⁷ navrhol prezident odročiť verejné ústne pojednávanie nariadené na 10. február 2015. V bode označenom ako I žiadal zjednotiť odchylné právne názory senátov, pričom išlo o procesné rozhodnutie týkajúce sa prijatia sťažností fyzických osôb na ďalšie konanie. Išlo o uznesenie sp. zn. III. ÚS 571/2014 s uznesením sp. zn. II. ÚS 718/2014 a sp. zn. II. ÚS 719/2014.

Prezident žiadal, aby tretí senát bol obmedzený v rozhodovacej činnosti názormi vyslovenými v odôvodneniach uznesenia senátu II. ÚS, a uviedol: „Preto by podľa § 6 zákona o ústavnom súde mal tretí senát ústavného súdu pred prejednaním a rozhodnutím veci III. ÚS 571/2014 navrhnuť konanie o zjednotení odchylných právnych názorov vyslovených v rozhodnutiach III. ÚS 571/2014 s II. ÚS 718/2014 a II. ÚS 719/2014 tak, aby bolo jednoznačne ustálené, či senáty ústavného súdu (druhý senát a tretí senát) majú v konaniach o veci samej skúmať ústavnosť a zákonnosť zriadenia poradného výboru prezidenta republiky a pri prieskume napadnutých rozhodnutí sa riadiť výkladom vo veci PL. ÚS 4/2012.“⁸

Z uvedeného vyplýva, že podávateľ žiada, aby senát, ktorý rozhodoval vo veci prvý (dostal aj v poradí prvé podanie sťažovateľky JUDr. E. F.), revokoval svoje rozhodnutie o prijatí veci a predložil návrh do pléna na zjednotenie právnych názorov senátov s tým, že žiada, aby plénum zmenilo jeho právny názor a akceptovalo názor senátu II. ÚS uvedený v dvoch rozhodnutiach o prijatí veci na ďalšie konanie aj po rozhodnutí senátu III. ÚS.

⁶ BROSTL, A. – KLUČKA, J. – MAZÁK, J.: Ústavný súd Slovenskej republiky (Organizácia, proces, doktrína). Košice : PHARE Foundation, 2001. s. 111 (autor textu J. Mazák).

⁷ Č. I. 175 – 182 spisu sp. zn. III. ÚS 571/2014.

⁸ Č. I. 179 – 180 spisu sp. zn. III. ÚS 571/2014.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

Najskôr je potrebné analyzovať text prvej vety ustanovenia § 6 zákona o ústavnom súde, podľa ktorého „*Senát, ktorý v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou dospeje k právnemu názoru odchylnému od právneho názoru vyjadreného už v rozhodnutí niektorého zo senátov, predloží plénu ústavného súdu návrh na zjednotenie odchylných právnych názorov.*“⁹ Ostatné časti tohto ustanovenia sa dotýkajú spôsobu rozhodovania pléna ústavného súdu a viazanosti uznesením pléna pre ďalšiu rozhodovaciu činnosť senátov.

Z citovaného textu vyplýva, že návrh na zjednotenie odchylných právnych stanovísk predkladá plénu senát, ktorý navrhuje zmeniť právny názor už vyslovený v inom rozhodnutí alebo rozhodnutiach senátov ústavného súdu.

Ide teda aj o matematické a logické vyjadrenie stavu, že ten, kto nasleduje a má iný právny názor, dožaduje sa jeho zmeny. V danom prípade je potrebné uviesť aj poradie rozhodnutí, ktoré prezident navrhoval v konkrétnej veci zjednotiť.

Uznesením sp. zn. III. ÚS 571/2014 z 24. septembra 2014 boli spojené sťažnosti JUDr. E. F. a JUDr. J. S. na spoločné konanie a prijaté na ďalšie konanie. Vo veci sťažnosti JUDr. J. B. bolo uznesením sp. zn. II. ÚS 718/2014 z 23. októbra 2014 rozhodnuté o prijatí veci na ďalšie konanie. V ten istý deň, t. j. 23. októbra 2014, bola na ďalšie konanie prijatá aj sťažnosť JUDr. I. V.

Z uvedeného vyplýva, že uznesenie sp. zn. III. ÚS 571/2014 bolo prijaté na ďalšie konanie 24. septembra 2014, a teda, keď takmer o jeden mesiac neskôr došlo k rozhodnutiu o prijatí vo veciach sp. zn. II. ÚS 718/2014 a sp. zn. II. ÚS 719/2014, mohol senát II. ÚS v prípade, že dospel k inému právnemu názoru ako senát III. ÚS, predložiť plénu návrh podľa § 6 zákona o ústavnom súde na zjednotenie právnych názorov. Nebolo teda povinnosťou zjednotiť právne názory senátu III. ÚS, pretože v čase jeho rozhodovacej činnosti neboli vo veci sťažnosti piatich navrhovateľov ešte žiadne rozhodnutia.

Zjednotenie právnych názorov je nástrojom súdu, čo vyplýva aj zo samotného textu právnej úpravy, ktorá uvádza: „*Senát, ktorý...*“ vo veci rozhoduje, a nie účastník, ktorý má vlastné právny názory, ale nemôže ich premietnuť do zjednotenia, i keď môže zjednotenie navrhovať, nie však v logicky a matematicky prekrútenej interpretácii slúžiacej na dosiahnutie predpokladaného cieľa účastníka.

Spojenie vecí na spoločné konanie

---

⁹ § 6 prvá veta zákona o ústavnom súde.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

1.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

Sťažnosti pre porušenie práv fyzickej osoby podľa čl. 127 ods. 1 ústavy boli doručené takto:

a) návrh JUDr. E. F. 27. augusta 2014, vec bola pridelená sudcovi spravodajcovi III. senátu pod sp. zn. Rvp 10832/2014,

b) návrh JUDr. J. S. 28. augusta 2014, vec bola pridelená sudkyni spravodajkyni pod sp. zn. Rvp 10847/2014.

Keďže išlo o veci pridelené do jedného senátu, o ďalšom postupe rozhodoval senát III. ÚS tak, že spojil veci na spoločné konanie a prijal ich na ďalšie konanie.

Ďalšia v poradí tretia vec bola pridelená sudkyni spravodajkyni zo senátu I. ÚS, ktorá navrhla plénu spojenie veci s vecou III. ÚS. Vec sp. zn. Rvp 11082/2014 bola ústavnému súdu doručená 2. septembra 2014, navrhovateľom bol JUDr. M. D., PhD. Plénum ústavného súdu uznesením sp. zn. PLs. ÚS 4/2014 spojilo na spoločné konanie veci vedené pod sp. zn. III. ÚS 571/2014 a sp. zn. I. ÚS 588/2014 s tým, že ďalej bude konanie vedené pod sp. zn. III. ÚS 571/2014.

Podľa odôvodnenia „*Vzhľadom na to, že všetky tri sťažnosti spolu skutkovo mimoriadne úzko súvisia a sú v podstatnej časti obsahovo totožné, ústavný súd v záujme hospodárnosti konania podľa § 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 112 ods. 1 OSP rozhodol, že veci vedené ústavným súdom pod sp. zn. III. ÚS 571/2014 a sp. zn. I. ÚS 588/2014 spája na spoločné konanie, ktoré bude ďalej vedené pod sp. zn. III. ÚS 571/2014.*“¹⁰

Pro domo mimo témy tejto state je potrebné uviesť, že keďže u troch sťažovateľov bolo zistené splnenie podmienok na spojenie vecí, taká istá právna situácia existovala aj vo vzťahu k rozhodnutiam sp. zn. II. ÚS 718/2014 a sp. zn. II. ÚS 719/2014, pričom napriek týmto skutočnostiam sudca spravodajca návrh na spojenie vecí nepredložil a uviedol, „... že sa bude cítiť viazaný rozhodnutím senátu III. ÚS vo veci“.

Týmto bol podľa mňa svojvoľným a neodôvodneným postupom založený dôvod námietok existencie tzv. „*dvoch rozhodnutí*“, ktoré v plnom rozsahu poradca prezidenta využil na spochybnenie rozhodnutia vo veci sp. zn. III. ÚS 571/2014, čo predchádzalo aj mediálnemu ovplyvňovaniu výsledku celého konania, a na uvádzanie skutočností o „*nevykonateľnosti rozhodnutia*“, o „*nejasnosti výrokov*“ a o „*existencii dvoch verzií rozhodnutia*“. Uvedené výroky pána poradcu sa zakladajú na nepravde

K otázke údajnej existencie dvoch rozhodnutí ústavného súdu vo veci

Účastníci konania dostali nález sp. zn. III. ÚS 571/2014 zo 17. marca 2015 dňa 14. alebo 15. mája 2015. Ide o rozsiahle rozhodnutie, ktoré

¹⁰ Uznesenie sp. zn. PLs. ÚS 4/2014 z 12. novembra 2014.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

obsahuje 78 strán textu a 13 strán odlišného stanoviska disentujúceho predsedu senátu.

Vo veci bolo postupované podľa praxe ústavného súdu tak, že pred verejným zasadnutím senátu 17. marca 2015 dostali členovia senátu vyše 120 strán rozsiahly návrh rozhodnutia, z ktorého predseda senátu predniesol skrátenú verziu odôvodnenia. K namietanej dĺžke konania treba podotknúť len toľko, že sa postupovalo podľa Spravovacieho poriadku, pričom bolo potrebné zapracovať rozsiahle písomné podania účastníkov, ako aj ich ústne prednesy. K tomu je potrebné pripočítať 14 dní, ktoré mal na prípravu disentného stanoviska sudca predkladajúci odlišné stanovisko.

Informačný „uragán“ rozpútaný po doručení rozhodnutia namietal aj dĺžku vypracovania a doručenia rozhodnutia, samozrejme, len ako slovný útok bez uvedenia konkrétnych právnych predpisov, ktoré mal senát pri dĺžke konania porušiť.

Na začiatku konania bolo vyvinuté úsilie spomaliť činnosť senátu III. ÚS, aby vo veci skôr rozhodol senát II. ÚS a aby jeho rozhodnutie bolo záväzné pre senát III. ÚS. Po skončení konania, ktoré neprebehlo „v úspešnej réžii poradcov“, boli útoky sústredené na otázku rýchlosti rozhodovania.

Išlo len o začiatok sústredenej kampane, ktorá bez ďalšieho uvádzania právnych predpisov podala návrh:

- a) na opravu odôvodnenia,
- b) odstrániť odlišnosť odôvodnenia verejne vyhláseného a písomne doručeného,
- c) žiadosť o výklad výroku nálezu.¹¹

Nebudem rozoberať jednotlivé požiadavky ani tvrdenia v ňom obsiahnuté. Celú situáciu chápem ako mediálne spracovanie verejnej mienky smerujúce k požadovanému výsledku.

Nasledoval ďalší právnym poriadkom nepredvídaný krok, a to list poradcu predsedovi senátu III. ÚS z 1. júna 2015, ktorým žiada o výklad výroku nálezu sp. zn. III. ÚS 571/2014 zo 17. marca 2015. Odpoveď na uvedený list v plnom rozsahu citujem:

*«Vážení pán prezident Slovenskej republiky,
podaním z 21. mája 2015 doručeným Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 1. júna 2015 ste sa prostredníctvom svojho zástupcu Jána Mazáka obrátili na mňa, resp. na III. senát ústavného súdu s návrhom na opravu odôvodnenia a so žiadosťou o výklad výroku nálezu ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 571/2014 zo 17. marca 2015.*

V úvode považujem za dôležité zdôrazniť, že predmetné konanie pred ústavným súdom je právoplatne skončené. Z čl. 133 Ústavy Slovenskej

¹¹ Podanie prezidenta z 21. mája 2015, č. I. 358 – 364 spisu.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

1.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

republiky (ďalej len „ústava“) celkom jednoznačne vyplýva, že rozhodnutia ústavného súdu sú konečné a nemožno proti nim podať opravný prostriedok, teda sú aj nezmeniteľné a nezrušiteľné (možnosť obnoviť konanie podľa novelizovaného znenia ústavy sa týka celkom inej situácie). V praxi ústavného súdu sa podania účastníkov konania po právoplatnosti rozhodnutí ústavného súdu zakladajú do spisu bez odpovede.

Z úcty k prezidentovi Slovenskej republiky (ďalej len „prezident“) stručne a pridržiavajúc sa faktov zodpoviem niektoré otázky vyplývajúce z tohto podania.

1. K návrhu na opravu odôvodnenia

Pre účastníkov konania má záväzné právne účinky výrok rozhodnutia (k tomu pozri aj Ján Mazák: *Základy občianskeho procesného práva*, 2004, s. 332 „Záväznosť a subjektívny dosah právoplatného rozsudku sa vzťahuje len na výrok. Ostatné časti rozsudku nenadobúdajú právoplatnosť, a preto nemajú ani záväzné účinky...“).

Výrok nálezu v danej veci v znení vyhlásenom 17. marca 2015 je totožný s výrokom v jeho písomnom vyhotovení doručenom účastníkom konania. Rozhodnutie sa pri jeho verejnom vyhlásení v súlade s ustálenou súdnou praxou odôvodňuje stručne s použitím aj voľnejšie formulovaných myšlienok. V danej veci nemôžu byť žiadne pochybnosti o tom, že **podstata odôvodnenia** [stručne: prezident prekročil rozsah svojej právomoci vyplývajúci z čl. 102 ods. 1 písm. s) ústavy v spojení s čl. 134 ods. 2 ústavy, a tým porušil aj základné právo...], ako bola prednesená pri ústnom vyhlásení rozhodnutia, je zhodná s jeho písomným vyhotovením (avšak vo výrazne väčšom rozsahu). V obidvoch prípadoch tvoril obsah dôvodov uvedených v predmetných rozhodnutiach prezidenta iba marginálnu otázku skôr ilustratívneho charakteru a celé rozhodnutie vychádza z koncepcie neaplikovateľnosti výkladu ústavného súdu vo veci sp. zn. PL. ÚS 4/2012 na túto vec.

V podaní doručenom ústavnému súdu po citácii „spornej“ časti odôvodnenia nasleduje analýza a závery k nej, kde sa však už obsah vyhlásenia rozhodnutia parafrázuje, a tým aj sčasti skresľuje. Napokon celkové závery, ktoré sa spájajú s touto pre rozhodnutie nepodstatnou otázkou, sú v podaní hyperbolizované do takej miery, že sa v nich tvrdí: „... písomné odôvodnenie nálezu je vecne úplne odlišné od jeho ústneho vyhlásenia. Tieto odôvodnenia... sú dokonca vo vzájomnom protiklade.“, a vyústením je tvrdenie, že „došlo k porušeniu môjho základného práva na súdnu ochranu zaručeného čl. 46 ods. 1 Ústavy“. K tomu iba poznamenávam, že v súlade s pravidelnou judikatúrou ústavného súdu je namietanie porušenia tohto práva orgánom verejnej moci v súvislosti s výkonom jeho kompetencií neprípustné.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

Oprava odôvodnenia predmetného rozhodnutia ústavného súdu celkom zjavne neprichádza do úvahy ani analogickou aplikáciou § 165 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku, ako sa to navrhuje v podaní. Z vecnej stránky tomu bráni hypotéza tohto ustanovenia („odôvodnenie rozsudku nemá podklad v zistení skutkového stavu“), ktorá vôbec nie je v tejto veci naplnená, a procesne by (hypoteticky) musel byť návrh na opravu predložený pred nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia.

2. K žiadosti o výklad výroku nálezů

Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Postavenie ústavného súdu ako nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti a právomoci vymedzené v čl. 124 až čl. 133 ústavy mu s výnimkou výkladu ústavy podľa čl. 128 ústavy neumožňujú konať iným spôsobom, než rozhodovaním v rámci zverenej mu právomoci v jednotlivých typoch konaní, čo sa, samozrejme, týka aj komentovania či „výkladu“ vlastných rozhodnutí.

Bez porušenia uvedených zásad je však nevyhnutné poukázať na niektoré nepresnosti v II. časti podania.

Zrušenie rozhodnutia ako následok vyslovenia porušenia práv účastníka konania je podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ústavným imperatívom. Akékoľvek ďalšie rozhodnutia (čl. 127 ods. 1 druhá a tretia veta a čl. 127 ods. 3 ústavy) sú formulované fakultatívne. V rozpore s tým je tvrdenie v bode II. 4 podania, že „... bolo jedinou povinnosťou a oprávnením ústavného súdu vrátiť vec na ďalšie konanie“.

Obdobne v bode II. 8 podania sa tvrdí, že „Právne relevantným výsledkom konania... teda zostáva výlučne len výrok...“ (nasleduje citovanie I. bodu výroku nálezů), pričom sa úplne opomína prvá časť vety 2. bodu výroku nálezů, ktorou sa zrušujú napadnuté rozhodnutia prezidenta a účinky tohto rozhodnutia sú natoľko zjavné, že nevyžadujú žiadny výklad.»¹²

Bol som proti zaslaní tohto listu z dôvodu, že podľa mňa porušuje zásadu kontradiktórnosti a vylučuje z konania ďalších účastníkov, čo považujem za zásadnú súčasť práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

Ostáva zodpovedať len jednu otázku, kam celé mediálne masírovanie verejnosti smeruje. Odpoveď nájdete v článku „Desať sudkýň a sudcov Ústavného súdu“, k tomu smeruje všetka činnosť poradcov prezidenta.¹³

Záver

¹² List predsedu senátu III. ÚS 571/2014 zo 14. júla 2015.

¹³ MAZÁK, J.: Desať sudkýň a sudcov Ústavného súdu, s. 15, SME, 26. apríla 2013.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

1.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

Je nevyhnutné zdôrazniť, že ústavný súd sa v jednotlivých svojich konaniach, ktoré sú veľmi široko definované a smerujú od predbežnej kontroly ústavnosti (konanie o ústavnosti referendumovej otázky) cez abstraktnú kontrolu ústavnosti, konania vo volebných veciach až po konkrétnu kontrolu ústavnosti pri konaniach o sťažnostiach fyzických a právnických osôb pre porušenie ich základných práv a slobôd, musí vo všetkých úkonoch riadiť právnou úpravou pre konanie pred ústavným súdom, v súčasnosti najmä právnou úpravou, ktorá vyplýva z platného a účinného zákona o ústavnom súde, ako aj podľa § 31a citovaného zákona, ak to tento zákon nevyklučuje, aj primeranými ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku alebo Trestného poriadku.

Opačný postup, t. j. nedodržanie týchto procesných predpisov, by mohol viesť k porušeniu základného práva účastníkov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ústavy.

Tieto procesné predpisy a ich dodržiavania v konaní sú rozhodujúcim prostriedkom na zaistenie ústavnosti v konaní pred ústavným súdom. Použitie práva na informáciu by nemalo pôsobiť priamo na postup konania v konkrétnych veciach rozhodujúcich súdov, ale len na informovanie o ich priebehu, prípadne výsledku, ak sa účastníci nedožadujú anonymizácie. Zverejnenie informácie by nemalo byť prostriedkom nátlaku na senáty alebo plénum s cieľom dosiahnuť výsledok priaznivý pre niektorého z účastníkov, ktorý využíva právo na informáciu. Nemalo by viesť k spochybňovaniu súdu ani jeho rozhodnutí bez citácie konkrétnej právnej úpravy, v rozpore s ktorou mal ústavný súd postupovať, a viesť len úvahy bez citácie zákonných úprav.

Pre postup súdu je rozhodujúce, či účastníci vykonávajú v konaní konkrétne konanie, a nie ich deklarovanie (oznamovanie) v médiach. Inak povedané, návrh na začatie konania sa ústavnému súdu doručuje podľa zákona o ústavnom súde poštou alebo osobne do podateľne ústavného súdu. Doručuje sa tiež elektronickým podaním, ktoré je v ustanovenej dobe doplnené už uvedeným spôsobom.

Dnešná prax reprezentovaná časťou politického spektra najskôr oznámi svoj úmysel slovami „*podal som alebo podali sme*“ návrh na ústavný súd, a dokonca aj ideovo zdôvodnený, bez toho, aby sa tak stalo v zákonom predpísanom poradí. To znamená, podal kvalifikovaný návrh, a potom, ak cíti potrebu (najmä) v politickom boji, oznámi takéto podanie verejnosti.

Zamieňanie procesných úkonov s úkonmi informačnými budí podozrenie, že podaním návrhu na začatie konania nesledujú ústavný prieskum nastoleného právneho problému, ale dosiahnutie požadovaných

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.3 Sloboda prejavu a jej limity v zrkadle konkrétnej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky

efektov v politickom boji, čo má význam pre politickú, nie však pre právnu prax.

Resumé

Autor – sudca ústavného súdu poukazuje v rozbere konkrétnej veci vedenej na ústavnom súde na postup účastníkov konania pri pochopení práva na informáciu. Prostriedky zákona o informáciu favorizujú pred prostriedkami procesnej úpravy zákona, ktorá upravuje konanie pred ústavným súdom. V závere autor zdôrazňuje, že postup v konaní o návrhoch pred ústavným súdom sa musí riadiť touto úpravou, lebo jej neakceptovanie by mohlo viesť k porušeniu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ústavy. Popritom sa paralelne môže aplikovať právo na informáciu bez toho, aby sa zamieňalo s procesnou úpravou alebo aby túto nahrádzalo, ba dokonca ovplyvnilo požadovaný výsledok konania pre účastníka.

Resume

The author – a Justice of the Constitutional Court – discusses in his analysis of a particular case before the Constitutional Court the conduct of the parties in understanding the right to information. They favour the resources of the Law on Access to Information rather than the measures of the procedural rules in the law governing the proceedings before the Constitutional Court. The author emphasizes in conclusion that the proceedings concerning applications before the Constitutional Court must be governed by those rules as their non-acceptance could lead to violation of the fundamental right to judicial protection under Article 46 of the Constitution. At the same time, the right to information can be applied in parallel without being confused with the procedural rules or replacing them, or even without affecting the result of proceedings desired by a party to the proceedings.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike

I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike

JUDr. Marica Pirošíková

*zástupkyňa vlády Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské
práva*

Problémom Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“), ktorému sa budem v súvislosti s rozsudkami týkajúcimi sa namietaného porušenia práva na slobodu prejavu venovať, je vymedzenie právomoci ústavného súdu podľa článku 127 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), pokiaľ ide o rozhodovaciu činnosť všeobecných súdov. V niektorých rozhodnutiach ústavný súd skonštatoval, že podľa článku 127 ústavy je možné namietat' len porušenie procesnoprávných princípov konania všeobecných súdov, ktoré sú zaručené v článkoch 46 až 50 ústavy, vrátane toho, ktoré by malo za následok porušenie ďalších, nielen procesnoprávných základných práv a slobôd účastníkov konania pred všeobecným súdom. Vychádzajúc z vyššie uvedeného princípu ústavný súd odmietol z dôvodu nedostatku právomoci sťažnosti, v ktorých sťažovatelia žiadali výlučne o preskúmanie hmotnoprávných aspektov rozhodovania všeobecných súdov (napr. II. ÚS 54/02, II. ÚS 162/02, III. ÚS 51/08). Uvedený prístup bol podrobený kritike už krátko po zavedení inštitútu ústavnej sťažnosti. Viacerí autori s poukazom na text článku 127 ústavy, dôvodovú správu k nemu, ako aj judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) poukazovali na to, že jeho výsledkom bude neodôvodnené obmedzenie prístupu k ústavnému súdu, pričom sťažovatelia budú nútení napriek zavedeniu účinného prostriedku nápravy v podobe ústavnej sťažnosti žiadať o poskytnutie nápravy Súd.¹ Tejto kritike dal za pravdu aj samotný Súd, ktorý spomínaný prístup ústavného súdu označil za príliš formalistický a nemajúci oporu v ústavnom texte².

Prvý rozsudok, ktorý spomeniem v tejto súvislosti je rozsudok z 22. októbra 2013 vo veci **Soltész proti Slovenskej republike**, v ktorom tento

---

¹ Pozri KUPCOVÁ, Z. – PECNÍKOVÁ, M.: *Ústavný súd Slovenskej republiky a princíp subsidiarity*. Justičná revue, 55, 2003, 6-7, VALKO, E. – TOMLAINOVÁ, A.: *Ústavná sťažnosť podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky*. Justičná revue, 56, 2004, č. 12, ĽALÍK, T.: *Ústavný súd a dobiehanie judikatúry EŠLP*, Justičná revue, 62, 2010, č. 5, s. 609-611.

² Pozri *inter alia* rozhodnutie *V.C. proti Slovenskej republike* zo 16. júna 2009.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike

medzinárodný súdny orgán rozhodol, že Slovenská republika porušila právo zaručené článkom 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“).

Sťažovateľ je novinár, ktorý v roku 2003 v Národnej obrode uverejnil článok o zmiznutí podnikateľa A. v Poprade. V článku okrem iného opisoval stretnutie osoby B. s podnikateľom A. večer pred jeho zmiznutím. B. následne podal proti sťažovateľovi žalobu na ochranu osobnosti, v ktorej namietal, že článok zasiahol do jeho povesti, pretože vyvolal medzi jeho známymi dojem, že sa podieľal na zmiznutí. Okresný súd Poprad v roku 2006 jeho žalobe vyhovel a zaviazal sťažovateľa zaplatiť B. 28 500 EUR z titulu nemajetkovej ujmy a trovy konania. Po tom, ako sa sťažovateľ proti rozsudku odvolal, Krajský súd v Prešove sumu znížil na 3 000 EUR (plus trovy konania vo výške 10 150 EUR). Sťažovateľ sa následne obrátil so sťažnosťou na ústavný súd, kde namietal porušenie svojho práva na slobodu prejavu rozhodnutiami všeobecných súdov. Ústavný súd sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú. Rozhodol, že všeobecný súd zásadne nemôže byť sekundárnym porušovateľom základných práv a práv hmotného charakteru, ak toto porušenie nevyplynie z toho, že všeobecný súd súčasne porušil aj ústavno-procesné princípy.

Súd v rozsudku nevytkol všeobecným súdom ich rozhodnutie ako také, ale kritizoval spôsob, akým k nemu dospeli. Mal za to, že súdej neposúdili vec podľa štandardov vyplývajúcich z článku 10 Dohovoru, keď sa nezaoberali otázkami verejného záujmu na zverejnení informácie a zachovaním rovnováhy medzi záujmom spoločnosti byť informovaný a záujmom jednotlivca na ochrane jeho povesti, ale sústredili sa len na dokazovanie pravdivosti zverejnenej informácie. Rovnako sa zdá, že nebola prikladaná pozornosť súdu (ne)prítomnosti dobrej viery na strane sťažovateľa, cieľu, ktorý sledoval zverejnením článku alebo iným kritériám relevantným pre posúdenie, či sťažovateľ konal v súlade s jeho „povinnosťami a zodpovednosťou“ v zmysle článku 10 ods. 2 Dohovoru. Pokiaľ ide o procesné záruky obsiahnuté v článku 10 Dohovoru, Súd tiež skonštatoval, že na obranu svojich hmotných práv podľa článku 10 Dohovoru sťažovateľ podal sťažnosť podľa článku 127 ústavy. Ústavný súd však sťažnosť odmietol na základe premisy vychádzajúcej výlučne z jeho vlastnej judikatúry, podľa ktorej nebol tento prostriedok nápravy prípustný, ak sa nezistilo porušenie aplikovateľných procesných práv. Súd preto dospel k záveru, že právna ochrana, ktorú mal sťažovateľ na vnútroštátnej úrovni k dispozícii nespĺňala kritériá článku 10 Dohovoru.

Na základe tohto zistenia Súd sťažovateľovi priznal 14 463 EUR ako náhradu majetkovej škody, ktorá mu vznikla v dôsledku konaní pred vnútroštátnymi súdmi a 5 852 EUR ako náhradu nemajetkovej ujmy. Priznal

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike

tiež sťažovateľovi 3 935,1 EUR ako náhradu trov a výdavkov v konaní. Pokiaľ ide o argument vlády, týkajúci sa možnosti obnovy vnútroštátneho konania, Súd pripomenul, že už v minulosti rozhodol, že ak by obeť porušenia práva po tom, ako bezvýsledne využila vnútroštátne prostriedky nápravy pred obrátením sa na orgány Dohovoru so sťažnosťou na porušenie jej práv, bola povinná tak urobiť znova predtým, ako dostane spravodlivé zadosťučinenie od Súdu, celková dĺžka konania podľa Dohovoru by sotva bola v súlade s myšlienkou účinnej ochrany ľudských práv. V dôsledku toho Súd priznal v tomto smere odškodnenie.

V prípade **Ringier Axel Springer Slovakia, a.s. proti Slovenskej republike (č. 2)** sťažujúca sa spoločnosť žalovala Slovenskú republiku pre porušenie práva na spravodlivé konanie podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru a práva na slobodu prejavu podľa článku 10 Dohovoru. Rozsudkom zo 7. januára 2014 Súd rozhodol, že Slovenská republika porušila právo zaručené článkom 10 Dohovoru.

Právny predchodca sťažujúcej sa spoločnosti bol vydavateľom denníka, v ktorom bol 24. októbra 2001 uverejnený článok o dopravnej nehode na parkovisku vo Svidníku. Po zrážke auta, ktoré šoféroval A. s chodcom B., B. podľahol zraneniam a A. bol zatknutý a vzatý do vyšetrovacej väzby. Otec B., pán C., bol prokurátorom na Okresnej prokuratúre Svidník. V článku boli uvedené celé mená B. a C. a tvrdenie, že prokuratúra a sudy porušujú ľudské práva šoféra, ktorý je stíhaný za zrazenie syna okresného prokurátora vo Svidníku, pretože „...vyšetrovací spis putuje po krají ako horúci zemiak“. V roku 2003 podal C. proti sťažujúcej sa spoločnosti žalobu na ochranu osobnosti. Okresný súd Prešov žalobe vyhovel, nariadil sťažujúcej sa spoločnosti uverejniť ospravedlnenie a zaplatiť približne 2 600 EUR. Okresný súd konštatoval, že C. bol verejným činiteľom, a preto musel strieť vyššiu mieru zásahov do svojho súkromia, avšak nehoda nebola spojená s jeho verejnou funkciou a bola preto vyňatá z tohto pravidla. Krajský súd v Prešove potvrdil rozsudok okresného súdu vo výroku týkajúcom sa ospravedlnenia, ale zrušil ho vo výroku týkajúcom sa náhrady nemajetkovej ujmy. Rozhodol, že ospravedlnenie predstavuje dostatočnú satisfakciu. Najvyšší súd následne zrušil rozhodnutie krajského súdu týkajúce sa náhrady nemajetkovej ujmy a vrátil mu vec na ďalšie konanie. V máji 2008 krajský súd znova rozhodol o nároku na náhradu nemajetkovej ujmy tak, že potvrdil pôvodný rozsudok okresného súdu aj v tejto časti. Ústavné sťažnosti podané sťažujúcou spoločnosťou boli odmietnuté ako zjavne neopodstatnené. Ústavný súd nezistil žiadnu ústavne relevantnú svojvôľu v odôvodnení rozhodnutí všeobecných súdov a riadil sa svojím názorom, že všeobecný súd môže byť

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike

nositeľom „*sekundárnej zodpovednosti*“ za porušenie základných práv a slobôd hmotného charakteru, len ak boli porušené ústavno-procesné pravidlá. Keďže v tomto prípade žiadne porušenie ústavno-procesných pravidiel nebolo namietané, nemôže byť porušené ani žiadne hmotné právo. Následne sa sťažujúca sa spoločnosť obrátila na Súd.

Po preskúmaní okolností prípadu Súd dospel k záveru, že závery vnútroštátnych súdov, podľa ktorých zverejnenie identity B. a C. spolu s popisom nehody prehĺbilo smútok rodiny a predstavovalo zásah do jej práv, neboli odôvodnené. Vnútroštátnym súdom vytkol, že podľa všetkého nevzali do úvahy celý obsah a celkový kontext uverejneného článku, ktorý sa týkal aj priebehu vyšetrovania. Podrobná faktická a právna argumentácia sťažujúcej sa spoločnosti bola ústavným súdom zamietnutá uznesením z 18. septembra 2008 z toho dôvodu, že všeobecné súdy nemôžu byť zodpovedné za porušenie hmotných základných práv a slobôd ak nedošlo zároveň k porušeniu procesných práv a najvyšším súdom v uznesení z 24. februára 2009 z toho dôvodu, že právo sťažujúcej sa spoločnosti na riadne odôvodnenie rozhodnutia bolo skonzumované všeobecným záujmom právnej istoty. Ďalej, vnútroštátne súdy nevenovali žiadnu pozornosť tomu, či predchodca sťažujúcej sa spoločnosti uverejnil článok v dobrej viere alebo nie, aký cieľ uverejnením sledoval a či verejný záujem prevažoval nad potrebou utajenia identity B. a C. Súd uviedol, že vnútroštátne súdy neposúdili okolnosti prípadu z hľadiska toho, či vydavateľ dodržal svoje „povinnosti a zodpovednosť“, teda v súlade so štandardami článku 10 Dohovoru. Preto došlo k porušeniu práva sťažujúcej sa spoločnosti na slobodu prejavu. Námietku týkajúcu sa porušenia článku 6 ods. 1 Dohovoru Súd zamietol ako zjavne nepodloženú. Čo sa týka náhrady škody, Súd priznal sťažujúcej sa spoločnosti 6 191,76 EUR z titulu majetkovej škody (suma rovnajúca sa náhrade škody a trovám, na zaplatenie ktorých sťažujúca sa spoločnosť zaviazali vnútroštátne súdy), 5 850 EUR z titulu nemajetkovej ujmy a 2 000 EUR z titulu nákladov a výdavkov.

K záveru o porušení článku 10 Dohovoru dospel Súd aj v ďalšom rozsudku zo 7. januára 2014 v prípade **Ringier Axel Springer Slovakia, a.s. proti Slovenskej republike (č. 3)**. K porušeniu došlo v rámci konania na ochranu osobnosti začatému voči právnenému predchodcovi sťažujúcej sa spoločnosti pre uverejnenie viacerých článkov o pánovi A. a jeho účasti v televíznej súťaži *Milionár v denníku Nový čas*. Inkriminované články informovali o tom, že polícia začala vyšetrovanie, či A. v televíznej súťaži nepodvádzal používajúc tajné elektronické zariadenie, a že A. je podozrivý z podvodu. A. podal žalobu na ochranu osobnosti. Okresný súd Bratislava II žalobe vyhovel a uložil sťažujúcej sa spoločnosti povinnosť ospravedlniť sa

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike

za uverejnené články a zaplatiť A. náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 50 000 Sk (v tom čase približne 1 450 EUR). Poukázal na to, že články obsahovali kategorické tvrdenia o tom, že súťaž neprebehla v zmysle „*fair play*“ a podobne, hoci preverovanie polície vo veci podozrenia zo spáchania trestného činu podvodu nepotvrdilo, že by k podvodnej činnosti zo strany pána A. došlo. Krajský súd v Bratislave následne tento rozsudok potvrdil. Sťažujúca sa spoločnosť podala ústavnú sťažnosť. Ústavný súd však sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú, pričom poukázal na svoj ustálený právny názor, že všeobecný súd zásadne nemôže byť sekundárnym porušovateľom základných práv hmotného charakteru, ak súčasne neporuší aj procesno-právne princípy.

Súd vo svojom rozsudku zdôraznil povinnosť vnútroštátnych súdov posúdiť existenciu verejného záujmu na uverejnení informácií a zhodnotiť dodržanie rovnováhy medzi verejným záujmom a individuálnym záujmom dotknutej osoby na zachovaní súkromia. Mal za to, že vnútroštátne sudy neposúdili vec v zmysle štandardov vyplývajúcich z článku 10 Dohovoru, pretože sa náležite nezaoberali tým, či sa dotknuté články týkajú verejného záujmu, hoci sťažujúca sa spoločnosť v konaní pred všeobecnými súdmi tento argument predniesla a účasť A. v televíznej súťaži skutočne pritiahla pozornosť médií. Súd ďalej vnútroštátnym súdom vytkol, že nevenovali pozornosť ani tomu, či boli články uverejnené v dobrej viere, cieľu, ktorý sledovali a ani inému kritériu, na základe ktorého by bolo možné posúdiť, či sťažujúca sa spoločnosť postupovala v súlade so svojimi novinárskymi „povinnosťami a zodpovednosťou“. Okrem toho, pokiaľ ide o procesné záruky obsiahnuté v článku 10 Dohovoru Súd konštatoval, že sťažujúca sa spoločnosť podala sťažnosť podľa článku 127 ústavy na ochranu jej hmotných práv podľa článku 10 Dohovoru. Ústavný súd však odmietol sťažnosť na základe premisy, vychádzajúcej len z jeho vlastnej rozhodovacej praxe, že takýto prostriedok nápravy nebol dostupný, pretože nebolo zistené žiadne porušenie procesných pravidiel. Súd aj s poukazom na rozhodnutie ústavného súdu dospel k záveru, že právna ochrana, ktorú sťažujúca sa spoločnosť mala k dispozícii na vnútroštátnej úrovni, nespĺňala kritériá článku 10 Dohovoru. Za zistené porušenie Súd priznal sťažujúcej sa spoločnosti 4 431,45 EUR z titulu majetkovej škody (suma rovnajúca sa náhrade nemajetkovej ujmy a trovám, ktoré musela sťažujúca sa spoločnosť zaplatiť na základe vnútroštátnych rozsudkov), 9 750 EUR z titulu nemajetkovej ujmy a 1 536,89 EUR ako náhradu nákladov a výdavkov. Zvyšok jej nárokov zamietol. K rozsudku bolo pripojené čiastočne nesúhlasné stanovisko dvoch sudcov, ktorí považovali výšku priznanej nemajetkovej ujmy za prehnanú.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.4 Sloboda prejavu v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva vyhlásených proti Slovenskej republike

Ako vyplýva z troch vyššie uvedených rozsudkov, prístupom ústavného súdu sa znefunkčnila účinnosť Súdom inak všeobecne akceptovaného prostriedku nápravy v podobe ústavnej sťažnosti podľa článku 127 ústavy. Upozorňujem na to, že v minulosti som opakovane vyjadrila poľutovanie nad formalistickým prístupom ústavného súdu, ktorý som kritizovala z analogických dôvodov ako Súd ešte v roku 2003 (Ústavný súd a princíp subsidiarity, Justičná revue 6-7/2003) a zároveň vyzvala ústavný súd, aby zosúladiť svoju rozhodovaciu prax s judikatúrou Súdu. Ďalej pripomínam, že vo fáze posudzovania namietaného porušenia práv Súdom už nie je možné obhájiť rozhodnutia vnútroštátnych súdov takými argumentmi, ktoré sa priamo nenachádzajú v odôvodnení sporných rozhodnutí. Napríklad v rozsudku *Soltész proti Slovenskej republike* Súd uviedol, že „...nemôže neuznať relevantnosť argumentov vlády z pohľadu Dohovoru a ňou navrhovaného posúdenia prípadu“. Konštatoval však, že tieto argumenty a posúdenie sú skutkovo a právne odlišné od argumentov a posúdení vnútroštátnych súdov.

Berúc do úvahy vyššie uvedené, si dovoľujem požiadať o príklady zmenenej praxe ústavného súdu, ktorú je potrebné preukázať Výboru ministrov Rady Európy, ktorý dohliada a hodnotí dostatočnosť opatrení uskutočnených na vnútroštátnej úrovni v súvislosti s výkonom rozsudkov Súdu. Berúc do úvahy znenie ústavy neexistujú prekážky toho, aby bola ústavná sťažnosť podľa článku 127 účinným prostriedkom nápravy aj v prípadoch, keď dochádza k porušovaniu hmotných práv pri absencii súčasného porušovania procesných práv (napríklad pri článku 10 Dohovoru alebo článku 1 Protokolu č. 1). Uvedené by malo za následok zrušenie rozhodnutí všeobecných súdov, ktoré nie sú v súlade so zárukami článku 10 Dohovoru a vyriešenie vecí na vnútroštátnej úrovni bez toho, aby štátu vznikali nežiaduce finančné záväzky. Súd v takýchto prípadoch priznáva náhradu škody odmietajúc argument vlády o možnosti obnovy konania, náhradu nemajetkovej ujmy, ako aj náklady a výdavky vynaložené v konaní pred ústavným súdom a pred Súdom.

Resumé

Autorka v príspevku analyzuje vybrané rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu vyhlásené proti Slovenskej republike. Autorka vo svojom príspevku identifikuje problémy rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Resume *The author analyzes the selected judgments of the European Court of Human Rights in Strasbourg declared against the Slovak Republic. The author identifies the problems of decision-making activities of the Constitutional Court of the Slovak Republic.*

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

I. 5 Sloboda prejavu a súdna moc

prof. JUDr. Ján Svák, DrSc.

Rektor Paneurópskej vysokej školy v Bratislave

Ústava Slovenskej republiky (ďalej "ústava") v oblasti úpravy základných ľudských a občianskych práv (rozumie sa tu prvá generácia ľudských práv) takmer kopíruje Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej "Dohovor"). Tam, kde sa koncepcne odlišuje, ako v prípade práva na súkromie, kde prinútila svojich interpretátorov hľadať po celej II. hlave súvislosti, ktoré napokon môžu vyčarovať kúzla nechceného ako napríklad počas nedávnej odbornej i laickej diskusie o referendumných otázkach v prípade práva na rodinný život. Na prvý pohľad sa zdá, že slovenskí ústavodarcovia sa na takúto riskantnú cestu nevydali v prípade práva na slobodu prejavu. Rozdiel medzi čl. 26 ústavy a čl. 10 Dohovoru je na prvý pohľad nepatrný, ale pre tému môjho príspevku dosť dôležitý. Ústava medzi dôvody obmedzenia slobody nezaradila "zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci". Úprimne si nemyslím, že to bol úmysel, ale skôr nepozornosť pri koncipovaní textu II. hlavy ústavy.

Dôležitosť tohto legitimitizačného obmedzenia slobody prejavu sa prejavuje o to viac ako silnie v Európe súdna moc tempom v minulosti nevídaným a málokto z odborníkov sa tomu čuduje¹, aj keď vecne relativizuje.² Dôvody sú všeobecne známe a medzi najdôležitejšie z nich možno zaradiť

- priama aplikovateľnosť ústavy a na jej základe zvýšenie sudcovskej kreativity,
- konštitucionalizmus spojený s prenikaním ústavného súdnictva do politiky (juridizácia ľudských práv),
- vytváranie nových zdrojov sudcovskej legitimity,
- rozširovanie príslušnosti a právomocí súdnictva,
- nachádzanie nových a upevňovanie tradičných záruk sudcovskej nezávislosti.

S rastom významu súdnej moci je však v našom prostredí spojená rastúca nedôvera verejnosti, a to laickej a čiastočne aj politickej, či na úrovni parlamentu alebo jednotlivých politických strán preferujúcich rozširovanie inštitútov priamej demokracie aj ako zdroja legitimity sudcov.

---

¹ Pozri KYSELA, J.: Ústava medzi právom a politikou - Úvod do ústavní teorie. Praha: Leges, s. 197-307.

² Pozri PROCHAZKA, R.: Lud a sudcovia v konštitučnej demokracii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

V súvislosti so slobodou prejavu tak vzniká základná otázka či sloboda prejavu je/môže byť korektorom alebo akcelerátorom rastu súdnej moci. Absencia reálnych sociologických výskumov ako aj možnosti tohto príspevku nedávajú dôvod na jej zodpovedanie a ide skôr o určité otvorenie diskusie, a to v rovine vytipovania osobitného prostredia Slovenska, resp. strednej Európy po zmene štátneho režimu (I.), rozsahu medzi využívania slobody prejavu (II.), možnosťami kritiky (vonkajšej i vnútornej) sudcov a súdnictva ako takého (III.), pričom pri ostatných dvoch bodoch sa bude vychádzať z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej "ESLP").

I.

Štáty strednej a východnej Európy sa v transformačnom období stretli (a v niektorých smeroch ich aj prehlbovali) so všeobecnými európskymi trendami, ktoré v súčasnosti nielenže platia, ale stále silnejšie pôsobia. Medzi ne možno zaradiť

- rúcanie klasických definícií štátov spojené s pluralizmom práva,³
- populizácia a popularizácia právneho štátu,
- nárast vplyvu a významu súdnej moci.

Európa s politickou potrebou regenerovať najmä ekonomickú kondíciu v rámci svetovej globalizácie po 2. svetovej vojne, sa pustila do integračného procesu, ktorého hlavným krížením sa stala postupne vykreovaná Európska únia. Práve Európska únia relativizuje klasickú definíciu štátu vo všetkých jej znakoch. Schengenský priestor otvára hranice štátov, ktoré sa nielen geograficky zdajú byť⁴ "prežitkom" vo svetle štyroch slobôd Európskej únie. Dvojité štátne občianstvo je charakteristickou črtou Európskej únie a jednotné mocenské jadro štátu sa atomizuje na nadštátnej úrovni. Vznikom nadštátnych orgánov a inštitúcií sa rozdeľuje nielen výkon verejnej moci, ale aj právny poriadok a "obnovuje" sa (v zásadne odlišnej podobe) stredoveký právny pluralizmus. Na druhej strane spoločné európske kultúrne hodnoty sú naďalej zakotvené do národnostného rámca a len ťažko sa identifikujú.

Populizácia právneho štátu je v jeho prezentovaní ako všemocného nástroja na liečenie všetkých problémov - politických, ekonomických aj spoločenských. Navonok sa to prejavuje už uvádzanou judicializáciou

---

³ P. Holländer tu často hovorí o "súmraku štátu". Pozri napr. HOLLÄNDER, P.: Soumrak moderního státu. In: Ústava Slovenskej republiky - 20 rokov v národnom a európskom pohľade. Lonfinger, Bratislava, s. 27-48.

⁴ Opatrná formulácia vychádza zo súčasnej situácie spôsobenej exodom ľudí zo severnej Afriky na európsky kontinent.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

politiky, kde sa najmä ústavné súdnictvo iniciuje bez toho, aby bolo kapacitne vybavené na riešenie v podstate politických sporov, čo na druhej strane vedie k politizácii samotného súdnictva. Do väčšiny európskych ústav sa zakotvujú orgány s výlučne ekonomickým poslaním ako sú napríklad národné banky, najvyššie kontrolné úrady a v Európskej únii moderné orgány dohliadajúce nad rozpočtovou zodpovednosťou štátu.

Dôvody expanzie súdnej moci boli už načrtnuté a navonok sa prejavujú vytváraním nadštátnych orgánov súdneho typu, pričom dominantnú pozíciu majú Súdny dvor Európskej únie a Európsky súd pre ľudské práva, ktoré sa od prijatia Lisabonskej zmluvy nevedia dohodnúť na podobe nadštátnej úrovne ochrany ľudských práv.

Transformácia krajín strednej a východnej Európy je v kontexte hľadania podoby vzťahu slobody prejavu a súdnej moci sprevádzaná najmä

- démonizáciou exekutívy,
- legislatívnou smršťou,
- obnovením prerušenej historickej pamäti,
- renesanciou právnických povolání,
- hľadaním optimálneho modelu sudcovskej legitimacy a správy súdnictva,
- umiestňovaním prokuratúry v delbe moci.

Démonizácia exekutívy je založená na prezumpcii, že v totalitnom štáte vytvorenom na absencii delby moci s formálnou prioritou parlamentu, výkonná moc je zodpovedná za vytvorenie a udržiavanie nedemokratického režimu. Výkonnej moci je potom v totalitnom štáte podriadené súdnictvo a preto kľúčovou úlohou pri vytváraní koncepcie právneho štátu založenej na delbe moci je popri zabezpečení slobodných volieb daná do popredia potreba nezávislosti súdnictva. Viac-menej spontánne sa vytvárajú stavovské organizácie sudcov a svojou aktivitou oživujú aj ich západoeurópskych partnerov. Spoločne sú vytvárané koncepcie a deklarácie memorandového charakteru, ktorých závery sa pod silným politickým tlakom dostávajú do nových alebo zásadne zmenených ústav jednotlivých krajín. Začiatkom 90-ych rokov má sloboda prejavu v prospech súdnej moci zelenú.

Premena štátneho režimu je spojená s legislatívnou smršťou v podobe premeny právneho poriadku podporujúceho popri demokratických zmenách (ide o prijímanie reálnych a realizovateľných zákonov upravujúcich politické práva) aj/najmä zákony potrebné na vytvorenie voľného trhu, ktorý nahrádza štátom riadenú socialistickú ekonomiku založenú na "spoločenskom vlastníctve výrobných prostriedkov".

Obnovenie prerušenej historickej pamäte znamená návrat k historickým tradíciám prevažne z medzivojnového obdobia (neobyčajne silne sa to prejavuje v československých reáliách) a vytvorenie klasických

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

foriem vlády založených na deľbe moci. Menej sa berú do úvahy skúsenosti z krajín, ktoré po 2. svetovej vojne budovali kontinuálne právny štát. Tento deficit sa potom prejavuje na pomerne častom novelizovaní ústav týchto krajín, či dokonca prijímaní úplne nových, ktoré však, ako je vidno na príklade Maďarska, ešte viac zvyrazňujú ich historicko-politické a národné tradície.

Renesancia právnických povolání je založená na dvoch pilieroch. Prvým je ich deetatizácia (advokácia, notárstvo) a druhým priestor pre využitie ich odborných schopností, ktorý ponúka rozsiahla privatizácia štátnych podnikov a reštitúcie. Hromadný odchod sudcov do privátnej sféry spôsobuje v polovici 90-ych rokov personálnu krízu v sudcovskom stave, ktorá sa postupne premenila do svojho opaku v súčasnosti, kde napr. v notárstve je vyhlásený stav *nummerus clausus* a nie ďaleko je od toho aj súdnictvo samotné.

Hľadanie optimálneho modelu štátneho riadenia súdnictva rešpektujúceho sudcovskú nezávislosť prebieha do súčasnosti.⁵ Typickým je osud maďarskej Národnej súdnej rady, ktorá prevzala takmer samosprávny model, kde na čele je na deväť rokov zvolený prezident z radov sudcov, v rukách ktorého sa kumuluje súdna moc i výkonná moc v oblasti správy súdnictva. Napriek tomu, že tento model bol v ostatných krajinách strednej a východnej Európy prijímaný s nadšením v sudcovských radoch. Faktické negatívne domáce skúsenosti priniesli kritiku spojenia dvoch oddelených mocí do rúk jednej osoby.

V neposlednom rade je predmetom politických diskusií, do ktorých sa zapájajú vo väčšej alebo menšej miere, v závislosti od historických tradícií štátu, aj sudcovia, je poslanie a postavenie prokuratúry. Po kritike "stalinského" modelu prokuratúry prebieha permanentná diskusia v krajinách strednej a východnej Európy o zakomponovaní prokuratúry do systému deľby moci. Pri výbere v Európe prevažujúcich modeloch, a to románskom a germánskom sa napríklad Česká republika pridala ku germánskemu modelu, ktorý včleňuje prokuratúru (státni zastupiteľstvo) priamo do výkonnej moci. V ostatných krajinách sa s určitými modifikáciami uplatňuje románsky model. Nedávna diskusia na Slovensku odvodená od pomerne dlhej a komplikovanej voľby generálneho prokurátora ukázala, že postavenie prokuratúry je verejnosťou sledovaný proces.

---

⁵ V dňoch 13. -14.mája 2015 zorganizoval Nejvyšší soud ve spolupráci s Českou společností pro evropské a srovnávací právo a Justiční akademii v Brne medzinárodnú konferenciu „Nejvyšší rada soudnictví: Quo vadis?“, kde sa opätovne hľadal optimálny model pre správu súdnictva.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

Slovenský kontext uplatňovania slobody prejavu vo vzťahu k súdnej moci bol (a čiastočne stále ešte aj je) ovplyvňovaný najmä

- toleranciou voči "komunistickým" sudcom,
- zvýšeným záujmom zo strany Európskej únie,
- politickou polarizáciou súdnictva.

Komunistický režim, napríklad v porovnaní s Českou republikou, je na Slovensku v prevažnej časti verejnosti prijímaný tolerantnejšie. Výrazne sa to prejavilo na uplatňovaní tzv. lustračného zákona, ktorý bol na Slovensku využívaný len krátky čas, nie celkom dôsledne a bez väčšieho záujmu spoločnosti. Táto skutočnosť sa odrazila aj na hodnotení sudcov, kde neprebehla verejná diskusia o ich zodpovednosti⁶ a vzhľadom na hromadný odchod sudcov do privátnej sféry bola za vážnejšiu považovaná otázka ich náhrady. Prejavilo sa to najmä v prvej polovici 90-ych rokov tým, že výber na sudcovskú funkciu sa zmenil na nábor.

Slovenská republika aj po osamostatnení pokračovala v snahe pristúpiť k Európskej únii. Toto úsilie však bolo brzdené zo strany Európskej únie, ktorá veľmi kriticky hodnotila obdobie rokov 1994 - 1998 z hľadiska napĺňania obsahu pojmu právneho štátu. Kritike bolo podrobené predovšetkým súdnictvo, kde sa poukazovalo na slabiny pri zabezpečovaní záruk sudcovskej nezávislosti, najmä z pohľadu nadmerných a zneužívateľných právomocí ministra spravodlivosti a problematického vzniku sudcovskej legitimacy (inštitút "sudcu na skúšku" - pred zvolením do funkcie bez časového obmedzenia mal štvorročnú fázu výkonu súdnictva, kde mal v praxi preukázať spôsobilosť vykonávať túto funkciu). Pre uvoľnenie prístupového procesu k Európskej únii bolo pod jej tlakom potrebné zásadne zmeniť ústavu. Medzi najpodstatnejšie zmeny patrilo vytvorenie nezávislého ústavného orgánu v podobe Súdnej rady Slovenskej republiky ako orgánu sudcovskej legitimacy, ktorý zároveň participoval na štátnej správe súdnictva.

Politická polarizácia súdnictva, ktorá sa začala výraznejšie prejavovať od druhej polovice 90-ych rokov bola charakteristická dvomi skutočnosťami. Prvou bolo to, že až štyria ministri spravodlivosti prerušili kvôli tejto politickej funkcii výkon súdnictva a potom sa zasa vrátili na rôznych postoch do justície. Druhou bola "dvojjednosť" funkcie predsedu Súdnej rady Slovenskej republiky a predsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, čo pri polaritnom rozdelení celej spoločnosti sa prenieslo aj do súdnictva. Výrazne sa v tomto smere aktivizovalo najmä stavovské

---

⁶ Pokus o jej otvorenie bol zároveň aj jej derniérou. K tomu pozri: SVÁK, J.: Seminár o niektorých otázkach zodpovednosti sudcov totalitného štátu. Justičná revue, 1991, č. 3.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

Združenie sudcov Slovenska, ktoré bolo v rokoch 1994 - 1998 silným názorovým oponentom vtedy vládnucej koalície politických strán.

Faktory, ktoré ovplyvňovali formovanie súdnej moci na Slovensku majú z pohľadu práva na slobodu prejavu dva významné dopady, a to

- na formovanie priestoru, v ktorom sa na Slovensku vedie v otázkach súdnej moci slobodná diskusia (pre potreby tohto príspevku sa k slobode prejavu nebude užšie pripájať laická či odborná kritika konkrétneho súdneho rozhodnutia, aj keď cez túto kritiku sa často riešia aj zásadné otázky fungovania súdnej moci ako takej),
- obsahovú náplň slobody prejavu, pretože ide o otázky verejného záujmu, ktoré majú z pohľadu ústavy aj Dohovoru vyššiu úroveň ochrany práva na slobodu prejavu.

II.

Právo na slobodu prejavu sudcov je okrem všeobecných ústavných obmedzení (čl. 26 ods. 5 ústavy), ktoré sa vzťahujú na všetkých užívateľov tohto práva rovnako modifikované v zmysle Dohovoru aj

- povinnosťami a zodpovednosťou sudcov (čl. 10 ods. 2), ktoré im vyplývajú z výkonu ich funkcie,
- účelom zabránenia úniku dôverných informácií, ktorý sudcom vyplýva zo zákonnej povinnosti mlčanlivosti,
- zachovaním autority a nestrannosti súdnej moci, ktorej sú reprezentantmi, kde vyjadrenie osobného názoru nie je vždy možné oddeliť od výkonu sudcovskej funkcie, ktorú zastávajú.

Ústava žiadne iné obmedzenie pre sudcov pri uplatňovaní práva na slobodu prejavu neobsahuje. Podobne je to aj v iných európskych ústavách. Určitou nepriamou súvislosťou je poskytnutie imunity sudcov za výroky a názory vyjadrené v súvislosti s výkonom sudcovskej funkcie.⁷ Obmedzenia slobody prejavu vyplývajú zo zákonných povinností⁸ a v prípade ich existencie aj so stavovských etických kódexov. Ich porušenie môže mať za následok disciplinárnu zodpovednosť.

Uplatňovanie disciplinárnej zodpovednosti sudcov za zneužitie práva na slobodu prejavu je skôr výnimočné a to sa týka tiež všetkých európskych štátov,⁹ pričom je dôležitá aj forma prejavu názoru (podpísanie petície,

⁷ Napríklad článok 137 albánskej ústavy či článok 86 ústavy Čiernej Hory.

⁸ Napríklad v Nemecku platí tzv. zásada umiernenosti - "Massigungsgebot", ktorá síce nevyklučuje verejné vystúpenia aj politického charakteru, avšak tu sudca nemôže vystupovať z titulu svojej funkcie, resp. sa ňou zaštitovať.

⁹ Pozri Správu Benátskej komisie o slobode prejavu sudcov prijatú na jej 103. plenárnom zasadnutí 19.-20. júna 2015 na podklade správ. J. Hirschfeldta (Švédsko), M. Kreca (Srbsko) a Ch. Grabenwartera (Rakúsko).

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

vyjadrenie v masmédiách, účasť na demonštrácii). Spoločnosť totiž očakáva, že sudcovia vyjadria svoj názor k určitej otázke verejného záujmu, avšak musia starostlivo zvažovať, či tak urobia ako súkromné osoby alebo z titulu svojej funkcie.¹⁰

Osobitne citlivou je otázka apolitickej angažovanosti sudcov či už priamo ako členov politickej strany¹¹ alebo jej verejných sympatizantov, pretože sa tým môže ohroziť "vonkajšie" zdanie neustrannosti sudcu (objektívna stránka sudcovskej nezávislosti).

Precedentným v tomto smere je prípad *Kudeshkina*,¹² ktorá ako sudkyňa a predsedníčka Mestského súdu v Moskve kandidovala v roku 2003 vo všeobecných voľbách do Štátnej Dumy Ruskej federácie. Jej volebná kampaň obsahovala aj program súdnej reformy. V rozhovore pre rozhlas vyjadrila pochybnosti o nezávislosti moskovských súdov. Uviedla, že prípady vyvíjania nátlaku na súdy nie sú zriedkavé nielen v prípadoch, ktoré sú pozorne sledované verejnosťou, ale tiež v prípadoch individuálnych záujmov s dôsledkami pre konkrétne záujmové skupiny. Za tieto výroky ju príslušný disciplinárny orgán sankcionoval odvolaním zo sudcovskej funkcie, pretože úmyselne napádala súdny systém, aj jednotlivých sudcov s cieľom získať slávu a popularitu u voličov, pričom rozširovala aj klamlivé a urážajúce výroky. ESHP konštatoval, že sťažovateľka použila určitý stupeň preháňania a zovšeobecňovania charakteristický pre predvolebnú agitáciu. Tak jej vyjadrenia však neboli úplne neopodstatnené a vychádzali z jej osobných skúseností a preto ich nepovažoval za svojvoľný osobný útok, ale ako objektivizujúci komentár veci dôležitej pre verejnosť. Zdôraznil, že právo na politický prejav má osobitnú ochranu v zmysle čl. 10 Dohovoru. Osobitne sa pozastavil nad výškou trestu, ktorý bol vôbec najprísnejším možným a bol spôsobilý odradiť ostatných sudcov v budúcnosti, aby sa kriticky vyjadrovali k politickým otázkam zo strachu, že prídu o funkciu ("zmrazujúci účinok"). V tom videl hlavný dôvod porušenia čl. 10 Dohovoru v tomto prípade.

---

¹⁰ Príkladom z Nemecka môže byť disciplinárne potrestanie 35 sudcov a prokurátorov, ktorí sa v mene sudcov a prokurátorov (teda nie ako bežní občania) podpísali pod petíciu protestujúcu proti zamýšľanému rozmiestňovaniu rakiet na nemeckom území namierených proti bývalému Zväzu sovietskych socialistických republík. Rozhodnutie Spolkového správneho súdu z 29. októbra 1987 č. 2 C 72/86 a Spolkového ústavného súdu zo 6. júna 1988 č. BvK 111/88.

¹¹ Ústava výslovne zakazuje sudcom byť členom politickej strany alebo sa zapájať do jej aktivít v Arménsku (čl. 98), Azerbajdžane (čl. 126), Maďarsku (čl. 26), Čiernej Hore (čl. 54), Poľsku (čl. 178), Rumunsku (čl. 40), Srbsku (čl. 55) a Ukrajine (čl. 127). Zdroj uvedený v poz. 9.

¹² Rozhodnutie ESHP vo veci *Kudeshkina c. Rusko* z 28. februára 2009 týkajúce sa sťažnosti č. 29492/05.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

Popri politických prejavoch (ak nie sú sudcom zakázané napr. Litva, Ukrajina), ktoré majú najvyššiu (ide o prepojenie medzi demokraciou a slobodou prejavu) úroveň ochrany čl. 10 Dohovoru (práve kvalifikácia prejavov sudkyne Kudeshkinovej ako prejavov politických, navyše vykonaných počas volebnej kampane, ktoré má mimoriadne silné puto so zastupiteľskou demokraciou rozhodla o porušení práva na slobodu prejavu) sú z pohľadu sudcov druhou najvyššie chránenou skupinou prejavov tie, ktoré ochraňuje akademická sloboda a osobitne sa to týka prejavov odborníkov (profesorov) ústavného práva.

Vzťah akademickej slobody pri výkone práva na slobodu prejavu a súdnej moci najvýraznejšie zarezonoval v prípadoch *Wille*¹³, *Baka*¹⁴ a *Erdoğan*¹⁵. V prvých dvoch prípadoch išlo o prejavy sudcov, ktorí rôznym spôsobom prišli o funkcionársku pozíciu v súdnictve a v treťom o kritiku súdneho rozhodnutia (teda toto rozhodnutie vecne súvisí s nasledovnou kapitolou).

Wille predniesol na akademickej pôde ústavnoprávnu prednášku, v ktorej *de constitutionne ferenda* uviedol, že v prípade sporu o výklad ústavy medzi princom a parlamentom by mal rozhodovať ústavný súd. Princ na to zaslal Willemu list, v ktorom ho upozornil, že prednáška dokumentuje jeho nespôsobilosť vykonávať funkciu predsedu Správneho súdu Lichtenštajnska. Následne zamietol návrh parlamentu na jeho vymenovanie do tejto funkcie.

Baka ako predseda najvyššieho súdu verejne kritizoval legislatívne reformy v oblasti súdnictva (konkrétne išlo napríklad o zníženie povinného dôchodkového veku zo 70 na 62 rokov) a to prostredníctvom svojho hovorca, ale aj osobne pri verejných vystúpeniach, vrátane parlamentu. Rýchlou a bezprostrednou reakciou bola zmena maďarskej ústavy, ktorá formálne nahradila najvyšší súd historickou Kúriou, ale (a to bol cieľ) zároveň predčasne ukončila funkčné obdobie pána Baka. Kritériá pre jeho nástupcu však boli také, že pán Baka ich nespĺňal.

V obidvoch prípadoch ESEP konštatoval, že po prvé z Dohovoru nevyplýva právo na zamestnanie či výkon určitej funkcie a po druhé, ak k strate, resp. nezískaniu funkcie dôjde na základe využitia slobody prejavu, potom je porušený čl. 10 Dohovoru. V oboch prípadoch ESEP zdôraznil význam odbornej kritiky či šírenia odborných (vedeckých) poznatkov.

---

¹³ Rozhodnutie ESEP vo veci *Wille c Lichtenštajnsko* z 28. októbra 1988 týkajúce sa sťažnosti č. 28396/95.

¹⁴ Rozhodnutie ESEP vo veci *Baka c. Maďarsko* z 27. mája 2014 týkajúce sa sťažnosti č. 20261/12.

¹⁵ Rozhodnutie ESEP vo veci *Mustafa Erdoğan a ďalší c. Turecko* z 27. mája 2014 týkajúce sa sťažnosti č. 346/04 a 39779/04.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

V treťom prípade ESLP výslovne vyzdvihol dôležitosť akademickej slobody, ktorá nie je obmedzená len na akademický alebo vedecký výskum, ale vzťahuje sa aj na slobodu takto získané myšlienky šíriť a aplikovať v spoločenskej praxi a to v oblasti, ktorá bola predmetom výskumu. Ak teda sťažovateľ je profesorom ústavného práva, potom má jeho kritika rozhodnutí ústavného súdu (v tomto prípade kritizoval sudcov ústavného súdu za ich rozhodnutie o rozpustení politickej strany Fazilet, ktorá údajne pôsobila v rozpore s princípom sekularizmu) a jeho sudcov z nekompetentnosti zvýšenú úroveň ochrany čl. 10 Dohovoru.

Čo je to však akademická sloboda? Jej význam vyzdvihol ESLP najvýraznejšie v prípade *Sapan*¹⁶, v ktorom sťažovateľ publikoval knihu "Tarkan - anatómia hviezdy", kde analyzoval vzostup popularity speváka Tarkana. Podľa ESLP táto kniha "prostredníctvom Tarkana a s pomocou vedeckých metód skúma spoločenský fenomén slávy. Túto knihu nemožno porovnávať s článkami venovanými klebetám či s publikáciami bulvárnych plátkov, ktorých cieľ je spravidla uspokojiť zvedavosť určitého okruhu čitateľov týkajúcu sa detailov zo súkromného života celebrit". Tu ESLP ešte v rámci akademickej slobody vymedzil aj priestor (formu) pre zvýšenú ochranu čl. 10 Dohovoru.

ESLP však doteraz nevyužil viaceré možnosti, pri ktorých vyzdvihol význam akademickej slobody, aj na jej definičné vymedzenie. Pokúsili sa o to sudcovia Sajó, Vučinić a Kūris v súhlasnom stanovisku k rozhodnutiu vo veci *Erdoğan*. Podľa nich pri posudzovaní prejavu s "akademickým prvkom" je potrebné stanoviť či

- osoba, ktorá prejav predniesla môže byť považovaná za akademika,
- prejavy, ktoré prednáša na verejnosti spadajú do oblasti jej odborného výskumu,
- verejné prejavy, závery a názory sú založené na jej profesionálnej odbornosti a kompetencii.

Na základe týchto východísk (kritérií) potom analyzovali vecnú stránku prípadu *Erdoğan*.¹⁷

---

¹⁶ Rozhodnutie vo veci *Sapan c. Turecko* z 8. júna 2010 týkajúce sa sťažnosti č. 44102/04. Pozri k tomu aj rozhodnutie vo veci *Sorguç c. Turecko* z 23. júna 2009 týkajúce sa sťažnosti č. 17089/03, *Azevedo c. Portugalsko* z 27. marca 2008 týkajúce sa sťažnosti č. 20620/04.

¹⁷ Profesor ústavného práva ponúkol odbornú analýzu rozsudku ústavného súdu, otázky, ktorá je očividne v rámci jeho odbornosti a kompetencie. Jeho odbornej analýze predchádzal jeho názor na osobnosti určitých sudcov a jeho názor bol založený na tejto analýze. Profesor Erdoğan po tom, ako zvážil alternatívne vysvetlenie odôvodnenia a záverov ústavného súdu, došiel k záveru, že analyzovaný rozsudok bol neprofesionálny a absencia jeho neodbornosti pramenila z nedostatku odbornosti sudcov tohto súdu. Toto je odborný názor - nie v zmysle, že je vecne správny, ale v zmysle, že je založený na vedomostiach a výskume. Vyjadriť takýto názor v tejto situácii bolo pre akademika

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

Pri určitom zovšeobecnení je možné predložiť základné kritériá pre určenie toho, či prejav sudcu spadá pod ochranu čl. 10 Dohovoru, resp. akú úroveň ochrany mu tento článok Dohovoru poskytuje. Predovšetkým ide o

- význam postu (funkcie), ktorú sudca v súdnom systéme zastáva,
- obsah prejavu,
- motív, ktorý sudcu viedol k tomuto prejavu,
- súvislosti, v ktorých bol prejav vykonaný,
- oficiálnosť (ako sudca) prejavu alebo jeho súkromný charakter,
- formu prejavu,
- v prípade disciplinárneho potrestania aj povaha a vážnosť uloženej sankcie.

Význam postu, ktorý sudca zastáva v súdnej sústave je dôležitý pre rozsah ochrany práva na slobodu prejavu poskytovaný čl. 10 Dohovoru. Poukázali na to prípad *Wille a Baka*, kde išlo o predsedov najvyšších súdov svojej krajiny. Navyše sloboda prejavu týchto vrcholných predstaviteľov nie je len ich právom, ale aj povinnosťou. ESĽP to výslovne vyjadril v rozhodnutí (§100) prípadu *Baka*, kde konštatoval, že "*nebolo to len právo sťažovateľa, ale aj jeho povinnosť, aby vyjadril svoj názor ako predseda Najvyššieho súdu, na legislatívne reformy, ktoré sa týkajú súdnictva, po tom ako zozbieral názory z rôznych súdov*".

Na druhej strane nie každé vyjadrenie sa k otázkam verejného záujmu z pozície predsedu najvyššieho súdu má právo na zvýšenú ochranu v zmysle čl. 10 Dohovoru. V prípade *Harabin*.¹⁸ ESĽP predovšetkým posudzoval správu ministra spravodlivosti predloženú parlamentu s návrhom na odvolanie sťažovateľa z postu predsedu najvyššieho súdu a konštatoval, že odvolanie bolo spojené s výkonom štátnej správy súdov, ktorý nie je chránený Dohovorom. Aj keď návrh dočasne "schladil" výkon práva na slobodu prejavu sťažovateľa bol len krátkodobý, pretože parlament návrh na odvolanie neschválil.

Obsah prejavu sa posudzuje z pohľadu či tento prispieva k diskusii, ktorá je predmetom verejného záujmu. Prioritu pri tom majú v prípade sudcov otázky spojené so súdnictvom, pričom ak sú zásadné do politického

---

legitímnou vecou v rámci rozsahu odbornej slobody potrebnej v oblasti ústavného práva, ktorá svojou povahou zohráva "strategickú úlohu pri zabezpečovaní informovanosti verejnosti a pri budovaní spoločnosti založenej na demokracii "[Pozri Recommendation N.R. (2000) 12]. Zastávame názor, že tieto úvahy neboli v analýze proporcionality riadne zohľadnené, keď vnútroštátne sudy uznali, že ochrana povesti sudcov - ktorá je v demokratickej spoločnosti nevyhnutná - neumožňovala profesorovi ústavného práva vyjadriť svoj odborný názor na údajný nedostatok odbornosti sudcov ústavného súdu, aj ak by bol fakticky nesprávny.

¹⁸ Rozhodnutie ESĽP vo veci *Harabin c. Slovensko* z 29. júna 2004 týkajúce sa sťažnosti č. 62584/00.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

kontextu majú podporu zvýšenej ochrany čl. 10 Dohovoru. So zvýšenou ochranou sa počíta aj v prípade využívania prejavu v rámci akademickej slobody.

Motív, ktorý priviedol sudcu k prejavu, ak má ambíciu plnej ochrany čl. 10 Dohovoru, nemôže vyplývať z osobného nepriateľstva (vybavovania si účtov) ani z osobného prospechu, či už kariérneho alebo finančného. Rovnako by v zmysle čl. 10 Dohovoru nemal byť chápaný ako osobná sťažnosť v konkrétnom prípade.

Dôležité pre pochopenie významu prejavu sú súvislosti politické, ekonomické a iné, ktoré ovplyvnili nielen obsah prejavu, ale aj jeho zamýšľaný efekt. Teda treba posudzovať nielen výrok samotný, ale všetky okolnosti, za ktorých bol realizovaný, vrátane kontextu.

Pre posúdenie aplikácie čl. 10 Dohovoru je ďalej významné to, či prejav bol vykonaný v mene sudcu (sudcov) alebo vo vlastnom mene. V prvom prípade sa potom osobitne hodnotí z pohľadu či nemohol ohroziť autoritu alebo nestrannosť súdu.

Forma prejavu a spôsob jeho vyjadrenia determinujú napríklad otázku či prejav bol vykonaný v rámci akademickej slobody (odborný časopis) alebo len pre naplnenie osobnej zvedavosti adresáta (bulvárny denník).

Napokon sa posudzuje povaha a charakter sankcií v prípade, ak bola voči sudcovi vyvodzovaná právna (trestná, disciplinárna a pod.) zodpovednosť z pohľadu či môže mať "zmrazovací" (nie len "chladiaci") účinok pre ostatných sudcov, aby mali obavu sa v budúcnosti vyjadrovať k otázkam, ktoré priťahujú záujem verejnosti.

III.

Druhý aspekt vzťahu slobody prejavu a súdnej moci je vonkajšia kritika výkonu súdnictva. Jej zásadným limitom v zmysle čl. 10 ods. 2 Dohovoru je, že musí zachovať autoritu¹⁹ a nestrannosť²⁰ súdnej moci²¹. Kritika môže byť zameraná na

---

¹⁹ "Spojenie "autorita súdnej moci obsahuje najmä skutočnosť, že súdy sú - a sú verejnosťou aj tak vnímané - vhodným fórumom pre rozhodovanie o právach a povinnostiach a pre riešenie sporov o týchto právach a povinnostiach; ďalej, že verejnosť má rešpekt a dôveru v schopnosť súdu plniť túto funkciu". Rozhodnutie ESLEP vo veci *Sunday Times c. Spojené kráľovstvo* (1) z 26. apríla 1979 týkajúce sa sťažnosti č. 6538/74.

²⁰ "... nestrannosť obvyčajne znamená absenciu zaujatosti či predpojatosti ...(to) čo je v hre v prípade ochrany nestrannosti súdnej moci, je dôvera, ktorú súdy v demokratickej spoločnosti musia vyvolávať u obžalovaného, ak ide o trestné konanie, a rovnako u verejnosti ako takej." Rozhodnutie ESLEP vo veci *Worm c. Rakúsko* z 29. augusta 1997 týkajúce sa sťažnosti č. 22714/93.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

- súdnu moc ako celok,
- konkrétny súd,
- sudcu (konkrétnych sudcov),
- súdne rozhodnutie.

Kritika má tým väčšiu ochranu čl. 10 Dohovoru, čím širšieho subjektu sa týka, to znamená, že sloboda prejavu pri kritike súdnictva ako takého má najširšiu ochranu. Sudcovia ako ústavní činitelia sú z hľadiska čl. 8 Dohovoru (právo na súkromie) chránení menej pred uplatňovaním práva na slobodu prejavu, avšak viac ako politici, pričom v prípade sudcov treba odlišovať ich profesionálny život a súkromný život. Sloboda prejavu chápaná ako právo byť informovaný môže zasahovať do súkromného života sudcov menej ako u politikov. Netýka sa to však úplne politických názorov.

V precedentnom rozhodnutí *Perna*²² išlo o kritiku vyšetrujúceho sudcu v Palerme G. Caselliho (okrem iného viedol aj známe vyšetrenie proti politikovi a vládnemu činiteľovi G. Andreottimu) v novinách, kde ho sťažovateľ obvinil z blízkych kontaktov s komunistickou stranou a že už pri vstupe do justície "zložil trojitú prísahu: Bohu, zákonu a ulici Botteghe Oscure" (sídlo komunistickej strany). EŠLP uviedol, že sudca sa aktívnou účasťou v politickej strane vydáva nebezpečenstvu straty imidžu nestrannosti a nezávislosti. Preto EŠLP nepovažoval za excenzívne kritické vyjadrenia sťažovateľa na adresu politickej militantnosti sudcu Caselliho, ktoré sa opierali o solídny a nekontroverzný faktografický základ.

V slovenskom prostredí svojho času zarezonoval prípad *Hrico*²³, kde išlo o sudcu Š., ktorý rozhodoval známy spor medzi Feldekom a Slobodníkom, ktorý sa odvíjal od Feldekovej básne narážajúcej na aktivity Slobodníka počas 2. svetovej vojny. V týždenníku Domino efekt (sťažovateľ bol jeho vydavateľom) boli uverejnené články, ktoré poukazovali na prípadnú politickú zaujatosť sudcu Š. pri rozhodovaní tohto sporu, pretože sudca Š. bol kandidátom do volieb na kandidátke KSÚ. Táto strana bola všeobecne známa svojimi kladnými postojmi k politike Slovenského štátu v období rokov 1939 až 1945. V týždenníku sa objavil názor, že sudca, ktorý oznámil verejnosti svoj úmysel vstúpiť do politiky a podporovať predmetnú politickú stranu, mal namietat svoju zaujatosť v spore o ochranu osobnosti, týkajúceho sa namietaných aktivít aj údajnej

---

²¹ "... pojem súdna moc ... zahŕňa fungovanie justície či súdnu moc ako jednu z mocí v štáte, ale aj sudcov pri výkone ich úradných povinností". Rozhodnutie EŠLP vo veci *Sunday Times c. Spojené kráľovstvo* z 26. apríla 1979 týkajúce sa sťažnosti č. 6538/74.

²² Rozhodnutie EŠLP vo veci *Perna c. Taliansko* z 25. júla 2001 týkajúce sa sťažnosti č. 48898/99.

²³ Rozhodnutie EŠLP vo veci *Hrico c. Slovensko* z 20. júla 2004 týkajúce sa sťažnosti č. 49418/99.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

fašistickej minulosti žalobcu. Expresívne vyjadrenia hodnotiace rozsudok, na ktorom vynesení participoval aj sudca Š. a jeho označenie ako "právny paškvil" hodnotil ESLP z pozície, že sudca vstupom do politiky musí znášať vyššiu mieru kritiky ako sudca politicky neutrálny, nehovoriac už o človekovi mimo okruhu osôb zrejme verejne činných alebo verejne známych.

Pri kritike sudcov, ktorí sa politicky neangažujú mal od začiatku ESLP skôr tendenciu ich chrániť, v záujme udržania autority súdnej moci, pred kritikou, ktorá vyplývala vo veľkej väčšine z ich konkrétnej rozhodovacej činnosti. Do úvahy bral aj to, že sudca by mal byť zdržanlivý vo vyjadreniach na verejnosti a tak aj jeho obrana proti kritike je obmedzená.

Rumunské prípady²⁴ a prípad *Kobenter a Standard Verlags, s.r.o.*²⁵ však naznačili novší trend v rozhodovacej praxi ESLP v prospech práva na slobodu prejavu, a to aj v prípade kritiky aktivít sudcov mimo výkonu súdnictva (tzv. rumunské prípady) ako aj konkrétnych rozhodnutí. Predovšetkým tzv. rumunské prípady naznačili, že kritika súkromných aktivít sudcov je z pohľadu čl. 10 Dohovoru širšia ako kritika, ktorá sa vzťahuje na profesionálnu činnosť sudcu. Druhým trendom je rozlišovanie sudcov na základe ich postavenia v súdnom systéme, kde miera kritiky sudcu na vyššom stupni súdnej sústavy, resp. na riadiacom poste je širšia.²⁶ Ďalším trendom (tento je však už dlhodobejšieho charakteru²⁷) je rozlišovanie medzi kritikou rozhodnutia a konkrétnym sudcom, kde miera kritiky súdneho rozhodnutia je v rámci uplatňovania práva na slobodu prejavu širšia.

Dôležitým meradlom prípustnosti kritiky je aj fórum (miesto a spôsob), na ktorom sa kritika súdnej moci vykonáva. Najvyššia ochrana slobody prejavu pri kritike sudcov je vykonávaná v súdnej sieni, čo súvisí aj s tým, že právni zástupcovia chránia predovšetkým záujmy svojich klientov. Aj tu však treba mať na pamäti, že jednou zo zásad súdneho konania je zachovanie jeho dôstojnosti a tým aj autority súdnej moci. ESLP sa výrokmí právneho zástupcu na súdnom konaní zaoberal v prípade *Kyprianou*, kde za urážku súdu bol právnenému zástupcovi uložený trest odňatia slobody v trvaní

---

²⁴ Rozhodnutia vo veci *Sabou a Pircălab c. Rumunsko* z 28. septembra 2004 týkajúce sa sťažnosti č. 46572/99 a *Campăna a Mazăre c. Rumunsko* zo 17. decembra 2004 týkajúce sa sťažnosti č. 33348/96.

²⁵ Rozhodnutie vo veci *Kobenter a Standard Verlags, s.r.o. c. Rakúsko* z 2. novembra 2006 týkajúce sa sťažnosti 60899/00.

²⁶ Rozhodnutie vo veci *Amihalachivaie c. Moldavsko* z 20. júla 2004 týkajúce sa sťažnosti č. 60115/00.

²⁷ Pozri rozhodnutie vo veci *Barfod c. Dánsko* z 22. februára 1989 týkajúce sa sťažnosti č. 11508/85.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

päť dní s okamžitým nástupom výkonu trestu. Tento trest sa ESLP zdal neprimeraný, pretože mohol mať "zmrazujúci účinok" na výkon povinnosti právnych zástupcov účastníkov súdneho konania.

Druhým fórumom kritiky sudcov je "vnútorná komunikácia, ktorá sa spravidla odvíja v súvislosti s podávaním sťažností na orgán štátnej správy súdov a smeruje väčšinou na konkrétneho sudcu, ale nie je to pravidlo. V prípade *Skalka*²⁸ sťažovateľ v liste predsedovi krajského súdu, okrem iných urážok presne neurčených sudcov (nazýval ich "kreténmi" a "nezodpovednými klaunami") napísal: "... každý malý kretén, či už nosí alebo nenesí talár, si má ventilovať svoju potrebu zastrašovať iných narážkami na právnu zodpovednosť (za ich činy) na svojej milenke, ak nejakú má, alebo na svojom psovi, ale nie na mne". Za urážku štátneho orgánu bol odsúdený na trest odňatia slobody v dĺžke trvania 8 mesiacov. Aj v tomto prípade sa ESLP zdal trest neprimeraný a výslovne zdôraznil, že "súdy, rovnako ako všetky iné verejné inštitúcie, nie sú imúnne voči kritike a kontrole".

Najmenšiu mieru slobody prejavu pri kritike sudcov má tá, ktorá je tlmočená cez médiá, pričom je ale dôležité aj to o aké médium ide. Iná situácia je v prípade celoštátne sledovanej televízie ako v prípade regionálneho týždenníka. Práve kritika cestou verejnosťou najsledovanejších médií požíva najnižší stupeň ochrany čl. 10 Dohovoru, pretože najmä v prípade právoplatne neskončených súdnych vecí by mohla ohroziť nielen autoritu súdu, ale predovšetkým nestrannosť výkonu súdnictva.

Napokon je možné ešte upozorniť, že ESLP vníma pod pojmom "súdna moc", resp. "sudca" nielen súdnictvo či sudcu *sensu stricto*.²⁹ V slovenskom prípade *Lešnik*³⁰ rozšíril osobitnú ochranu sudcov aj vo vzťahu k uplatňovaniu práva na slobodu prejavu aj na prokurátorov, keď uviedol, že prokurátori sú verejnými činiteľmi, ktorých úlohou je prispieť k riadnemu fungovaniu súdneho systému. V tomto ohľade tvoria súčasť súdneho systému v širšom slova zmysle. Je vo všeobecnom záujme, aby tak ako sudcovia aj prokurátori požívali dôveru verejnosti.

---

²⁸ Rozhodnutie vo veci *Skalka c. Poľsko* z 27. mája 2003 týkajúce sa sťažnosti č. 43425/98.

²⁹ "Sudcom" z pohľadu čl. 10 Dohovoru je podľa ESLP aj prísediaci (rozhodnutie vo veci *Baford c. Dánsko* z 22. februára 1989 týkajúce sa sťažnosti č. 11508/85) či asistent sudcu (rozhodnutie vo veci *Prince c. Spojené kráľovstvo* z 13. marca 1986 týkajúce sa sťažnosti č. 11456/85).

³⁰ Rozhodnutie vo veci *Lešnik c. Slovensko* z 11. marca 2003 týkajúce sa sťažnosti č. 35640/97.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.5 Sloboda prejavu a súdna moc

Resumé

*Základnou otázkou v prípade vzťahu slobody prejavu a súdnej moci je to, či sloboda prejavu je korektorom alebo akcelerátorom javu nárastu významu súdnej moci v štáte na jednej strane a nárastu nedôvery k súdnej moci zo strany spoločnosti v súčasnom slovenskom prostredí. Táto otázka je v príspevku rozoberaná z dvoch uhlov pohľadu. Prvým je vymedzenie hraníc výkonu slobody prejavu sudcami. Druhým sú možnosti kritiky (vonkajšej i vnútornej) kritiky sudcov ako jednotlivcov a súdnictva ako celku. Dôležitým prameňom poznania využívaným v tomto príspevku je najmä najnovší vývoj judikatúry Európskej súdu pre ľudské práva v trajektórii prípadov *Wille c Lichtenštajnsko* (1998), *Baka c Maďarsko* (2014) a *Mustafa Erdogan a ďalší c. Turecko* (2014).*

Resume

*A fundamental issue in the relationship of the freedom of expression and the position of the judiciary remains the question whether the freedom of expression should serve as a corrective or as an accelerator towards the growing importance of the judiciary on the one side and when reflecting the growing distrust of the judiciary in the eyes of the public opinion on the other side. This issue is currently under a significant debate in the Slovak society, both in the public discussion, as well as the legal research. In the presented study the issue is being dealt with from two different angles. The first approach defines the limits of the performance of the freedom of expression by the judges. The other approach is being marked by the (external and internal) options of expressing critique by the judges as individuals and by the judiciary as a whole. An important source in examining these issues is the developing case law of the European Court of Human Rights, seen from a chronologic path, reaching from *Wille v. Liechtenstein* (1998), through *Baka v. Hungary* (2014) and the very recent *Mustafa Erdogan et al. v. Turkey* (2014) case.*

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie¹

Doc. JUDr. Gabriela Dobrovičová, CSc. - JUDr. Martina Jánošíková, Ph.D.
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Úvod

Charta základných práv Európskej únie² (ďalej len „Charta“) je podľa svojej preambuly prostriedkom na posilnenie ochrany základných práv na úrovni Únie, ktorý zohľadňuje vývoj spoločnosti, sociálny pokrok, vedecký a technický rozvoj. Aj z tejto charakteristiky je možné vyvodit', že cieľom pri tvorbe Charty³ nebolo vytvoriť úplne nový revolučný katalóg základných práv a odlišiť sa tak od nástrojov, ktoré v oblasti ochrany základných práv už existujú. Práve naopak, Charta je snahou o zdokonalenie toho, čo už bolo v oblasti ochrany ľudských práv dosiahnuté. Podkladom pre toto konštatovanie je aj ďalšia časť preambuly Charty, v zmysle ktorej Charta potvrdzuje práva vyplývajúce z dvoch zdrojov a to spoločných ústavných tradícií a medzinárodných záväzkov spoločných pre členské štáty.

Uvedený koncept potvrdzuje aj sloboda prejavu, ktorá je v stredu záujmu nášho príspevku. Je nesporné, že Charta nie je tým právnym nástrojom, ktorý by slobodu prejavu vytvoril. Ide o základné právo, ktoré sa tradične radí medzi základné práva prvej generácie a ktoré nachádzame napríklad už v Deklarácii ľudských a občianskych práv z roku 1789.⁴

---

¹ Táto práca vznikla v rámci riešenia projektu „Závaznosť a aplikovateľnosť Charty základných práv Európskej únie pre členský štát a v členskom štáte s osobitným zreteľom na súdnu moc v Slovenskej republike“, ktorý je podporovaný Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-0814-12.

² Charta základných práv bola niekoľkokrát publikovaná v Úradnom vestníku EÚ. V príspevku vychádzame zo znenia poslednej publikácie - Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 391 – 407.

³ K problematike vývoja Charty od dokumentu, ktorý bol slávnostne vyhlásený inštitúciami Únie, k dokumentu, ktorý má silu primárneho práva pozri napr. Dobrovičová, G. – Jánošíková, M: Ústava Slovenskej republiky a primárne právo Európskej únie. In 20 rokov Ústavy Slovenskej republiky - I. Ústavné dni, I. zväzok: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie: 3. - 4. október 2012, Košice. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2012, ISBN 9788081520006, s. 185-193.

⁴ Čl. 11 Deklarácie ľudských a občianskych práv z roku 1789 znie: „La libre communication des pensées et des opinions est un des droits les plus précieux de l'Homme : tout Citoyen peut donc parler, écrire, imprimer librement, sauf à répondre de l'abus de cette liberté dans les cas déterminés par la Loi“ (Sloboda myslenia a vyjadrovania názorov je jedným z najcennejších ľudských práv: každý občan teda môže slobodne rozprávať, písať,

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

Cieľom nášho príspevku je zistiť, v čom spočíva inovatívnosť úpravy slobody prejavu v Charte v porovnaní so stavom v Únii pred Lisabonskou zmluvou. V záujme dosiahnutia tohto cieľa budeme skúmať ochranu slobody prejavu v rámci Únie pred Chartou, následne sa budeme snažiť zistiť prepojenie Charty v otázke ochrany slobody prejavu na iné právne nástroje a v závere sa budeme venovať otázke možnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd“) používať v svojej rozhodovacej činnosti čl. 11 Charty. Dôležitým zdrojom pre formulovanie našich záverov budú rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“).

Sloboda prejavu v práve Únie pred Chartou

V súčasnosti vďaka Charte a jej čl. 11 niet pochýb o tom, že sloboda prejavu je garantovaná v právnom poriadku Únie. V období pred Chartou však takáto jednoznačná istota nepanovala, čo súviselo so všeobecným počiatočným prístupom Európskych spoločenstiev k problematike ochrany základných práv. Až v rozsudku vo veci *Stauder*⁵ Súdny dvor pripustil, že základné práva sú súčasťou všeobecných právnych zásad a tým vyplnil mlčanie zakladajúcich zmlúv vo veci ochrany základných práv. Následne svojou judikatúrou nahrádzal neexistenciu katalógu základných práv, ktorým bola v rámci Únie poskytovaná ochrana.⁶

K otázke, či do tohto Súdny dvorom kreovaného katalógu základných práv patrí aj sloboda prejavu, sa Súdny dvor prvýkrát výslovne vyjadril v rozsudku vo veci *C-260/89, ERT*.⁷ V tomto konaní Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky gréckeho súdu, ktorý žiadal o výklad, okrem iného, aj čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) v snahe zistiť, či mu neodporuje vnútroštátna právna úprava predvídajúca existenciu exkluzívnych práv pre rozhlasové a televízne vysielanie. V bode 44 rozsudku vo veci *C-260/89, ERT* Súdny dvor uviedol:

„Z uvedeného vyplýva, že je úlohou vnútroštátneho sudcu, prípadne Súdneho dvora, posúdiť aplikáciu uvedených ustanovení vo svetle všetkých pravidiel komunitárneho práva, vrátane slobody prejavu, ktorý je garantovaný čl. 10 Dohovoru, ako

---

tlačiť, čo nemá vplyv na zodpovednosť za zneužitie tejto slobody v prípadoch ustanovených zákonom).

⁵ Rozsudok Súdneho dvora z 12. novembra 1969 vo veci 29/69, *Stauder/Stadt Ulm* (ECLI:EU:C:1969:57).

⁶ Bližšie k vplyvu Súdneho dvora na formovanie vzťahu Spoločenstiev a Únie k otázke ochrany základných práv pozri napr. Blumann, C. – Dubouis, C.: *Droit institutionnel de l'Union européenne*. Paríž, LexisNexis, 2013, ISBN 978-2-7110-1718-8, s. 615 – 623.

⁷ Rozsudok Súdneho dvora z 18. júna 1991 vo veci *C-260/89, ERT/DEP* (ECLI:EU:C:1991:254).

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

*všeobecnej právnej zásady, ktorej rešpektovanie Súdny dvor zabezpečuje.*⁸

Súdny dvor teda potvrdil, v duchu rozhodnutia vo veci *Stauder*, že medzi všeobecné právne zásady tvoriace súčasť komunitárneho práva patrí aj sloboda prejavu, pričom obsah tejto slobody zodpovedá jej vnímaniu v rámci Dohovoru.

V rozsudku vo veci *C-380/03, Nemecko/Parlament a Rada*⁹ Súdny dvor ešte pripomenul, že sloboda prejavu predstavuje dôležitý základ demokratickej spoločnosti. Pripojil sa tak k najvyšším prípadne ústavným súdom viacerých štátov, ktoré vnímajú slobodu prejavu tak, že ju nie je možné oddeliť od základných hodnôt, na ktorých je založená demokracia.¹⁰

Z uvedeného vyplýva, že v období pred Chartou bola sloboda prejavu súčasťou práva Únie v podobe všeobecnej právnej zásady ako nepísaného prameňa práva Únie, pričom výrazný vplyv na obsah tejto slobody mal Dohovor a s ním súvisiaca judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva. Okrem judikatúry Súdneho dvora môžeme tento záver potvrdiť aj znením niektorých aktov sekundárneho práva, ktoré sa v svojich preambulách odvolávali na slobodu prejavu. Napríklad smernica Rady z 3. októbra 1989 o koordinácii určitých ustanovení zákonov, iných právnych predpisov alebo správnych opatrení v členských štátoch týkajúcich sa vykonávania činností televízneho vysielania 89/552/EHS v svojej preambule uvádza:

„voľný pohyb služieb tak, ako sa vzťahuje na vysielanie a rozširovanie televíznych služieb, je v rámci práva spoločenstva taktiež osobitnou manifestáciou všeobecnejšej zásady, menovite slobody prejavu, ako je ustanovená v článku 10 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorú ratifikovali všetky členské štáty; keďže z toho dôvodu musí vydávanie smerníc o vysielaní a rozširovaní televíznych programov zabezpečovať ich voľný pohyb vzhľadom na vyššie uvedený článok a iba s výhradou obmedzení, ktoré sú stanovené v odseku 2 tohto článku a podľa článku 56 ods. 1 zmluvy“

Porovnanie úpravy slobody prejavu v Charte a v Dohovore

V Charte je sloboda prejavu zaradená do hlavy II nazvanej Slobody. Konkrétne ide o čl. 11, ktorého znenie je nasledovné:

čl. 11

⁸ Neoficiálny preklad autoriek príspevku.

⁹ Rozsudok Súdneho dvora z 12. decembra 2006 vo veci *C-380/03, Nemecko/Parlament a Rada* (ECLI:EU:C:2006:772).

¹⁰ Bližšie pozri Cabrillac, R.: *Liberté et droits fondamentaux*. Paríž, DALLOZ, 2013, ISBN 978-2-247-12725-2, s. 474, ktorý ako príklad uvádza Najvyšší súd USA a švajčiarsky federálny súd.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

Sloboda prejavu a právo na informácie

1. *Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie a myšlienky bez zasahovania orgánov verejnej moci a bez ohľadu na hranice.*

2. *Rešpektuje sa sloboda a pluralita médií.*

Keďže chceme porovnať úpravu slobody prejavu v Charte a Dohovore, uvádzame aj znenie čl. 10 Dohovoru:

čl. 10

Sloboda prejavu

1. *Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.*

2. *Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.*

Pri porovnaní oboch textov je na prvý pohľad evidentná ich zhoda pri definovaní obsahu slobody prejavu a je nepopierateľná inšpirácia Charty Dohovorom. Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že čl. 11 Charty neobsahuje na rozdiel od čl. 10 Dohovoru zmienku o možných obmedzeniach tejto slobody. Je to dôsledok inej koncepcie Charty, ktorá má možnosť obmedzení upravenú spoločne pre všetky práva a zásady v čl. 52 Charty v rámci hlavy VIII týkajúcej sa všeobecných ustanovení upravujúcich výklad a uplatňovanie Charty.

Čo sa týka čl. 11 ods. 2 Charty, ktorý nemá svoj predobraz v znení čl. 10 Dohovoru, tento bol v zmysle Vysvetliviek k Charte¹¹ doplnený v zmysle

---

¹¹ K charakteru a významu Vysvetliviek pozri bližšie Dobrovičová, G. – Jánošíková, M.: Právna povaha Vysvetliviek k Charte základných práv Európskej únie: Možnosť alebo povinnosť ich využitia v rozhodovacej činnosti súdov? In Ochrana ľudských práv a základných slobôd ústavnými súdmi a medzinárodnými súdnymi orgánmi: III. ústavné dni : zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie : 23. september 2014, Košice. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014, ISBN 9788081522079, s. 57-68.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

judikatúry Súdneho dvora vzťahujúcej sa na televíziu. Ide najmä o rozsudok vo veci *C-288/89, Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda a. i.*¹²

Čl. 11 Charty je ideálnym adeptom na uplatnenie metódy zodpovedajúcich práv, ktorá je upravená v čl. 52 ods. 3 Charty. Uvedené ustanovenie potvrdzuje konštatovanie prezentované v úvode nášho príspevku o tom, že Charta nevznikla takpovediac na zelenej lúke, ale že je prejavom snahy o zdokonalenie toho, čo už bolo v oblasti ochrany ľudských práv dosiahnuté. Čl. 52 ods. 3 Charty totiž predpokladá, že ak Charta obsahuje práva, ktoré zodpovedajú právam zaručeným Dohovorom, tak ich rozsah a zmysel je rovnaký ako v prípade Dohovoru, pričom však to nebráni tomu, aby právo Únie priznávalo širší rozsah ochrany týchto práv ako je tomu v prípade Dohovoru.

Vysvetlivky k čl. 11 Charty výslovne uvádzajú, že zodpovedá čl. 10 Dohovoru. Napriek naznačeným rozdielom v znení čl. 11 Charty a čl. 10 Dohovoru sú teda Súdny dvor a vnútroštátne sudy limitované pri výklade čl. 11 Charty v tom zmysle, že musia vnímať slobodu prejavu rovnako, ako to robí Európsky súd pre ľudské práva v súvislosti s čl. 10 Dohovoru.

Skúmali sme, ako sa prejavila Charta ako nový prameň práva poskytujúci ochranu slobode prejavu v judikatúre Súdneho dvora po Lisabonskej zmluve. V rozsudku vo veci *C-163/10, Patriciello*¹³ sa Súdny dvor venoval slobode prejavu v súvislosti s imunitou poslancov Európskeho parlamentu. Imunita, ktorá je v súlade s Protokolom o výsadách a imunitách Európskej únie garantovaná poslancom Európskeho parlamentu v súvislosti s názormi vyjadrenými pri výkone poslancových úloh, má podľa Súdneho dvora za cieľ chrániť slobodu prejavu a nezávislosť európskych poslancov, pričom Súdny dvor v bode 31 pripomenul, že „sloboda prejavu ako základná podstata demokratickej a pluralitnej spoločnosti odrážajúca hodnoty, na ktorých je Únia v súlade s článkom 2 ZEÚ založená, však predstavuje základné právo zaručené článkom 11 Charty základných práv Európskej únie, ktoré má na základe článku 6 ods. 1 ZEÚ rovnakú právnu silu ako zmluvy. Táto sloboda je tiež zakotvená v článku 10 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaného v Ríme 4. novembra 1950.“ V tomto prípade teda sloboda prejavu poslúžila Súdnemu dvoru ako pomôcka na výklad iného ustanovenia primárneho práva, konkrétne čl. 8 Protokolu o výsadách a imunitách Európskej únie.

¹²Rozsudok Súdneho dvora z 25. júla 1991 vo veci *C-288/89, Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda* (ECLI:EU:C:1991:323).

¹³ Rozsudok Súdneho dvora zo 6. septembra 2011 vo veci *C-163/10, Patriciello* (ECLI:EU:C:2011:543).

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

Vo veci *C-131/12, Google Spain a Google*¹⁴, v ktorej išlo o výklad smernice Európskeho parlamentu a Rady 95/46/ES z 24. októbra 1995 o ochrane fyzických osôb pri spracovaní osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov v súvislosti s tzv. právom na zabudnutie, argumentoval slobodou prejavu v svojich návrhoch generálny advokát, keď zdôrazňoval potrebu vyváženia jednotlivých základných práv garantovaných Chartou. V tomto prípade išlo o slobodu prejavu, právo na informácie a slobodu podnikania na jednej strane a ochranu osobných údajov a súkromia fyzických osôb na strane druhej. Generálny advokát zdôraznil, že ani jedno z týchto práv nie je absolútne a môžu byť obmedzené, pokiaľ existuje prijateľné odôvodnenie vzhľadom na podmienky uvedené v čl. 52 ods. 1 Charty. Zaujímavosťou je, že v rozsudku vo veci C-131/12 sa nakoniec čl. 11 Charty výslovne neuvádzal, aj keď Súdny dvor rovnako pristúpil k vyvažovaniu jednotlivých základných práv.

Na hodnotenie prístupu Súdneho dvora k čl. 11 Charty je zatiaľ málo empirického materiálu. Uvedené rozhodnutia však naznačujú, že Súdny dvor vníma slobodu prejavu optikou Dohovoru (čo potvrdzuje aj neustále pripomínanie, že sloboda prejavu je chránená aj Dohovorom) a zatiaľ nič nenasvedčuje tomu, že by mal v úmysle využiť možnosť vyplývajúcu z čl. 53 ods. 2 Charty a poskytoval slobode prejavu širšiu ochranu ako je tá, ktorá je poskytovaná Dohovorom.

Čl. 11 Charty v konaní pred Ústavným súdom?

Charta je určená hlavne pre inštitúcie Únie. Čl. 51 ods. 1 Charty však predpokladá jej záväznosť aj pre členské štáty, ale výlučne len vtedy, keď vykonávajú právo Únie.¹⁵ V dôsledku toho by teda vnútroštátne právo vykonávajúce právo Únie malo byť v súlade s Chartou.

Kto však bude vykonávať kontrolu dodržiavania tejto požiadavky? Do úvahy by prichádzal Súdny dvor v rámci konania pre porušenie zmluvy podľa čl. 258 prípadne čl. 259 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V rámci tohto konania však nemôže dôjsť k zrušeniu rozporného vnútroštátneho aktu. To by mohol urobiť len Ústavný súd v rámci konania o súlade právnych predpisov. A to nás vedie k ďalšej otázke, či Charta môže byť referenčným rámcom pre konanie o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy?

---

¹⁴ Rozsudok Súdneho dvora z 13. mája 2014, vo veci C-131/12, Google Spain et Google (ECLI:EU:C:2014:317).

¹⁵ Pojem „vykonávanie práva Únie“ je bližšie špecifikovaný vo Vysvetlivkách k Charte a v následnej judikatúre Súdneho dvora (napríklad rozsudok zo 6. marca 2014 vo veci C-206/13 (ECLI:EU:C:2014:126), body 24 a nasledujúce).

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

V judikatúre Ústavného súdu už nachádzame odpoveď na nami položenú otázku. Ide o nález z 29. apríla 2015 PL. ÚS 10/2014, v ktorom Ústavný súd rozhodoval o návrhu skupiny poslancov na začatie konania o súlade niektorých ustanovení zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok a zákona č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore s Ústavou, Listinou základných práv, Dohovorom a Chartou. Ústavný súd sa vyslovil (bod 73), že Charte je možné v právnom poriadku Slovenskej republiky priznať rovnaké postavenie, ako majú medzinárodné zmluvy podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy, pričom ide nepochybne o zmluvy, ktoré spĺňajú kritéria ustanovené v čl. 125 ods. 1 Ústavy. To teda znamená, že Ústavný súd môže, samozrejme za splnenia predpokladu vykonávania práva Únie, posudzovať súlad zákonov s Chartou.

Čl. 11 Charty by teda v zmysle uvedeného záveru Ústavného súdu mohol byť referenčným kritériom pre posúdenie platnosti vnútroštátnej úpravy. Lenže nález PL. ÚS 10/2014 obsahuje ešte jeden záver, z ktorého vyplýva, že Ústavný súd sa nedostane k testovaniu vnútroštátnej úpravy vo svetle čl. 11 Charty. V bode 76 nálezu Ústavný súd uvádza, že ak v konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy zistí, že napadnutý zákon nie je v súlade s Ústavou alebo ústavnými zákonmi, nie je v zásade už potrebné preskúmať aj ich nesúlad s právom Únie, keďže prípadný nesúlad by viedol len k rovnakému výsledku a rovnakým právnym účinkom, aké sa dosiahli rozhodnutím podľa ktorého napadnutá právna úprava nie je v súlade s ústavou alebo ústavným zákonom.

Nebudeme v rámci tohto príspevku skúmať, prečo Ústavný súd v náleze PL. ÚS 10/2014 nepoužil rovnaký postup aj voči Dohovoru a predsunul tak z hľadiska hierarchie Dohovor pred Chartu. Zameriame sa len na to, čo z tohto postupu vyplýva pre slobodu prejavu upravenú v čl. 11 Charty. Keďže sme už uviedli, že čl. 11 Charty zodpovedá čl. 10 Dohovoru, tak Ústavný súd sa bude primárne zaoberať súladom vnútroštátnej úpravy s Dohovorom a následne na základe popísaného samo obmedzujúceho prístupu (tako ho označil Ústavný súd v bode 76 nálezu PL. ÚS 10/2014) sa už nedostane k otázke súladu vnútroštátnej úpravy s čl. 11 Charty, čiže toto ustanovenie vlastne nebude Ústavným súdom používané.

Záver

Cieľom nášho príspevku bolo zistiť, v čom spočíva inovatívnosť úpravy slobody prejavu v Charte v porovnaní so stavom v Únii pred Lisabonskou zmluvou. Keďže pred Chartou bola sloboda prejavu v práve Únie chránená v podobe všeobecnej právnej zásady, ktorej obsah určoval Dohovor, vychádzali sme z porovnania úpravy slobody prejavu v Charte a v Dohovore a tiež z judikatúry Súdneho dvora z obdobia pred Chartou s právnou silou primárneho práva a z obdobia po získaní právnej záväznosti pre Chartu.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.6 Sloboda prejavu v Charte základných práv Európskej únie

Môžeme jednoznačne konštatovať, že z hľadiska obsahového nemalo zatiaľ získanie právnej záväznosti Charty žiaden vplyv na prístup Súdneho dvora k ochrane slobody prejavu. Súdny dvor nadväzuje na svoju predchádzajúcu judikatúru, v ktorej rešpektuje prepojenie slobody prejavu s Dohovorom, čím naplňa čl. 52 ods. 3 Charty obsahujúci metódu zodpovedajúcich práv.

V súvislosti s Ústavným súdom ako súdnym orgánom, ktorý by v dôsledku čl. 51 ods. 1 Charty mal dbať na súlad vnútroštátneho práva vykonávajúceho právo Únie s Chartou, sme sa snažili preukázať, že v dôsledku samo obmedzujúceho prístupu k výkonu svojej právomoci, ktorý Ústavný súd potvrdil v náleze PL. ÚS 10/2014, nemôže vzniknúť situácia, v ktorej by Ústavný súd posudzoval súlad vnútroštátnej úpravy s čl. 11 Charty. Ten totiž zodpovedá čl. 10 Dohovoru, ktorý Ústavný súd predradil pred Chartu.

Resumé

Cieľom príspevku je zistiť, v čom spočíva inovatívnosť úpravy slobody prejavu v čl. 11 Charty v porovnaní so stavom v Únii pred Lisabonskou zmluvou a aké sú možnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky používať v svojej rozhodovacej činnosti čl. 11 Charty. Pri formulovaní záverov autori vychádzajú hlavne z rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie.

Resume

The aim of this article is to figure out what the contribution of Article 11 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union consists of in comparison to the situation in the Union before the Treaty of Lisbon in terms of freedom of expression and what options the Constitutional Court of the Slovak Republic has to apply Article 11 of the Charter in their decision-making process. When drawing conclusions the authors mainly rely upon the case-law of the Court of Justice.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

prof. et doc. JUDr. Karel Klíma CSc., dr. hab.

Metropolitní univerzita Praha

Na úvod lze sdělit, že vyslovené myšlenky jsou úvahami teoretika, tedy ústavní teorie a záměrně se tak nemusejí shodovat s jakoukoliv judikaturou, kterou samozřejmě známe. Úvahy mají tak širší přístupový rámec, než může samotná soudní praxe vymezovat, neboť nevýhoda soudní praxe spočívá v nutnosti rychle vytvořit, toto řešení odůvodnit a nést následky za jeho smysluplnost,.

1. Úvodní hypotézy. Při vymezování přístupu k řešení problematiky vycházíme z hypotézy, podle níž pouze svobodu myšlení lze považovat za absolutní, tedy neomezenou ve svobodné společnosti. Je to myšleno tak, že člověku je garantováno, že jeho myšlenkové procesy jsou jeho lidskou přirozeností a je tudíž garantováno, že bez jeho vůle nebo ochoty nevyjeví nebo neprojeví, co myslí, na co myslí, případně co hodlá činit.¹ Svoboda myšlení je ve spojení se svobodou svědomí svobodou „absolutní“.²

Od této formulace oddělujeme projev vnější vyjevení myšlenky, která může a nemusí být adresná a pokud je toto projevení adresné, může být adresné k osobě (může být například pomluvou) a nebo může být vysloveno vůči neomezenému a nevymezitelnému počtu osob (například článkem v tisku).³

Vycházíme tak z té hypotézy, podle níž je určující přirozenoprávní pojetí svobody projevu, která je spojena s osobností, její integritou a její svobodnou volní činností. Vzhledem k tomu, že přirozenost lidská otevírá možnost svobodě a kreativitě, je třeba počítat s nepředvídatelností lidského chování. To je zasazeno do společenského prostoru, kde působí navíc i pravidla etiky, morálky a sociální psychologie. Jejich zásady pak tvoří jakýsi (zpravidla) nepsaný normativ, který vytváří namnoze apriorní nebo sekundární testovací prostor pro společenskou akceptovatelnost konkrétního svobodného jednání. Svoboda projevu a právo vyjadřovat a šířit

---

1 K tomu blíže viz Klíma, K. Ústavní právo. 4.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str.323.

2 Svoboda svědomí náleží k tzv. základním a absolutním právům, které nelze omezit obyčejným zákonem. K tomu například sp. zn. I.ÚS671/01, v. č.29, náleží č. 36, s. 309.

3 Tak právo svobodného projevu náboženské víry může být reagováno zcela neadresným způsobem, veřejně (např. Procesími, účastí na bohoslužbách a nebo i profesionálními teologickými službami, k tomu autor, in: Ústavní právo, ...tamtéž, str. 325.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

své názory byly od dob osvícenství, s jeho obrazem člověka jako individuální osobnosti, centrálním požadavkem v katalogu svobod, uvádí E. Wagnerová jako vstup do článku 17 Listiny.⁴

Svoboda projevu je ústavní ústavní kategorií i koncepcí. Myšlenka svobody projevu je již tradičně chápána jako politická a právní kategorie, jakož i sociálně psychologická kategorie, která apriorně znamená možnost svobodného vnějšího jednání jako projevu vůle osoby. Toto jednání se může uskutečnit ve formě:

- jednání nebo i nečinnosti,
- otevřeného, prosloveného, napsaného či jinak projeveného vyjádření,
- svobodného vyznání a náboženského projevu,
- svobodného vyjádření politického názoru,
- uměleckého projevu,
- vědecko - odborného názoru,
- v rámci činnosti v prostoru svobody tiskové,
- svobodné kritiky kritiky.

Z ústavněprávního hlediska tak lidský projev lze dělit na jakýkoliv projev myšlenky, jakož i zvláštní (účelové) zaměření projevu myšlenek a lidské aktivity. Lze takto souhlasit s názorem M. Bartoň v tom smyslu, že ačkoli je svoboda projevu podřazena rubrice „politická práva“ (ve článku 17 Listiny), lze ji spíše řadit do kategorie politických svobod neboť ji lze jako svobodu podřadit pod „*status negativus*“, tedy pod sféru osobní autonomie, do které stát nemůže zasahovat.⁵

Přikláníme se takto k širšímu pojetí svobody projevu než je doposud i formálně zařazována v Ústavě ČR v čl. 17 do spojení s právem na informace, a tudíž do oblasti práv politických.⁶ Politické svobody jsou, jak známo z podstatné části regulovány jednotlivými zákony, které posléze vymezují „technologii“ volebního procesu, sdružování v politických stranách, shromažďování (demonstrací), spolčování, petičního řízení a taktéž i odborové svobody. Listina tak častokráté užívá po deklaraci určitého politického práva nebo svobody její konkretizaci zákonem.⁷ Tím je

---

4 K tomu Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, str. 423.

5 K tomu Bartoň, M. Svoboda projevu a její meze v právu České republiky. Praha: Linde, 2002, str. 19.

6 K tomu náš výklad in: Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 1096

7 To byl i důvod koncipování ústavněprávní doktríny „volebního práva procesního“, a to vyloženě systematickou dedukcí obsahu legislativní koncepce volebních zákonů, k tomu viz blíže autor, in: Ústavní právo, ...tamtéž, str. 604 a násled.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

ostatně naplňován legislativní status článků 17 až 23 Listiny, kterýžto oddíl je nazván „politická práva“ a nutnost jeho realizace jednotlivými „prováděcími“ zákony naplňuje model zvaný „*status positivus*“.

2. Svoboda projevu, právní stát a jurisprudence. Lze vyslovit názor, že jakákoliv oblast považovaná za sféru soukromoprávní, není oddělitelná od veřejnoprávního rámce a případně i legálního vymezení této sféry. Reagujeme takto i na proklamativní tvrzení nového (českého) občanského zákoníku, který odděluje soukromé právo od práva veřejného.⁸ I na svobodu projevu platí takto zásada právního státu, podle níž lze i do sféry svobody člověka vstupovat pouze na základě zákona a v jeho mezích. Je však tato konstatace dostačující? Je schopna legislativní praxe dostatečně zmapovat způsoby, jakým lze vstoupit do svobodné sféry volní praxe?

Je nepochybné, že limitace svobody projevu je do značné míry závislá na jurisdikční formulaci, tedy práva namnoze precedenčního (case law). Jedná se tedy o taková rozhodnutí soudní moci, která jsou schopna sofistikovaně vyjádřit relativitu vztahu mezi svobodou a něčím, co společnost nemůže zcela přijmout anebo musí dokonce sankcionovat. Jaké má možnosti moderační a de facto limitující úloha decizní praxe? Jaká je úloha soudnictví v tomto smyslu? Odvoláváme se takto na inspirativní a precedenční činnost Evropského soudu pro lidská práva a taktéž na vcelku již zformulovanou výkladově koncepční činnost Ústavního soudu České republiky.⁹

Každý soud rozhoduje na základě určité skutkové situace, která je osobitá v mnoha aspektech a samozřejmě není jednoduchá. Je takto závislá na skutečnostech, jako že je třeba zohlednit zvláštnosti:

- osoby, která projev činí (člověk, umělec, kritik, odborník, komentátor, filmař, věřící, ateista, demonstrant, stávkující, apod.),
- adresného prostředí, vůči němuž se projev činí (soused v obci, bytovém objektu, obci, městě, divadelním představení, adresátu elektronického komunikačního prostředku, čtenáři deníku, oblíbeným bulvárního prostředku, odborníkům v určité oblasti, apod.),

---

8 Nový občanský zákoník České republiky zdůrazňuje (nebo spíše obnovuje?) dualitu práva, když konstatuje, že „... uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného“ (srov. § 1 odst.1), což oponentně komentujeme in: Klíma, K. Listina a její realizace v systému veřejného a nového soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 77.

9 K tomu viz blíže Kosař, D., Antoš, M., Kuhn, Z., Vyhnánek, L. Ústavní právo. Casebook. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. Zde autoři zvýrazňují svobodu projevu jako prostředek seberealizace a autonomie jednotlivce, srov. na str. 475, tamtéž.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

- profesionality původce i adresáta projevu, který projev činí a vůči němuž je činěn,
- kulturnosti původce i adresáta projevu, který projev činí a vůči němuž je činěn,
- obsahu sdělení, které je činěno,
- intenzity, jímž projev vůle je schopen zasáhnout nebo zasahuje do práv druhé osoby,
- motivů, proč je projev činěn,
- jinými formálními souvislostmi tohoto projevu,
- jiné pro právo adekvátní souvislosti, atd.

Je nutné také zohlednit, jak případně projev počítá s účastí veřejnosti a společenského efektu sdělované informace.¹⁰

Lze tedy v této souvislosti konstatovat, že právní státnost v této souvislosti intenzivně počítá s úlohou jurisprudence, která pramenný právní základ rozvíjí, dotváří, konkretizuje.¹¹

3. Kritéria (všeobecné) limitace svobody projevu. I kategorie svobody má široké společenské dopady interdisciplinárního charakteru. Liberálně demokratická a pluralitní společnost je apriorně otevřená tomu, že soukromoprávní prostor si v zásadě každý vymezuje sám, že má velmi subjektivní charakter, a tudíž je jakýmsi bezbřehým polem, nebo mořem, oceánem, vzdušným prostorem, do něhož lze vyslat jakoukoli myšlenku, která může a nemusí mít adresáta. Přesto však, myšlenka může mít účinnost a dopad a to i velmi negativní. Svoboda projevu je tedy takto založena na lidské přirozenosti a na případném dopadu na přirozenost jiného svobodného občana (občanů).¹²

Nepostačuje nám proto hledat důvody ústavněprávní či jiné právní limitace izolovaně od společenského dopadu projevení se osobnosti, myšlenky, akce, díla, uměleckého projevu, ale právě lidskoprávní rozměr

---

10 Tak v nálezu sp. zn. I. ÚS 517/ 10 se Ústavní soud zabýval ústavností poskytování informací o členství soudců v KSČ.

11 Z rozsáhlé judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze spíše upozornit na „pětistupňový test“, který ESLP vytvořil k posuzování dovoleného omezení svobody projevu. K tomu viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 998.

12 Pokud jde o o samotný projevený názor, je lhostejné, zda jde o názor „správný“ či „nesprávný“, odůvodněný „emocionálně“ či „racionálně“, a je rovněž lhostejné, zda jde o názor „hodnotný“ či „mělký“, konstatuje E. Wagnerová in: Listina základních práv a svobod. Komentář....., tamtéž, str. 432, bod 34.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

svobody projevu, to znamená jeho potenciální kreativita nebo i destruktivita má aspekty etnické, kulturní, morální, etické a záměrně – nakonec i politické. To vyjádření - „nakonec“- záměrně uváděno proto, že politické svobody jsou zvláštní garancí svobody projevu (a to historicky od francouzské deklarace) a hlavně jsou nabízeny občanům k užití a limitace je již v té technologii projevu ztvárněnou zákony, čili právo může takto ztvárnit procesní otázky a tím i garance.¹³

Samozřejmě, že názor člověka, který projeví k úpravě hlasovacího lístku je často politický (preferuje stranu) nebo naprosto osobní a soukromý (občanovi/občance se líbí charisma, image, razance, oblek, obličej, umělecká image, apod.) Jestliže však občan bude vykřikovat hanlivá slova na adresu kandidátů ve volbách nebo i členů volební komise ve volební místnosti, nastoupí veřejnoprávní limitace svobody projevu a případná sankce.¹⁴

Ústavního požadavky je třeba spojovat s požadavky nejen práva, ale i morálky a etiky. Ústavní základy vytvářejí i co se týče základních lidských práv a politických svobod určitý hodnotový systém. Ten je dán prioritně požadavkem respektu k lidskému životu a humanismu, úcty k důstojnosti člověka, ochraně svědomí a vyznání, respektu k lidské tvorbě apod. To jsou kategorie, které mají historicko evropský, národně kulturní, religiozní, případně i regionální základ a původ. Kultura, etika a morálka jsou mimoprávními, ale s právem spojenými kritérii, která jsou spojitelná s jakýmkoli ústavním východiskem.¹⁵

Lze se takto dovolávat hypotézy, podle níž ústavněprávní povaha svobody projevu spočívající v jejím prameni, což je myšlení člověka a volní projevy s tím spjaté, nemá pouze možné limitace legislativní a tudíž právní, ale přinejmenším i dále možné limitace eticko-morální.¹⁶

---

13 K různým otázkám „volebních podvodů“, například tzv. „kupčení“ s hlasy, nebo účelového přihlašování se k trvalému pobytu, viz Z. Vostrá, in: Klíma, K. a kol. Odpovědnost územní samosprávy. Metropolitan University Press, 2014, str. 84 a násl.

14 V té souvislosti bude pak zajímavé zjišťování roviny přestupkové a trestně právní při posuzování vztahu výtržnictví, maření volebního procesu nebo i ochrany osobnosti (myšleno členů volební komise).

15 K tomu viz blíže o principu přirozenoprávní povahy lidských práv in: Klíma, K. A kol. Státověda. 2.rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 330 a násl.

16 Ostatně, vždyť i symbolika trenýrek je výrazem ponižujícího despektu k archaickému typu spodního prádla dominujícího socialismu a zachovávajícího anonymitu pánské přirozenosti – narážím tak na pověstnou výtržnickou akci, kdy byla svévolně sňata standarta prezidenta republiky v Praze a nahrazena gigantickou napodobeninou trenýrek).

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

4. K vymezení možných testů limitace svobody projevu. Pro svobodu projevu platí v zásadě v kontextu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva čtyři základní pravidla pro možná omezení, a sice - omezující zásah do svobody projevu:

- musí být stanoven zákonem,
- musí být v demokratické společnosti nezbytný (naléhavá společenská potřeba
- musí být činěn v zájmu ochrany hodnot (legitimních cílů),
- musí být šetřena podstata základních práv a svobod.¹⁷

Limitace (restrikce musí být jasná a srozumitelná, předvídatelná, určitá a dodržován princip právní jistoty). Tyto dispozice jsou určeny jako dispozice legislativní, ale potažmo platí i pro činnost jurisdikční.

Chráněné společenské hodnoty přitom mají regulativní charakter. Vyjevování myšlenek a vůle osoby má externí nasměrování, zpravidla, jak řečeno, adresného charakteru. Má tedy společenský dopad, realizuje se ve vztahovém prostoru, který může mít velmi lokální (i sousedský) nebo velmi široký dopad (dokonce tiskový i „televizní“). Ústavněprávní rámec nabízí určité hodnotové kategorie, které mohou posloužit jako velmi všeobecné hodnoty charakteru limitačních testů.

Konkrétně jde o určité bariéry, za něž by neměla svoboda projevu přesáhnout, resp. je ohrožovat, jako jsou principy a tudíž testy:

- respektování práv a svobod druhých,
- ochrana bezpečnosti státu a bezpečnosti veřejné,
- ochrana zásad demokratického zřízení.¹⁸

Právo má i zřetelné bariéry právní jako je trestněprávní a přestupková odpovědnost. Oba typy sankční odpovědnosti samozřejmě počítají s následky určitých osobních jednání i jednání právnických osob. Skutkové podstaty trestných činů, resp. skutkové podstaty přestupků jsou formálně právním, a případně i hodnotovým limitem chování člověka (eventuálně i právnických osob), který „nastavuje zrcadlo“ jinak dovolenému a svobodnému projevu.¹⁹ Zásada o tom, že neznalost práva

---

17 Viz blíže Komentář k Ústavě a Listině. 2. rozšířené vydání, ... tamtéž, str. 963 a násled.

18 Kontrolní funkce demokratického systému jde až tak „daleko“, že práva na ochranu osobnosti se mohou samozřejmě domáhat i politikové a ostatní veřejně činné osoby, měřítka posouzení skutkových tvrzení a hodnotících soudů jsou však v jejich případech mnohem měkčí ve prospěch novinářů a jiných původců těchto výroků, srov. K tomu náleží IV.ÚS 146/O4.

19 Ostatně, trestněprávní kazuistika jako hmotné právní podstata trestního práva umožňuje (v případě státního zastupitelství pak – vyžaduje) porovnávat skutečně zjištěné jednání pachatele se skutkovým modelem a je tak svým způsobem součástí zásady právního státu v

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

neomlouvá, zde navíc naráží na skutečnost osobní představy obyvatel o bezmeznosti užívání svobody a především o nepostížitelné asertivitě a bezsankčnosti jakéhokoliv jednání.

5. K některým ústavně zvlášť chráněným hodnotám svobody projevu.

Nelze opomenout zvláštní problém uměleckého ztvárnění a jeho dopad. Umělecká svoboda a její kreativita musí vycházet ze svobodného prostoru a z možnosti myšlenku veřejně vyjavit. Vyjimečnost projevu a jeho originalita, nonkonformita, působí, zaujímá, oslovuje, formuje umělecké směry, apod. Problém tohoto druhu svobody, kde nonkonformní originalita osob i jejich činnosti vede k efektům dopadajícím na adresáta (publikum) a adresát je hodnotí a reaguje na ně, spočívá v tom, že zpravidla autor či původce necítí sebeomezení, neužívá kritéria společenské přijatelnosti dopadu svojí akce a už vůbec ne právních důsledků, které svým dopadem alespoň na část veřejnosti může vyvolat. Kreativita umělecké tvorby na rozdíl od tvorby vědecké nemusí a zpravidla není založena na rigidních metodách a zvyklostech²⁰

Zvláštní místo pak zaujímá umělecká kritika, která je postavena právě na hodnocení pozitiv a negativ. I umělecká kritika by měla respektovat pravidla slušnosti, humanity, konstruktivní povzbudivosti. Je otázkou, zda může vůbec umělecký kritik potlačit podujatý subjektivismus, a tudíž – může být umělecká kritika vůbec objektivní a nesamoúčelná?²¹ Kam z tohoto hlediska zařadit politickou karikaturu, když jejím „bezbřehým“ předmětem je parodování náboženské symboliky i jejích (žijících) institucionálních symbolů?²²

---

tom smyslu, že stát může postupovat toliko podle zákona a trestat taktéž toliko podle naplněných skutkových podstat.

20 Konstatuje Jager in: Wagnerová a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 384.

21 Přitom presumpci ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoliv tvrzení faktů, která v míře, v níž posloužila jako základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám, srov. k tomu nález I.ÚS 453/03 (ke kritériím vyvažujícím ochranu osobnosti a svobodu projevu).

22 Samozřejmě, že tím „nastavujeme zrcadlo“ produkční činnosti karikaturní redakce časopisu „Charlie Hebdo“ v průběhu roku 2014, jejíž karikaturní prezentace (i při vší úctě k tragicky zemřelým redaktorům) neznala kritéria respektu k určité mnohačetné náboženské symbolice a tudíž mohla překračovat hranice provokace umělecko karikaturní směrem k útočné dehonestaci multireligiozní. Je tak věci i našeho názoru, zda bylo (či je) důvodů se připojovat k politicky proklamované demonstrativní akci pod heslem „Je suis Charlie“.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limity

Nelze opomenout problém tiskové svobody, bulvární „neomezenosti“. Jedním z nejrozpornějších ústavněprávních disproporcí svobodného projevu je tisková svoboda. Je skutečně takt bezbřehá, jak se apriorně zdá? Tedy, může tisk cokoli, kdykoli, kdekoli a s kýmkoli?

Bulvár („boulevard“) je samo o sobě vyjádření despektu k různým kritériím úrovně zpravidla tiskem podávaných informací. Zpravidla také zakládá své informace na vstupu do soukromí jiných osob, služebního prostoru institucí či soukromí firem. S ohledem na zákaz cenzury jako opatření preventivního je otázkou, zda má tisková svoboda dostatek seberegulativních etických prostředků a zda případně časová složitost vymahatelnosti práva je schopna zajistit dostatečně účinně ochranu soukromí jiných. Je třeba zdůraznit nezastupitelnou úlohu tisku v demokratické společnosti jako „hlídacího psa“, současně však existuje i odpovědnost novináře za překročení především etických a morálních norem svého povolání.²³

A dále se lze ptát, zda-li existují rizika vědecké tvorby? Případně její limity? Jaká jsou očekávání od recenzní oponentní úlohy, případně i grantové politiky. Vědecká tvorba jako taková vyloženě očekává, aby byla tvůrčí a originální. Navíc, je svým předmětovým zaměřením mnohoobrazná, tedy zasahuje do odvětví přírodovědních, technických, společenských, a jiných. Hledání případných limitačních nebezpečí je nekonečné a svým způsobem bezbřehé. I tak lze asi nastavit obvyklé a obecné bariéry bezpečnosti, práv jiných a z hlediska věd společenských – zachování demokracie. Věda (stejně jako umění) je výsledkem konstruktivní tvorby lidského ducha a jeho nespoutanost je základním předpokladem rozmanitosti lidského myšlení. K tomu směřuje i tradiční autonomie vědecké sféry garantovaná i zákonnými institucemi (jako jsou vysoké školy a akademie věd).²⁴

Jakékoli plagiování knižní, porušování autorských práv, patentů a vynálezů, vzorků, modelů, designu, apod. má určité zákonné nebo i zvyklostní limity, případně i sankce. Každopádně je problematika autorského práva tak, jak je zařazena do článku 34 odst. 1 Listiny neústrojně do „sektoru“ práv tzv. kulturních, spjata s právy základními, tedy s tvůrčími

---

23 Konstatuje náleží II. ÚS 435/01, přičemž v takovém případě musí existovat zákonná sankce, která odpovídá jako svoji přiměřenosti, tak i naléhavou společenskou potřebou ochrany důležitých veřejných zájmů sledovanému legitimnímu cíli.

24 K tomu blíže autor: Ústavní právo, ... tamtéž, str. 324.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

svobodami člověka.²⁵

Závěry: Zkoumání svobody projevu jako ústavněprávní hodnoty v jejím širším pojetí, založeném na přirozenoprávním zdroji jako původci lidské aktivity nás vede k několika otevřeným závěrům. Mezi svobodou projevu a její právní limitací existuje široké pole pro uplatnění aktivity a kreativity člověka. To je v pořádku a je třeba s tím počítat. Etická pravidla, pravidla morálky, psychologii sebereflexe každého je třeba spojovat s ústavněprávním pojetím svobody projevu. Tato pravidla jsou schopna plnit aktivní roli v určité regulaci či limitaci chování lidí. Nezáleží to pouze na schopnosti obecné kulturnosti národa a obyvatelstva (a to neřešíme riziko masového direktivního příslunu jiných kultur). Na to se v zásadě nelze spoléhat jako se nedá spoléhat na kvalitu rodinné výchovy. Deficit v naplňování tohoto jakého si prostoru mezi svobodou a právem mají přirozeně školy všeho druhu, jednotlivé profesionální branže produktivních institucí, firem, jejich svazů, samosprávné organizace, spolky různého druhu a možná i církve. A hledání forem je již na nich, abychom jakýmkoli legislativním dirigismem svobodu apriorně neomezovali a neporušovali její podstatu jak nám přikazuje Listina základních práv a svobod.

Resumé

Ve článku 17 české Listiny základních práva a svobod je upraven vztah osoby k politickému prostředí jako svoboda projevu. Listina tak poněkud neorganicky svobodu projevu spojuje s právem na informace. Svoboda projevu je, podle našeho názoru, spíše spojena se svobodou myšlení (čl.15 Listiny), a tudíž ji chápeme širěji jako vyjádření myšlenky slovem, písmem, obrazem nebo i jinými formami. Samozřejmě, že obsahuje také vztah osoby k politickému životu. Je tedy možné ji chápat jako univerzální základ (generální pravidlo) pro vyjevování se osob. Svoboda projevu není však pouze právní kategorií, ale je i limitačním prostředkem reálného pojetí koncepcí morálních, kulturních, religiozních i vědeckých, a to jako kategorií v tomto smyslu speciálních.

---

25 K tomu autor blíže in: Listina a její realizace ..., tamtéž, str. 142. Svoji povahou je regulativem grantová politika, v neposlední řadě považují za výrazný regulativ vědecké tvorby RIVová pravidla s jejich umělými formálními preferenčními kritérii.

I. SLOBODA PREJAVU V JUDIKATÚRE SÚDOV A ÚSTAVNE VÝZNAMNÝCH DOKUMENTOCH

I.7 Svoboda projevu a její ústavní limitace

Resume

In view of the Art. 17 of the Czech Charter of the fundamental Rights and Freedoms introduces constitutional regulation of the relation of a person to the sphere of political life, namely public matters. The Charter joins rather inorganically, the freedom of expression and right to information. Freedom of expression is closely connected with the freedom of thought (Art. 15). We are understanding it as the right to express one's views in speech, in writing, in the press, in pictures, or in any other form. Although this freedom introduces political rights, it is possible to comprehend it also as a universal ground (a general principle) for voicing private matters. The freedom of the expression is not only the legal institution, is it also moral, ethic and other social back ground form the limitation of real human concept of this category in the real special directions, as a the cultural, religious, massmedial and scientific life.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

II. Sloboda prejavu v čase volebnej kampane

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

doc. JUDr. Ladislav Orosz, CSc.
sudca Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. Úvodné poznámky (k podstate volebnej kampane a jej právnej regulácii)

Volebnú kampaň možno zjednodušene charakterizovať ako **štádium volebného procesu, v rámci ktorého sa vo voľbách kandidujúce subjekty usilujú maximalizovať rôznymi formami volebnej agitácie svoj volebný zisk.**¹ Podstatou volebnej kampane je politická komunikácia a to tak medzi kandidujúcimi subjektmi (zvlášť politickými stranami), ale predovšetkým medzi kandidujúcimi subjektmi a voličmi, či už potenciálnymi alebo skutočnými², do ktorej nie zriedka výrazne vstupujú aj tretie subjekty a to buď na podporu (otvorenú, či skrytú) niektorých z kandidujúcich subjektov, alebo nezávisle. Keďže volebnú kampaň považujeme za štádium volebného procesu, tak je zrejmé, že ide o časové obdobie bezprostredne predchádzajúce voľbám, ktorého začiatok a koniec volebný zákon buď explicitne vymedzuje, alebo ho možno z volebného zákona vyvodit'. Z faktického hľadiska síce len ťažko možno oponovať (spravidla politológmi pertraktovanému) názoru, že „volebná kampaň nielen končí, ale zároveň aj začína vyhlásením výsledkov volieb“, ale z právneho hľadiska môže volebná kampaň trvať maximálne odo dňa vyhlásenia volieb do dňa vyhlásenia ich výsledkov. Akokoľvek aktivita smerujúca na podporu politických strán, zvolených, či budúcich kandidátov na verejné funkcie mimo tohto obdobia totiž už (spravidla) nie je aktivitou, ktorá tvorí predmet právnej regulácie volebného zákona.

Volebná kampaň predstavuje zrejme najkontroverznejšiu a určite jednu z najzložitejších častí právnej regulácie volieb a to tak z teoretického, ako aj z praktického hľadiska. Z teoretického hľadiska predovšetkým preto, že **ide o právnu reguláciu, ktorej podstatu a obsah tvoria predovšetkým**

¹ Legálna definícia volebnej kampane je obsiahnutá v § 2 ods. 1 zákona o volebnej kampani, ktorý bude nižšie predmetom kritickej analýzy.

² Porovnaj ŠIMÍČEK, V.: *Soudní přeskum volieb v České republice*. In. OROSZ, L. – MAJERČÁK, T. (ed.): *In.: Aktuálne problémy volebného práva a volebného súdnictva v Slovenskej republike – II. ústavné dni*. Košice: UPJŠ, 2014, s. 26.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

reštrikčné zásahy do slobody prejavu (a tým zároveň aj do práva na informácie), ktorá má nepochybne primárne charakter prirodzeného ľudského práva (slobody) a z hľadiska praktického predovšetkým s ohľadom na to, že v ostatných desaťročiach sme svedkami nebyvalého nárastu komercializácie volieb, rozširovania agresívnych až extrémistických foriem a metód volebnej agitácie, celého radu nekalých predvolebných praktík, ktoré nie zriedka prekračujú rámec právom dovoleného konania, ako aj mimoriadneho rozvoja nových komunikačných technológií, ktoré zásadne menia charakter volebných kampaní a tým aj požiadavky na ich právnu reguláciu.

Zákonodarca pri koncipovaní právnej regulácie volebnej kampane musí hľadať odpoveď najmä na nasledovné otázky:

- aká miera reštrikčných zásahov do aktivít kandidujúcich subjektov a iných aktérov predvolebného zápasu je akceptovateľná a tolerovateľná z hľadiska ochrany slobody prejavu a práva na informácie, príp. iných ľudských práv a základných slobôd,

- je vôbec možné, a ak tak akým spôsobom, efektívne regulovať prostredníctvom práva volebnú kampaň, resp. určité formy volebnej agitácie, ktoré tvoria obsah volebnej kampane,

- ako garantovať (aj reálne) v období volebnej kampane slobodnú súťaž politických síl a rovnosť šancí kandidujúcich subjektov,

- ako neutralizovať, resp. obmedzovať nekalé praktiky a rôzne formy protiprávneho konania, ktoré sú prítomné vo volebnej kampani a vytvárať tak nevyhnutný priestor pre slobodné rozhodovanie voličov.

Zložitost' naznačených problémov sa prejavuje nie zriedka **aj v presadzovaní názorov, že na právnu reguláciu volebnej kampane treba rezignovať**, pretože sa svojou povahou a podstatou regulácii prostredníctvom právnych pravidiel vymyká, pričom navyše praktické skúsenosti naznačujú, že efektívna právna úprava volebnej kampane ani nie je možná. Napriek pomerne vysokej frekvencii uvedených názorov **existuje v zásade v každom demokratickom štáte určitá forma právnej regulácie volebnej kampane, ktorej obsah a rozsah je ale veľmi rôznorodý**. Pri určitom zovšeobecnení možno konštatovať, že právna regulácia volebnej kampane zahŕňa nasledovné okruhy problémov:

- a) časové vymedzenie volebnej kampane (v rámci neho spravidla aj úpravu inštitútu volebného moratória),

- b) zásady prístupu kandidujúcich subjektov k verejným, ale aj súkromným hromadným informačným prostriedkom,

- c) zásady prístupu štátnych orgánov a iných verejných orgánov a inštitúcií ku kandidujúcim subjektom v období volebnej kampane,

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

- d) zdroje a príp. limity financovania volebnej kampane a ich kontrola,
- e) enumeráciu nepovolených foriem volebnej agitácie tak počas celej volebnej kampane, ako aj v rámci volebného moratória a sankcie za ich porušenie.

II. Nový zákon o volebnej kampani (základná charakteristika)

V zásade všetky volebné zákony upravujúce jednotlivé typy volieb, ktoré boli v Slovenskej republike prijaté po roku 1989 obsahovali právnu reguláciu volebnej kampane. Medzi právnou úpravou volebnej kampane v jednotlivých volebných zákonoch boli pomere značné a pritom neodôvodnené rozdiely. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že doterajšia **právna regulácia bola skôr rámcová** [výnimku z tohto hľadiska predstavoval zákon č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o voľbách prezidenta“)]. Zároveň treba podčiarknuť, že doterajšia právna regulácia volebnej kampane bola prakticky v celom období jej účinnosti predmetom sústredenej (a pritom kontroverznej) kritiky predovšetkým z hľadiska jej **nefunkčnosti** (osobitne boli kritizované ustanovenia o volebnom moratóriu a tiež o financovaní volebnej kampane a jej kontrole).³

V súvislosti s prípravou kodifikácie volebného zákonodarstva sa vláda (ako iniciátor), resp. ministerstvo vnútra (ako spracovateľ) rozhodli pre v komparatívnom porovnaní o netradičné riešenie, ktoré spočívalo (spočíva) vo vyčlenení problematiky volebnej kampane z obsahu volebného kódexu a jej spracovanie do podoby samostatného zákona o volebnej kampani kódexového typu, ktorý bol ako vládny návrh zákona (ptč. 660) Národnou radou Slovenskej republiky schválený 29. mája 2014 a následne publikovaný v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako **zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov** (ďalej len „zákon o volebnej kampani“); zákon nadobudol účinnosť 1. júla 2015.

Vychádzajúc zo schváleného textu možno obsah zákona o volebnej kampane rámcovo vymedziť v nasledovných bodoch:

---

³ K hodnoteniu doterajšej právnej regulácie volebnej kampane pozri napr. MAJERČÁK, T.: *Vývoj volebnej kampane v zákonodarstve Slovenskej republiky od roku 1990 do schválenia volebných kódexov v roku 2014*. In.: OROSZ, L. – MAJERČÁK, T. (ed.): *Volebné zákonodarstvo v Slovenskej republike – doterajší vývoj, aktuálny stav, príčiny a dôsledky*. Košice: UPJŠ, 2014, s. 225 a nasl.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

a) zákon upravuje podmienky vedenia a financovania volebnej kampane pre všetky typy volieb uskutočňované v Slovenskej republike (§1),

b) definuje volebnú kampaň, taxatívnym spôsobom vymedzuje okruh subjektov, ktoré ju môžu vykonávať (§ 2 ods. 1 a 3),

c) fixuje inštitút volebného moratória a pravidlá jeho dodržiavania (najmä § 2 ods. 1 a tiež § 14 a § 17),

d) ustanovuje podmienky financovania volebnej kampane (vrátane ustanovenia maximálnych finančných limitov na jej vedenie), spôsobov ich vedenia (na osobitnom účte prístupnom verejnosti) a ich kontroly (vrátane verejnej kontroly (najmä § 3 až 9 a § 18),

e) ustanovuje tiež pravidlá vysielania politickej reklamy a diskusných programov počas volebnej kampane v Rozhlase a televízii Slovenska a tiež súkromných elektronických médiách (§ 10 až § 13),

f) ustanovuje ďalej podmienky umiestňovania volebných plagátov na verejných priestranstvách (§ 16), a v neposlednom rade

g) ustanovuje skutkové podstaty správnych deliktov a priestupkov za porušovanie povinností ustanovených zákonom, vrátane sankcií a pravidiel rozhodovania o nich (§ 19 a § 20).

Už rámcové vymedzenie obsahu nového zákona o volebnej kampani v spojení s cieľmi, ktoré boli deklarované pri jeho príprave a schvaľovaní (ich koncentrované vyjadrenie obsahuje Všeobecná časť dôvodovej správy k vládnemu návrhu zákona - ptč. 660)⁴, signalizujú, že **išlo o mimoriadne ambiciózne a vo svojej podstate nepochybne ocenenia hodný legislatívny projekt**. Inou (ale pritom zásadnou) otázkou je, či a ako sa tieto ciele podarilo aj reálne legislatívno-technicky stvárniť a predovšetkým **otázka, ako sa tieto vo všeobecnosti pozitívne vyznievajúce zámery premietnu do spoločensko-politickej praxe**.

---

⁴ „... Návrh zákona obsahuje novú zákonnú úpravu všeobecných pravidiel pre volebnú kampaň pre všetky druhy volieb a osobitnú úpravu o vedení politickej reklamy v rozhlase a televízii. Takáto úprava v súčasnom právnom poriadku neexistuje a volebná kampaň bola upravená rôznym spôsobom v jednotlivých, samostatných zákonoch upravujúcich voľby a referendum. Cieľom nového zákona je komplexne upraviť problematiku volebnej kampane v jednom zákone, ustanoviť pravidlá správania sa všetkých subjektov ovplyvňujúcich voľby (politických strán, kandidátov), upraviť pôsobnosť a úlohy štátnych orgánov pri kontrole správania sa pri vedení volebnej kampane, dodržiavania zákonných podmienok, ako aj vyvodzovanie sankcií voči porušovateľom.

Základom tejto úpravy je Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky z roku 2012. Zákon zjednocuje základné pravidlá vedenia volebnej kampane, zavádza jednotnú terminológiu, pretože doterajšie zákony upravovali rovnaké pravidlá rozdielnym vyjadrením, čo v praxi vyvolávalo neustálu diskusiu a prinášalo rôzne aplikačné problémy. Podstatným nedostatkom súčasnej úpravy sa javí najmä nedostatočná kontrola a vyvodzovanie sankcií za porušenie pravidiel vedenia volebnej kampane....“.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

Vzhľadom na skutočnosť, že o niekoľko mesiacov (pri budúcoročných parlamentných voľbách) bude nový zákon o volebnej kampani vystavený prvej vážnej „skúške ohňom“, je najvyšší čas sa zamyslieť, aké interpretačno-aplikačné problémy sú v ňom zakódované a aké potenciálne dopady môže mať jeho uplatňovanie v praxi na rozhodovaciu činnosť ústavného súdu. Práve uvedené skutočnosti predstavovali kľúčový impulz pre voľbu témy môjho príspevku, ktorého rozsah je ale (okrem iného) limitovaný obsahovým zameraním tejto konferencie. Inými slovami **ambíciou môjho príspevku nie je komplexná kritická analýza nového zákona o volebnej kampani, ale len tých jeho častí, ktorých aplikácia sa môže dostať do konfliktu so slobodou prejavu a právom na informácie**, čo sa potenciálne môže stať aj predmetom konaní pred ústavným súdom (ústavný súd bude zrejme konfrontovaný s novými pravidlami vedenia volebnej kampane predovšetkým v konaniach o volebných sťažnostiach podľa čl. 129 ods. 2 ústavy, ale nemožno vylúčiť, že tiež v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 ústavy, príp. ďalších typoch konaní). Z tohto hľadiska som sa aj vzhľadom na priestorový rámec tohto príspevku rozhodol vyjadriť k dvom podľa môjho názoru zásadným okruhom problémov, a to

- k okruhu subjektov, ktoré môžu aktívne viesť volebnú kampaň,
- k inštitútu volebného moratória.⁵

III. K okruhu subjektov, ktorí môžu viesť volebnú kampaň

Okruh subjektov, ktorí môžu viesť volebnú kampaň pre všetky typy volieb je vymedzený v § 2 ods. 1 zákona o volebnej kampani, podľa ktorého: *„Volebná kampaň na účely tohto zákona je akákoľvek činnosť politickej strany, politického hnutia, koalície politických strán a politických hnutí, kandidátov a tretích strán podľa § 8, za ktorú sa obvykle platí úhrada, smerujúca k propagácii ich činnosti, cieľov a programu za účelom získania funkcie volenej podľa osobitného predpisu. Rozumie sa tým činnosť v prospech aj v neprospech subjektov podľa prvej vety.“*

Z citovaného vyplýva, že okruh subjektov, ktoré môžu viesť volebnú kampaň **je obmedzený taxatívnym výpočtom** a zahŕňa popri kandidujúcich

---

⁵ Úmyselne pritom nechávam mimo pozornosti problematiku právnej regulácie financovania volebnej kampane a zákonom ustanovených finančných limitov na volebnú kampaň v novom zákone o volebnej kampani, ktorá má tiež nepochybne väzbu na slobodu prejavu [pozri k tomu rozhodnutie Najvyššieho súdu USA *Buckley v. Valeo*, 424 U.S. 1 (1976), ktoré sa „zrodilo“ v súvislosti s aplikáciou zákona o federálnej volebnej kampani z roku 1976 (o tomto rozhodnutí v domácej odbornej literatúre pozri napr. DRGONEC, J.: *Sloboda prejavu a sloboda v prejave*. Šamorín: HEURÉKA, 2013, s. 224 – 226)]; komplexnejšia analýza problematiky financovania volebnej kampane si totiž žiada samostatný príspevok.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

subjektoch len tzv. tretie strany⁶, ktorých legálna definícia je obsiahnutá v § 8 ods. 1 zákona o volebnej kampani („*Treťou stranou na účely tohto zákona je fyzická osoba, fyzická osoba - podnikateľ alebo právnická osoba, ktorá je zaevidovaná Štátnou komisiou pre voľby a kontrolu financovania politických strán.*“)⁷. Zákonodarca teda uplatnil pri právnej regulácii volebnej kampane koncepciu tzv. **uzavretej volebnej kampane**. Tento koncepčný prístup zákonodarcu potvrdzuje aj dikcia § 2 ods. 3 zákona o volebnej kampani, podľa ktorého „*Činnosť iných subjektov ako ustanovených v odseku 1 na podporu alebo v neprospech politických strán, koalícií politických strán a kandidátov sa v čase ustanovenom na volebnú kampaň zakazuje.*“.

Zákaz viesť volebnú kampaň inými subjektmi než tými, ktoré sú uvedené v § 2 ods. 1 zákona o volebnej kampani, ustanovený v § 2 ods. 3 nemožno považovať za tzv. imperfektnú právnu normu, keďže **porušenie tohto zákazu zákon o volebnej kampani sankcionuje prostredníctvom skutkovej podstaty správneho deliktu** vymedzeného v § 19 ods. 10 zákona o volebnej kampani, podľa ktorého „*Ministerstvo vnútra uloží pokutu od 3 000 eur do 10 000 eur právnickej osobe, ktorá poruší zákaz podľa § 2 ods. 3 ...*“ a **skutkovej podstaty priestupku** vymedzeného v § 20 ods. 1 písm. b) zákona o volebnej kampani, podľa ktorého „*Priestupku sa dopustí ten, kto poruší zákaz podľa § 2 ods. 3 ...*“.

Za okolností, keď ochrana slobody prejavu predstavuje podľa štrasburskej judikatúry jeden z definičných znakov demokratického štátu, pričom jej dodržiavanie podlieha prísnemu dohľadu Európskeho súdu pre ľudské práva a v situácii, keď zákon o volebnej kampani definuje volebnú kampaň mimoriadne široko („*... akákoľvek činnosť ... smerujúca k propagácii ich činnosti, cieľov a programu za účelom získania funkcie volenej podľa osobitného predpisu*“), je podľa môjho názoru zákaz viesť

⁶ Žiada sa poznamenať, že vládny návrh zákona nepoznal tzv. tretie strany, t.j. vychádzal z toho, že volebnú kampaň môžu viesť len kandidujúce politické strany a politické hnutia, ako aj ich koalície a kandidáti na volené funkcie, čo bolo predmetom sústrednej kritiky (pozri napr. GIBA, M.: *K niektorým problémom právnej úpravy volebnej kampane na Slovensku*. In.: OROSZ, L. – MAJERCÁK, T. (ed.): *Aktuálne problémy volebného práva a volebného súdництва v Slovenskej republike – II. ústavné dni*. Košice: UPJŠ, 2014, s. 195 a nasl.).

⁷ V ďalších odsekoch § 8 zákona o volebnej kampani sú okrem iného upravené podmienky za akých môže tzv. tretia strana viesť volebnú kampaň, ktoré sú porovnateľné s podmienkami ustanovenými pre kandidujúce politické strany, ich koalície, resp. kandidátov na volené funkcie, vrátane finančných limitov, ktoré môžu vynaložiť na volebnú kampaň, spôsobu vedenia finančných prostriedkov určených na kampaň, ich evidencie a kontroly.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

volebnú kampaň fixovaný v § 2 ods. 3 zákona o volebnej kampani v spojení sa sankciami, ktoré hrozia právnickým osobám a fyzickým osobám za jeho porušenie, **nepochybne na hrane ústavnosti**.

Odpoveď na otázku, či je analyzovaná právna úprava z ústavného hľadiska akceptovateľná a udržateľná môžu do značnej miery ovplyvniť prvé skúsenosti z jej aplikácie v praxi. V tejto súvislosti sa žiada poznamenať, že pri rigidnom výklade a aplikácii príslušných ustanovení zákona o volebnej kampani by mohla reálne hroziť sankcia napr. každému, kto za prítomnosti viac ako dvoch osôb prejaví počas volebnej kampane sympatie niektorému z kandidujúcich subjektov. Na druhej strane si možno predstaviť aj ďaleko liberálnejšiu a snád' aj ústavne konformnú interpretáciu a aplikáciu príslušných ustanovení zákona o volebnej kampani. Spôsob interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení zákona o volebnej kampani môže do nemalej miery ovplyvniť charakter a intenzita volebného zápasu, ako aj miera objektivity a nestrannosti orgánov verejnej moci, do ktorých pôsobnosti zákon zveril rozhodovanie o správnych deliktach a priestupkoch podľa § 19 ods. 10 a § 20 ods. 1 písm. b) zákona o volebnej kampani. V každom prípade sa však dá predpokladať, že **s problémami, ktoré vyvolávajú analyzované ustanovenia zákona o volebnej kampani budú v dohľadnej dobe konfrontované aj orgány súdnej moci**, vrátane ústavného súdu, ktorý jediný je oprávnený vyriešiť svojim rozhodnutím právne relevantný záver o ich ústavnej akceptovateľnosti.

IV. K volebnému moratóriu

IV.1. Všeobecne k právnej regulácii volebného moratória

Inštitút volebného moratória sa v ostatnom období stal predmetom intenzívnej teoretickej diskusie, či už v ústavno-právnej alebo politickej literatúre. **Pod volebným moratóriom možno (zjednodušene) rozumieť časové obdobie, v rámci ktorého je zakázaná volebná kampaň, alebo niektoré formy volebnej agitácie na celom volebnom území, príp. na niektorých jeho častiach.** Zmyslom a účelom inštitútu volebného moratória je zachovanie korektnosti volebnej súťaže kandidujúcich subjektov aj v záverečnej fáze volebného procesu, do ktorej kandidujúce subjekty spravidla sústreďujú negatívne formy volebnej agitácie (zverejnenie, resp. sprístupnenie kompromitujúcich informácií o politických konkurentoch, nie zriedka nepravdivých, skreslených, či neúplných), na ktoré už politickí konkurenti z časového hľadiska objektívne nemôžu reagovať. Ide teda **o úsilie zabrániť nekalým formám volebnej kampane v kľúčovej fáze volebného procesu**, ktoré sledujú cieľ ovplyvniť aj zásadnejším (a pritom nekorektným) spôsobom volebné rozhodovanie značnej časti oprávnených voličov (podľa sociologických prieskumov nie nepodstatná časť voličov

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

odkladá svoje definitívne volebné rozhodnutie až na čas príchodu do volebnej miestnosti). **Hlavnou funkciou volebného moratória je teda ochrana slobodného volebného rozhodovania (slobody volieb)**, t. j. vytvorenie priestoru pre pokojné a uvážené rozhodovanie voličov.

Odporcovia inštitútu volebného moratória argumentujú v prvom rade jeho fiktívnosťou, teda nemožnosťou jeho reálneho garantovania seba lepšou právnou reguláciou, pričom poukazujú hlavne na rozvoj moderných komunikačných technológií (internet, *facebook* a iné sociálne siete). Využitie moderných komunikačných technológií na účely volebnej agitácie v ostatnom období neobyčajne narastá, pričom obmedzenie, či dokonca zákaz ich pôsobenia v relevantnom čase právom ustanoveným zásahom verejnej moci je mimoriadne obtiažne, ak nie nemožné. Iná skupina neprajníkov inštitútu volebného moratória argumentuje tým, že jeho ustanovenie vo volebnom zákone je bezzásadové a škodlivé, pretože vo svojej podstate pôsobí kontradiktórne vo vzťahu k cieľu, ktorý by sa nim deklaruje, keďže fakticky zavádza nerovnosť kandidujúcich subjektov tým, že privilejuje aktuálne vládnuce politické subjekty, ktoré majú iné (širšie) možnosti prístupu k verejným informačným prostriedkom, ako ich politickí konkurenti.

Napriek uvedeným argumentom, ktoré majú nepochybne objektívnu povahu a racionálny základ existuje veľká skupina štátov, ktoré vo svojej volebnej legislatíve ustanovujú inštitút volebného moratória. **Medzi právnymi úpravami v jednotlivých štátoch existujú značné rozdiely** a to tak z hľadiska

- a) časového vymedzenia volebného moratória;
- b) rozsahu zákazov a obmedzení volebnej agitácie počas volebného moratória a tiež
- c) lokalizácie (miesta, miest) týchto zákazov a obmedzení.⁸

Pri vymedzovaní časového, vecného a lokálneho rozsahu volebného moratória by mal uvážlivý zákonodarca brať na zreteľ, že **len formálna – deklarátorna úprava volebného moratória môže byť z hľadiska ochrany hodnôt slobodnej politickej súťaže viac škodlivá, ako úplná rezignácia na jej právnú reguláciu.**

Z časového hľadiska možno zovšeobecňujúc rozlišovať právne úpravy, pri ktorých

---

⁸ Špecifickú formu volebného moratória, ktorú obsahujú volebné zákony viacerých štátov predstavuje moratórium na zverejňovanie prieskumov verejnej mienky obsahujúcich údaje o volebných preferenciách kandidujúcich subjektov. Zákaz zverejňovania prieskumov verejnej mienky sa vzťahuje spravidla na dlhšie obdobie, ako je obdobie „všeobecného“ volebného moratória.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

a) volebné moratórium začína otvorením volebných miestností a končí ich zatvorením (skončením hlasovania),

b) volebné moratórium začína skôr, ako sa otvoria volebné miestnosti (začne hlasovanie) a končí ich zatvorením (skončením hlasovania).

V rámci druhej skupiny možno rozlišovať medzi úpravami, ktoré vymedzujú začiatok volebného moratória začiatkom volebného dňa [polnocou volebného dňa (napr. Portugalsko, donedávna Maďarsko)], dňom predchádzajúcim volebnému dňu (ide o najčastejšie používané riešenie, napr. Francúzsko, Poľsko, Ruská federácia, Slovinsko, Španielsko, Taliansko atd.), dva a viac dní pred začiatkom volieb (napr. Slovenská republika, Rumunsko, Brazília, Mexiko); podľa dostupných zdrojov literatúry najdlhšie obdobie volebného moratória (5 dní) má uzákonený Honduras⁹. Nie zriedka je začiatok volebného moratória vymedzený nie počtom dní ale počtom hodín zostávajúcich do otvorenia volebných miestností, resp. volebného dňa.

Z hľadiska rozsahu volebného moratória možno rozlišovať právne regulácie, ktoré

a) obsahujú všeobecný zákaz volebnej kampane (všetkých foriem volebnej agitácie) počas volebného moratória,

b) vymedzujú taxatívnym, alebo demonštratívnym spôsobom formy volebnej agitácie, ktoré sú v čase volebného moratória zakázané (tento spôsob sa javí z hľadiska možnosti reálneho garantovania týchto zákazov vhodnejší, zložitejšie je ale v tomto prípade relatívne presné vymedzenie aktivít, ktoré majú byť zakázané).

Z hľadiska lokalizácie volebného moratória možno rozlišovať právne regulácie, ktoré

a) sa vzťahujú na celé volebné územie,

b) len na určitú čas volebného územia (spravidla ide o volebné miestnosti, sídla volebných komisií, resp. ich bezprostredné okolie).

IV.2. K právnej regulácii volebného moratória v Slovenskej republike

Z hľadiska uvedenej typológie právnu reguláciu volebného moratória v Slovenskej republike charakterizuje:

---

⁹ Podrobnejšie komparatívne informácie o právnej regulácii volebného moratória pozri WISZOWATY, M. M.: *Institucja ciszy wyborczej*. Studia Wyborcze, 2012, tom XIV.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

- začiatok moratória „...48 hodín pred dňom konania volieb“ (§ 2 ods. 2)¹⁰ pre všetky typy volieb¹¹, pričom špeciálne sa určuje moratórium pre zverejňovanie výsledkov volebných prieskumov [„14 dní pred dňom volieb ...“ (§17)],¹²

- z hľadiska rozsahu sa z legislatívneho textu dá usudzovať, že **ide o všeobecný zákaz** volebnej kampane, teda všetkých foriem volebnej agitácie počas moratória (zákon taxatívne, príp. demonštratívne nevymenúva, čo je alebo nie je zakázané, na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy)¹³,

- z hľadiska lokalizácie sa moratórium bude vzťahovať **na celé volebné územie** a nielen na „budovy, kde sídlia okrskové volebné komisie, a ich bezprostredné okolie“.¹⁴

Z uvedeného vyplýva, že zákonodarca v rozpore so všeobecnými očakávaniami podstatnej časti (aj odbornej) verejnosti¹⁵ **nielenže zachoval v novom volebnom zákonodarstve inštitút volebného moratória, ale**

---

¹⁰ V záujme predísť interpretačným problémom, by sa zrejme javilo vhodnejšie použiť terminológiu „pred otvorením volebných miestností“ (!).

¹¹ Ide o dĺžku moratória, ktorá je v Slovenskej republike tradičná.

¹² Podľa môjho názoru je moratórium na zverejňovanie volebných prieskumov neprimerane dlhé.

¹³ Napr. z § 15 ods. 12 zákona o voľbách prezidenta („ V čase 48 hodín pred začatím voľby a počas voľby je zakázané v rozhlasovom a televíznom vysielaní a v hromadných informačných prostriedkoch zverejňovať alebo vyslať informácie o kandidátoch v ich prospech alebo v neprospech slovom, písmom, zvukom alebo obrazom.“) sa dalo usudzovať, že moratórium sa vzťahuje len na rozhlasové a televízne vysielanie a hromadné informačné prostriedky. Ten istý záver sa ponúkal tiež z § 30 ods. 11 zákona č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších predpisov („V čase 48 hodín pred začatím volieb a počas volieb je zakázané v rozhlasovom a televíznom vysielaní, v hromadných informačných prostriedkoch, v budovách, kde sídlia okrskové volebné komisie, a v ich bezprostrednom okolí vyslať alebo zverejňovať informácie o politických stranách a nezávislých kandidátoch v ich prospech alebo v ich neprospech slovom, písmom, zvukom alebo obrazom.“), ako aj § 19 ods. 8 zákona č. 331/2003 Z. z. o voľbách do Európskeho parlamentu v znení neskorších predpisov („Vyslať alebo zverejňovať informácie o kandidujúcich politických stranách alebo koalíciách v ich prospech alebo v ich neprospech slovom, písmom, zvukom alebo obrazom v rozhlasovom vysielaní a televíznom vysielaní, v hromadných informačných prostriedkoch, v budovách, kde sídlia okrskové volebné komisie, a v ich bezprostrednom okolí je 48 hodín pred začiatkom volieb a v deň volieb zakázané“).

¹⁴ Pozri text § 30 ods. 11 zákona č. 346/1990 Zb. a § 19 ods. 8 zákona č. 331/2003 Z. z. o voľbách do Európskeho parlamentu v znení neskorších predpisov.

¹⁵ Tieto očakávania boli okrem iného vyvolané aj tým, že zákon č. 333/2004 Z. z. voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky, na rozdiel od svojho predchodcu (zákona č. 80/1990 Zb. o voľbách do Slovenskej národnej rady v znení neskorších predpisov) a iných volebných zákonov, už inštitút volebného moratória neobsahoval.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

zároveň rozšíril jeho rozsah a to tak z vecného¹⁶, ako aj územného hľadiska.¹⁷

Nezaraďujem sa do okruhu odporcov inštitútu volebného moratória, naopak už v minulosti som sa vyjadril, že zrušenie volebného zákonodarcu „*by de facto znamenalo rezignáciu zákonodarcu na ochranu rovnosti subjektov kandidujúcich vo voľbách a ochranu regulárnej politickej súťaže v rozhodujúcom štádiu volebnej kampane, keďže práve v čase bezprostredne pred voľbami môže dôjsť k zásadnému ovplyvneniu rozhodnutia voličov na základe „prísunu informácií“, ktoré sa neskôr ukážu ako nepravdivé, či zmanipulované, resp. iných foriem volebnej agitácie, ktoré sú nezlučiteľné s pravidlami slobodnej a transparentnej súťaže politických síl.*“¹⁸ Tento názor zastávam aj v súčasnosti, **mám ale vážne výhrady k neprimerane širokému rozsahu volebného moratória** (z vecného i územného hľadiska) zákazov a to minimálne z dvoch zásadných dôvodov

- **nie je reálne garantovať všeobecný zákaz volebnej agitácie počas** volebného moratória prostredníctvom seba lepších kontrolných mechanizmov, t. j. nová právna úprava je podľa môjho názoru „odsúdená“ na jej obchádzanie, resp. vedomé porušovanie (preto môže v konečnom dôsledku vyvolať viac problémov ako úžitku)

- **je z hľadiska princípu proporcionality v citeľnom napätí predovšetkým so slobodou prejavu**, keďže pri rigoróznom výklade vo vymedzenom čase v podstate zakazuje každému vyjadrovať akýmkoľvek spôsobom svoje názory na blížiacu sa voľbu.

Práve neprimeraný rozsah zákazov, ktoré sa dajú vyvodit' z novej právnej úpravy inštitútu volebného moratória, vyvoláva nie nepodložené pochybnosti o ústavnej konformnosti príslušných ustanovení zákona o volebnej kampani a aj preto môže vyústiť do konania o ich súlade

---

¹⁶ Z judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky možno vyvodit', že v počiatočnom období uplatňoval skôr extenzívny výklad „zákazov“ vyvoditeľných z inštitútu volebného moratória. V ostatnom období sa však objavilo viacero rozhodnutí, v ktorých formuloval právny názor, že počas volebnej kampane sú zakázané len zákonom explicitne určené formy volebnej agitácie [„*Ústavný súd ... pripomína, že zákon o voľbách do orgánov samosprávy obcí počas volebného moratória explicitne nezakazuje všetky formy volebnej agitácie, ale len tie, ktoré sú subsumovateľné pod vyššie citované ustanovenia § 30 ods. 11 až 14 tohto zákona*“ (PL. ÚS 62/2014, tiež PL. ÚS 63/2014)]

¹⁷ Pre objektivnosť treba poznamenať, že z 27 ods. 3 zákon č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov v znení neskorších predpisov („*Akákoľvek volebná kampaň je 48 hodín pred začatím volieb a v deň konania volieb zakázaná.*“) bolo možné vyvodit' záver, že zákonodarcu pre voľby orgánov samosprávnych krajov ustanovil všeobecný zákaz volebnej kampane vzťahujúci sa na celé volebné územie (!).

¹⁸ OROSZ, L.: *Rekodifikácia volebného zákonodarstva a súdny prieskum volieb (II)*. Justičná revue, 63, 2011, č. 11, s. 1429.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.1 Sloboda prejavu vo volebnej kampani

s viacerými ustanoveniami ústavy.¹⁹ Bez ohľadu na to, či takýto ústavný spor v dohľadnom časovom horizonte vznikne, bude ústavný súd konfrontovaný v konaniach o volebných sťažnostiach s potrebou nájsť ústavne konformnú interpretáciu príslušných ustanovení zákona o volebnej kampani, keďže pri ich doslovnom výklade by počet rozhodnutí, ktorými vysloví neplatnosť volieb mohol geometricky narastať (!).

Resumé

Autor sa v príspevku venuje základným problémom slobody prejavu vo volebnej kampani. Poukazuje na nedostatky novej právnej úpravy a jej základné problémy.

Resume

The author in this paper deals with the basic problem of freedom of expression in the election campaign. It highlights the shortcomings of the new legislation and its underlying problems.

---

¹⁹ Žiada sa pripomenúť, že v domácej odbornej literatúre sa už objavil veľmi solidne vyargumentovaný právny názor o protiústavnosti inštitútu volebného moratória. pozri BALOG, B. *Volebné moratórium a sloboda prejavu*. In.: OROSZ, L. – MAJERČÁK, T. (ed.): *Volebné zákonodarstvo v Slovenskej republike – doterajší vývoj, aktuálny stav, príčiny a dôsledky*. Košice : UPJŠ, 2014, s. 248 a nasl.

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

JUDr. Boris Balog, PhD.

Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola

Úvod

Význam volieb v demokratickej spoločnosti je zrejmý. Od základnej funkcie volieb, a to vytvorenia politickej reprezentácie v politických ústavných orgánoch a ich legitimizovaniu na výkon moci na vopred stanovený čas, možno odvodiť aj niekoľko ďalších funkcií volieb v demokratickej spoločnosti. Je to nepochybne aj funkcia volieb smerujúca k zapojeniu občanov, od ktorých pochádza všetka moc, do verejného života a do rozhodovania o jeho formovaní. Najvypuklejšie sa aktivizácia občanov prejavuje v období bezprostredne pred voľbami, a to v čase volebnej kampane, kedy sa prejavuje najintenzívnejšia snaha kandidujúcich politických strán, ale aj snaha kandidujúcich osôb na získaní pozornosti a záujmu občanov o ich program. Volebná kampaň je prezentovanie stanoviska jednotlivých uchádzačov o verejné funkcie, pričom uchádzač musí počítať nielen s kladnými postojmi, ale aj s negatívnou kritikou v rámci súperenia názorov. Pritom je potrebné prioritne zachovať etiku a demokratické princípy aj pri prezentácii negatívnych a kritických postojov.

Súčasťou volieb v širšom zmysle slova je aj volebná kampaň, ktorá je zameraná na to, aby program kandidujúcej politickej strany „predala“ voličom. Volebná kampaň je akákoľvek činnosť politickej strany, koalície politických strán a kandidátov smerujúca k propagácii ich činnosti, cieľov a programu za účelom získania volenej funkcie. Volebnou kampaňou je činnosť v prospech ale aj v neprospech kandidujúcich subjektov a osôb. Štandardne má volebná kampaň stanovené niektoré základné pravidlá, týkajúce sa jej dĺžky, jej ukončenia pred voľbami, jej financovania a tiež jej obsahu z hľadiska jeho vyváženosti a korektnosti. Aj napriek prípadnej snahe štátu regulovať volenú kampaň práve v záujme toho, aby voliči dostali korektné, úplné a neskreslené informácie ako základ ich prípadného volebného rozhodovania a aj pri sankcionovaní porušení pravidiel volebnej kampane, nie je možné dosiahnuť stav úplného súladu volebnej legislatívy s prípravou a priebehom volieb. V extrémnom prípade môže porušenie pravidiel volebnej legislatívy viesť až k vyhláseniu volieb za neplatné.

Dosiahnutie stavu úplného súladu zákona s prípravou a priebehom volieb je prakticky neuskutočniteľné. Ak by sa nespokojnosť politických strán a hnutí zúčastnených na voľbách s výsledkami dosiahnutými vo voľbách prejavila až po voľbách tj., že začnú podávať volebné sťažnosti,

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

môže to viesť k spochybňovaniu parlamentnej demokracie a volieb. Vyhlásenie volieb za neplatné z dôvodu nepatrného porušenia ustanovenia zákona k príprave a priebehu volieb vytvára príležitosť pre vedomú manipuláciu s voľbami. Práve takýto postup pritom môže byť súčasťou politického a volebného boja niektorých kandidujúcich subjektov, teda navodenie a úmyselné vytvorenie stavu porušenia zákona, ako predpoklad pre možné napadnutie volieb v prípade politického neúspechu v nich.

Preto je potrebné k právnej úprave volebnej kampane pristupovať podľa mňa skôr opatrne, pretože príliš veľa príliš konkrétnych pravidiel zvyšuje šancu napadnutia volieb práve z tejto strany. Na druhej strane je tiež ale zrejmé, že bezbrehá volebná kampaň, favorizujúca toho, kto si ju môže finančne dovoliť, môže viesť k skresleniu tej funkcie volieb, ktorá by mala predstavovať reprezentáciu politických názorov a preferencií občanov. Volebná kampaň ponúkajúca skreslené, neúplné a nekorektné informácie môže zmeniť názory občanov a primäť ich k momentálnej zmene volebného rozhodnutia, ktorá môže viesť napr. k získaniu mandátov aj politickým silám, ktoré dlhodobo taký výsledok nezaznamenávali. Tým sa zníži previazanosť, resp. prepojenie medzi občanmi a ich reprezentáciou, pretože zvolená reprezentácia nebude predstavovať skutočný obraz spoločnosti.

Volebná kampaň má význam z hľadiska informovania voličov o kandidujúcich politických stranách a jednotlivých kandidátoch a tiež o tom, v akom stave je krajina po príslušnom volebnom období, a to tak z pohľadu vlády, ako aj z pohľadu opozície. Tieto informácie môžu na voličov zapôsobiť dvojako – môžu podnietiť ich záujem o verejné veci a o spoločenskú diskusiu, ale môžu zapôsobiť aj opačne – môžu vyvolať stav apatie a bezmocnosti. Súvisí to aj s tým, ako sú informácie vo volebnej kampani podávané, či sú úplné, korektné a neskreslené.

Práve spôsob vedenia volebnej kampane, ktorý poskytne voličom informácie umožňujúce ich kvalifikované volebné rozhodnutie a ich zapojenie do verejného života a slobodnej politickej diskusie o ňom, ako základu demokratickej spoločnosti, je naplnením práva na slobodné vyjadrenie názorov pri voľbe zákonodarného zboru, ktoré ľudu zaručuje čl. 3 – Právo na slobodné voľby - Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Právo na informácie vo volebnej kampani má niekoľko rozmerov –

- je to právo verejnosti, osobitne právo voličov, na informácie (prijímanie informácií) o kandidujúcich politických stranách a jednotlivých kandidátoch, ako súčasť ich informovania a poznatkov o verejnom živote a ako jeden z predpokladov, ktorý prispieva k formovaniu ich volebného rozhodnutia,
- potom je to (tomu zodpovedajúce) právo kandidujúcich politických strán a jednotlivých kandidátov na poskytovanie informácií, resp. na

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

šírenie informácií vo volebnej kampani najmä o svojom programe, resp. o všetkom, čo pokladajú za významné z hľadiska získania hlasov voličov. Právo na šírenie informácií vo verejnom živote a právo na šírenie informácií vo volebnej kampani nie je to isté, pretože právo na šírenie informácií vo volebnej kampani z hľadiska šíriaceho subjektu ako pôvodcu informácie môže byť obmedzené,¹

- nakoniec je to právo poskytovateľa/sprostredkovateľa služby poskytovania a šírenia informácií na poskytovanie tejto služby aj vo volebnej kampani, či dokonca za určitých okolností aj jeho povinnosť (osobitne verejnoprávneho poskytovateľa takejto služby).

Predmetom príspevku je práve prvý rozmer práva na informácie vo volebnej kampani týkajúci sa voliča a jeho práva dostať informácie o kandidátovi, dostať ich vo forme, obsahu a kvalite, ktoré bude relevantná pre jeho volebné rozhodovanie, ale súčasne aj férová z hľadiska rešpektovania práv kandidátov.

Právo voliča na informácie vo volebnej kampani

Základom demokratickej spoločnosti, s ktorou sú voľby a volebná kampaň spojené, je slobodná politická diskusia, ktorá je možná len pri rešpektovaní a naplnení slobody prejavu. Sloboda prejavu patrí k tradičným základným právam a nie náhodou je zaradená na čelo politických práv. Je totiž základnou podmienkou modernej spoločnosti, pretože na jej základe sa dá rozvíjať politický pluralizmus, ktorý je podstatou moderného štátu.² Sloboda prejavu je *condition sine qua non* skutočnej pluralitnej demokracie založenej na otvorenosti a tolerantnosti.

Sloboda prejavu zaručuje možnosť vyjadriť navonok myšlienky a názory všetkými ľudskými zmyslami. Formy uplatnenia slobody prejavu a práva na informácie ani zďaleka nie sú rovnako účinné, pokiaľ ide o množstvo oslovených ľudí, rýchlosť šírenia informácií a iné faktory slúžiace na prospech uplatnenia slobody prejavu alebo práva na informácie. V modernej spoločnosti, ktorá využíva hromadné informačné prostriedky, sloboda prejavu a právo na informácie sa najúčinnnejšie uplatnia prostredníctvom masmédií a sociálnych sietí.

Bez slobody prejavu by nebolo možné vedenie demokratickej volebnej kampane. Volebná kampaň súčasne predstavuje prepojenie

---

¹ Pozri § 2 ods. 3 a § 10 zákona č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov.

² Čič, M. a kol.: *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Matica Slovenská, Bratislava, 1997, s. 145.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

slobody prejavu a práva na informácie v tom, že predstavujú dve strany tej istej mince.

Sloboda prejavu zaručuje možnosť vyjadriť navonok myšlienky a názory všetkými ľudskými zmyslami. Formy uplatnenia slobody prejavu a práva na informácie ani zďaleka nie sú rovnako účinné, pokiaľ ide o množstvo oslovených ľudí, rýchlosť šírenia informácií a iné faktory slúžiace na prospech uplatnenia slobody prejavu alebo práva na informácie. V modernej spoločnosti, ktorá využíva hromadné informačné prostriedky, sloboda prejavu a právo na informácie sa najúčinnejšie uplatnia prostredníctvom masmédií.³

Európsky súd pre ľudské práva vyzdvihuje úlohu slobody prejavu a s ňou spätú kritiku vo sfére politickej diskusie, pričom v tejto súvislosti zdôrazňuje, že sloboda politickej diskusie je ťažiskom koncepcie demokratickej spoločnosti. Sloboda politickej diskusie ale tiež nie je absolútna. Zmluvný štát ju môže limitovať určitými „obmedzeniami“ alebo „sankciami“, ale záleží len na súde, aby s konečnou platnosťou rozhodol o súlade týchto obmedzení so slobodou prejavu (*Lingens c. Rakúsko*).

Informácie majú význam pre formovanie volebného rozhodnutia voliča. Tieto informácie nepredstavujú len poznatky nadobudnuté voličom počas volebnej kampane, ale predstavujú aj také informácie, ktoré volič získal o verejnom, osobitne politickom dianí v spoločnosti a v štáte počas volebného obdobia. Počas volebnej kampane ale dochádza k informovaniu voličov práve so špeciálnym zameraním na ovplyvnenie jeho volebného rozhodnutia, teda rozhodnutia volieb sa zúčastniť a následne jeho rozhodnutia odovzdať hlas konkrétnej kandidujúcej politickej strane, či dokonca využiť prednostné hlasy v prospech konkrétneho kandidáta.

Právo na informácie vo volebnej kampani preto znamená tak právo voličov na informácie, teda ich právo informácie dostať, ako aj právo kandidujúcich politických strán, resp. individuálnych kandidátov informácie poskytovať. Aj jeden a aj druhý rozmer práva na informácie má svoju obsahovú kvalitu zodpovedajúcu požiadavkám demokratickej spoločnosti.

Účelom práva na informácie je umožniť každému vedieť, mať informácie o stave vecí verejných. Obsahom tohto práva je oprávnenie získavať informácie svojou vlastnou činnosťou. Rovnako k základnému právu na informácie patrí právo dostať informácie od inej osoby, a to najmä z masmédií.⁴ Právo na informácie zaručené v čl. 26 ústavy má tri zložky, a to vyhľadávanie, prijímanie a rozširovanie informácií, pričom pod vyhľadávaním informácií sa rozumie vlastné zisťovanie, či v oblasti záujmu

³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 15/98.

⁴ Čič, M. a kol.: *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Eurokódex, Bratislava, 2012, s. 201.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

toho, kto informácie vyhľadáva, informácie vôbec jestvujú, aké a kde sa nachádzajú, a pod prijímaním informácií sa zase rozumie získanie informácie do vlastnej dispozičnej sféry tak, aby mohla byť subjektom pre vlastnú potrebu, ako aj pre potrebu iných spracovaná. Účelom práva na informácie je zaručiť šírenie informácií medzi ľuďmi. Vo vzťahu slúžiacom na prenos informácie sa zaručuje právo informáciu rozšíriť, ako aj právo informáciu dostať.

Práve preto, že bezprostredne pred voľbami dochádza k najintenzívnejšiemu ovplyvňovaniu a informovaniu voličov, a to vo volebnej kampani, je volebná kampaň, alebo aspoň niektoré jej aspekty zákonne regulované. Predmetom regulácie je najmä časový začiatok volebnej kampane, ale aj jej najneskoršie ukončenie, teda začiatok volebného moratória. Ďalej je to financovanie volebnej kampane a jeho transparentné preukazovanie, ale aj jeho oficiálne kontrolovanie štátom ustanovenou autoritou.

S volebnou kampaňou je spojené právo voličov aj na informácie, ktoré sú kritické. Hranice prijateľnej kritiky sú širšie, ak ide o politikov ako keby išlo o súkromné osoby. Rovnako musia kritiku znášať aj osoby, ktoré síce politický mandát nemajú, ale sa oň vo voľbách uchádzajú. Tieto osoby preto musia prejavíť vyššiu mieru tolerancie vo vzťahu k záujmu verejnosti, osobitne voličov a médií o svoj verejný, ale aj súkromný život. S demokratickou spoločnosťou je preto spojená skutočná a nie iba fasádna volebná kampaň.

Volebná kampaň ako priestor pre prezentáciu a výmenu politických názorov, ktoré môžu byť aj útočné a šokujúce, je spojená so skutočnou súťažou politických síl v demokratickej spoločnosti, kde má volič reálnu a nie iba fiktívnu/formálnu možnosť si vybrať spomedzi kandidujúcich politických síl, resp. kandidujúcich osôb. Informácie, ktoré získava volič vo volebnej kampani môžu mať na jeho rozhodovanie vplyv a svoje volebné rozhodnutie môže volič formovať, utvárať, ale aj prehodnocovať do poslednej chvíle. Aj z toho dôvodu je dôležité, aby bola volebná kampaň transparentná a aby si mohol volič svoje volebné rozhodnutie formovať nielen na základe šírených informácií, ale aby poznal a mohol posúdiť aj okolnosti tohto šírenia. Každý, kto vedie volebnú kampaň, je preto povinný zabezpečiť, aby odvysielaná politická reklama, zverejnená platená inzercia, zverejnené volebné plagáty a všetky ďalšie spôsoby vedenia volebnej kampane obsahovali údaje o objednávateľovi a dodávateľovi politickej reklamy vo volebnej kampani. To isté sa vzťahuje aj na prezentáciu predvolebných prieskumov a volebných prieskumov verejnej mienky. Poskytovanie týchto informácií umožní voličovi posudzovať poskytované informácie kriticky a prípadne si ich selektovať, resp. prehodnocovať mieru ich vplyvu na svoje konečné volebné rozhodnutie.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

Na druhej strane nie je možné ani volebnú kampaň preceňovať, pretože výsledok volieb je len v rukách voliča, ako zhodnotil pri volebnom akte kvality kandidáta a do akej miery ho oslovila jeho osobnosť a program ním prezentovaný. Volebná kampaň na jeho volebné rozhodnutie môže ale nemusí mať vplyv. Volebná kampaň v každom prípade vytvára priestor pre šírenie informácií v záujme dosiahnutia podpory alebo odradenia od podpory kandidujúcej politickej strany alebo konkrétneho kandidáta. Bez ohľadu na rozsah miery jej vplyvu na konečné rozhodnutie voliča, každý volič má právo, aby informácie, ktoré ho zaujímajú, alebo by ho mohli zaujímať, dostal. Informácie, ktoré by voliča mohli zaujímať sú všetky informácie, ktoré sa týkajú kandidujúcej politickej strany alebo konkrétneho kandidáta, ktorá sa títo snažia pred voličmi zatajiť, ktoré ale majú vzťah k verejnému životu a verejnému pôsobeniu kandidáta. Volič by mal mať preto právo takúto informáciu poznať a spôsob naloženia s ňou je už súčasťou jeho súkromia.

Právo na informácie sa týka nielen verejne činných osôb, teda tých, ktoré už nejaký politický úrad zastávajú a snažia o jeho znovuzískanie, ale právo voliča na informácie vo volebnej kampani sa týka každého kandidáta, aj toho, ktorý do volieb vo verejnom živote nepôsobil. Tento je tiež povinný strpieť naplnenie práva na informácie zo strany voličov a mal by realizovať svoje vlastné právo na informácie v rozsahu jeho šírenia spôsobom, ktorý naplní právo voličov na informácie v rozsahu ich prijímania.

Každá osoba, ktorá spĺňa podmienky pasívneho volebného práva v príslušných voľbách, sa sama slobodne rozhodne, či bude kandidovať a toto rozhodnutie je výsostne jej súkromné rozhodnutie. Súčasne ale slobodné rozhodnutie o tom, že sa niekto bude uchádzať o volenú funkciu znamená, že sa týmto svojim slobodným a súkromným rozhodnutím časti svojho súkromia vzdáva a je povinný strpieť do svojho súkromia zásahy predstavujúce práve naplnenie slobody prejavu a práva voličov na informácie.

Súkromný život kandidáta, ale aj súkromný život politika, je menej chránený ako súkromný život ostatných osôb. Tendencie poskytovať nižšiu mieru ochrany súkromnému životu verejnej známych osôb, teda aj osôb z politického prostredia, ale nie sú úplne neohraničené. Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí *Von Hannover c. Nemecko* uviedol, že aj keď sú osoby dobre známe verejnosti, informácie o súkromných aspektoch ich života musia prispievať k diskusií o problémoch vo verejnom záujme spoločnosti a nie k uspokojeniu zvedavosti bulvárneho charakteru a vytvoriť lukratívny obchod pre médiá.⁵Volebná kampaň je síce priestorom pre súboj,

---

⁵ OROSZ, L. – SVÁK, J. – BALOG, B.: Základy teórie konštitucionalizmu. 2. vydanie. Eurokódex, Bratislava, 2012, s. 196 – 197.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

resp. konkurenciu informácií, ale práve informácií týkajúcich sa spoločnosti a štátu a už menej, aj keď to nie je možné vylúčiť, informácií bulvárneho charakteru.

Právo voličov na informácie vo volebnej kampani sa týka o to viac osôb, ktoré majú za sebou politickú kariéru, resp. zastávajú politický úrad a snažia sa o jeho znovuzískanie. Pri mandáte poslanca, ktorý nepodlieha kontrole jeho výkonu zo strany voličov počas volebného obdobia s možnosťou jeho straty, predstavujú voľby jediný, aj keď nie veľmi efektívny, prostriedok spätnej kontroly vykonávania mandátov zvolených poslancov.

Voliči majú pri osobách zastávajúcich volené funkcie právo na informácie o výkone ich mandátu počas celého volebného obdobia. Svoje politické preferencie vyjadrené hlasovaním vo voľbách si preto utvárajú nielen v čase bezprostredne pred voľbami, ale aj počas volebného obdobia. Verejnosť sa k spôsobu, akým verejní činitelia vykonávajú svoje ústavné alebo zákonné právomoci, môže vyjadrovať napríklad prostredníctvom otázok, sťažností a pod. Otázkou verejného záujmu je (a v dôsledku uvedeného) preto slobodné získavanie informácií o spôsoboch, akým verejní činitelia vykonávajú na verejnosti svoje ústavné alebo zákonné právomoci.

Verejní činitelia si musia byť vedomí toho, že budú vystavení pozornosti verejnosti a budú musieť akceptovať výkon práva na informácie zo strany verejnosti minimálne v tom rozsahu, v akom svoje ústavné alebo zákonné právomoci vykonávajú na verejnosti, resp. v styku s verejnosťou. Takémuto právnomu režimu prirodzene nepodliehajú otázky spadajúce do rozsahu základného práva na súkromie fyzickej osoby. Pre úplnosť možno uviesť, že ak by pôsobenie verejného činiteľa na verejnosti (predstavujúce výkon jeho ústavných alebo zákonných právomocí) bolo nutné považovať za súčasť jeho základného práva na súkromie, resp. za prejavy jeho osobnej povahy, akékoľvek zásahy do neho (vrátane získavania informácií o spôsobe výkonu tejto právomoci konkrétnym verejným činiteľom) by boli možné len v rámci výnimiek z celkového režimu ochrany a nezasahovania do takto definovaného základného práva na súkromie. V širšom kontexte takéhoto výkladu základného práva na súkromie by preto aj akákoľvek kritika, napríklad zlej povesti toho štátneho alebo samosprávneho orgánu, na ktorého čele stojí alebo v rámci ktorého pôsobí verejný činiteľ, mohla (hoci implicitne) predstavovať zásah do jeho osobných alebo osobnostných práv. Je však zrejmé, že verejného činiteľa a ten orgán, na ktorého čele stojí alebo v rámci ktorého koná, nemožno stotožňovať, nakoľko ide o dva celkom odlišné a samostatné subjekty s rozdielnymi režimami zodpovednosti.⁶

---

⁶ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 44/00.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

Právo na informácie počas volenej kampane nepredstavuje len právo voličov na informácie v rozsahu, v akom je tieto informácie voličom ochotný poskytnúť kandidát na volenú funkciu. Právo voličov na informácie sa týka všetkých informácií spojených s osobou kandidáta, ktoré majú alebo môžu mať vplyv na budúci výkon jeho volenej funkcie a teda môžu mať význam pre formovanie volebného rozhodnutia voličov. Primárne by z vecného a obsahového hľadiska malo ísť o informácie spojené s verejným pôsobením kandidáta a už menej o informácie bulvárneho charakteru, aj keď vyhľadávanie informácií voličmi je stále otázkou ich preferencie, teda aký typ informácií je pre nich zaujímavý a z hľadiska ich volebného rozhodovania podstatný.

Nejde pritom iba o informácie, ktoré sú na prospech kandidáta, ale aj o informácie, ktoré sú v neprospech kandidáta. Kandidát na volenú funkciu, ktorý by bol konfrontovaný s volebnou kampaňou vedenou proti nemu, resp. v neprospech jeho zvolenia sa nemôže domáhať ochrany pred takouto kampaňou s poukázaním na ochranu súkromia a ústavné právo na súkromie, ktoré sa dostáva do konkurencie k ústavnému právu na informácie. Ako som uviedol vyššie, právo na súkromie je v prípade verejne činných osôb obmedzené práve v prospech informovania verejnosti, v čase volebnej kampane osobitne voličov, o okolnostiach vykonávania verejnej funkcie, ale aj súkromného života verejného funkcionára, ale aj kandidáta na verejnú volenú funkciu.

Osobitne citlivé z hľadiska difamácie kandidáta a zásahu do jeho súkromia sú informácie o jeho trestnom stíhaní, resp. údajnom trestnom stíhaní. Právo na informácie, tak ako je zaručené v čl. 26 ods. 1 a 4 ústavy, o možnom trestnom stíhaní verejne činnnej osoby na základe podozrenia zo spáchania trestného činu, ktorý sa práve stal alebo bol príslušnými orgánmi práve zistený, prípadne vyšiel najavo, musí vzhľadom na aktuálny záujem o zverejnenie takejto informácie prevážiť nad právom kandidáta na zákaz jej rozširovania počas volebného moratória. Takýto výklad a použitie volebného zákona sa nedostávajú do rozporu so základným právom sťažovateľa byť volený za primátora (poslanca) za rovnakých podmienok ani s právom občanov voliť svojich zástupcov do orgánov samosprávy obce (mesta), ani s princípom slobodnej súťaže politických síl v demokratickej spoločnosti.

Na druhej strane dochádza k vyvažovaniu právo voličov na informácie a práva kandidátov na súkromie v objektívnom faktore času, ktorý je funkciou toho, aký význam vzhľadom na dobu konania volieb a bodu, kedy došlo k protiprávnemu skutku kandidáta, má takáto informácia pre voličov. Ak by išlo o skutok, ktorý by sa stal počas výkonu verejnej funkcie alebo by s ním súvisel, alebo ak by išlo o akýkoľvek iný skutok,

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

ktorý by sa stal v dobe aktuálnej vo vzťahu k dobe konania volieb, právo na informácie by prevýšilo právo kandidáta na ochranu súkromia.

V prípade, ak o zverejnenie informácie o možnej protiprávnej činnosti kandidáta nie je aktuálny záujem, pretože napríklad informácia o podozrení z trestnej činnosti už nie je čerstvá, ochrana volebného práva a súkromia kandidáta by boli silnejšie než právo šíriť takéto informácie.

Záver

Volebné rozhodnutie voliča je výsledkom jeho názorov a postojov ako človeka a občana a je v podstate výsledkom faktorov, ktoré sú mimoprávne. Informácie, ktoré sú významné pre jeho vnútorné rozhodnutie o uplatnení jeho volebného práva sú spojením tak informácií, ktoré získal počas volebného obdobia, alebo aj dlhšie, aj tiež tých, ktoré získal (prijal) počas volebnej kampane, kedy dochádza k ich sústredenému šíreniu a poskytovaniu voličom.

Je zrejmé, že tieto informácie majú rôznorodý charakter a vecnú úroveň a v mnohých prípadoch je ich snahou difamácia konkrétneho kandidáta. Domnievam sa, že vo volebnej kampani má volič právo aj na takéto informácie a je len vecou jeho vnútornej úvahy a vyhodnotenia, aký im pripíše pri formovaní jeho volebného rozhodnutia význam a váhu. Takáto informácie tiež mnohokrát zasiahne do súkromia dotknutého kandidáta.

Pri uplatňovaní základných práv na súkromie a jeho ochranu a práva na informácie voliča ide o vytvorenie primeranej rovnováhy medzi právom na informácie na strane jednej a právom na súkromie toho (tých), o ktorom sa informácie získavajú, pričom sa uznáva, že u osôb verejného záujmu dochádza k zúženiu priestoru ich súkromnej sféry, v dôsledku čoho sa primerane znižuje aj úroveň ochrany ich osobnostných práv. Parlamentné zhromaždenie Rady Európy vo svojej rezolúcii 1165 z 26. júna 1998 venovanej právu na súkromie uvádza, že verejne činné osoby (*public figures*) musia rešpektovať, že osobitné postavenie, ktoré zastávajú v spoločnosti (a v mnohých prípadoch na základe svojho vlastného rozhodnutia), automaticky vyvoláva tlak na ich súkromie. Každá osoba vystupujúca na verejnosti musí v dôsledku toho strieť zvýšenú kontrolu verejnosti nad takouto svojou činnosťou. Aj pri výkone základných práv podľa čl. 26 ústavy je prirodzene nutné rešpektovať základné práva a slobody toho, o ktorom sa informácie získavajú, vrátane jeho práva na súkromie, práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti a mena, ako aj práva na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe podľa čl. 16, resp. čl. 19 ústavy.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.2 Právo na informácie vo volebnej kampani

Resumé

Volič má vo volebnej kampani právo na informácie o kandidujúcich politických stranách, ale aj právo na informácie o jednotlivých kandidátoch. Informácie, ktoré volič dostane vo volebnej kampani vplývajú na jeho volebné rozhodnutie, preto by mali byť úplné, korektné a objektívne. Vo volebnej kampani právo voliča na informácie prevažuje nad právom kandidátov na ochranu ich súkromia, ktorí ich zapojením do verejného života znášajú zvýšený záujem o ich osobu a o ich verejný, ale aj súkromný život.

Resume

Voter in the election campaign has to be informed of contesting political parties but also the right to information about the candidates. Information that gets voter in the election campaign affect its electoral decision, therefore, it should be full, fair and objective. In the election campaign voter's right to information outweighs the right of candidates to protect their privacy, because their participation in public life bear an increased interest in their person and their public as well as private life.

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

JUDr. JCLic. Tomáš Majerčák, PhD.

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Úvod

Do roku 2014 pre každé voľby bola volebná kampaň upravená v osobitnom zákone. Ale právna úprava volebnej kampane bola veľmi stručná, nejednotná, neefektívna¹. Vláda Slovenskej republiky v súlade so svojim programovým vyhlásením² predložila návrh zákona o volebnej kampani, ktorý Národná rada Slovenskej republiky schválila 29.mája 2014, publikovaný v zbierke zákonov bol 26.júna 2014, ako zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z.z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o volebnej kampani“ alebo „zákon“)³. Celý zákon nadobudol účinnosť 1.júla 2015. Schválením tohto zákona bol urobený krok dopredu, nakoľko právna úprava volebnej kampane pre všetky druhy volieb je upravená v jednom zákone, zákonodarca definuje volebnú kampaň, čas volebnej kampane, stanovuje limity výdavkov na volebnú kampaň a to pre politické strany, kandidátov i tzv. tretie strany.

V tomto zákone o volebnej kampani dochádza k obmedzeniu slobody prejavu a práva na informácie, Obmedzenia môžeme rozdeliť do niekoľkých oblastí:

1. Zákaz akýchkoľvek činností iných subjektov ako politických strán, kandidátov, a tretích osôb v prospech alebo v neprospech politických strán, koalícií politických strán a kandidátov sa v čase ustanovenom na volebnú kampaň (§2 ods. 3 zákona).

2. Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v čase volebného moratória, ktoré začína 48 hodín pred dňom konania volieb (§2 ods. 2 v spojení s §19 ods. 1 písm. a), ods. 3 písm. a) a ods. 5 písm. a) a §20 ods. 1 písm. a)).

---

¹ Viac pozri MAJERČÁK, T.: Vývoj volebnej kampane v zákonodarstve Slovenskej republiky od roku 1990 do schválenia volebných kódexov v roku 2014. In Orosz, L. – MAJERČÁK, T.: Volebné zákonodarstvo v Slovenskej republike (doterajší vývoj, aktuálny stav, príčiny a dôsledky), UPJŠ, Košice 2014, s. 225 – 247.

² Pozri <http://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-na-roky-2012-2016/>

³ Návrh zákona a priebeh legislatívneho procesu pozri na <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=4611>

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

3. Zákaz zverejňovania výsledkov volebných prieskumov v čase 14 dní pred dňom konania volieb a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania (§17 zákona)

Korešpondujúc z vyššie uvedeným skutočnosťami aj tento príspevok bude mať tri základne časti.

I. Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie vo volebnej kampani

I.1 Volebná kampaň a subjekty oprávnené na jej vykonávanie

Zákonodarca v úvode volebného zákona definuje pojem „volebná kampaň“. Pre účely volebného zákona, volebná kampaň je *akákoľvek činnosť politickej strany, politického hnutia, koalície politických strán a politických hnutí, kandidátov a tretích strán podľa § 8, za ktorú sa obvykle platí úhrada, smerujúca k propagácii ich činnosti, cieľov a programu za účelom získania funkcie volenej podľa osobitného predpisu. Rozumie sa tým činnosť v prospech aj v neprospech subjektov podľa prvej vety*⁴.

Z vyššie uvedenej definície vyplýva, že volebnou kampaňou je:

- a) akákoľvek činnosť,
- b) ktorú vykonávajú presne špecifikované subjekty, a to: *politická strana, politické hnutie, koalície politických strán a politických hnutí, kandidáti a tretie strany (§8,)*
- c) je to činnosť za ktorú sa obvyklé platí úhrada,
- d) cieľom takejto činnosti je aby politická strana alebo kandidát získal volenú funkciu⁵.

Z uvedeného vyplýva, že volebnú kampaň môžu viesť **iba politické strany, politické hnutia, koalície politických strán a politických hnutí, kandidáti a tretie strany**. V súlade s definíciou volebnej kampane uvedenej v §2 ods. 1 zákona môžeme konštatovať, že **v čase volebnej kampane sa zakazuje všetkým iným subjektom**, okrem tých ktorí sú uvedení v predchádzajúcej vete, **akákoľvek činnosť v prospech ale aj v neprospech politických strán a kandidátov**.

Takýto zákaz zákonodarcu pre všetky iné subjekty než sú uvedené v §2 ods. 1 zákona, je určite obmedzením základných práv a slobôd, a to slobody prejavu, ale aj práva na informácie, ktoré garantuje ústava v čl. 26, ale aj iných základných práv napr. slobodu myslenia a právo prejavovať

⁴ §2 ods. 1 zákona.

⁵ Viac k pojmu volebnej kampane pozri MAJERČÁK, T.: Volebná kampaň (aktuálny stav, perspektívy). In Orosz, L. – MAJERČÁK, T.: **Aktuálne problémy volebného práva - nové volebné zákony**, UPJŠ, Košice 2015, s. 77-96; OROSZ, L. a kol.: **Volebné právo**, UPJŠ, Košice 2015, s. 250-251.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

verejne svoje zmýšľanie (čl. 24 ods. 1)⁶. Obmedzením slobody prejavu je preto, lebo **zákonodarca zakázal akúkoľvek činnosť v prospech alebo v neprospech politických strán a kandidátov**. Prejav môže byť verbálny tým, že osoba rozpráva o pozitívach alebo negatívach kandidátoch, politickej strany, ale aj neverbálny, ak napríklad osoba bude nosiť veci s logom politickej strany, fotografiami kandidátov.

Aby mohlo dôjsť k obmedzeniu tohto práva v súlade s čl. 26 ods. 4 Ústavy SR, tak je potrebné, aby k obmedzeniu došlo *zákonom*. Okrem podmienky zákona je potrebné, aby išlo o *opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti*.

Môžeme konštatovať, že prvá podmienka výlučne formálna, a to obmedzenie zákonom je splnená. Je ale otázne, či sú splnené ďalšie podmienky, a to **nevyhnutnosť** takéhoto opatrenia v demokratickej spoločnosti? **Či slúži takéto opatrenie ochrane práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti?**

Je potrebné si uvedomiť, že zákon o volebnej kampani rieši všetky voľby, teda aj voľby prezidenta alebo komunálne voľby, nielen voľby do Národnej rady Slovenskej republiky. Ak by chceli viesť volebnú kampaň príbuzní kandidáta alebo kamaráti kandidáta na prezidenta, predsedu samosprávneho kraja, starostu obce, poslancov zastupiteľstva samosprávneho kraja alebo obce, tak by sa museli prihlásiť ako tretie strany podľa §8 zákona, kde by museli viesť účtovníctvo, lebo ináč by sa dopustili priestupku podľa §20 ods. 1 písm. b) zákona. Ak by tieto osoby bez toho, že by sa registrovali ako tretie strany vykonávali **akúkoľvek činnosť v prospech, ale aj v neprospech politických strán a kandidátov, tak by sa dopustili priestupku**. Preto je namieste otázka, prečo by príbuzní kandidáta napríklad na starostu, alebo jeho veľmi dobrí kamaráti nemohli vykonávať činnosť na podporu tohto kandidáta? Nemusí mať každý prostriedky na finančnú podporu, ale má doma tlačiareň vytlačí letáky a roznáša ich, môže zvolať zhromaždenie z cieľom podporiť kandidáta, kde účinkujúci vystúpia zadarmo, môže posielat' sms správy, maily a to len preto, lebo vie, že je to dobrý kandidát a bude veľmi dobrým zástupcom vo volenom orgáne. Môžeme sa pýtať, či je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti takéto činnosti zakázať iným subjektom?

---

⁶ Môže dôjsť aj k porušeniu práva zhromažďovať sa (čl. 28 ústavy). Podrobnejšie sa budem venovať len slobode prejavu a právu na informácie nakoľko je to témou tohto príspevku.

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

I.2 Zákaz činnosti iných subjekt počas volebnej kampane

Z ustanovenia §2 ods. 1 zákona o volebnej kampani vyplýva, že iné subjekty než sú v ňom uvedené (teda politické strany, kandidáti a tretie strany) nie sú spôsobilým subjektom na vykonávanie volebnej kampane, preto ju ani nemôžu vykonávať, ale **môžu vykonávať len činnosť podobnú volebnej kampani**. Preto aj zákonodarca uvádza, že **činnosť iných subjektov ako ustanovených v prvej vete na podporu alebo v neprospech politických strán, koalícií politických strán a kandidátov sa v čase ustanovenom na volebnú kampaň zakazuje (§ 2 ods. 3 zákona o volebnej kampani)**. Zákonodarca hovorí len o činnosti a nie o volebnej kampani. Pri analýze tohto zákonného ustanovenia môžeme vyvodiť nasledujúce závery:

a) **zákonodarca zakazuje akúkoľvek činnosť iných subjektov než politických strán, kandidátov a tretích strán v prospech alebo v neprospech politickej strany alebo kandidáta.**

Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že zákonodarca v §2 ods. 3 zákona nič nehovorí o platenej činnosti, alebo o činnosti za ktorú sa obvykle platí náhrada, stačí, že ide o činnosť na podporu politickej strany alebo kandidáta. Takouto činnosťou v prospech alebo v neprospech politickej strany alebo kandidáta môže byť:

- napr. „kážeň v kostole“, pastiersky list biskupov alebo predstavených iných cirkví a náboženských spoločnosti,
- článok v periodikách, na internetových stránkach, na sociálnych sieťach, kde sa autor zameria na podporu politickej strany alebo svoje príspevky bude písať v neprospech politickej strany,
- aj vystúpenie prezidenta Slovenskej republiky v Slovenskej televízii s príhovorom pred voľbami alebo v Národnej rade SR, ktoré bude vysielané v Slovenskej televízii, kde taktiež môže propagovať určitú politickú stranu alebo kandidáta, alebo silná kritika vládnucej strany alebo koalície,
- vyvesenie billboardu na rodinnom dome alebo oplotení pozemku, kde vlastník uvedie koho volí a prečo, etc.,
- ak v čase volebnej kampane budem presviedčať kamarátov, známych ľudí s ktorými sa stretnem, aby niekoho volili alebo nevolili a uvediem aj dôvody prečo,
- ak v čase volebnej kampane budem nosiť veci s vyobrazením kandidáta, logom politickej strany, kde uvediem aj to že ich volím etc.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

Môžeme sa len pýtať, aká by to bola činnosť, ak by sa v čase volebnej kampane na koncertoch speváci vyjadrovali k podpore kandidáta, politickej strany, ktorí by boli aj prítomní na ich koncertoch?

Môžeme sa taktiež pýtať, či pod činnosťou na podporu kandidáta je aj to, keď študenti rozdávať na ulici balóny s logom politickej strany alebo kandidáta? Čo so spevákom alebo verejne známou osobnosťou, ktorá vystúpi na mítingoch politickej strany alebo kandidáta, aby takto im vyjadrila podporu?

Z uvedeného zákonného ustanovenia vyplýva, že nikto okrem politických strán, kandidátov a tretích strán počas volebnej kampane sa nemôže vyjadrovať k otázke podpory politickej strany, kandidáta alebo v ich neprospech.

b) akákoľvek činnosť v prospech alebo neprospech kandidáta je zakázaná iným subjektom **v čase volebnej kampane. Podľa zákona, volebná kampaň začína dňom uverejnenia rozhodnutia o vyhlásení volieb v Zbierke zákonov Slovenskej republiky a končí 48 hodín pred dňom konania volieb**⁷. Od uverejnenia rozhodnutia o vyhlásení volieb v Zbierke zákonov až do 48 hodín pred voľbami, iné subjekty než sú uvedené v §2 ods. 1 zákona o volebnej kampani nemôžu vykonávať činnosť v prospech alebo v neprospech politických strán a kandidátov.

Je asi nesporné, že ustanovením §2 ods. 3 zákona **zákonodarca obmedzil základne práva a slobody a to právo na informácie a slobodu prejavu**. V súvislosti s tým sa natíska otázka, či takéto obmedzenie je v súlade s čl. 26 Ústavy SR. Podľa čl. 26 Ústavy SR *sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu.*

Sloboda prejavu a právo na informácie sú obmedziteľné práva. Lenže k obmedzeniu týchto práv môže dôjsť v súlade s Ústavou SR, to znamená v súlade s čl. 13 a 26 ods. 4 Ústavy. Podľa čl. 26 ods. 4 Ústavy SR, *slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.* Teda je potrebné, aby boli splnené tri podmienky:

- a) k obmedzeniu musí dôjsť **zákonom**,
- b) musí sa sledovať legitímny cieľ, ktorým je ochrana

---

⁷ §2 ods. 2 zákona.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

- *práv a slobôd iných,*
- *bezpečnosť štátu,*
- *verejného poriadku,*
- *ochranu verejného zdravia a mravnosti*

c) musí byť v demokratickej spoločnosti nevyhnutné.

Môžeme konštatovať, že prvá **formálna podmienka bola splnená**, to jest, že k obmedzeniu došlo zákonom.

Je otázkou, **či na prijatie takéto opatrenia sú splnené materiálne podmienky** a to druhá a tretia podmienka, to znamená, aký legitímny cieľ sa sledoval obmedzením slobody prejavu a práva na informácie. Sledovala sa tým ochrana práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, ochrana verejného poriadku alebo ochrana verejného zdravia a mravnosti? Ak takýto legitímny cieľ bol stanovený, tak či je splnená tretia podmienka, a to nevyhnutnosť obmedzenia, to znamená, či cieľ nebolo možné dosiahnuť iným spôsobom⁸.

Odpovede na tieto materiálne podmienky by sme mali nájsť v dôvodovej správe, nakoľko v tomto dokumente má byť odôvodnenie právnej úpravy, alebo v zápisniciach z rokovania o návrhu zákona v Národnej rade Slovenskej republiky, kde mali viesť poslanci diskusiu o tom, či sú dôvody na takéto obmedzenie základných práv a slobôd.

V dôvodovej správe navrhovateľ zákona uvádza: „*Významným ustanovením je aj zákaz propagácie politických strán alebo kandidátov v čase vymedzenom pre volebnú kampaň inými subjektmi. Vychádza sa z toho, že kampaň je vecou predovšetkým súťažiacich kandidujúcich subjektov. Nový zákon iným subjektom v súvislosti s týmto obmedzením vytvára priestor, aby svoje názory na podporu kandidujúcich subjektov mohli prejavovať finančne - podporou ich nákladov na vedenie volebnej kampane*“⁹. Z uvedeného vyplýva, že **navrhovateľ zákona a aj poslanci, ktorí sa stotožnili s návrhom, sa v podstate nezaoberali otázkou splnenia materiálnych podmienok na obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie**. Odôvodnenie nenájdeme ani v spoločnej správe výborov¹⁰, poslanci sa zaoberali všetkým možným, len nikdy nie otázkou ústavnosti obmedzenia slobody prejavu a práva na informácie.

---

⁸ Viac pozri ČIČ, M. a kol.: Komentár k Ústave Slovenskej republiky . Eurokódex, bratislava, 2012, s. 203.

⁹[Ministerstvo vnútra SR K Čl. I. Dôvodová správa k zákonu č. 181/2014 Z.z., o volebnej kampani [Systém ASPI] NRSR - Národná rada SR [cit. 2015-8-11] ASPI_ID LIT42876SK. Dostupné v Systéme ASPI. ISSN: 1339-133X.

¹⁰ <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/schodza&ID=304#current>

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

Zákonodarca aspoň v dôvodovej správe mal uviesť prečo považuje takéto obmedzenie za opatrenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné, a aký legitímny cieľ sleduje takýmto obmedzením, teda čo sa má chrániť týmto obmedzením.

Týmto ustanovením urobil zákonodarca krok späť, pred rok 1989. Zákonodarca nemôže zakázať fyzickým osobám alebo právnickým osobám vyjadrovať svoj názor v rozpore s čl. 26 ods. 4 ústavy, a tým aj vykonávať činnosť na propagáciu určitej politickej strany alebo kandidáta. **Vyjadrovaním názorov, postojov každá osoba vykonáva činnosť v prospech alebo neprospech politickej strany alebo kandidáta.** V demokratickej spoločnosti platí sloboda vyjadrovať svoje názory slovom aj písmom. **Vyvíjanie činnosti na podporu kandidáta alebo politickej strany je práve prejavom slobody, ktorá je imanentnou súčasťou demokratického a právneho štátu.** Obmedzením zakotveným v §2 ods. 3 zákona o volebnej kampani sa nechráni práva a slobody iných, neslúži to na ochranu verejného poriadku ani ochranu verejného zdravia alebo mravnosti.

Vo vzťahu k uplatneniu práva na informácie vo **volebnej kampani** už ústavný súd uviedol: „*Obdobie volebnej kampane je obdobím zvýšeného záujmu obyvateľstva štátu o verejné veci aj obdobím zvýšeného významu informácií o verejných záležitostiach. V demokratickej spoločnosti, počas volebnej kampane, občania hodnotia stav spoločnosti zaznamenaný v predchádzajúcom volebnom období a uvažujú o ďalšom smerovaní štátu. Na základe prijatých informácií rozhodujú o tom, koho vo voľbách splnomocnia na výkon od nich pochádzajúcej moci v nasledujúcom volebnom období. Informácie o politickej strane, jej programe, zámeroch a názoroch jej predstaviteľov majú zásadný význam pre uplatnenie práva, ktoré sa zaručuje čl. 30 ods. 1 ústavy. Informácie o okolnostiach, podľa ktorých občania uplatnia svoje právo podľa čl. 30 ods. 1 ústavy, majú väčší význam pred uplatnením aktívneho volebného práva ako v ďalších fázach volebného obdobia*“¹¹. Z uvedeného vyplýva, že práve v čase volebnej kampane je každá osoba v súvislosti s hodnotením doterajšej činnosti politických strán, alebo kandidátov na volené funkcie opravená vyvíjať činnosť na propagáciu svojho kandidáta alebo politickej strany, ktorej verí, ktorá ju presvedčila o svojich kvalitách a poskytovať tieto informácie v prospech politickej strany alebo kandidáta, ale taktiež v neprospech tých, ktorí ju sklamali. Zodpovednému občanovi alebo obyvateľovi záleží na tom, kto bude v štáte vykonávať moc a nie je v tomto smere ľahostajný. Už samotní navrhovatelia sú presvedčení, že volebná kampaň, a to kto zvíťazi

---

¹¹ PL. ÚS 15/98.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

vo voľbách nie je len vecou politických strán, lebo v dôvodovej správe uvádzajú **kampaň je vecou „predovšetkým“ súťažiacich kandidujúcich subjektov**. Každému zodpovednému občanovi nie je ľahostajné, kto bude vykonávať moc v štáte, kto bude starostom, kto bude poslancom nakoľko sa ho to týka, **zákonodarca nemôže zodpovednému občanovi alebo obyvateľovi zakázať vykonávať činnosť v prospech kandidáta alebo kandidujúcej politickej strany o ktorej je presvedčený, že je tou najlepšou alternatívou**.

Nemôže zákonodarca povedať, ako to uviedol v dôvodovej správe, že **„obmedzením sa vytvára priestor, aby svoje názory na podporu kandidujúcich subjektov mohli prejavíť finančne - podporou ich nákladov na vedenie volebnej kampane“**¹². **Sloboda prejavu nie je o finančnej pomoci ale o vyjadrovaní názorov, postojov a stanovísk**.

Z dôvodovej správy, zo spoločnej správy výborov, ale ani z rokovania v Národnej rade sa nedozvieme, čo bolo pre zákonodarcu legitímnym cieľom pre obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v čase volebnej kampane. Keď nenájde legitímny cieľ, už vôbec nemôžeme hľadať odôvodnenie nevyhnutnosti obmedzenia, teda, že cieľ sa nedá dosiahnuť iným spôsobom.

Inou otázkou už je to, či takéto ustanovenie §2 ods. 3 zákona je vôbec vykonateľné a vymožiteľné, teda či je to vôbec možné právne regulovať. Nie je možné odkontrolovať propagáciu kandidátov a politických strán, ktorá sa vykonáva prostredníctvom elektronických médií a to predovšetkým, ak internetové stránky sú registrované v zahraničí.

II. Volebné moratórium

Na rozdiel od doterajšej úpravy, kde čas volebnej kampane bol rozdielny v závislosti od toho o aké voľby išlo¹³, v súčasnosti zákonodarca stanovil **rovnaký čas volebnej kampane pre všetky voľby**. *Volebná kampaň začína dňom uverejnenia rozhodnutia o vyhlásení volieb v Zbierke zákonov Slovenskej republiky a končí 48 hodín pred dňom konania volieb*¹⁴.

Zmenu, čo sa týka začiatku volebnej kampane, je potrebné hodnotiť pozitívne, teda, ak už zákonodarca sa rozhodol regulovať volebnú kampaň. Pri všetkých druhoch volieb politické strany alebo

¹² Ministerstvo vnútra SR K Čl. I. Dôvodová správa k zákonu č. 181/2014 Z.z., o volebnej kampani [Systém ASPI] NR SR - Národná rada SR [cit. 2015-8-11] ASPI_ID LIT42876SK. Dostupné v Systéme ASPI. ISSN: 1339-133X.]

¹³ Viac pozri MAJERČÁK, T.; d.cit. v pozn. 2., s. 228-231.

¹⁴ §2 ods. 2 zákona.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

kandidáti na volené funkcie volebnú kampaň v skutočnosti začínali skôr, ako sa mala začať podľa zákona¹⁵, viesť volebnú kampaň len 17 dní alebo 13 pred voľbami je priam utópia¹⁶, aj preto volebnú kampaň politickej strany aj kandidáti na volené funkcie neoficiálne začínali oveľa skôr, ako to bolo zakotvené vo volebných zákonoch, čoho príkladom sú aj posledné prezidentské voľby.

Zákonodarca v zákone o volebnej kampani sa opäť vrátil k zavedeniu volebného moratória pre všetky voľby. Čo sa týka **zavedenia volebného moratória 48 hodín pred voľbami, tak je k tomu potrebné uviesť nasledujúce**. Ak si zoberie predchádzajúcu právnu úpravu, tak volebné moratorium nebolo už pri voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky¹⁷. Najviac problémov, ktoré riešil Ústavný súd Slovenskej republiky v súvislosti s volebnými sťažnosťami bolo práve porušovanie volebného moratória¹⁸.

V súvislosti s volebným moratóriom je potrebné uviesť, že v čase od **48 hodín pred voľbami až do skončenia volieb, je zakázané:**

a) politickej strane, politickému hnutiu, koalíciám politických strán a politických hnutí, kandidátom a tretím stranám viesť volebnú kampaň, táto skutočnosť vyplýva z §2 ods. 2 a §19 ods. 1 písm. a) zákona o volebnej kampani.

b) je zakázané iným osobám, než sú uvedené vyššie pod písm. a), na verejne prístupnom mieste propagovať politickú stranu alebo kandidáta vo voľbách, **najmä** slovnými prejavmi, umiestňovaním volebných plagátov alebo poskytovaním vecných darov¹⁹. Žiaľ túto skutočnosť sa nedozvedáme z §2 ods. 2 alebo z §2 ods. 3 zákona o volebnej kampani, ale z §20 ods. 1 písm. a) zákona o volebnej kampani, ktorý hovorí o priestupkoch.

Zavedenie volebného moratória v zákone o volebnej kampani je bezpochyby zavedením obmedzenia slobody prejavu a práva na informácie. Preto je tu zase otázka, či takéto obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie obstojí podľa čl. 26 ods. 4 Ústavy SR. Formálna

¹⁵ Táto skutočnosť vyplýva aj z konaní na Ústavnom súde SR, pozri PL. ÚS 11/2014-22;

¹⁶ Viac pozri MAJERČÁK, T., d.cit. v pozn. 2., s. 229-230.

¹⁷ §24 ods. 8 zákona č. 333/2004 Z. z.

¹⁸ Pozri napr. PL. ÚS 8/2012; PL. ÚS 15/2013; PL. ÚS 40/2011.

¹⁹ Na tomto mieste musím poukázať aj na samotnú formuláciu, ktorá používa pojem „**najmä**“. Podľa §2 ods. 1 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch, „**Priestupkom je zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v tomto alebo v inom zákone, ak nejde o iný správny delikt postihnutelný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin**“. Podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy SR „**Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá**“. Z dôvodu právnej istoty ^{čo je základným princípom právneho štátu, každá osoba musí vedieť, aké konanie je zakázané, nemôže byť demonštratívny výpočet zakázaného konania.}

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

podmienka je splnená, došlo k obmedzeniu zákonom. Nie menej podstatným je to, či sú splnené materiálne podmienky na takéto obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie. Teda, či volebné moratórium v tak širokom ponímaní ako to chápe zákonodarca, a to zákaz akýchkoľvek činností na podporu, propagáciu kandidáta, politickej strany alebo v ich neprospech je:

1. potrebným opatrením v demokratickej spoločnosti, teda aký cieľ sa týmto opatrením sleduje a

2. to opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti, to znamená, ak by bol legitímny cieľ na obmedzení základných práv, tak či tento cieľ nemožno dosiahnuť ináč.

Podľa dôvodovej správy cieľom volebného moratória podľa zákonodarcu je, aby sa volič mohol „slobodne rozhodnúť komu odovzdá svoj hlas bez ovplyvňovania inými subjektmi, ktoré sa podieľajú na vedení volebnej kampane, alebo ktoré sú nosičmi informácií o kandidátoch“²⁰. V súvislosti s vyjadreným dôvodom zákonodarcu sa pýtam, čomu slúži takéto obmedzenie, slúži *ochrane práv a slobôd iných, bezpečnosti štátu, verejnému poriadku, ochrane verejného zdravia a mravnosti?*²¹. **Podľa môjho názoru volebné moratórium, v tak širokom ponímaní, ako to stanovil zákonodarca nie je ústavne konformné a je zmätočné.** V súvislosti s cieľom, ktorý je vyjadrený v dôvodovej správe je aj nelogické. Nelogickosť vidím napríklad v tom, že volebné plagáty, billboardy počas volebného moratória nikto nedá dole z reklamných plôch, plotov, stĺpov, tie tam budú visieť ešte niekoľko týždňov alebo mesiacov po voľbách. **Ak niekto vyvesí billboard počas volebného moratória, kde už je vyvesených niekoľko ďalších, nemôže sa tým porušiť stanovený cieľ volebného moratória.** V súvislosti s tým, je potrebné kriticky hodnotiť aj rozhodnutia Ústavného súdu, keď rozhodol o neplatnosti volieb aj z dôvodu porušenia volebného moratória, ktoré spočívalo v tom, že k už nalepeným billboardom bol nalepený billboard kandidáta, ktorý vo voľbách zvíťazil²².

²⁰ Ministerstvo vnútra SR K Čl. I. Dôvodová správa k zákonu č. 181/2014 Z.z., o volebnej kampani [Systém ASPI] NRSR - Národná rada SR [cit. 2015-8-11] ASPI_ID LIT42876SK. Dostupné v Systéme ASPI. ISSN: 1339-133X.

²¹ Viac pozri BALOG, B.: Volebné moratórium a sloboda prejavu. In: OROSZ, L. – MAJERCÁK, T.: Volebné zákonodarstvo v Slovenskej republike (doterajší vývoj, aktuálny stav, príčiny a dôsledky), UPJŠ, Košice 2014, s.248-263.

²² Pozri PL. ÚS 1/2011 „Ústavný súd na základe vykonaného dokazovania zistil, že počas volieb došlo k porušeniu § 30 ods. 2 zákona o voľbách a ústavných princípov zakotvených v čl. 30 ods. 4 a čl. 31 ústavy tým, že v prospech odporcu bol nainštalovaný billboard v blízkosti volebnej miestnosti v čase volebného moratória, ako aj neprípustným ovplyvňovaním voličov jedným z členov okrskovej volebnej komisie č. 10 priamo vo volebnej miestnosti. Uvedené porušenia zákona o voľbách v tomto prípade vzhľadom na

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

Vylepenie billboardu kandidáta na mieste, kde už bolo niekoľko billboardov iných kandidátov, nemohlo mať takú intenzitu, že by to spôsobilo volebné víťazstvo tohto kandidáta. Inou otázkou je, či to vôbec bolo porušenie volebného moratória, keď k už visiacim billboardom pribudol ďalší, bez toho, že by tie ostatné niekto zvesil. Je to striktný formalizmus zo strany Ústavného súdu SR a je to v rozpore s čl. 26 ods. 4 Ústavy SR. Zákaz vylepovať billboardy počas volebného moratória napriek tomu, že vyvesené už nikto nedá dole je v rozpore s logikou, nie je to v súlade s materiálnym právnym štátom, nie je to v súlade s účelom sledovaným volebným moratóriom a môže to slúžiť výlučne na špekulatívne účely, ako dosiahnuť neplatnosť volieb. Napriek tomu zákonodarca tento zákaz výslovne zakotvil v §20 ods. 1 písm. a) zákona o volebnej kampani.

Je potrebné poukázať aj na to, že na sociálnych sieťach, internetových stránkach, ktoré budú prevádzkované občanmi Slovenskej republiky, ale zo zahraničia nikto nedokáže zaviesť volebné moratórium a politická propagácia na nich bude stále. Kto ale nechce tieto informácie čítať, aby nebol pred volebným aktom ničím ovplyvňovaný, tak si nezapne tieto internetové stránky, neprihlási sa na sociálne siete, nebude čítať takéto informácie. Kto nechce ísť na predvolebný míting, tak na volebný míting kandidáta alebo politickej strany nepôjde.

Ďalej je potrebné uviesť, že všetky volebné reklamy, politické diskusie sú v archívoch médií, články v periodikách, reklamy v periodikách sú stále na internetových stránkach týchto médií a nikto ich nezmaže z týchto archívov na čas volebného moratória.

Dovolím si tvrdiť, že volebné moratórium v takom rozsahu, ako to stanovil zákonodarca je aj veľký klam, lebo okrem tohto, čo som už uviedol vyššie, je potrebné poukázať ešte na jednu dôležitú skutočnosť a to, že vo všetkých masovokomunikačných prostriedkoch sú správy z domova. V rámci spravodajstva sa dá robiť skrytá kampaň a to najmä v prospech politických strán a kandidátov, ktorí pred voľbami zastávajú volenú funkciu, a to aj pokiaľ ide o verejnoprávne aj súkromnoprávne médiá. V rámci volebného moratória budú sa podávať správy tak, aby politická strana alebo kandidát, za ktorým stoja masmédiá bol v očiach a vedomí ľudí ako ten najlepší kandidát. Ak by zákonodarca s volebným moratóriom to myslel vážne, tak v čase volebného moratória by zakázal vysielať spravodajstvo z domova. Ak zákonodarca chce mať moratórium, tak v tom čase, by nemalo byť žiadne spravodajstvo, lebo akákoľvek správa je v prospech alebo v neprospech politickej strany alebo kandidáta. Už aj pohľad na prezidenta,

---

tesný volebný výsledok vo voľbách primátora dosahovali podľa ústavného súdu takú intenzitu, že boli spôsobilé ovplyvniť voličov v prospech voľby konkrétneho kandidáta – odporcu, a mali tak priamy a relevantný dosah aj na končný výsledok volieb primátora“.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

predsedu vlády ako ide voliť so svojou rodinou, môže byť propagáciou politickej strany alebo kandidáta.

Na základe vyššie uvedených skutočností sú vážne pochybnosti o legitímnosti cieľa obmedzenia základných práv a slobôd. Tento legitímny cieľ zákonodarca, ak máme byť úprimní, tak ani nevyslovil, a už vôbec sa nedá rozprávať ani o nevyhnutnosti obmedzenia. **Ak už zákonodarca chcel zaviesť volebné moratórium, tak to mal urobiť len pre niektoré činnosti, napr. volebná reklama v televízii a rozhlase, ale nie paušálne na všetky činnosti, lebo míňa sa to s cieľom, ktorý podľa zákonodarcu je sledovaný volebným moratóriom.**

Je potrebné si všimnúť, komu, teda ktorým politickým stranám vyhovuje volebné moratórium. Podľa môjho názoru vyhovuje práve politickým stranám, ktoré sú vo vláde, prípadne v parlamente, lebo prostredníctvom spravodajstva, aj v čase volebného moratória vedia ovplyvňovať verejnú mienku a voličov.

Na tomto mieste je potrebné poukázať ešte na jednu dôležitú skutočnosť. Po dôslednom prečítaní § 2 ods. 2 a 3 zákona **môžeme dôjsť k záveru, že v čase volebného moratória môžu vykonávať kampaň v prospech alebo v neprospech politickej strany alebo kandidáta všetky osoby okrem politických strán, kandidátov a tretích strán.** Vyplýva to z toho, že podľa §2 ods. 2 zákona volebná kampaň končí 48 hodín pred voľbami **a činnosť iných subjektov, než sú politické strany, kandidáti a tretie strany sa zakazuje len v čase ustanovenom na volebnú kampaň. Z tohto záveru nás ale vyvedie ustanovenie §20 ods. 1 písm. a) zákona o volebnej kampani, kde zákonodarca stanovil, že priestupku sa dopustí ten, kto po uplynutí času podľa § 2 ods. 2 na verejne prístupnom mieste propaguje politickú stranu alebo kandidáta vo voľbách, najmä slovnými prejavmi, umiestňovaním volebných plagátov alebo poskytovaním vecných darov.** Toto ustanovenie je v demokratickej spoločnosti priam neprípustné. Týmto ustanovením zákonodarca obmedzil slobodu prejavu, slobodu vyjadrovať svoj názor na kandidátov a politické strany komukoľvek, aj kamarátovi, ak to bude na ulici, v krčme, v obchode, na zástavke, **teda na verejne prístupnom mieste.** Ad absurdum, zákonodarca zakázal v čase volebného moratória na verejne prístupnom mieste vyjadrovať svoj názor, svoj postoj, svoje presvedčenie akejkoľvek osobe, aj manželovi alebo deťom. Ak by došlo k vyjadreniu názoru doma, na pracovisku, teda na takom mieste, ktoré nie je verejne prístupné, tak priestupkom by to nebolo, ale ak by to bolo na ulici a na každom verejne prístupnom mieste, tak by to už bolo priestupkom. V čase volebného moratória, by som nemohol chodiť na verejne prístupnom mieste s tričkom, alebo šiltovkou, kde by som mal logo politickej strany alebo fotografiu

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

kandidáta. Je to možné vôbec regulovať zákonom, čo si budem obliekať alebo o čom sa budem na verejnosti s ľuďmi rozprávať?

Z druhej strany na verejne prístupnom mieste nemôžem sa spýtať inej osoby, ani tej ktorú si vážim, ktorú obdivujem pre jej múdrosť a rozhľad, koho bude voliť a prečo, alebo koho by mi odporučila voliť a prečo, lebo by som ju vystavil riziku priestupkového konania. **A to napriek tomu, že ja chcem tie informácie, aby som sa vedel rozhodnúť, koho mám voliť.** Ak by mi totiž na moju otázku odpovedala a začala by mi vysvetľovať koho bude voliť a prečo, dopustila by sa priestupku lebo **na verejne prístupnom mieste by propagovala politickú stranu alebo kandidáta slovným prejavom. Ak by si niekto náš rozhovor vypočul mohol byť podaný návrh na priestupkové konanie.**

III. Volebné preferencie

Zákonodarca stanovil, že v čase **14 dní pred dňom konania volieb a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania** je zakázané zverejňovať výsledky volebných prieskumov. Ak sa koná druhé kolo volieb prezidenta alebo druhé kolo volieb predsedu samosprávneho kraja, výsledky volebných prieskumov je zakázané zverejňovať v čase sedem dní pred dňom konania druhého kola volieb a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania.

Volebný prieskum podáva voličovi určitú informáciu, ktorá pre voliča môže byť dôležitá, a ktorú volič chce mať, aby sa rozhodol komu dá svoj hlas. Obmedzením času v ktorom možno zverejňovať výsledky volebných prieskumov, je obmedzením základného práva, a to práva na informácie. Preto môžeme sa pýtať, či takéto obmedzenie je v súlade s čl. 26 ods. 4 Ústavy SR, teda, či ide o opatrenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

Dôvodom zavedenia tohto obmedzenia podľa dôvodovej správy je, že *„zverejňovanie výsledkov volebných prieskumov sa stále častejšie objavuje v prostriedkoch masovej komunikácie. Tejto činnosti sa venujú najmä renomované inštitúcie vykonávajúce túto činnosť na všeobecne uznávaných princípoch. Vo verejnosti však rezonuje, že za prieskumami verejnej mienky sú neraz ťažko identifikovateľné subjekty a médiá vyjadrujú prostredníctvom odborníkov rôzne názory na ich objektivitu. Často sa hovorí v tomto smere aj o účelových objednávkach. Keďže ide o jeden z významných spôsobov ovplyvňovania voličov, ktorý nadobúda význam najmä v čase približujúcich sa volieb, ustanovuje sa moratórium aj na túto*

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

činnosť²³. Z uvedeného vyplýva, že dôvodom pre ktorý dochádza k obmedzeniu práva na informácie je:

- a) neidentifikovateľnosť subjektu, ktorý stojí za prieskumom verejnej mienky,
- b) neobjektívnosť prieskumov verejnej mienky,
- c) účelové objednávky verejnej mienky.

Ak by prieskum verejnej mienky robila len jedná agentúra, tak by som mohol súhlasiť s tým, že je potrebné obmedziť zverejňovať výsledky pred voľbami. Ak ale prieskum robia viaceré agentúry, tak neobjektívnosť a účelovosť sa dá porovnaním výsledkov od rôznych agentúr zistiť. Možno do budúcnosti uvažovať nad tým, že toto obmedzenie sa zruší, a stanovia sa podmienky zverejňovania volebných prieskumov, kto si objednal volebný prieskum (písomná objednávka, faktúra a zaplatené finančné prostriedky, teda kto platil), kto vykonal volebný prieskum. Následne voliči, pre ktorých sú tieto informácie dôležité, si už budú vedieť porovnať aké boli volebné prieskumy jednotlivých agentúr v minulosti a aký bol skutočný výsledok volieb. Aj pri volebných prieskumoch sú povolené odchýlky. Volebný prieskum nikdy asi nebude 100% s čím každý musí rátať.

Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že cieľ, ktorý sa sleduje obmedzením práva na informácie sa dá dosiahnuť aj iným spôsobom, než obmedzením tohto práva. Takéto obmedzenie nie je opatrením v demokratickej spoločnosti nevyhnutným na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

Účelové, neobjektívne sú často aj činnosti vo volebnej kampani, a to nič nehovoriace slogany na billboardov, reklamných predmetov, inzerciách, skráslené a vyretušované billboardy, politické reklamy a predsa nie je pre ne moratórium v takom rozsahu ako pre výsledky volebných prieskumov.

Záver

Zákonodarca v zákone o volebnej kampani obmedzil slobodu prejavu a právo na informácie. K obmedzeniu došlo zákonom. Zákonodarca však v dôvodovej správe, ale ani na schôdzi pri rokovaní počas prerokovania návrhu zákona neodôvodnil, aký legitímny cieľ sleduje v zákone, ktorým by mohla byť len ochrana *práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti*.

---

²³ Ministerstvo vnútra SR K Čl. I. Dôvodová správa k zákonu č. 181/2014 Z.z., o volebnej kampani [Systém ASPI] NRSR - Národná rada SR [cit. 2015-8-12] ASPI_ID LIT42876SK. Dostupné v Systéme ASPI. ISSN: 1339-133X.

II. SLOBODA PREJAVU V ČASE VOLEBNEJ KAMPANE

II.3 Obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v zákone o volebnej kampani

Zákonodarca vôbec neodôvodnil, či takéto obmedzenie je v demokratickej spoločnosti nevyhnutné, teda či legitímny cieľ, ak taký je, nie je možné dosiahnuť napríklad iným spôsobom. Podľa môjho názoru, na základe vyššie uvedených skutočností zákonodarca obmedzil v tomto zákone slobodu prejavu a právo na informácie v rozpore s čl. 26 ods. 4 ústavy. Zákonodarca v zákone vôbec nerieši etiku volebnej kampane, tak ako to rieši napríklad česká právna úprava. Zákonodarca niektoré inštitúty, ktoré náš právny poriadok už poznal, tak podrobne upravil, že v praxi nebudú realizovateľné.

Resumé

Autor v tomto príspevku analyzuje zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani z pohľadu obmedzenia slobody prejavu a práva na informácie. Zaoberá sa otázkou, či obmedzenie slobody prejavu a práva na informácie v tomto zákone je v súlade s čl. 26 ods. 4 ústavy. Dochádza k záveru, že po formálnej stránke je splnená prvá podmienka obmedzenia a to, že k obmedzeniu došlo zákonom. Nie sú však splnené materiálne podmienky legitímny cieľ a opatrenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné.

Resume

The author of this article analyzes the Act. 181/2014 Coll. the election campaign in terms of restrictions on freedom of expression and right to information. It addresses the question of whether a restriction on freedom of expression and information in this Act is in accordance with Art. 26 ods. 4 of the Constitution. It concludes that formally fulfilled the first condition limitations and that the restriction was law. There are, however, the material requirements and the legitimate aim of the measure in a democratic society.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

III. Sloboda prejavu v médiach

III.1 Sloboda prejavu a internet

Mgr. Diana Synková
Metropolitní univerzita Praha

1. Úvod

Sloboda prejavu a právo na informácie idú, spolu ruku v ruke, v čele základných ľudských práv a slobôd, zakotvených v mnohých deklaráciách, listinách a dohovoroch. Najvýznamnejšími z nich sú Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z roku 1966 či Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Týmito dohovormi je občanom zaručené právo na slobodné vyjadrovanie a šírenie ich názorov a myšlienok, právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať myšlienky akýmkoľvek prostriedkami, nech už ústne, tlačou či písomne alebo prostredníctvom umenia bez zasahovania verejnej moci a bez ohľadu na hranice. Napriek zakotveniu týchto práv a záruk je však pochopiteľné a dá sa povedať, že aj ospravedliteľné, že sloboda prejavu nie je, a ani nikdy nemôže byť celkom absolútna. V demokratických štátoch existujú posvätené obmedzenia kvôli národnej a verejnej bezpečnosti, ochrane zdravia a mravnosti, predchádzaniu nepokojom a zločinnosti alebo nevyhnutnej ochrane práv a slobôd druhých.

Práve v dnešnej dobe digitálneho veku, sú dané obmedzenia, na jednu stranu, pochopiteľnejšie viac ako kedy skôr. Pokiaľ je šírenie a uplatňovanie slobody slova možné bez ohľadu na použité prostriedky, zahŕňa teda aj internet, ktorý ako verejne prístupný priestor dáva ľuďom a mnohým rôznym skupinám význačný potenciál pre šírenie názorov, myšlienok a informácií. Tým sa stáva otvoreným ihriskom nielen pre extrémistické hnutia, propagujúce neznášanlivosť a násilie v najrôznejších podobách, nech už ide o rasizmus, xenofóbiu lebo neonacizmus. Ale tiež pre porušovanie práv druhých ako je zásah napríklad do práva na ochranu osobnosti či do práva autorského. Internet v mnohých ohľadoch uľahčuje prevádzať protiprávnu činnosť, a preto sa zdá byť logické, aby právo malo možnosť zaistiť občanom domáhať sa svojich práv a riešiť vznikajúci

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

konflikty. Argument, že internet by, ako slobodné médium, nemal nikto obmedzovať, sa zdá byť v tomto prípade lichým.

Lenže jestvuje aj druhý uhol pohľadu. Aj keď je úlohou práva poskytnúť právnú istotu občanom, že ich práva nebudú porušované a pokiaľ hej, bude toto stíhané a trestané, zároveň im musí zaručiť, že štát nebude svojvoľne do týchto ich práv a slobôd zasahovať. Ako si však majú byť jednotlivci istí, že pri ich ochrane nedôjde ku zlyhaniu práva a zneužitiu moci, keď sú zachovávané prevádzkové a lokalizačné údaje, a keďže sú povolené odposluchy? Keď jestvuje možnosť sledovania, prakticky na každom kroku, pomocou chytrých telefónov, GPS, satelitov, dronov, webových kamier, chytrých televízií a ďalších moderných prístrojov? A keďže si sami a dobrovoľne zahrávame so sociálnymi sieťami, blogmy, on-line galériami či výmennými sieťami typu RapidShare, Grokster či Ulož.to?

Skúsme sa teraz pozrieť bližšie na jednotlivé strety slobody prejavu a práva na informácie a ich šírenie na internete s ostatnými právami.

2. Sloboda prejavu a zásah do autorského práva

V nedávnej dobe zdvihol vlnu emócií návrh správy k dosavadnému prevádzaniu smernice o harmonizácii autorského práva č. 2001//29/ES Výboru Európskeho parlamentu pre právne záležitosti. Bol v ňom zohľadnený návrh istého poslanca, Jean- Marie Cavady, ktorý navrhoval obmedzenie slobody panoramatu pre komerčné účely na celoeurópskej úrovni. Smernica umožňuje jednotlivým členským štátom dobrovoľné zavedenie konštrukcie slobody panoramatu do ich autorského práva, čo učinilo niekoľko európskych krajín, napríklad Francúzsko, Taliansko, Belgicko či Grécko. Hoci tento návrh nebol prijatý, otvorila sa široká diskusia o miere autorských práv a ich dopade na slobodu prejavu. Obmedzenie slobody panoramatu znamená, že nie je povolené poriadovať fotografie či videozáznam lebo vytvárať iné odvodené diela budov (ako kresby či maľby), v niektorých prípadoch tiež sochárskych a ďalších umeleckých diel, trvale umiestnených na verejnom priestranstve. Nie je možné šíriť tieto odvodeniny a takéto jednanie je považované za porušenie autorského práva. Vlastník autorských práv sa teda môže súdnou cestou brániť tvorbe a šíreniu odvodených diel. V niektorých štátoch je obmedzenie stanovené iba na stavby a nie na sochy, inde platia na oboje. Rovnaké je to i s platnosťou na verejné priestranstvá a verejne prístupné interiéry alebo s komerčným či nekomerčným užitím.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

V technologicky vyspelej dobe, kedy sa fotografuje každý s každým a pred kade čím, a ďalej tieto fotografie sdiela na najrôznejších dátových úložiskách, cloudoch či sociálnych médiách, tak môže nastať stret slobody prejavu s autorským právom. Ak dôjde ku zverejneniu snímku budovy či sochy, na ktoré sa nevzťahuje sloboda panoramatu, bez súhlasu autora či povolenia správcu kolektívnych práv, nastáva porušenie autorského práva, nasledované právnym postihom. Hoci je v niektorých krajinách rozlišované medzi komerčným a nekomerčným zverejnením, ani tu si nemôžeme byť celkom istí, čo sa internetu týka. Ukludnenie sa, že umiernením fotografií z rodinnej dovolenky pred Atómiom či osvetlenou Eiffelovou vežou na facebookovom profile je osobným a nekomerčným, slobodným prejavom, sa môže celkom predražiť. Pominiem argument, že ak bude pamiatka slúžiť iba ako pozadie tzv. selfie, obmedzenie sa na snímok nevzťahuje, vždy predsa záleží na jednotlivom právnom posúdení. Facebook si do svojich zmluvných podmienok, bez odsúhlasenia, ktorých je profil nevytvoriteľný, vložil noticku, že mu užívateľ udeľuje licenciu k užitiu všetkého vloženého obsahu, vrátane fotografií a videí. A to ku komerčným účelom alebo v spojení so sponzorovaným obsahom. Môže ich teda použiť aj v reklame, čím zakladá nárok na uplatnenie autorských práv, vrátane finančného odškodnenia. Síce voči Facebooku, ale ten sa na základe užívateľom odsúhlasených podmienok, na ňom môže späťne hojiť.¹

Avšak Facebook je iba jednou z mnohých sociálnych sietí. Zatiaľ však asi jedinou, o ktorej sa v tejto súvislosti takto otvorene hovorí. Možno aj preto, že má viac ako 1,35 miliardy mesačných aktívnych užívateľov alebo preto, že mu patrí aj Instagram s 200 miliónmi užívateľov a s rovnakým počtom tiež Facebook Messenger či mobilná aplikácia Whatsapp s 600 miliónmi užívateľov. Existuje veľa ďalších, akoby neslávne známe Badoo s 227 miliónmi užívateľov, ktoré sa vyvinulo na základe automatického vytvárania profilov ľuďom, aj keď si ich nezaložili. Úspešne šliapie na päty Facebooku YouTube, s viac ako jednou miliardou užívateľov, ktorému patrí tretie miesto medzi najnavštevovanejšími stránkami internetu. Nielenže, že je plný fotografií a videí, ale tiež hudobných videoklipov. Navyše na ňom každú minútu pribudne vyše tristo hodín nových videí a každý deň je ich zhladnutých na štyri miliardy. Mimochodom YouTube patrí Googlu, ktorý prevádzkuje ďalšie siete ako je Google+ s 343 miliónmi užívateľov a GoogleDrive. Za zmienku stoja Skype od Microsoftu s 300 miliónmi užívateľov, Twitter s 284 miliónmi a známy blogovací systém

---

¹ *LinuxEXPRES*. Otázky a odpovedi: „zrušení svobody panoramatu“. [online]. 2015 [cit. 2015-09-22], dostupné z: <<http://www.linuxexpres.cz/otazky-a-odpovedi-zruseni-svobody-panoramatu>>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

Tumblr s 230 miliónmi užívateľov. Vyložene na fotografie a obrázky je zameraný Flickr od Yahoo s účasťou 92 miliónov a tiež Pinterest sa 70 miliónmi užívateľov.²

Zmienovaný počet je iba zlomkom sociálnych médií a sietí, ktoré sú denne používané, ako je vidieť desiatkami a mnohdy stovkami miliónov užívateľov. Vystáva otázka, koľko z týchto jedincov si prečíta podmienky jednotlivých sietí? Koľko z nich je jednoducho „neodklikne“, aby už už mohli niečo zdieľať, ukladať či sťahovať? Koľko z nich ich pochopí, keďže majú profily aj dvojročné deti? A koľko ľudí vlastne vôbec tuší, že majú nejaký profil, keďže im môžu byť zakladané kýmkoľvek a celkom bez ich vedomia? A keď môže mať fiktívny profil aj pes, ako môže byť zneužitie autorské právo de facto fiktívnym slobodným prejavom vo forme vyvesenia fotografie od niekoho, kto si profil nezriadil? Nie je teda určitá cenzúra žiaduca? Uvedomujú si ľudia silu internetu a vedia ako s ním naložiť? Tušia, že ich dáta sú schraňované a ich základné ľudské práva porušované aj sociálnymi sieťami?

Jeden áno. Minulý týždeň bol zverejnený prípad istého Rakúšana Maxa Schremsa, ktorý podal sťažnosť ku írskemu komisárovi pre ochranu osobných údajov, že Facebook nerešpektuje súkromný život užívateľov. V roku 2011 požiadal Facebook, aby mu vydal všetky údaje, ktoré o ňom uschováva. Dostal CD, kde bol 1200 stránkový dokument, v ktorom boli aj údaje, ktoré Schrems vymazal už skôr. Preto v sťažnosti uviedol, že Facebook uschováva osobné dáta, o ktorých vymazanie užívateľa požiadali, a rovnako údaje o ľuďoch, ktorí sa k sociálnej sieti nikdy nepripojili. Navyiac má zato, že Facebook spolupracuje s americkou národnou bezpečnostnou agentúrou (NSA), ktorej svoje databázy sprístupnil.³ Vzhľadom k tomu, že Schrems u komisára neuspel, odvolal sa k Vrchnému súdu v Írsku, ktorý vec postúpil Súdnemu dvoru Európskej únie v Luxemburgu. Tu k jeho prípadu vypracoval nezávislé právne stanovisko generálny advokát Yves Bot.

Ten sa domnieva, že prístup, ktorý majú americké spravodajské služby k prenášaným údajom o užívateľoch Facebooku, je možné vnímať ako porušovanie práva na ochranu súkromného života a že ich dohľad je masívny a necielený. Štátne kontrolné úrady členských krajín Európskej únie

---

² LUPA.cz. Největší sociální síť na světě? Facebook je sice jednička, ale...[online]. 2014 [cit. 2015-09-22], dostupné z: <<http://www.lupa.cz/clanky/nejvetsi-socialni-site-na-svete-facebook-je-sice-jednicka-ale/>>

³ Novinky.cz. Přenos dat z Facebooku do USA lze podle zástupce soudu EU omezit. [online]. 2015 [cit. 2015-09-24], dostupné z: <<http://www.novinky.cz/internet-a-pc/381448-prenos-dat-z-facebooku-do-usa-lze-podle-zastupce-soudu-eu-omezit.html>>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

podľa nej môžu zasiahnuť a podržať prenos údajov o užívateľoch k serverom v Spojených štátoch, pokiaľ to uznajú za potrebné.⁴

3. Hrozba menom internet

Sociálne médiá a siete však nie sú jedinými zdrojmi ohrozenia našich základných ľudských práv a slobôd na internete. 21. storočím sme vstúpili do éry „internetu vecí“, kedy sme obklopený a doslova zavalený prístrojmi, ovládanými cez internet. Už dnes je viac ako 3, 079 miliardy užívateľov internetu a do roku 2020 je predpokladané pripojenie až 100 miliárd zariadení a prístrojov. Okrem teraz využívaných počítačov, mobilných telefónov a chytrých televízií sa ráta aj s práčkami, chladničkami, automobilmi a celými domami.⁵

Ale práve chytré zariadenia sú hrozbou pre naše súkromie. Príkladom je Smart TV od Samsungu. Sama táto spoločnosť upozorňuje vo svojich podmienkach na schopnosť prístroja rozpoznávať reč a nahrávať časť rozhovorov.

Samsung oznamuje v textu pojednávajúcom o Smart TV:

„ pokiaľ zapnete funkciu Rozpoznanie hlasu, môžete svoju Smart TV ovládať pomocou hlasu. Umožnenie funkcie Rozpoznanie hlasu so sebou nesie možnosť, že niektoré povely hlasom budú odoslané (spolu s informáciami o vašom zariadení a jeho identifikátoroch) tretej strane, ktorá prevedie reč do textovej podoby či do tej miery, aby vám umožnila túto funkciu. Okrem toho Samsung a vaše zariadenie môžu zachycovať hlasové povely a pridružené texty, aby sme vám mohli umožniť túto funkciu, hodnotiť ju a vylepšovať. Prosím, buďte si vedomí toho, že pokiaľ vami vyrieknuté slová budú obsahovať osobné alebo iné citlivé informácie, budú tieto informácie tiež nahrané a budú rovnako predané tretej strane prostredníctvom vašej funkcie Rozpoznanie hlasu.“⁶ Treťou stranou je myslený dodávateľ systému na rozpoznávanie hlasu, čo nie je v textu spomenuté.

---

⁴ tamtiež

⁵ *Technet.cz*. Vstupujeme do éry „internetu vecí“. Technologické trendy v roce 2013. [online]. 2012 [cit. 2015-09-24], dostupné z: <http://technet.idnes.cz/internet-veci-2013-022-/sw_internet.aspx?c=A121211_134504_sw_internet_kuz>

⁶ *Thestar.com*. TECH NEWS. Samsung gives warning about talking in front of the Smart TV. [online]. 2015 [cit. 2015-09-24], dostupné z: <http://www.thestar.com/business/tech_news/2015/02/09/samsung-gives-warning-about-talking-in-front-of-the-smart-tv.html>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

Inými slovami povedané, ohrozený je každý, kto má chytrú televíziu Samsung pripojenú k internetu a ovláda ju pomocou takzvanej aktivácie hlasovej funkcie. Môže tak napríklad iba slovom prepínať kanály, pridať na hlasitosti či prechádzať najrôznejšie aplikácie. „ Ak je hlasová funkcia aktívna, televízory zaznamenávajú všetko, čo je v ich okolí povedané a môžu informácie zdieľať ďalej. Televízor je schopný odpočúvať ľudí v rovnakej miestnosti.“⁷ Cieľom Samsungu je zistiť všetky príkazy či otázky spotrebiteľa, keď sa snaží televíziu pripojiť lebo spustiť prostredníctvom diaľkového ovládača.

Hoci môže byť v televízii funkcia rozpoznávania hlasu deaktivovaná, všetky údaje o ovládaní televízie aj tak putujú do Samsungu, aby mohol „ zhodnotiť výkon tejto funkcie a vylepšovať ju“. Prípadne ešte môže byť televízia odpojená od internetu, potom ale taký prístroj asi nebudeme potrebovať. Opätovne sa ponúka otázka, koľko užívateľov si prečíta všetko v manuálu niekde v dokumente o Zásadách ochrany osobných údajov? Rešpektujú výrobcovia zákazníkovo súkromie? Samsung je zrejme jedinou spoločnosťou, ktorá možnosť odpočúvania sama a dobrovoľne priznala. Aj tak predstava, že môžete byť odpočúvaní, nie je skutočne nijako príjemná.

Napríklad spoločnosť LG priznala sledovanie svojimi Smart TV až po ohradení sa istého IT analytika, ktorý zistil, že televízia sledovala, na aké kanály sa pozerá, a tieto informácie odosiela na centrálné weby spoločnosti. Navyše zariadenie skenovalo súbory uložené na pripojenom USB disku so súkromným multimediálnym obsahom užívateľa a posielalo ich na zmienené servery. Všetko za účelom zistenia správania sa a záujmov zákazníkov pre lepšie zacielenie reklamy zobrazené v systémoch.⁸ Akosi obrátené právo na informácie, keďže spoločnosti získavajú informácie o spotrebiteľovi jeho sledovaním pre neskoršie reklamné účely. Aj táto spoločnosť poukazovala na možnosť vypnutia funkcie, ale opäť bezpredmetne, keďže dáta boli odosielané naďalej. Až po mediálnom škandále spoločnosť prisľúbila nápravu.

Medzi ďalšie nebezpečné prístroje patrí aj Blu-ray prehrávač od Sony, ktorý zbiera dáta o prehraných diskoch. Hrozbou však nemusia byť iba samotné spoločnosti, ale tiež hackeri mieriaci na bezpečnosť našich, na internet pripojených, zariadení. Nielen, že môžu preniknúť do integrovaných kamier v počítačoch a on-line sledovať nás, naša súkromie,

⁷ tamtiež

⁸ *Technet.cz*. LG opraví chybu, aby vás televízie nešpehovala. [online]. 2013 [cit. 2015-09-24], dostupné z: <http://technet.idnes.cz/ig-tv-spehuje-00p-tec_video.aspx?c=A131122_102707_tec_video_vse>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

ale môžu tiež vytvoriť takzvanú koordinovanú sieť „zotročených (zombie)" počítačov čiže botnet. „Tie sú napadnuté vírusom, ktorý útočníkom umožní využiť ich výkon a ovládať ich. Majiteľ napadnutého počítača ani nemusí vedieť, že je jeho stroj zneužívaný."⁹ Medzi takto zotročené prístroje, ktoré potom rozosielajú spamy môžu patriť okrem televízií aj chladničky. Všeobecne tvoria chytré zariadenia okolo 25% „zombie".

Teda namiesto využívania moderných technológií a prístrojov k našej väčšej slobode prejavu a lepšiemu získavaniu a šíreniu informácií, musíme sa báť aj o ten najmenší kúsok nášho súkromia? Akým právom si o nás niekto nárokuje vedieť všetko, čo je iba možné? Akým právom im to umožňuje niečo, čo nám má uľahčovať a spríjemňovať život, prehlbovať znalosti, umožňovať kontakty s našimi najbližšími, ak sme na obrátenom konci sveta, a čo nám má prakticky slúžiť? Miesto toho je internet zneužívaný k šíreniu informácií o nás, našich životoch, potrebách, túžbach, prianiach, myšlienkach, názoroch a našom celom súkromí, ktoré sa tým pádom stalo, v dnešnej pretechnizovanej dobe, púhou ilúziou. Všetko o nás sa šíri vzduchom rovnako ako chrípka, ale s následkami zrovnateľnými so SARS či MERS. Fakticky sme sledovaní na každom kroku. Orwellovský Veľký brat je všade. Horšie však je, že sme sledovaný aj tými, čo nás majú chrániť. Jednotlivými zložkami štátu, ktoré o nás môžu získavať tie najdetailnejšie informácie v podobe takzvaných data retention. Máme veriť, že nebudú zneužitú? Máme veriť, že sa k nim nedostanú hackeri či zahraničné tajné služby? A čomu máme vôbec v dobe všadeprítomných kamier, mobilných aplikácií a internetu vlastne veriť? Keď ani náš vlastný štát nerešpektuje, že data retention prehlásil Súdny dvor EU za protiústavné už v roku 2014.

4. Data retention

Čiže povinnosť uchovávať prevádzkové a lokalizačné údaje o telefónnej a internetovej komunikácii. Inými slovami uchovávanie, a na vyžiadanie poskytovanie, údajov o hovoroch, polohe či pripojení k internetu. V Českej republike bola zavedená v roku 2005 zákonom č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikáciách a o zmene niektorých súvisiacich zákonov. O rok neskôr vydal Európsky parlament a Rada smernicu 2006/24/ES, ktorá zaviedla túto povinnosť pre všetky členské štáty s možnosťou odkladu jej používania až do 15. marca 2009, pokiaľ išlo o

---

⁹ *Technet.cz*. Hackeri donutili ledničku a televízi rozosiť spamy. [online]. 2014 [cit. 2015-09-24], dostupné z: <http://technet.idnes.cz/hacknute-lednický-0mw->/sw_internet.aspx?c=A140119_231435_sw_internet_vse>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

uchovávanie komunikačných údajov, týkajúcich sa pripojenia k Internetu, internetovej telefónie a internetovej elektronickej pošty. Iróniou je, že česká právna úprava bola prísnejšia než európska a pamätala aj na uchovávanie prevádzkových údajov o pripojovaní k Internetu, o volaní po Internete aj o odosielaní jednotlivých správ.

Práve tvrdosť českej úpravy viedla k volaniu po jej zmiernení, čo sa skutočne podarilo v roku 2011, „ kedy na základe podnetu, ktorý iniciovalo združenie Iuridicum Remedium, a ktorý podala skupina 51 poslancov, zrušil Ústavný súd v roku 2011 príslušnú časť zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikáciách, a tiež vykonávaciu vyhlášku č. 485/2005 Sb. Hlavným dôvodom bola absencia nielen akejkoľvek väzby iba na závažnú trestnú činnosť, uľahčujúcu zneužitie prevádzkových a lokalizačných údajov, ale tiež nedostatočné požiadavky na zabezpečenie týchto dát pri ich uchovávaní a nakladaní s nimi.¹⁰ Ústavný súd však vo svojom verdikte neshľadal samotné data retention za protiústavné, ale mal výhrady iba k ich konkrétnej právnej úprave, čo viedlo k vytvoreniu novej právnej úpravy vo forme predpisu č. 273/2012 Sb. a novej vyhlášky č. 357/2012 Sb. v roku 2012, stanovujúci presný rozsah prevádzkových a lokalizačných údajov, vrátane technického hľadiska. Nove znenie zmeneného §97 odstavce 3 hovorí:

„ Právnická alebo fyzická osoba zaisťujúca verejnú komunikačnú sieť či poskytujúca verejne dostupnú službu elektronických komunikácií je povinná uchovávať počas 6 mesiacov prevádzkové a lokalizačné údaje, ktoré sú vytvárané lebo spracovávané pri zaisťovaní ich verejných komunikačných sietí a pri poskytovaní ich verejne dostupných služieb elektronických komunikácií. Prevádzkové a lokalizačné údaje týkajúce sa neúspešných pokusov o volanie je právnická lebo fyzická osoba zaisťujúca verejnú komunikačnú sieť alebo poskytujúca verejne dostupnú službu elektronických komunikácií povinná uchovávať iba vtedy, ak sú tieto údaje vytvárané lebo spracovávané a zároveň uchovávané alebo zaznamenávané. Súčasne je táto právnická alebo fyzická osoba povinná zaistiť, aby pri plnení povinností podľa vety prvej a druhej nebol uchovávaný obsah správ a takto uchovávaný ďalej predávaný. Právnická alebo fyzická osoba, ktorá prevádzkové a lokalizačné údaje uchováva, je na požiadanie povinná ich bezodkladne poskytnúť

---

¹⁰ *LUPA.cz*. Uchovávat provozní a lokalizační údaje už EU nenařizuje. My v tom ale pokračujeme. [online]. 2014 [cit. 2015- 09-22], dostupné z: <<http://www.lupa.cz/clanky/eu-uz-nenarizuje-uchovavat-provozni-a-lokalizacni-udaje-my-v-tom-ale-pokracujeme/>>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

- a) orgánom činným v trestnom konaní pre účely a pri splnení podmienok stanovených zvláštnym právnym predpisom,
- b) Polícii Českej republiky pre účely zahájenia pátrania po konkrétnej hľadanej alebo pohrešovanej osobe, zistení totožnosti osoby neznámej totožnosti lebo totožnosti nájdenej mŕtvoly, predchádzaní alebo odhaľovaní konkrétnych hrozieb v oblasti terorizmu alebo preverovaní chránenej osoby a pri splnení podmienok stanovených zvláštnym právnym predpisom,
- c) Bezpečnostnej a informačnej službe a pri splnení podmienok stanovených zvláštnym právnym predpisom,
- d) Vojenskému spravodajstvu pre účely a pri splnení podmienok stanovených zvláštnym právnym predpisom,
- e) Českej národnej banke pre účely a pri splnení podmienok stanovených zvláštnym právnym predpisom.

Po uplynutí doby podľa vety prvej je právnická alebo fyzická osoba, ktorá prevádzkové a lokalizačné údaje uchováva, povinná ich zlikvidovať, pokiaľ neboli poskytnuté orgánom oprávneným k ich využívaniu podľa zvláštného právneho predpisu alebo pokiaľ tento zákon nestanoví inak."¹¹

Pokiaľ ide o odsek 4, znie:

„Prevádzkovými a lokalizačnými údajmi podľa odstavca 3 sú najmä údaje vedúce k dohľadaniu a identifikácii zdroja a adresáta komunikácie a ďalej údaje vedúce k zisteniu dáta, času, spôsobu a doby trvania komunikácie. Rozsah prevádzkových a lokalizačných údajov uchovávaných podľa odstavca 3, formu a spôsob ich predávania orgánom oprávneným k využívaniu podľa zvláštného právneho predpisu a spôsob ich likvidácie stanoví prevádzací predpis.“¹²

---

¹¹ Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikáciach a o zmene niektorých súvisiacich zákonů

¹² tamtiež

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

Čo sa týka rozsahu uchovávaní data retention uvediem iba kratší výčet. U telefónnych sietí sa zaznamenáva telefónne číslo volajúceho a volaného, telefónne čísla, ktoré sa zúčastnili konferenčného volania, dátum a čas zahájenia komunikácie a jej dĺžka, dátum a čas odoslania textovej správy SMS, stav komunikácie, identifikátor mobilného prístroja volajúceho a volaného, dátum a čas odoslania multimedialnej správy MMS či označenie základňovej stanice Štart a základňovej stanice Stop.¹³ U tzv . elektronických komunikácií s prepájaním paketov, teda u prístupu na internet, je to: typ pripájania, telefónne číslo alebo označenie užívateľa, identifikátor užívateľského účtu, dátum a čas zahájenia a ukončenia pripojenia k internetu, označenie prístupového bodu u bezdrôtového pripojenia k internetu, adresa IP a číslo portu, zo ktorých bolo pripojenie uskutočnené, identifikátor mobilného zariadenia či opäť označenie základňovej stanice Štart a základňovej stanice Stop.¹⁴ Uchováva sa aj prístup ku schránke elektronickej pošty, vrátane adresy IP a čísla portu zdroja a cieľa prenášanej pošty, dátum a čas zahájenia a ukončenia pripojenia ku schránke i odoslanie správy, adresy ako odosielateľov, tak príjemcov elektronickej pošty, vrátane stavu prenosu správ. Služba IP telefónia je rovnako zahrnutá.

Všetky tieto údaje a dáta sú údajne uchovávané kvôli našej bezpečnosti a za účelom úspešnosti vo vyšetrovaní kriminálnych činov. Túto tézu však vyvrátilo Iuridicum Remedium svojou štúdiou už v roku 2011. Navyše bolo zistené, že prevažná časť vyžiadanych údajov sa týkala telefónnych hovorov, kým u IP adres užívateľov internetu to bolo púhych 2,5% zo všetkých požadovaných údajov.¹⁵ Navyše aj napriek novelizácii Zákona o elektronických komunikáciách, vyšetrovatelia si môžu vyžiadať údaje pri pátraní po hľadaných a pohrešovaných osobách bez súdneho povolenia. Rovnako tak, pokiaľ ide o prevenciu či odhaľovanie hrozieb protiteroristickým útvarom. Deje sa tak na základe Zákona o Polícii ČR č. 273/2008 Sb. Zneužitelnosť je v týchto prípadoch nasnadě.

Podľa zástupcov Iuridicum Remedium je celkom zásadným problémom data retention ich plošné a nevýberové uchovávanie dát, ktoré je v rozpore s Chartou základných práv a slobôd. Za pravdu dostali aj od samotného Súdneho dvora EU, ktorý zneplatnil európsku smernicu

---

¹³ Vyhláška č. 357/2012 Sb., o uchovávaní, predávaní a likvidácii provozních a lokalizačních údajů

¹⁴ tamtiež

¹⁵ LUPA.cz. Data retention se vrací, úřady by rády seznam Wi-fi hotspotů a chtějí vidět i za NAT. [online]. 2012 [cit. 2015- 09-22], dostupné z: <<http://www.lupa.cz/clanky/data-retention-se-vraci-urady-by-rady-seznam-wi-fi-hotspotu-a-chteji-videt-i-za-nat/>>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

2006/24/ES, čím teda zanikla povinnosť členských štátov zaviesť data retention. Bohužiaľ však nevznikla povinnosť takúto právnu úpravu zrušiť, pokiaľ už existuje. Súdny dvor zvažoval vyváženosť prínosov a negatívnych dopadov a nepáčila sa mu najmä plošnosť (šírka) narušovania súkromia, nedostatočná väzba iba na najzávažnejšie kauzy (trestné činy), príliš benevolentné požiadavky na nakladanie s uchovávanými údajmi, i ich získavanie. Vráťane toho, že získavanie uchovávaných údajov „nepodlieha predchádzajúcej kontrole zo strany súdu alebo nezávislého správneho orgánu“.¹⁶

„Súdny dvor má však zato, že únijný zákonodarca prekročil prijatím smernice o uchovávaní údajov hranice vymedzené požiadavkou na dodržiavanie zásady proporcionality.“¹⁷

Ešte prezieravejší ako Európsky súdny dvor boli naši kolegovia na Slovensku, kde 30 poslancov Národnej Rady SR podalo už v roku 2012 návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov k Ústavnému súdu SR. Konkrétne zákona §58 ods. 5, 6 a §63 ods. 6 NR SR č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších prepisov, ďalej §116 zákona NR SR č. 301/2005 Trestného poriadku a § 76a ods. 3 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom sbore s ustanoveniami čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2, 3, čl. 22, čl. 26 Ústavy SR, čl. 7 ods. 1, čl. 10 ods. 2, 3, čl. 13, čl. 17 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza listina základných práv a slobôd, čl. 8, čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 7, čl. 8, čl. 11, 52 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie.¹⁸ Na jeho základe Ústavný súd dňa 23. apríla 2014 pozastavil účinnosť slovenskej právnej úpravy data retention (konkrétne § 58 ods. 5 až ods. 7 a § 63 ods. 6 zákona č. 351/2011 Z. z., o elektronických komunikáciách).

Dňa 29. apríla 2015, na neverejnom zasadnutí, plénum Ústavného súdu SR (PL. ÚS 10/2014) vyhlásilo plošné sledovanie občanov za protiústavné, lebo je v rozpore s garantovaným právom obyvateľov na súkromie a ochranu osobných údajov, pretože išlo o plošné sledovanie ich

---

¹⁶ *Curia Europea*. Rozsudek ve spojených věcech C-293/12 a C-594/12 Digital rights Ireland a Seitlinger a další. Soudní dvůr prohlašuje směrnici o uchovávaní údajů za neplatnou [online]. 2015 [cit. 2015- 09-22], dostupné z: <<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-04/cp140054cs.pdf>>

¹⁷ *tamtiež*

¹⁸ ÚSTAVNÝ SÚD Slovenskej republiky. [online]. 2012 [cit. 2015- 09-22], dostupné z: <http://portal.concourt.sk/SearchRozhodnutia/podanie.do?id_spisu=458285>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

elektronickej komunikácie bez ohľadu na bezúhonnosť a čestnosť ich cieľov.¹⁹

Myslím, že by sa Českí zákonodarcovia mohli konečne inšpirovať a nasledovať príkladu slovenských kolegov. Miesto toho, aby sme mali s data retention rovnaký pocit, ako obyvatelia Nemecka, a síce že dvermi ich vyhodíme a oknom sa nám vrátia. V Nemecku totiž tiež panuje verejný odpor k uchovávaniu týchto údajov a spory medzi sebou vedú aj politikovia. Kritici operujú zásahom do slobody jednotlivcov a majú obavy zo zneužitia dát uchovávaných v ich masových úložiskách. Za veľkú prekážku považujú technickú úroveň zabezpečenia a rovnako strach z odstrašenia užívateľov moderných telekomunikačných prostriedkov a informačných technológií prostredníctvom štátnej evidencie. Súhlasím aj s ich názormi, že okrem toho, že zaťažujú demokraciu, nikto nepredložil presvedčivé argumenty ani štatistické poznatky, prečo byť pripravení o ústavné zásady. Za zamyslenie pre našu stranu a vládu myslím stojí výrok liberálneho komentátora denníku *Süddeutsche Zeitung* Heriberta Prantla, že pokus o zladenie plošného a bezdôvodného sledovania s Ústavou je niečo ako kvadratura kruhu.²⁰

5. Záver

V modernej digitálnej dobe, kedy sme obklopení príležitosťami k získavaniu a predávaniu informácií a neprebernými možnosťami k nášmu sebaujadreniu a prezentovaniu našich myšlienok, názorov či postojov, je nutné poznať aj medze slobody prejavu. Vždy je nutné poznať mieru našich možností a našich práv, vedieť a uvedomovať si, kde končí sloboda a právo jedného a začína právo druhého. Je treba rozpoznať túto tenkú hranicu, ktorá je dnes takmer nepostrehnuteľná. Najmä v prostredí internetu sa ľahko prekrýva málokto si jej vôbec všimne. Dnes chcú ľudia absolútnu slobodu prejavu, aniž by im došlo, že nie je možná a ani realizovateľná bez zásahu do práv ostatných. Chcú ju, ale nevedia s ňou nakladať, ani sa o ňu starať. Každé naše právo vyžaduje starosť, opateru a ochranu. Musíme vedieť, kam až siaha, vedieť ho správne uplatňovať, nezneužívať ho a pristupovať k

---

¹⁹ *European Information Society Institute*. Ústavný súd SR zrušil plošné sledovanie občanov. [online]. 2015 [cit. 2015- 09-22], dostupné z: <<http://eisionline.org/index.php/sk//projekty-m-2/ochrana-sukromia/108-ustavny-sud-sr-zrusil-plosne-sledovanie-obcanov>>

²⁰ *Česká pozice. IFORMACE PRO SVOBODNÉ LIDI*. Je sběr dat Velkým pomocníkem, nebo Velkým bratrem? [online]. 2015 [cit. 2015- 09-22], dostupné z: <http://ceskapozice.lidovky.cz/je-sber-dat-velkym-pomocnikem-nebo-velkym-bratrem-f7q-tema.aspx?c=A150507_175154_pozice-tema_lube>

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

nemu zodpovedne, s láskou a starostlivosťou, a nie ako k samozrejmosti, ale ako k niečomu, čo bolo ťažké vydobýť, je treba udržať a bojovať zaňho.

Dnešná generácia sa nezaujíma a ani nechce zaujímať o ďalšie práva súvisiace so slobodou prejavu a nielen s ňou. Túži sa iba prejavíť a byť čo najviac počuť či vidieť. Preto je stále dôležitejšie podporovať ciele komunikáčnej kampane na zvýšenie informovanosti o bezpečnostných, ekonomických, politických, aj zdravotných rizikách, súvisiacich s porušovaním nielen ľudských práv a slobôd, ale rovnako ostatných práv vrátane autorského práva a práv duševného vlastníctva.

Je dôležité pochopiť, že ak budeme my a ďalšie generácie iba kvôli našej ľahostajnosti, pohodlnosti, lenivosti a bezohľadnosti brať právo ako samozrejmosť, ktorá tu pre nás vždy bude, môže nastať situácia, že sa jedného dňa budeme priveľa čudovať, kam že sa našou seba strednosťou a ukolísanou nepozornosťou vlastne podíalo.

Resumé

Článok pojednáva o slobode prejavu a právu na informácie v súvislosti s digitálnou dobou internetu. Zameriava sa na konflikt ľudských práv s ostatnými právami v elektronickom prostredí, najmä pokiaľ ide o slobodu panoramatu, patriacu do práva autorského. Rovnako poukazuje na riziká, ktorá predstavujú moderné komunikačné médiá, sociálne siete, ale tiež technológie, ako sú chytré mobilné telefóny či televízie. V neposlednom rade sa zaoberá problematikou uchovávaní a spracovania prevádzkových a lokalizačných údajov. Sú spomínané tiež nedávne súdne rozhodnutie ako Ústavného súdu Slovenskej republiky, tak Súdneho dvora Európskej únie. Je uvedená právna úprava v českom právu aj obavy v susednom Nemecku, kde prebieha boj o data retention. V závere je zhrnutá dôležitosť jednotlivých práv a slobôd a nutnosť zodpovedného prístupu a podpora zvýšenej informovanosti sa zameraním na mladú generáciu.

Resume

The article deals with freedom of expression and right to information in connection with the Internet digital time. It focuses on human rights conflict with other rights in the digital environment, in particular as regards freedom of panorama, belongs to the copyright. It also highlights the risks posed by modern communication media, social networks, but also technologies such as smart phones or television. Finally, it deals with the storing and processing of traffic and location data. They also mentioned the

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.1 Sloboda prejavu a internet

recent court decision of the Constitutional Court of the Slovak Republic and the Court of Justice of the European Union. That legislation in the Czech law and fears in neighbouring Germany, where there is a struggle for data retention. The conclusion summarizes the importance of individual rights and freedoms and the need for a responsible approach and promotion of increased awareness, with a focus on young people.

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

Mgr. Tomáš Hubinák

Hlavný radca Ústavného súdu Slovenskej republiky a doktorand na katedre ústavného práva Právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe

Namiesto úvodu

Prvé slová príspevku doručeného pre účely konferencie na tému „sloboda prejavu a jej limity“ by mohli patriť výroku „sloboda prejavu nemá limity“. Uvedomujúc si zdanlivú nepresnosť až názorovú nekritickosť tohto výroku na úrovni kultovej filmovej postavičky Viktora Hujera, je potrebné dať výroku šat právnického jazyka a obrúsiť jeho hrany.

Sloboda prejavu predstavuje prerekvizitu na ceste k demokracii konkrétneho štátneho zriadenia. Spolu s osobnou slobodou, slobodou vlastníctva, právom na súkromie, náboženskou slobodou, slobodnými voľbami a zhromažďovacím právom patrí sloboda prejavu ku základným atribútom liberálnej demokracie západného strihu¹. Ako nás pouča už John Stuart Mill, nemožno hovoriť o slobodnej spoločnosti bez rešpektovania slobody prejavu, a to bez ohľadu na formu vlády uplatňovanej v danej spoločnosti².

V tejto atmosfére je potrebné hľadať odpoveď na otázku, aký je, resp. aký by mal byť vzťah štátu (orgánov verejnej moci) k slobode prejavu konkrétnych beneficentov tejto slobody, špeciálne slobode prejavu médií. Téza, ktorá bude rámcovať nasledujúce riadky predkladaného pojednania dáva poznať, že vzťah štátu k slobode prejavu médií by mal mať podľa nášho názoru charakter minarchistický a nie paternalistický.

Nočný strážnik

Pôvod prirovnania štátu k nočnému strážnikovi vo všeobecnej rovine nepramení z pera libertariánskeho mysliteľa, akoby mohlo toto prirovnanie na prvé prečítanie pozorného čitateľa presviedčať. Paradoxom je, že s prirovnaním vystúpil v roku 1862 v Berlíne nemecký socialista Ferdinand Lassalle prednášajúc svoj text s názvom „Das Arbeiter-Programm“. F.

¹ ZAKARIA, F.: *Budúcnosť slobody*. Bratislava: Kalligram, 2010, s. 15.

² MILL, John Stuart: *On Liberty*. Third Edition. London: Longman, Green, Longman, Roberts & Green, 1864, s. 27.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

Lassalle vo svojej prednáške o. i. predniesol: „*Buržoázia považuje za morálny účel štátu nasledovné: je to výhradne a iba ochrana osobnej slobody jednotlivca a jeho majetku. Ide o ideu nočného strážnika, vážení, ideu nočného strážnika z dôvodu, že táto predstavuje štát ako strážnika, ktorého jediná funkcia pozostáva z prevencie pred lúpežami a vlámaniami. Bohužiaľ, táto idea nočného strážnika nie je vlastná iba presvedčeným liberálom, ale nezriedka sa stretáva s porozumením dokonca u takzvaných demokratov vzhľadom na ich nedostatočné vzdelanie. Ak by chcela buržoázia vyvodiť logický záver z ich idey, musela by priznať, že v prípade, ak by neexistovali lupiči a zloději, štát ako taký by bol úplne zbytočný.*“³

Citované myšlienky dávajú poznať, že spojenie štátu s termínom „nočný strážnik“ nemalo u F. Lassalleho konotáciu cnosti. F. Lassalle bol kritický k myšlienke, že úloha štátu sa scvrkáva na rolu nočného strážnika, ktorý má zabezpečiť ochranu pred lúpežami a vlámaniami, inak povedané na funkciu ochrancu osobnej slobody a majetku ľudí.

Nie je ambíciou tohto článku polemizovať s ideami F. Lassalleho, avšak pre ďalší rozvoj myšlienok k našej téme je potrebné aspoň marginálne poznamenať, že existenciu štátu a uplatňovanie štátneho režimu v rámci hraníc tohto štátu sme si zvykli v dnešnej dobe vnímať fenomenálne, ako jav, ktorý nevyhnutne existuje. Nad účelom vzniku štátu a úlohami, ktoré má plniť voči tým, ktorí sa v prospech jeho vzniku vzdali časti svojej slobody, sa dnes zamýšľa aj akademická obec len zriedka. Pôvodná myšlienka postúpenia časti slobody ľudí v prospech vzniku štátu za účelom zabezpečenia bezpečnosti, ochrany majetku a osobnej slobody ľudí tvoriacich personálny substrát tohto štátu sa popri hypertrofii spoločenských vzťahov, ktorých reguláciu štát verejnomocensky a legislatívne obsiahol, prirodzene vytráca. Štát je prítomný, viac či menej oprávnené, v rozmanitých spoločenských vzťahoch predovšetkým prostredníctvom ich legislatívnej regulácie. Avšak táto robustnosť štátu má efekt aj na vzťah štátu k ľudským právam a slobodám jednotlivca. Legislatívna smršť, ktorá do seba poníma celú sieť spoločenských vzťahov, veľmi často priamo alebo nepriamo, explicitne či konkludentne, ak nie obmedzuje, tak minimálne zasahuje do ľudských práv a slobôd jednotlivca. Pritom bez ohľadu na spoločenský vývoj, míľové kroky, ktorými sa spoločnosť modernizuje a dobrá, ktoré štát adresátom redistribuuje, podstata vzťahu slobody jednotlivca a štátu zostáva nezmenená – štát vznikol, aby slobodu jednotlivca chránil. Obmedziť ľudské práva a slobody v liberálnej

³ LASSALLE, F.: *The Working Man's Programme*. Translated by E. Peters. London: The modern press, 1884, s. 53. Translation of: *Das Arbeiter-Programm*. Berlin, 1862.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

demokracii možno iba v záujme ochrany samotnej demokracie alebo slobody ako takej. Rovnica je preto zrejma: čím menej štát plní svoju prapôvodnú úlohu chrániť slobodu jednotlivca, resp. čím viac do slobody jednotlivca zasahuje, tým menej potrebný tento štát pre jednotlivca je.

Vráťme sa však v tejto chvíli k pojmu „nočný strážnik“ a atrahovaniu tohto pojmu na funkcie štátu. Spojenie pojmu „nočný strážnik“ so štátom v dnešnom význame slova treba hľadať v úvahách libertariánskych učencov, právnych teoretikov a v teórii minarchizmu⁴. V tejto perspektíve našlo poňatie štátu ako „nočného strážnika“ na rozdiel od F. Lassalleho uznanie, jej prijatie a podrobnejšie rozpracovanie. V tomto smere nemožno opomenúť pre účely tohto príspevku predovšetkým meno Robert Nozick.

R. Nozick vo svojom diele „Anarchy, State, and Utopia“ ponúka obraz štátu ako „nočného strážnika“ nasledovne: *„Štát ako nočný strážnik v zmysle klasického liberalizmu, obmedzený iba na funkcie ochrany všetkých občanov pred násilím, krádežami a podvodmi, a výkonu dohôd a pod., zdá sa byť redistributívny.“*⁵ Redistribúcia v Nozickovom poňatí je spojená s pojmom minimálneho štátu, kde ochrana osobnej slobody a majetku občanov zo strany štátu je financovaná z príjmov štátu z daní platených občanmi. R. Nozick vo svojom texte prechádza od myšlienok prirodzeného stavu ľudstva bez štátneho usporiadania, cez myšlienku ultraminimálneho štátu (t. j. štátu, ktorý má monopol nad použitím sily na svojom území) až po záver, že idea minimálneho štátu (kde sa k idey ultraminimálneho štátu radí redistributívny element) je morálne legitímna a neporušuje žiadne z práv človeka⁶, pričom vznešene na účet minimálneho štátu zakončuje: *„Minimálny štát s nami zaobchádza ako s nedotknuteľnými jednotlivcami, ktorí nemôžu byť rôznymi spôsobmi použítí druhými ako prostriedky či nástroje alebo inštrumenty či zdroje; minimálny štát s nami zaobchádza ako s osobami, ktoré požívajú subjektívne práva spolu s dôstojnosťou. Zaobchádzanie s nami s rešpektom a rešpektovaním našich práv nám dovoľuje, samostatne alebo spolu s inými, zvoliť si spôsob života a realizovať svoje ciele a naše poňatie seba samého, a to tak extenzívne, ako to dokážeme, s pomocou dobrovoľnej kooperácie s ďalšími jednotlivcami, ktorí požívajú rovnakú dôstojnosť.“*⁷

⁴ Minarchizmus (alebo „teória minimálneho štátu“) - politická teória a forma libertarianizmu.

⁵ NOZICK, R.: *Anarchy, State, and Utopia*. Oxford: Blackwell, 1974, s. 26.

⁶ *Ibid.*, s. 113 a nasl.

⁷ *Ibid.*, s. 333 - 334.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

Myšlienky R. Nozicka formulované na adresu minimálneho štátu, ako ekvivalent štátu definovaného ako „nočný strážnik“, sa v našom príspevku stretávajú s ich akceptáciou v pozícii predlohy (ideového základu) pre výstavbu záverov k téze naznačenej v úvode tohto článku, a síce že štát by mal mať podľa názoru autorov tohto príspevku charakter minimálneho štátu, pokiaľ ide o slobodu prejavu médií a vzťah štátu k nej.

Médiá

Skôr ako prejdeme ku konkrétnemu obsahovému naplneniu tézy o štáte v pozícii „nočného strážnika“ vo vzťahu k slobode prejavu médií vzhľadom na právny poriadok Slovenskej republiky, testovaniu právneho poriadku Slovenskej republiky v otázke splnenia kritérií „nočného strážnika“ a odôvodneniu nevyhnutnosti obmedzenia štátu na pozíciu „nočného strážnika“ vo vzťahu k slobode prejavu médií, uveďme niekoľko poznámok k samotným médiám a slobode prejavu, ktorú médiá požívajú.

Vo všeobecnosti nepovažujeme za vhodné na účely nikdy nekončiacej akademickej dišputy vtesnávať obsah pojmov do jednoznačných, striktných definícií, avšak niekoľko vzletných myšlienok k naplneniu pojmu „médiá“ reálnym obsahom je vhodné na tomto mieste prezentovať. Médiami sa ako *common sense* rozumie sprostredkovanie myšlienok, názorov, informácií a ideí širšiemu publiku najmä v písanej, tlačenej, obrazovej, či zvukovej podobe (napr. noviny, letáky, televízia, rádio a pod.), pričom takéto sprostredkovanie má zväčša (t. j. nie je to pravidlom) určitú štruktúru (napr. personálnu, ekonomickú a pod.), dlhodobejší a repetitívny charakter (napr. za účelom zisku; nezištné informovanie o istých opakujúcich sa udalostiach jedného druhu; pravidelné informovanie na témy v rámci profesií určené členom daného profesijného stavu a pod.) a je integrované v istej právnej forme (napr. ako obchodná spoločnosť, občianske združenie, a pod.). Dôležité však je si uvedomiť, že bez ohľadu na právnu formu, spôsob a podobu sprostredkovávania informácií, vždy za konkrétnou mediálnou entitou nájdeme ľudí, jednotlivcov, ktorí sa rozhodli touto formou a týmto spôsobom realizovať svoju slobodu prejavu. Dychtivý pozorovateľ reality dnešných dní si nemohol nevšimnúť, že médiá dnes majú prevažne formu právnických osôb, avšak slovami J. Hurdíka možno túto realitu glosovať výrokom, že aj právnická osoba je „len“ sociálnou inštitúciou, ktorej úlohou je inštitucionalizovať vzťah jednotlivca k spoločnosti za rozhodujúceho podielu práva, a teda právnická osoba je právnym nástrojom začlenenia človeka do spoločnosti (v prípade médií nástrojom sprostredkovania

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

myšlienok a názorov niekoľkých ľudí širokej verejnosti a podpory spoločenského diskurzu), nič viac, nič menej⁸.

Média v modernom význame slova zaznamenali svoj rast predovšetkým v devätnástom storočí. Ich rozvoj išiel ruka v ruku s presadzovaním myšlienok osvietenstva a ideí liberálnej demokracie, ale aj ako dôsledok priemyselnej revolúcie, urbanizácie, ekonomického rastu. S nárastom miest vznikla potreba ľudí promptne získať informácie akým spôsobom mesto ovplyvňuje ich životy, potreba pochopiť spôsob života v meste, potreba zostať v kontakte s obyvateľmi z druhého konca mesta. Industrializáciu spoločnosti bolo potrebné sprostredkovať obyvateľom mesta za účelom ich zapojenia do pracovného procesu, príp. pomôcť adresátom industrializácie pochopiť túto zásadnú zmenu spoločnosti z agrikultúrnej na industriálnu. Ekonomický rast a rozvoj spoločnosti si vyžiadali vznik nových škôl a študijných odborov. Pre výučbu bolo potrebné zaistiť prístup aktuálnych informácií a vedomostí, výmenu skúseností a názorov. Summa summarum médiá (predovšetkým tlač) sa stali zdrojom informácií, inšpirácie, agitácie, vzdelania⁹.

Moderná doba a technologický pokrok priniesli so sebou fenomén prenosu verejnej debaty do médií. Prostredníctvom médií prebieha politická kampaň, za účasti médií sa organizujú konferencie, politické diskusie, médiá sú prítomné na súdnych pojednávaniach, pri schvaľovaní legislatívy, sprostredkujú informácie o udalostiach z celého sveta. Slovanmi Ústavného súdu Českej republiky, sú to práve médiá, kde prebieha najdôležitejšia diskusia o verejných záležitostiach, médiá informujú spoločnosť vo veciach verejného záujmu, sprostredkovávajú informácie o tendenciách uplatňujúcich sa v živote štátu i spoločnosti, umožňujú udržiavať verejnú diskusiu, v ktorej dochádza k sprostredkovaniu rôznych názorov a poskytujú tak širokej verejnosti príležitosť, aby jej členovia prispievali k utváraniu všeobecného názoru¹⁰. Hranice slobody prejavu médií sú z týchto dôvodov široké, a takto by mali byť vnímané aj zo strany

---

⁸ HURDÍK, J.: *Právnické osoby a jejich typologie*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 96.

⁹ EMERY E. – EMERY, Michael C.: *The Press and America: An Interpretative History of the Mass Media*. Fourth Edition. New Jersey: Prentice-Hall, 1978, s. 107; Vývoj médií, ich hlbšiu historickú genézu, postavenie v modernej spoločnosti, faktory formujúce rozvoj médií a ich význam pre liberálnu demokraciu pozri taktiež v JENSEN, J.: *Liberalism, Democracy and the Mass Media*. Urbana-Champaign: University of Illinois Press, 1976, 220 s.

¹⁰ Nález ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV. ÚS 23/05, bod 30; obdobne pozri aj Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. II. ÚS 307/2014, bod 43.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

verejnej moci, pokiaľ má byť štát charakterizovaný ako štát liberálnodemokratický. Záverom k tejto časti možno len odkázať na dnes už notoricky známe konštatovanie, ktoré však aj vzhľadom na všeobecné obmedzovanie slobody prejavu v rámci totalitného a zločineckého režimu uplatňovaného na území dnešnej Slovenskej republiky v rokoch 1939 až 1945 a 1948 až 1989 neradno prestať pripomínať, a podľa ktorého vo vzťahu k verejným, politickým a spoločenským témam, ako aj oblasti výkonu verejnej moci médiá plnia výkonom slobody prejavu taktiež úlohu „strážneho psa“ (*public watchdog*) demokracie¹¹.

Podľa nášho názoru uvedená charakteristika médií dáva poznať, že za tým účelom, aby médiá mohli plniť vyššie načrtnutú úlohu v spoločnosti, aby sa každému jednotlivcovi, ktorý participuje na šírení myšlienok, názorov, ideí a informácií prostredníctvom médií alebo je ich adresátom dostalo nerušeného výkonu slobody prejavu a práva na informácie, aby v rámci občianskej spoločnosti a verejnosti prebiehal nikdy nekončiaci diskurz o otázkach verejného záujmu a aby výkon verejnej moci bol neustále pod dohľadom a kontrolou verejnosti, je esenciálne, aby bol štát vo vzťahu slobode prejavu médií minimálny, pokiaľ ide o legislatívnu záťaž slobody prejavu médií, resp. aby legislatívne vytváral podmienky na vznik a pôsobenie rôznych spektra médií na trhu a umožnil nastavením legislatívnych pravidiel nerušený výkon slobody prejavu médií za pôsobenia výlučne nevyhnutných obmedzení (resp. predpokladov obmedzenia) za účelom ochrany konštitúciou predpokladaného kvalifikovaného záujmu. Inak povedané, aby bol štát vo vzťahu k slobode prejavu médií skôr „nočným strážnikom“ než Orwellovským „Veľkým bratom“.

„Piňní domajší...“

A obmedzujúci zákonodarca. Juraj Fándly prepáči citovanie časti názvu jeho diela pre uvedenie hlavnej časti našej práce, avšak v podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky je podľa nášho

---

¹¹ K tomu pozri napr. *Barthold v. Nemecko*, č. 8734/79, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) z 25. marca 1985, bod 58; *Lingers v. Rakúsko*, č. 9815/82, plenárny rozsudok ESLP z 8. júla 1986, bod 44; *Observer and Guardian v. Veľká Británia*, č. 13585/88, plenárny rozsudok ESLP z 26. novembra 1991, bod 59; *Dalban v. Rumunsko*, č. 28114/95, rozsudok Veľkej komory ESLP z 28. septembra 1999, bod 49; z novšej judikatúry *Novaya Gazeta and Borodyanskiy v. Ruská federácia*, č. 14087/08, rozsudok ESLP z 28. marca 2013, bod 29; *Ungváry and Irodalom KFT. v. Maďarsko*, č. 64520/10, rozsudok ESLP z 3. decembra 2013, bod 41; *Ringier Axel Springer Slovensko v. Slovenská republika* (č. 2), č. 21666/09, rozsudok ESLP zo 7. januára 2014, bod 48.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

presvedčenia snaha zákonodarcu v oblasti regulácie slobody prejavu médií nadmieru usilovná a túto slobodu obmedzujúca. Leitmotívom nasledujúcich riadkov bude vôľa zvýrazniť tie právne normy, príp. celé normatívne právne akty v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky, ktoré regulujú slobodu prejavu médií, a kde podľa nášho názoru štát nezaujal pozíciu „nočného strážnika“, ale obmedzuje slobodu prejavu (resp. vytvára predpoklady pre jej obmedzenie) médií bez opodstatnenia predpokladaného napr. čl. 26 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava Slovenskej republiky“) alebo čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Naše úvahy možno tematicky rozdeliť na tri skupiny: (i) sloboda prejavu médií a ústavodarca, (ii) tlač a (iii) vysielatelia.

Zákonom alebo na základe zákona?

Pri prvom tematickom okruhu nášho skúmania, teda reglementácie slobody prejavu na ústavnej úrovni, je potrebné zacitovať z textu konkrétneho článku ústavy.

Podľa čl. 26 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky *„slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti“*.

Na prvé prečítanie ide o štandardnú ústavnú licenciu pre zákonodarcu pre účely obmedzenia slobody prejavu a práva na informácie z dôvodu ochrany tam vymenovaných kvalifikovaných záujmov. Pozornosť však zamerajme na Ústavou Slovenskej republiky prípustný spôsob (t. j. otázku „ako“) obmedzenia slobody prejavu, a teda obmedzenie **ZÁKONOM**.

Ústavodarca zveril zákonodarcovi právomoc obmedziť slobodu prejavu (a teda aj slobodu prejavu médií) zákonom za účelom ochrany ústavou kvalifikovaného záujmu. Jedine zákonodarca rozhodne, aké obmedzenia slobody prejavu, ktorých adresátov slobody prejavu a za účelom ochrany akého kvalifikovaného záujmu prijme v zákonnej forme. Zákonodarca je pri prijímaní obmedzujúcich právnych noriem v rámci konkrétneho zákona viazaný okrem čl. 26 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky aj čl. 13 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého *„zákonné obmedzenia základných práva a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky“*. Zároveň taktiež čl. 31 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého *„zákonná úprava všetkých*

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti“, upravuje ďalšie ústavné kritérium, ktoré pri obmedzení slobody prejavu médií musí zákonodarca zohľadniť.

Možnosť obmedzenia slobody prejavu zákonom so sebou prináša podľa nášho náhľadu aplikačné záťaž. Zákonodarca totiž právne normy obsahujúce slobodu prejavu obmedzujúce ustanovenia formuluje často nejasne, vágne, prípadne príliš extenzívne. Od jasnosti a presnosti formulácie obmedzujúcej právnej normy záleží, ako bude k jej aplikácii pristupovať orgán aplikácie práva. Inak povedané, môžu sa vyskytnúť prípady, kedy bude obmedzujúca právna norma príliš vágna alebo všeobecne formulovaná a bude úlohou orgánu aplikácie práva, aby interpretoval vôľu zákonodarcu, nachádzal kvalifikovaný záujem v prospech ochrany ktorého sa sloboda prejavu zákonom obmedzila (mala obmedziť) a až potom pri rozhodovaní konkrétnej veci vyvažoval medzi záujmom na ochrane slobody prejavu a záujmom na ochrane ústavne kvalifikovaného záujmu. Takto vágne alebo všeobecne formulované obmedzenie slobody prejavu zákonom narúša právnu istotu subjektov požívajúcich slobodu prejavu (t. j. aj médií) a **je spôsobilé privodiť vo vzťahu k výkonu slobody prejavu jej nositeľmi tzv. „chilling effect“**. Vyskytnúť sa v rámci zákonného obmedzenia slobody prejavu môžu aj prípady, kedy je jazyk zákonodarcu presný a jasný, pričom z právnej normy nepochybne vyplýva, že sám zákonodarca vyvážil záujem na ochrane slobody prejavu a záujem na ochrane ústavne kvalifikovaného záujmu jednoznačne v prospech ústavne kvalifikovaného záujmu a orgánu aplikácie práva neumožňuje prihliadať na špecifiká jednotlivých prípadov a vyvažovať medzi jednotlivými ústavou chránenými záujmami. V prípade, že je takto jasne a jednoznačne formulované zákonné obmedzenie slobody prejavu príliš extenzívne a z toho dôvodu potenciálne nespĺňa podmienku legitimacy a nevyhnutnosti obmedzenia základného práva a slobody, jedinou možnosťou obrany proti takému zákonnému obmedzeniu je konanie o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky vedené pred ústavným súdom na základe návrhu podaného kvalifikovaným subjektom.

Ústava Slovenskej republiky pozná aj možnosť obmedzenia základného práva a slobody NA ZÁKLADE ZÁKONA. Je tomu tak pri vyvlastnení alebo nútenom obmedzení vlastníckeho práva v zmysle čl. 20 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

Pri obmedzovaní základného práva a slobody na základe zákona zákonodarca neupraví (nemôže upraviť) v zákone samotné obmedzenie a ani zákonom nešpecifikuje (nemôže špecifikovať) kvalifikovaný záujem,

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

v prospech ktorého by sa základné právo a sloboda obmedzila. Zákonodarca upraví výlučne subjekty, ktoré sú oprávnené sa domáhať v prípade existencie zákonom predpokladaných skutočností obmedzenia určitého základného práva a slobody v prospech ústavne kvalifikovaného záujmu a upraví orgány aplikácie práva, ktoré budú v zákonom upravenom procese rozhodovať v konkrétnych veciach o obmedzení určitého základného práva a slobody. Prítomnosť ústavne kvalifikovaného záujmu, v prospech ochrany ktorého na základe zákona aktívne legitimovaný subjekt navrhuje obmedziť určité základné právo a slobodu, sa zisťuje od prípadu k prípadu v zákonom upravenom procese, a to vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu. Následne orgán aplikácie práva vyvažuje pri obmedzení základného práva a slobody medzi ochranou dotknutého základného práva a slobody na jednej strane a ochranou zisteného ústavne kvalifikovaného záujmu na strane druhej, pričom prípadné obmedzenie základného práva a slobody v prospech ústavne kvalifikovaného záujmu má formu individuálneho právneho aktu.

Ústavná formulácia možnosti obmedziť základné právo a slobodu spôsobom „na základe zákona“, je podľa nášho názoru priateľskejšia k základným právam a slobodám, poskytuje vyššiu mieru právnej istoty beneficentom základných práv a slobôd, umožňuje pokojnejší a nerušenejší výkon základných práva a slobôd bez prítomnosti zákonných obmedzení už „na vstupe“ výkonu základných práv a slobôd, a pôsobí do istej miery profylakticky proti ústavne nesúladnému obmedzeniu základných práva a slobôd zo strany verejnej moci (zákonodarcu), ktorého prípadné zvrátenie je odkázané na konanie o súlade právnych predpisov pred ústavným súdom. Štát v takom prípade skutočne hrá úlohu „nočného strážnika“, ktorý garantuje nerušený výkon základných práv a slobôd a upravuje možnosť obmedziť základné práva a slobody iba v záujme ústavou kvalifikovaných záujmov v zákonom predpokladanom procese pred orgánom aplikácie práva pri zohľadnení konkrétnych okolností prípadu, a teda štát nepreberá na seba aktívnu rolu subjektu obmedzujúceho základné práva a slobody.

Z vyššie stručne naznačených úvah si dovoľujeme *de constitutione ferenda* vysloviť názor, že aj v prípade slobody prejavu (a teda aj slobody prejavu médií) by ústavne predpokladaný spôsob obmedzenia slobody prejavu mal za účelom vyššej ochrany slobody prejavu akcentovať formuláciu „na základe zákona“.

Etatisti by mohli na tomto mieste vzniesť námietku, že existujú skutočnosti (resp. prejavy) spojené so slobodou prejavu, pri ktorých je jednoznačné a nevyhnutné, aby bola zabezpečená ochrana ústavne kvalifikovaného záujmu na úkor slobody prejavu (resp. týchto prejavov),

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

a preto je potrebné, aby mal zákonodarca možnosť obmedziť slobodu prejavu priamo zákonom. Proti tejto námietke však možno argumentovať, že tie skutočnosti spojené so slobodou prejavu (resp. prejavy), pri výskyte ktorých je bez pochybností jednoznačné a nevyhnutné, aby bola zabezpečená ochrana ústavne kvalifikovaného záujmu na úkor slobody prejavu (resp. týchto prejavov), nie sú slobodou prejavu chránené (typicky detská pornografia). V takom prípade zákonodarca disponuje širokou mierou uváženia pri úprave zákonných obmedzení, opatrení a sankcií (porov. §§ 368 až 370 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov) spojených s týmito skutočnosťami (resp. prejavmi) za účelom ochrany tých záujmov, ktoré zákonodarca považuje za vhodné ochrany (a teda aj nad rámec Ústavou Slovenskej republiky predpokladaných kvalifikovaných záujmov). Pri existencii ostatných skutočností (resp. prejavov) spojených so slobodou prejavu, kedy nebude jednoznačné a nevyhnutné, aby bola zabezpečená ochrana ústavne kvalifikovaného záujmu na úkor slobody prejavu (t. j. tých prejavov, ktoré sú chránené slobodou prejavu), by mal byť vzhľadom na okolnosti jednotlivých prípadov a zistenú prítomnosť ústavne kvalifikovaného záujmu (za účelom ochrany ktorého by aktívne legitimovaný subjekt navrhol obmedziť slobodu prejavu) aplikovaný zo strany orgánov aplikácie práva klasický princíp vzťahujúci sa na problematiku obmedzovania základných práv a slobôd – princíp proporcionality, t. j. vyvažovanie zo strany orgánu aplikácie práva. A teda opätovne zdôrazňujeme naše presvedčenie, že obmedziť slobodu prejavu by malo byť ústavne povolené spôsobom „na základe zákona“, nie „zákonom“.

Finálnym slovom k tejto časti príspevku je potrebné a korektné konštatovať, že taktiež čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práva a základných slobôd používa v spojení s možnosťou obmedziť slobodu prejavu spojenie „stanovené zákonom“ a nie „na základe zákona“.

Oprava, odpoveď, dodatočné oznámenie

Prejdime teraz k druhému tematickému okruhu nášho skúmania, a to k právnej regulácii tlače a otázke vzťahu štátu k tlači.

Zákon č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon) v znení neskorších predpisov upravuje v §§ 7 až 10 právo na opravu, právo na odpoveď a právo na dodatočné oznámenie.

Podľa § 7 ods. 1 tlačového zákona „*ak periodická tlač alebo agentúrne spravodajstvo obsahuje nepravdivé skutkové tvrdenie o osobe, na*

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

základe ktorého možno osobu presne určiť, má táto osoba právo žiadať o uverejnenie opravy nepravdivého skutkového tvrdenia. Vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra sú povinní opravu uverejniť bezodplatne“.

Podľa § 8 ods. 1 tlačového zákona „*ak periodická tlač alebo agentúrne spravodajstvo obsahuje nepravdivé, neúplné alebo pravdu skresľujúce skutkové tvrdenie, ktoré sa dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby, alebo názvu alebo dobrej povesti právnickej osoby, na základe ktorého možno osobu presne určiť, má táto osoba právo žiadať uverejnenie odpovede. Vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra sú povinní odpoveď uverejniť bezodplatne; uverejnením odpovede zaniká vo vzťahu k tomu istému skutkovému tvrdeniu právo na opravu“.*

Podľa § 9 ods. 1 tlačového zákona „*ak periodická tlač alebo agentúrne spravodajstvo obsahuje skutkové tvrdenie o konaní pred orgánom verejnej moci vedenom proti osobe, na základe ktorého možno osobu presne určiť, a toto konanie bolo ukončené právoplatným rozhodnutím, má táto osoba právo žiadať uverejnenie dodatočného oznámenia o konečnom výsledku tohto konania. Vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra sú povinní dodatočné oznámenie uverejniť bezodplatne“.*

Naša pozornosť sa zameriava najmä na právo na opravu a právo na odpoveď. Zákonodarca v § 7 a § 8 tlačového zákona upravil možnosť domáhať sa zo strany dotknutej osoby (resp. žiadateľa) uverejnenia opravy alebo odpovede v prípade uverejnenia nepravdivých skutkových tvrdení o osobe, resp. neúplných alebo pravdu skresľujúcich skutkových tvrdení, ktoré sa dotýkajú cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby, alebo názvu alebo dobrej povesti právnickej osoby. Ako možno vyčítať, ide o formu ochrany osobnosti.

Po prvé, proti týmto ustanoveniam možno vzniesť výhradu, že zákonodarca tu redundantne upravil už upravené, keďže spory o ochranu osobnosti a slobody prejavu prejednávajú všeobecné sudy na základe žalôb na ochranu osobnosti podľa § 11 a nasl. zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“). Využitie práva na opravu a práva na odpoveď nie je podmienené využitím/nevyužitím možnosti podať žalobu na ochranu osobnosti podľa Občianskeho zákonníka a naopak, podanie žaloby na ochranu osobnosti nie je podmienené využitím/nevyužitím práva na opravu a práva na odpoveď.

Po druhé, praktické uplatnenie práva na opravu a práva na odpoveď sa v percentuálnom vyjadrení blíži k nule, keďže zákonodarca ponechal domáhanie sa práva na opravu a práva na odpoveď na základe tlačovým zákonom stanovených hypotéz výlučne na dialóg medzi tlačovým médiom

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

a dotknutou osobou (resp. žiadateľom). Podmienkou pre uplatnenie práva na opravu a práva na odpoveď je uverejnenie skutkových tvrdení o konkrétnej osobe, ktoré sú nesprávne, neúplné alebo pravdu skresľujúce atď. V praxi nepôjde o nič viac a nič menej než fakt, že dotknutá osoba (resp. žiadateľ) bude tvrdiť, že uverejnené názory sú skutkovými tvrdeniami a na druhej strane tlač bude zastávať názor, že išlo o hodnotiace úsudky. Otázkou, či uverejnený názor bol hodnotiacim úsudkom alebo skutkovým tvrdením, či skutkové tvrdenie je pravdivé alebo nepravdivé, a či je potrebné dať prednosť slobode prejavu tlače alebo ochrane osobnosti dotknutej osoby (žiadateľa) aj tak v konečnom dôsledku podľa § 10 tlačového zákona rozhodne v prípade neuverejnenia opravy alebo odpovede na základe osobitného návrhu súd, a teda točením sa v kruhu opäť materiálne dostávame k otázkam ochrany osobnosti a všeobecnej možnosti uplatniť žalobu na ochranu osobnosti podľa Občianskeho zákonníka. Praktický dopad práva na opravu a práva na odpoveď je najmä už uvedený „chilling effect“, ktorý môže odrádzať tlač od uverejňovania investigatívnych alebo kontroverzných článkov, názorov a informácií.

Po tretie, podľa § 8 ods. 2 tlačového zákona právo žiadať o uverejnenie odpovede nemá verejný funkcionár. Obdobná právna norma však chýba pri práve na opravu podľa § 7 tlačového zákona. Podľa nášho názoru by verejným funkcionárom v slobodnej a liberálnodemokratickej spoločnosti nemalo prislúchať právo na opravu vo vzťahu k médiám (teda aj vo vzťahu k tlači) bez právoplatného rozhodnutia súdu, ktoré výkonom takúto povinnosť uverejnenia opravy médiu uloží. Výkon verejnej funkcie musí byť pod neustálym dohľadom médií a verejnosti, musí byť kontrolovaný občianskou spoločnosťou a je esenciálne o ňom informovať verejnosť prostredníctvom médií. Verejným funkcionárom, predovšetkým exekutíve, takpovediac patrí verejný priestor, môžu zvolávať pravidelné tlačové konferencie, vydávať tlačové správy, komunikovať s verejnosťou viacerými oficiálnymi a neoficiálnymi komunikačnými kanálmi a reagovať tak na články a názory uverejnené v médiách. Z toho dôvodu nie je vzhľadom na úlohu médií, ktorú vo vzťahu k výkonu verejných funkcií konkrétnymi fyzickými osobami plnia, legitímne a nevyhnutné pre účely ochrany osobnosti verejného funkcionára (ktorý sa môže navyše taktiež domáhať ochrany osobnosti žalobou na ochranu osobnosti podľa Občianskeho zákonníka) ponechávať právo na opravu v zmysle tlačového zákona verejnému funkcionárovi. Paradoxom navyše je, že kým pri práve na odpoveď podľa § 8 tlačového zákona, ktorý si kladie za cieľ umožniť odpoveď pri dotknutej cti, dôstojnosti alebo súkromí fyzickej osoby, je verejný funkcionár vylúčený z okruhu nositeľov práva na odpoveď, pri

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

práve na opravu podľa § 7 tlačového zákona pri uverejnení nepravdivého skutkového tvrdenia o fyzickej osobe, ktoré sa nemusí ani len dotýkať cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby a môže ísť o skutkové tvrdenie ohľadne verejného pôsobenia fyzickej osoby, kde miera kritiky verejného funkcionára médiami je podstatne širšia ako v otázkach informovania o súkromí verejného funkcionára, je verejný funkcionár nositeľom práva na opravu. Stručne povedané, v otázkach informovania o súkromí verejného funkcionára zo strany tlače sa tento nemôže domáhať práva na odpoveď, ale v otázkach informovania o výkone verejnej funkcie zo strany tlače sa verejný funkcionár môže domáhať práva na opravu. Takáto zákonná konštrukcia smeruje podľa nášho názoru proti slobode tlače predovšetkým v otázkach kontroly výkonu verejnej moci zo strany tlače a aj v tomto smere je táto právna úprava spôsobilá privodiť tzv. „chilling effect“ vo vzťahu k informovaniu tlače o výkone verejných funkcií konkrétnymi fyzickými osobami.

Nadväzujúc na predchádzajúci odsek nemožno k téme ochrany osobnosti verejných funkcionárov opomenúť odkázať na uznesenie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 191/2015 z 26. marca 2015, kde sa ústavný súd vyjadril k právu médií informovať o súkromí (teda nielen o výkone verejnej funkcie) vysokých verejných funkcionárov v exekutive (konkrétne predsedu vlády Slovenskej republiky) a možnosti domáhať sa ochrany osobnosti zo strany týchto verejných funkcionárov, pričom uviedol: *„V liberálnej demokracii patri premiér ľudu, občianskej spoločnosti, patri tým, čo si ho vo voľbách želali, a aj tým ostatným. Každý premiér vynaloží veľké úsilie na získanie tejto vrcholnej ústavnej pozície a je mu známa sociálna a ľudská, osobná cena, ktorú musí platiť. Z uvedeného vyplýva, že z pohľadu slobody prejavu je osoba premiéra spomedzi celej spoločnosti minimálne chránená z hľadiska zásahu do cti. Ani iní ústavní činitelia nemajú takú nízku ochranu. O ochrane osobnosti možno pri premiérovi hovoriť snáď, podľa špecifických faktických kontextov, len z hľadiska vnútorného kruhu jeho súkromia, vyslovene otázok veľmi osobných, priam intímnych. Okrem toho by predmetom ochrany osobnosti mohli byť snáď len zjavné, nominálne nepravdy typu, že nemá skončený istý stupeň vzdelania, atď. ... Konkrétna osoba v tejto funkcii však prichádza o ochranu cti, v tom zmysle opäť splyva s funkciou, a čo je dôležité povedať, je skutočnosť, že tieto myšlienky sa vzťahujú na kohokoľvek vo funkcii premiéra. Nemožno byť aj premiérom, aj benefitovať pri verejnom diskurze z ochrany ľudských práv, aj keď ako súkromná osoba ostáva premiér formálne ich nositeľom ... Ak všetky dané východiská platia v slobodnej spoločnosti, nemenej musia platiť v tranzitívnej slobodnej spoločnosti. Možno dodať, že inštitúcia, úrad*

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

*premiéra, si zaslúži rešpekt, ale rešpekt spoločenský, prirodzený, a nie vynucovaný právom.*¹² Vo svetle konklúzií ústavného súdu sa javí byť právna úprava práva na opravu prináležiaca v zmysle § 7 tlačového zákona aj verejným funkcionárom o to viac neudržateľná.

Podľa nášho názoru v prípade zákonnej úpravy tlače štát nezaujal pozíciu „nočného strážnika“, ale ustanoveniami o práve na opravu a práve na odpoveď podľa tlačového zákona zasiahol (ak nie priam obmedzil) do slobody prejavu tlače nelegitímnym spôsobom (a to vzhľadom aj na existenciu právnej úpravy ochrany osobnosti podľa Občianskeho zákonníka), a to predovšetkým do sféry kontroly výkonu verejných funkcií zo strany tlače.

Objektívnosť a nestrannosť

Naše skúmanie prístupu štátu k slobode prejavu médií zakončíme poznámkami ku vzťahu štátu k vysielateľom zobrazeným na pôdoryse zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o vysielaní“). Predmetom nášho záujmu bude § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní.

Podľa § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní *„vysielateľ je povinný zabezpečiť objektívnosť a nestrannosť spravodajských programov a politickopublicistických programov; názory a hodnotiace komentáre musia byť oddelené od informácií spravodajského charakteru“*.

Citované ustanovenie obsahuje povinnosť vysielateľov zabezpečiť objektívnosť a nestrannosť spravodajských programov a politickopublicistických programov. Podľa našej mienky ide o vágne ustanovenie pozostávajúce z neurčitých pojmov „objektívnosť“ a „nestrannosť“, ktoré nie je bližšie v zákone o vysielaní konkretizované. Objektívnosť a nestrannosť v mediálnej tvorbe sú podľa nášho názoru etickou kategóriou, ktorá má nanajvýš potenciál byť akýmsi etickým imperatívom pre autora pri sprostredkovaní informácií a názorov divákovi prostredníctvom spravodajských programov a politickopublicistických programov. Spojenie pojmov „objektívnosť“ a „nestrannosť“ so sprostredkovaním informácií a názorov vysielateľmi recipientom sa nám navyše javí ako požadovanie nemožného, keďže charakteristika podanej informácie alebo názoru bude záležať vždy od recipienta informácie a názoru, ktorý ich subjektívne ohodnotí (buď ako objektívne, neobjektívne,

¹² Uznesenie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 191/2015, bod 59.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

stranné, nestranné a pod.) vzhľadom na vedomosti, ktorými o komunikovanej téme disponuje, keďže v dobe plurality médií, satelitných prenosov a internetu sú informácie a názory o konkrétnej téme sprostredkované z viacerých zdrojov, viacerými médiami, z viacerých uhľov pohľadu. Inak povedané, charakterizovanie informácií alebo názorov ako neobjektívne alebo nestranné bude vždy subjektívne a odvíjajúce sa od hutnosti vedomostí, ktoré hodnotiaci subjekt o komunikovanej téme má.

Aby sme však boli v našom skúmaní dôslední, je potrebné poukázať na legislatívny vývoj zákonného príkazu vysielateľovi zabezpečiť nestrannosť a objektívnosť programov. Za týmto účelom odkazujeme na nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 307/2014 z 18. decembra 2014, ktorý sa dotknutou problematikou podrobne zaoberal: „*Uvedená koncepcia bola vlastná už zákonu č. 468/1991 Zb. o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon č. 468/1991 Zb.), konkrétne podľa § 4 „prevádzkovatelia poskytujú objektívne a vyvážené informácie nevyhnutné pre slobodné vytváranie názorov“. ... Uvedené ustanovenia zákona č. 468/1991 Zb. bolo v čase ich prijímania potrebné vnímať v súvislosti s obdobím, v ktorom boli zákonodarcom prijímané. V čase transformácie Slovenskej republiky po období neslobody, bolo legitímnym verejným záujmom (záujem na ochrane demokratického verejného poriadku, resp. jeho posilnenie), aby v čase neexistencie plurality médií a neexistencii elektronických médií ako takých, t. j. obmedzeného až nedostatočného zdroja informácií, zákonodarca vyžadoval od malého počtu vysielateľov pôsobiacich na mediálnom trhu (resp. jednej verejnoprávnej televízie a rozhlasu) zabezpečenie názorovej plurality vo vysielaní v zmysle prezentovania viacerých uhľov pohľadu na jednu problematiku a snahu po dosiahnutí čo najväčšej možnej miere objektivity sprostredkovaných tém a udalosti v zmysle zaobstarania a zohľadňovania čo najväčšieho počtu zdrojov, z ktorých médium vychádza. Cieľom tejto zákonnej limitácie vysielateľa bolo predchádzať propagandistickému, jednostrannému a hrubo skresľujúcemu šíreniu (dez-)informácií typických pre verejnoprávne médiá v čase neslobody, teda záujem na ochrane demokratického verejného poriadku, resp. jeho posilnenie.“¹³*

To, akú úlohu plní zákonná požiadavka na objektívne a nestranné informovanie v rámci spravodajských programov a politickopublicistických programov v dnešnej dobe, ústavný súd zhrnul nasledovne: „*V dnešnej dobe plurality médií, participácie tuzemských i zahraničných súkromnoprávných médií na formovaní mediálneho trhu a sprostredkovaní informácií, dobe*

¹³ Nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 307/2014, body 56 a 58.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

neobmedzených zdrojov informácií počnúc tlačenými a elektronickými médiami, internetovej a mobilnej siete, nových médií a sociálnych sietí, a členstvu Slovenskej republiky v Európskej únii, uvedení zákonnú požiadavku na objektívne a nestranné informovanie v rámci spravodajských programov a politickopublicistických programov zo strany médií, ktorej účelom pri jej zákonnom upravení bolo podporiť transformáciu krajiny na slobodnú a demokratickú spoločnosť a predchádzať manipulatívne informovaniu verejnosti zo strany malého počtu médií (resp. jednej verejnoprávnej televízie a rozhlasu), pri absencii iných zdrojov informácií, nemožno bez ďalšieho odôvodniť záujmom na ochrane demokratického verejného poriadku, resp. jeho posilnenie v tých intenciách, ako bolo uvedené v predchádzajúcom bode v súvislosti so zákonom č. 468/1991 Zb. ... Inak povedané, zákonné obmedzenie slobody prejavu médií požiadavkou ... na objektívne a nestranné informovanie v rámci spravodajských programov a politicko-publicistických programov v zmysle § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní a s tým spojenou právomocou rady pre vysielanie ukladať sankcie za porušenie tohto ustanovenia je potrebné v dnešnej pluralitnej demokratickej spoločnosti vykladať striktné v súvislosti s ochranou práv a slobôd iných, bezpečnosti štátu, verejného poriadku, ochranou verejného zdravia a mravnosti (porov. čl. 26 ods. 4 ústavy a obdobne čl. 10 ods. 2 dohovoru), a otázku, či nesplnenie požiadavky uloženej § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní zo strany vysielateľa (médiá) sa dostáva do kolízie s verejným záujmom v zmysle čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru, je potrebné skúmať vždy jednotlivo, vzhľadom na konkrétnosti daného prípadu a charakter nedodržania požiadavky na objektívne a nestranné informovanie.¹⁴ Podľa ústavného súdu porušenie povinnosti zabezpečiť objektívnosť a nestrannosť programov spočíva v „nezabezpečení viacerých alebo opozičných názorov, myšlienok a ideí na konkrétnu tému, pričom termíny „objektívnosť“ a „nestrannosť“ sú vzájomne podmienené, t. j. čím viac rôznorodých názorov (kladných, záporných, opozičných, súhlasných a pod). na danú tému médium odprezentuje, tým objektívnejší obraz o téme médium recipientom poskytne a zároveň nebude preferovaný niektorý názor na danú tému na úkor iných názorov“¹⁵.

Súhlasíme s názorom ústavného súdu, že zákonné obmedzenie slobody prejavu médií požiadavkou na objektívne a nestranné informovanie v zmysle § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní je potrebné vykladať striktné v súvislosti s ochranou práv a slobôd iných, bezpečnosti štátu,

¹⁴ Ibid., body 59 a 60.

¹⁵ Ibid., bod 62.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

verejného poriadku, ochranou verejného zdravia a mravnosti (čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru), avšak sme skeptickí k definovaniu porušenia povinnosti zabezpečiť objektivnosť a nestrannosť programov tak, ako ho podal ústavný súd, keďže podľa nášho názoru aj v prípade zabezpečenia viacerých alebo opozičných názorov, myšlienok a ideí na konkrétnu tému zo strany vysielateľa bude hodnotenie objektivnosti, neobjektivnosti, strannosti a nestrannosti sprostredkovaných informácií alebo názorov vždy ponechané na recipienta, a teda bude subjektívne a bude vychádzať z množstva vedomostí tohto ktorého hodnotiaceho recipienta o komunikovanej téme. Čím viac vedomostí recipient o komunikovanej téme má, s čím väčším počtom názorov na komunikovanú tému je recipient oboznámený, tým viac sa mu budú javiť sprostredkované informácie a názory neobjektívne a nestranné, aj keby vysielatelia sprostredkovali dva, tri, štyri názory, myšlienky a idey na komunikovanú tému. Navyše pojmy „objektivnosť“ a „nestrannosť“ sú v takej miere neurčité, že okrem názoru na ich výklad uvedený ústavným súdom alebo nami v tomto článku, je možné legitímne dospieť k ďalším výkladom týchto pojmov v spojení so sprostredkovaním informácií vysielateľmi. A preto odpoveď na otázku, či došlo k porušeniu povinnosti objektivného a nestranného informovania zo strany vysielateľa a či toto porušenie je v kolízii s ústavne kvalifikovaným záujmom nebude nikdy dostatočne verifikovateľná a stále bude znenie § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní pripúšťať arbitrálne obmedzenie slobody prejavu zo strany štátu (Rady pre vysielanie a retransmisiu).

Za ďalšie zákonná požiadavka na objektívne a nestranné informovanie v rámci spravodajských programov a politickopublicistických programov aj podľa nášho názoru vzhľadom na historický kontext jej prijímania nemôže v dnešnej dobe plniť tie úlohy, ktoré v čase ich uvedenia do právneho poriadku Slovenskej republiky plnila.

Podľa nášho presvedčenia obmedzenie slobody prejavu vysielateľov podľa § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní je vážne, obsahuje neurčité pojmy a v konečnom dôsledku požaduje od vysielateľov nemožné a spolu s právomocou Rady pre vysielanie a retransmisiu ukladať za porušenie povinnosti vysielateľov upravenej v § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní sankcie v zmysle zákona o vysielaní nejde len o opakovane pertraktovaný „chilling effect“, ale ide podľa nášho názoru o obmedzenie slobody prejavu vysielateľov, ktoré je za hranicou ústavou prípustného obmedzenia slobody prejavu v zmysle čl. 26 ods. 4 ústavy. V prípade obmedzenia slobody prejavu vysielateľov ustanovením § 16 ods. 3 písm. b) zákona o vysielaní nemožno teda hovoriť ani len o prirovnaní štátu k nočnému strážnikovi.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

Záver

Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií – to je predovšetkým štát, ktorý je vo vzťahu slobode prejavu médií minimálny, ktorý legislatívne vytvára podmienky na vznik a pôsobenie rôzneho spektra médií na trhu a umožňuje nastavením legislatívnych pravidiel nerušený výkon slobody prejavu médií za pôsobenia výlučne nevyhnutných predpokladov obmedzenia slobody prejavu médií za účelom ochrany konštitúciou predpokladaného kvalifikovaného záujmu.

Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií – za taký štát sa záverom tohto príspevku vyslovujeme.

Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií – takýmto štátom Slovenská republika podľa nášho názoru nie je, pričom v tomto príspevku uvedené príklady potvrdzujúce tento výrok sú len zlomkom obmedzení slobody prejavu médií upravených v rámci ústavného poriadku Slovenskej republiky, ktorých bližšie skúmanie a hodnotenie presahuje možnosti tohto článku.

Resumé

Článok pojednáva o vzťahu štátu a slobody prejavu médií. Autor sa snaží obhájiť tézu o štáte ako nočnom strážnikovi vo vzťahu k slobode prejavu médií, čo znamená minimálny štát, ktorý legislatívne neobmedzuje slobodu prejavu médií, ale vytvára podmienky pre pokojný výkon slobody prejavu médií za súčasnej úpravy predpokladov pre obmedzenie slobody prejavu výlučne za účelom ochrany ústavne kvalifikovaných záujmov. Autor zároveň predkladá tri právne regulované oblasti v rámci ústavného poriadku Slovenskej republiky, na ktorých testuje tézu o Slovenskej republike ako minimálnom štáte vo vzťahu k slobode prejavu médií.

Resume

The article deals with relationship between state and freedom of expression of mass media. The author seeks to defend thesis of the state as night-watchman in relation to freedom of expression of mass media, which means minimal state whose legislation does not restrict freedom of expression of mass media, but creating conditions for inviolate exercise of freedom of expression of mass media and simultaneously adjusting conditions for limiting freedom of expression solely in order to protect

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.2 Štát ako „nočný strážnik“ vo vzťahu k slobode prejavu médií

constitutionally qualified interests. The author also presents three legal areas within the constitutional order of the Slovak Republic, where testing thesis of the Slovak Republic as a minimal state in relation to freedom of expression of mass media.

III. 3 SLOBODA PREJAVU A SPAM

JUDr. Radomír Jakab, PhD.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

I. ÚVOD

Sloboda prejavu je jedným zo základných politických práv, ktoré sú zakotvené v Ústave Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava SR“), a to konkrétne v čl. 26. Podľa ods. 1 tohto ustanovenia sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. Vychádzajúc z nasledujúceho odseku každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povoleniacemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

Obdobný rozsah tohto práva vyplýva aj z medzinárodných dokumentov, ktoré sú záväzné aj pre Slovenskú republiku. Z týchto dokumentov je potrebné spomenúť Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, ktorá v čl. 19 stanovuje, že každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu, toto právo nepripúšťa, aby niekto utrpel ujmu pre svoje presvedčenie a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmikoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice štátu.

Rovnako je toto právo upravené aj v čl. 10 Dohovoru a ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podľa toho každý má právo zastávať názor bez prekážky. Každý má právo na slobodu prejavu; toto právo zahŕňa slobodu vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky všetkého druhu, bez ohľadu na hranice, či už ústne, písomne alebo tlačou, prostredníctvom umenia alebo akýmikoľvek inými prostriedkami podľa vlastnej voľby.

Spomedzi medzinárodných dokumentov je potrebné ešte spomenúť aj Listinu základných práv a slobôd, ktorá v čl. 17 ods. 2 upravuje rozsah tohto práva obdobne ako Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. V ods. 4 tohto ustanovenia listiny však je upravená aj možnosť obmedzenia tohto práva, ktorá bola prevzatá aj do ústavného textu v Slovenskej republike. Konkrétne, z čl. 26 ods. 4 Ústavy SR vyplýva, že slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

Je nepochybné, že sloboda prejavu zahŕňa aj právo šíriť informácie, ktoré majú obchodný, marketingový, či komerčný charakter v záujme propagácie určitých produktov. Rovnako je nepochybné, že pod toto právo patrí aj šírenie takýchto informácií prostredníctvom internetu. No na druhej strane aj na takéto šírenie informácií sa bude vzťahovať možnosť obmedzenia formou zákona, ak sú dané okolnosti vyplývajúce z textu Ústavy SR, že je to nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného záujmu a mravnosti.

V rámci tohto príspevku je moja pozornosť venovaná tzv. inštitútu nevyžiadanej komerčnej komunikácie, laicky povedané spamu, a zákonnými obmedzeniami vzťahujúcimi sa na obmedzenie tejto formy realizácie slobody prejavu.

II. NEVYŽIADANÁ KOMERČNÁ KOMUNIKÁCIA ALEBO „SPAM“

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že nevyžiadaná komerčná komunikácia alebo „spam“ spočíva vo využití elektronického poštového systému za účelom posielania nevyžiadaných hromadných správ zasielaných neadresne. Účelom takéhoto spamu je doručiť adresátovi informáciu obsahujúcu reklamu (obvykle na takmer bezcenný, nezákonný alebo neexistujúci produkt), lákadlo na podvodné schémy, alebo propagáciu počítačových vírusov alebo škodlivých programov, ktorých cieľom je napadnúť adresátov počítač.¹ Keďže spam má obvykle komerčný zámer, označuje sa aj ako nevyžiadaná komerčná komunikácia. Vo väčšine prípadov nevyžiadaná komerčná komunikácia je určitým druhom priameho marketingu, ktorý je vnímaný podnikateľmi ako dôležitý nástroj na priblíženie sa (potenciálnemu) zákazníkovi; totiž e-mail poskytuje lacnú a jednoduchú cestu na kontaktovanie veľkej skupiny zákazníkov.² Vzhľadom na to, že náklady posielania spamu sú tak nízke, ich odosielatelia môžu profitovať aj pri veľmi nízkej odozve na takýto spam.

Nevyžiadaná komerčná komunikácia prostredníctvom elektronickej pošty (spam) je považovaná za jeden z najvýznamnejších problémov,

---

¹ CORMACK, G.V. (2008). *Email Spam Filtering: A Systematic Review*. Hanover, MA: Publishers Inc., s. 2.

² SCHRYEN, G. (2007). *Anti-Spam Measures: Analysis and design*. Heidelberg: Springer, s. 13.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

ktorému v súčasnosti čelí internet. Je negatívnym javom z viacerých dôvodov; hlavne z dôvodu ohrozenia súkromia, podvodu na zákazníkoch, z dôvodu ohrozenia maloletých a mladistvých, z dôvodu navýšovania podnikateľských nákladov, straty produktivity, atď. V prvom rade spam predstavuje zásah do súkromia. Okrem toho, významná časť spamu má klamlivý alebo až podvodný charakter, prípadne obsahuje pornografický materiál, či bezdôvodné násilie alebo podnecovanie k nenávisti na základe rasy, pohlavia, náboženstva alebo štátneho občianstva. Navyše, čistenie poštových schránok si vyžaduje adekvátny čas a ďalšie náklady spojené s obstaraním potrebného filtrovacieho, resp. iného softvéru. Na druhej strane, samotní podnikatelia musia vynakladať väčšie úsilie z hľadiska času a financií na boj s týmto problémom. Poskytovatelia internetových služieb a e-mailových služieb musia zaobštarávať viac prenosovej, ako aj ukladacej kapacity na elektronickú poštu, ktorá je nevyžiadaná. Zase niektoré e-maily sa nedoručia kvôli súčasným anti-spamovým technikám (tzv. “nesprávne pozitívne e-maily”). Spam je taktiež značne využívaný za účelom rozširovania vírusov, ktoré spôsobujú nezanedbateľné náklady pre podnikateľský sektor. Okrem toho, spam znižuje dôveru verejnosti, ktorá je nevyhnutná pre úspech elektronického obchodu, elektronických služieb, ako aj pre informačnú spoločnosť vo všeobecnosti. Spôsobuje to riziko, že užívatelia e-mailov alebo sms správ prestanú užívať e-maily alebo mobilné služby v rozsahu, v akom by ich inak využívali. Keďže internet a ostatné elektronické formy komunikácie majú byť kľúčovým elementom pre rast produktivity v modernej ekonomike, je nevyhnutné venovať spamu väčšiu pozornosť.³

Ako vyplýva z vyššie uvedeného, temná stránka e-mailovej reklamy známa ako spam alebo nevyžiadaná komerčná komunikácia je jedným z kritických problémov, ktorým v súčasnosti čelí internet. Nie je to však iba problém IT sektora, je to rovnako aj právny problém. Právo musí poskytnúť dostatočnú ochranu pred zneužívaním elektronickej pošty na komerčné alebo dokonca nezákonné účely. Predtým, ako dôjde k analýze právnej stránky tohto problému, je potrebné vziať do úvahy dva veľmi dôležité fakty. Po prvé, právo je teritoriálne obmedzené, t.j. právo je aplikovateľné iba na území konkrétneho štátu v rámci jeho hraníc. Po druhé, internet je celosvetovou sieťou presahujúcou jurisdikciu konkrétneho štátu. Ako je teda možné regulovať aktivity, ktoré sa šíria cez internet? Možno jedným z riešení je harmonizácia práva v tejto oblasti na medzinárodnej úrovni, alebo

---

³ NIKOLINAKOS, N. Th. (2006): EU competition law and regulation in the converging telecommunications, media and IT sectors, Netherlands: Kluwer Law International, s. 353.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

prinajmenšom na úrovni väčších organizácií akými je aj napríklad Európska únia.

III. PRÁVNA REGULÁCIA NEVYŽIADANEJ KOMERČNEJ KOMUNIKÁCIE

Právo Európskej únie reguluje komerčnú komunikáciu prostredníctvom internetu predovšetkým vo forme smernice. Všeobecné požiadavky vzťahujúce sa na internetovú reklamu sú špecifikované v Smernici o elektronickom obchode.⁴ Pre účely tejto smernice, komerčná komunikácia je definovaná ako každá forma komunikácie určená priamo alebo nepriamo na propagáciu tovaru, služieb alebo imidžu spoločnosti, organizácie alebo osoby, ktorá vykonáva komerčnú, priemyselnú alebo umeleckú činnosť alebo vykonáva regulované povolanie. Naopak, informácie umožňujúce priamy prístup k činnosti spoločnosti, organizácie alebo osobe, najmä názov domény alebo adresa elektronickej pošty nie je komerčnou komunikáciou. Rovnako to platí aj vo vzťahu k oznámeniu týkajúceho sa tovaru, služieb alebo imidžu spoločnosti, organizácie alebo osoby zostavené nezávisle, najmä ak nie sú za finančnú úhradu. (článok 2(f). Napríklad, výsledky tovarového testu uskutočneného nezávislou testovacou organizáciou nie je možné posudzovať ako komerčnú komunikáciu v zmysle Smernice o elektronickom obchode. Vychádzajúc z definície komerčnej komunikácie je možné konštatovať, že komerčná komunikácia v intenciách tejto smernice zahŕňa aj vyššie zmienenú e-mailovú reklamu. Z toho dôvodu pravidla upravujúce komerčnú komunikáciu sa rovnako vzťahujú aj na e-mailovú reklamu. Ktoré pravidlá je možné vyvodit' zo Smernice o elektronickom obchode?

Po prvé, komerčná komunikácia musí byť jasne identifikovateľná ako taká (článok 6(a)). To znamená, príjemca posolstva ma mať možnosť rozpoznať jeho podstatu, t.j. že takto poskytnutá informácia má komerčný charakter motivovaný úsilím predať reklamovaný produkt. Po druhé, fyzická alebo právnická osoba, v mene ktorej sa komerčná komunikácia uskutočňuje, musí byť jasne identifikovateľná (článok 6(b)). Inak povedané, príjemca komunikácie musí mať možnosť rozpoznať, kto je objednávateľom takejto reklamy, resp. koho produkty sú takto propagované. Po tretie, aj komerčné komunikácie obsahujúce propagačné ponuky, ako napríklad zľavy, odmeny a darčeky musia byť ako také jasne identifikovateľné a

---

⁴ Smernica 2000/31/ES Európskeho parlamentu a Rady z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode), Úradný vestník Európskej únie, L 178, 17.7.2000, s. 1–16.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

podmienky, ktoré musia byť splnené na ich získanie musia byť ľahko prístupné a musia byť prezentované jasne a jednoznačne (článok 6(c)). Okrem toho, komerčná komunikácia môže obsahovať rôzne výzvy na účasť v propagačných súťažiach a hrách; samozrejme, za účelom zvýšenia odbytu propagovaných produktov. V takomto prípade, propagačné súťaže a hry musia byť jasne ako také identifikovateľné a podmienky, pre účasť v nich, musia byť ľahko prístupné a musia byť prezentované jasne a jednoznačne (článok 6(d)).

Toto sú všeobecné pravidlá vzťahujúce sa na každú formu internetovej komerčnej komunikácie, vrátane jej e-mailovej formy. Vzhľadom na to, že e-mailová reklama vystavuje svojich príjemcov väčšiemu riziku v spojitosti s celosvetovým problémom známym ako spam, musí podliehať širšej právnej regulácii. V záujme posilnenia efektívnosti boja s týmto permanentne narastajúcim problémom, bola prijatá nová európska legislatíva, a to konkrétne Smernica o súkromí a elektronickej komunikácii.⁵ Podľa článku 13(1) tejto smernice používanie elektronickej pošty⁶ za účelom priameho marketingu je povolené len na základe predchádzajúceho súhlasu užívateľa. Toto sa označuje ako “opt-in” súhlas. Tento súhlas je možné vymedziť ako slobodne poskytnuté, dostatočne špecifikované a informované vyjadrenie užívateľovho prania dostávať elektronicnú poštu obsahujúcu reklamu. Opt-in súhlas je napríklad daný označením políčka na webe, odkliknutím konkrétnej ikony alebo odpovedaním na e-mailovú požiadavku.

Predchádzajúci súhlas pre účely priameho marketingu sa však nevyžaduje v prípade už existujúcich zákazníckych vzťahov. Ak teda už existuje takýto zákaznícky vzťah, spoločnosť, ktorá získa dáta, môže ich využiť pre účely reklamy podobných produktov alebo služieb ako tie, ktoré už poskytuje zákazníkovi. Každopádne, zákazník má právo namietať zasielanie takýchto reklamných e-mailových správ. Totiž, každá nasledujúca marketingová e-mailová správa musí obsahovať jednoduchý spôsob, na základe ktorého zákazník dokáže zastaviť zasielanie takýchto správ. Ide o tzv. “opt-out”. Tento celkový systém je budovaný na teórii, že predchádza kúpa produktu zo strany zákazníka a poskytnutie e-mailovej adresy kreuje

---

⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/58/ES z 12. júla 2002, týkajúca sa spracovávaní osobných údajov a ochrany súkromia v sektore elektronickej komunikácie (smernica o súkromí a elektronickej komunikácii), Úradný vestník Európskej únie, L 201, 31.7.2002, s. 37–47

⁶ Pre účely smernice o súkromí a elektronickej komunikácii “elektronická pošta” predstavuje každú textovú, hlasovú, zvukovú alebo obrazovú správu posiellanú cez elektronicnú komunikačnú sieť, ktorá môže byť uložená v sieti alebo v koncovom zariadení príjemcu, až kým si ju príjemca nevyvolá.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

obchodný vzťah založený na konsenze, ktorý predávajúci môže legitímne udržiavať prostredníctvom elektronickej pošty až dovtedy, kým zákazník neuplatní práva na zastavenie ďalšej komunikácie.⁷

Tzv. opt-in systém, ako bol opísaný vyššie, sa nevyhnutne týka zasielania e-mailovej reklamy zákazníkom – fyzickým osobám. Vo vzťahu k iným subjektom ako fyzické osoby (teda v našom chápaní vo vzťahu k právnickým osobám), členské štáty neboli zaviazané implementovať rovnaký režim. No aj v takomto prípade členské štáty boli povinné zabezpečiť, že legitímne záujmy takýchto subjektov budú dostatočne chránené v súvislosti s nevyžiadanou komerčnou komunikáciou. Inými slovami povedané, členské štáty mohli prijať odlišné pravidla upravujúce nevyžiadanú komerčnú komunikáciu vo vzťahu k iným subjektom, než fyzické osoby. Avšak tieto pravidlá museli zabezpečiť dostatočnú ochranu takýchto osôb. Členské štáty sa vybrali dvoma cestami.⁸ Buď prijali rovnaký režim, ako sa vzťahoval na fyzické osoby, alebo vo vzťahu k týmto subjektom zaviedli opt-out systém (umožňujúci im pozastaviť prijímanie ďalších reklamných e-mailových správ). V prvom prípade sa rovnaký režim vzťahuje na fyzické, ako aj právnické osoby. Tento režim sa uplatňuje napríklad aj v Dánsku, Holandsku, Taliansku, Nemecku, Rakúsku, Maďarsku alebo v Španielsku. Na druhej strane, existuje viacero členských štátov, ktoré prijali opt-out systém pre právnické osoby. Napríklad Belgicko, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Portugalsko, Grécko, Švédsko alebo Veľká Británia.⁹ Je tento duálny model na európskej úrovni v súlade so snahou efektívne čeliť problému zvanému “spam”?

V Slovenskej republike sa do 31. októbra 2011 uplatňoval prvý režim, t.j. opt-in systém aj pre právnické osoby.¹⁰ No od tohto dátumu, od účinnosti nového zákona o elektronických komunikáciách, platí, že predchádzajúci súhlas sa vzťahuje iba na e-mailovú reklamu zasielanú účastníkom a užívateľom, ktorí sú fyzické osoby. Domnievam sa, že v danom prípade šlo o krok späť. Obzvlášť, keď vo vzťahu k právnickým osobám nebol definovaný ani len opt-out režim. Vychádzajúc zo súčasnej právnej úpravy na Slovensku, právnické osoby nemajú možnosť sa v zmysle

⁷ PLOTKIN, E. M., WELLS, B., & WIMMER, A. K. (2003). *E-commerce law and business*. New York: Aspen Publishers Online, s. 99-100.

⁸ Pozri bližšie v DOLOBÁČ, M. (2007). Nevyžiadaná elektronická pošta a možnosti jej právnej regulácie. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2007*. Bratislava : Univerzita Komenského, s. 134 – 137.

⁹ WINTER, F. (2007). *Právo a reklama v praxi*. Praha: Linde, s. 224.

¹⁰ § 65 zákona č. 610/2003 Z.z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

zmieneného zákona brániť. Podotýkam, že v zmysle smernice aj voči právnickým osobám mal byť zakotvený adekvátny systém ochrany.¹¹

Európska legislatíva je však oveľa radikálnejšia vo vzťahu k praktikám spočívajúcim v posielaní elektronickej pošty za účelom priameho marketingu, ktorá maskuje, resp. utajuje identitu odosielateľa takýchto správ. Takéto praktiky sú a priori zakázané bez ohľadu na to, či dotknutou osobou sú fyzické alebo právnické osoby (resp. subjekty bez právnej subjektivity). To isté platí vo vzťahu k e-mailovej komerčnej komunikácii, ktorá neobsahuje platnú adresu, na ktorú môže príjemca správy zaslať požiadavku o pozastavenie takejto komunikácie. Okrem toho, ak komerčná komunikácia nespĺňa podmienky stanovené v Smernici o elektronickom obchode ako bolo uvedené vyššie (všeobecné požiadavky aplikovateľné na internetovú reklamu), je rovnako zakázaná. Tento zákaz sa nevzťahuje iba na elektronickú poštu priamo obsahujúcu reklamný materiál, ale aj na elektronickú poštu obsahujúcu len adresu určitej marketingovej webstránky, pričom príjemcovia sú vyzývaní ich navštíviť.

Podľa článku 17 Smernice o súkromí a elektronických komunikáciách, členské štáty boli povinné implementovať tieto pravidlá do svojich právnych poriadkov do 31. októbra 2003. Nové členské štáty boli povinné tak učiniť najneskôr do momentu účinnosti ich prístúpenia k Európskej únii. Členské štáty boli rovnako povinné zriadiť dostatočný systém ochrany zabezpečujúci účinnú elimináciu porušenia týchto pravidiel.

V prvom rade, ochranu pred porušením týchto pravidiel musí byť v kompetencii národných orgánov konajúcich v rámci správneho konania, alebo dokonca v rámci trestného konania. Tieto orgány majú byť oprávnené vyšetrovať a získať akékoľvek relevantné informácie, ktoré sú potrebné pre účely monitorovania a vynucovania týchto pravidiel. Okrem toho musia byť oprávnené prikázať zastavenie takéhoto porušovania zákona, a to aj v prípade že porušenie bolo následne napravené.

Okrem toho, členské štáty musia umožniť akýmkoľvek fyzickým alebo právnickým osobám negatívne postihnutých porušením týchto pravidiel začať právne konanie, účelom ktorého má byť zastavenie alebo zákaz takéhoto porušovania. To znamená, všetky dotknuté subjekty musia mať možnosť začať súdne alebo administratívne konanie na ich ochranu.

V dôsledku harmonizácie by mali existovať totožné alebo podobné pravidlá regulujúce e-mailovú reklamu v rámci celej Európskej únie. Je to však pravda? Sú dotknuté osoby, ako aj verejný záujem dostatočne chránení proti porušovaniu týchto pravidiel?

---

¹¹ § 62 zákona č. 351/2011 Z.z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

Ako už bolo uvedené, nevyžiadaná obchodná komunikácia alebo spam nie je len problémom ovplyvňujúcim určitý štát alebo región; má celosvetový charakter. V záujme efektívnosti boja proti tomuto fenoménu je nevyhnutná intenzívnejšia medzinárodná kooperácia. Táto kooperácia by mala byť zameraná hlavne na zjednocovanie pravidiel aplikujúcich sa na obchodné e-maily, ako aj na konanie zamerané na elimináciu ich porušenia vrátane postihovania osôb konajúcich protizákonne.

Prvým krokom na dosiahnutie tohto zámeru bolo prijatie zmiených smerníc Európskej únie. Nie som však presvedčený, či takýto typ harmonizácie je spôsobilý odstrániť tento problém, alebo prinajmenšom minimalizovať jeho negatívny dopad na uspokojivú úroveň. Domnievam sa, že za účelom vytvorenia rovnakého štandardu ochrany v rámci celej Európskej únie by bola vhodnejšia forma nariadenia, ktoré je priamo aplikovateľné bez potreby implementácie v právnom poriadku členského štátu.

V prvom rade, existuje viacero podstatných výnimiek z opt-in režimu vzťahujúceho sa na e-mailovú reklamu. Členské štáty majú, okrem toho, možnosť prijať inú ochranu proti e-mailovej reklame v prípade právnických osôb. Mám za to, že počet výnimiek z opt-in režimu by mal byť redukovaný na minimálnu mieru. Obzvlášť sa to týka výnimky založenej na existujúcom obchodnom vzťahu; táto by mala byť zameraná iba na konkrétnu obchodnú komunikáciu vzťahujúcu sa priamo na tento vzťah bez možnosti zasielania ďalších e-mailov obsahujúcich reklamu podobných produktov alebo služieb. Zároveň sa domnievam, že rovnaký režim by sa mal vzťahovať tak na fyzické osoby, ako aj právnické osoby. To znamená, aj zasielanie reklamných e-mailov právnickým osobám by malo podliehať opt-in režimu.

Európska legislatíva dáva možnosť členským štátom vybrať si povahu právneho prostriedku aplikujúceho sa v prípade porušenia. Navyiac, členské štáty majú voľné ruky vo výbere sankcií a ich prísnosti. V skutočnosti existujú viac či menej významné rozdiely v prísnosti týchto sankcií v jednotlivých členských štátoch. Aj keď teda je táto oblasť harmonizovaná na európskej úrovni, v právnej regulácii jednotlivých členských štátov existujú rozdiely. Je potrebné spomenúť aj to, že nevyžiadaná komerčná komunikácia môže byť rozširovaná z územia jedného štátu, pričom svoje účinky bude mať na území iného štátu. Preto akékoľvek odchýlky od spoločných pravidiel poskytujú možnosť ich zneužitia v inom štáte. Odchýlky v národnej legislatíve z tohto dôvodu neľahčujú boj proti takémuto cezhraničnému problému, akým je spam.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

Okrem toho, európska legislatíva priamo nedefinuje administratívnu zodpovednosť subjektov, v záujme ktorých bola e-mailová reklama zasielaná, t.j. administratívnu zodpovednosť objednávateľov reklamy. Preto, väčšina členských štátov zaviedla iba administratívnu zodpovednosť odosielateľov e-mailov, nie však ich objednávateľov. Pravdou býva, že odosielateľ nevyžiadanej komerčnej komunikácie je obvykle mimo jurisdikcie daného štátu, na území ktorého nevyžiadaná komerčná komunikácia mala svoj účinok. A tak je veľmi problematické postihovať takýto subjekt v správnom konaní. Na druhej strane, objednávateľ takejto komunikácie je s väčšou pravdepodobnosťou spojený s týmto štátom; inak by nepropagoval svoje produkty na jeho území. Mám za to, že by bolo vhodnejšie definovať aj administratívnu zodpovednosť objednávateľa nevyžiadanej komerčnej komunikácie priamo v európskej legislatíve. Na základe toho by mohla byť implementovaná v každom členskom štáte.

Napokon, za účelom posilnenia ochrany príjemcov nevyžiadanej komerčnej komunikácie ich objednávateľa a/alebo odosielateľa mali by byť povinní preukázať v administratívnom konaní, že komerčná komunikácia je v súlade s vyššie uvedenými pravidlami (napr. s opt-in režimom). Inak povedané, v európskej legislatíve by malo byť uvedené, že členské štáty, buď v rámci administratívneho, alebo súdneho konania by mali požadovať od objednávateľa a/alebo odosielateľa komerčnej komunikácie, aby predložili dôkaz, že táto komunikácia je v súlade s predmetnými pravidlami. Ak by tieto dôkazy nepredložili alebo ak by predložené dôkazy neboli považované za dostačujúce, potom takáto komerčná komunikácia by bola považovaná za porušujúcu stanovené pravidlá.

Samozrejme, uvedené legislatívne návrhy nie sú spôsobilé samy o sebe celkovo eliminovať nevyžiadanú komerčnú komunikáciu. No domnievam sa, že by aspoň zdokonalili ochranu príjemcov v Európskej únii a aspoň čiastočne ich ochránili pred investovaním množstva peňažných prostriedkov do technických protopatrení.

IV. ZÁVER

Sloboda prejavu je jedným zo základných politických práv, ktoré tvoria oporu demokratického a právneho štátu. Uplatňovanie tejto slobody však nie je, a ani nemôže byť bezbrehé. Existujú limity, obmedzenia, tohto práva, ktoré musia prameniť zo zákona, a ktorých nastavenie musí byť adekvátne. Adekvátne vo vzťahu k možnosti reálneho uplatňovania tohto práva na strane jednej, ako aj ochrane ostatných a verejného záujmu pred jej zneužívaním.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

Jedným z reálnych problémov uplatňovania práva na slobodu prejavu v súčasnej internetovej dobe je tzv. nevyžiadaná komerčná komunikácia alebo známa tiež ako „spam“. Právo tak na európskej úrovni, ako aj národnej úrovni reaguje na tento problém, hoci nie vždy najefektívnejšími prostriedkami.

Európske právo venuje nevyžiadanej komerčnej komunikácii (spamu) špeciálnu pozornosť, a to v záujme zamedzovania nevyžiadanej obchodnej komunikácie (spam). Podľa príslušných predpisov, zasielanie reklamných správ prostredníctvom e-mailov je povolené iba na základe predchádzajúceho súhlasu príjemcu (ide o tzv. opt-in režim). Európske právo je oveľa viac striktnéjšie v prípade, keď komerčná komunikácia je adresovaná neznámym odosielateľom, alebo dokonca ak príjemca nemá možnosť zastaviť nevyžiadajúcu komunikáciu (nie je poskytnutá platná adresa). Takéto formy sú a priori zakázané.

Internet poskytuje množstvo možností umožňujúcich obchádzanie tejto právnej úpravy. Preto je nevyhnutné implementovať dostatočný systém prevencie obchádzania alebo dokonca porušovania práva. Za tým účelom by bolo vhodné odstrániť všetky nie nevyhnutné výnimky z opt-in režimu, ktoré umožňuje európske právo (napríklad výnimku založenú na existujúcom obchodnom vzťahu alebo výnimku z opt-in režimu pre právnické osoby). Okrem toho, v jednotlivých členských štátoch by mal byť obdobný systém sankcií a ich prísnosti (pričom v súčasnosti to tak nie je). Vzhľadom na to, že nevyžiadaná komerčná komunikácia je cezhraničnou aktivitou, akékoľvek rozdiely v národnej legislatíve spôsobujú, že boj proti spamu sa stáva oveľa zložitejším a ťažším. Za tým účelom by bolo vhodnejšia forma nariadenia, nie smernice, ktoré je priamo aplikovateľné.

Za účelom posilnenia tohto boja bolo by vhodné, aby bola právne zakotvená aj administratívna zodpovednosť objednávateľa komerčnej komunikácie priamo v konkrétnych smerniciach. A následne, v prípade administratívneho konania tak objednávateľ komunikácie, ako aj odosielateľ komerčnej komunikácie by boli povinní preukázať jej súlad s právom. Ak by neunesli dôkazné bremeno, takáto reklama by bola považovaná za porušujúcu právo. Ochrana pred nevyžiadanou komerčnou komunikáciou nemôže byť viazaná iba na iniciatívu spotrebiteľov alebo iných súťažiteľov. Musí byť zároveň aj v kompetencii orgánov verejnej moci, ktoré by vyšetrovali a postihovali nezákonné formy ex off.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.3 Sloboda prejavu a SPAM

Resumé

Sloboda prejavu je jedným zo základných práv, ktoré sú garantované ústavami jednotlivých štátov, ako aj medzinárodnými dokumentmi zakotvujúci katalógy ľudských práv. Sloboda prejavu zahŕňa aj možnosť šírenia informácií marketingového, komerčného charakteru za účelom propagácie rôznych produktov. Cieľom príspevku je analyzovať zákonné limity slobody prejavu v súvislosti so zasielaním nevyžiadanej obchodnej komunikácie – spamu prostredníctvom internetu.

Resume

Freedom of expression is one of the fundamental rights that is guaranteed by constitutions of the individual states, as well as by international conventions containing catalogs of human rights. Freedom of expression includes the possibility of dissemination of information of marketing, commercial nature in order to promote different products. The objective of this paper is to analyze the legal limits of freedom of expression in connection with the sending of unsolicited commercial communication - spam through the Internet.

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia EŠLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia EŠLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

Mgr. Zoltán Nagy¹

I. Úvod

Dňa 16.06.2015 Európsky súdny dvor pre ľudské práva (ďalej tiež ako „EŠLP“) vyniesol na očakávaný verdikt vo veci Delfi AS v. Estónsko. Samotný rozsudok obsahuje 88 strán právnej analýzy prípadu, spoločne s dvomi separátnymi názormi ako aj s jedným sudcovským disentom. Vzhľadom na skutočnosť, že rozhodnutie sa týka stále nie úplne jednotnej doktríny zodpovednosti poskytovateľa spravodajského internetového portálu za komentáre vložené na webovej stránke užívateľmi portálu (tzv. cudzí obsah), vzbudilo toto rozhodnutie značný ohlas nie len v odbornej ale aj v laickej verejnosti. V snahe zamedziť neodbornému či zlovoľnému paušálnemu zakladaniu zodpovednosti spravodajských portálov za príspevky ich užívateľov v nemoderovaných diskusiách, je mimoriadne dôležité o správnej interpretácii tohto rozhodnutia vecne diskutovať, a to vo svetle špecifických skutkových okolností daného prípadu. Okrem toho oblasť elektronického podnikania upravuje osobitná legislatíva sekundárneho práva EÚ, a to predovšetkým smernica 2000/31/ES Európskeho parlamentu a Rady z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (ďalej len „**Smernica**“), podporená výkladom Súdného dvora Európskej únie (ďalej aj ako „**SD EÚ**“). Predložený príspevok sa venuje stručnej analýze predmetného rozsudku EŠLP s načrtnutím esenciálnych východísk úpravy európskeho práva v danej oblasti. Na základe týchto poznatkov už v predstihu predostierame tézu, že v danom prípade estónske súdy nie úplne správne tieto normy aplikovali, čoho dôsledkom bolo iniciovanie samotného konania pred štrasburským súdom.

Napriek tomu EŠLP verný doktríne voľnej úvahy členských štátov, pokiaľ sa táto úvaha nachádza v medziach čl. 10. Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „**Dohovor**“), poskytol Estónsku širokú mieru voľnej úvahy, a to aj v kontexte nesprávne aplikovaného sekundárneho práva EÚ.

---

¹ Autor je absolventom Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Momentálne pôsobí na pozícii koncipienta v advokátskej kancelárii Vojčík & Partners, s.r.o.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

Relatívne komplikovanú problematiku nie je samozrejme možné detailne analyzovať v rámci obmedzeného rozsahu tohto príspevku, preto sa v ďalších častiach budeme venovať len vybraným otázkam európskej právnej úpravy zodpovednosti poskytovateľov spravodajských internetových portálov a následne na tento výklad naviažeme podľa nášho názoru elementárne premisy predmetného rozhodnutia štrasburského súdu na ochranu ľudských práv.

II. Niekoľko poznámok k zodpovednosti vydavateľa periodickej tlače a prevádzkovateľa internetového spravodajského portálu

Neuralgický bod prípadu Delfi AS v. Estónsko spočíval v pričítaní zodpovednosti prevádzkovateľovi webového spravodajského portálu za zverejnený cudzí obsah, t.j. za obsah pridaný na portál čitateľmi v rámci nemoderovanej diskusie umiestnenej pod konkrétnym článkom. Z toho dôvodu považujeme za potrebné na úvod vymedziť základné aspekty zodpovednosti prevádzkovateľa webového portálu za cudzí obsah v komparácii s tradičnou zodpovednosťou vydavateľa periodickej tlače.² Cudzím obsahom v najširšom slova zmyslu rozumieme celý obsah, ktorý je vytváraný osobami stojacimi mimo okruhu redakcie.³ Pojem cudzí obsah teda subsumuje širokú škálu príspevkov, počnúc komentárom externého spravodajcu či uverejneným interview, ako aj komentárom čitateľa, ktorý v dobe informačnej spoločnosti aktívne participuje na tvorbe obsahu.

Vo svete tradičných printových médií platí, že prípad zodpovednosti za obsah (vlastný alebo cudzí, prípadne prevzatý) je osobitným typom zodpovednosti viažucej sa k osobe vydavateľa.⁴ Vydavateľ tak zodpovedá za to, aby obsahom neporušil chránené práva tretích osôb.⁵ Zodpovednosť

---

² Na rozdielnu formu regulácie zodpovednosti oboch spomenutých subjektov poukazoval počas celého konania aj okrem sťažovateľa, aj odborná verejnosť. Práve uplatňovanie tradičných princípov známych z regulácie zodpovednosti vydavateľa, na prevádzkovateľa internetového spravodajského portálu, dodáva pertraktovanému rozhodnutiu polemický či do určitej miery kontroverzný podtón..

³ MORAVEC, O.: *Mediální právo v informačnej spoločnosti*. Praha: Leges, 2013, 167 s.

⁴ Napríklad podľa ustanovenia § 5 zákona č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve v znení neskorších predpisov, § 4 zákona č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostiach pri vydávaní periodického tisku a o zmene niektorých ďalších zákonov. V našich zemepisných šírkach tomu tak nebolo vždy. Podľa úpravy predchádzajúceho tlačového zákona (81/1966 Sb.) bola okrem zodpovednosti vydavateľa upravená aj zodpovednosť šéfredaktora (voči vydavateľovi ako aj voči tretím osobám) a zároveň vo veci zneužívania slobody slova, tlače a prejavu, zákon umožňoval vyvodzovať zodpovednosť aj voči redaktorovi a autorovi konkrétneho článku.

⁵ CHALOUPKOVÁ, H.: *Zákon o právech a povinnostiach pri vydávaní periodického tisku (tiskový zákon) a predpisy súvisiace*. Komentár. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, 22 s.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

vydavateľa má súkromnoprávny ako aj verejnoprávny charakter, je objektívna, bez ohľadu na zavinenie. Koncept zodpovednosti vydavateľa, resp. vysielateľa, je všeobecne akceptovaný aj súdnou praxou ESLP napriek tomu, že obvykle je vydavateľom obchodná spoločnosť, ktorá nemá faktický vplyv na obsah periodika. ESLP pritom opakovane deklaroval, že „skutočnosť, že vydavateľ má iba komerčný a nie redaktorský vzťah k novinám alebo časopisu, ho nemôže zbavovať zodpovednosti.“⁶ Taktiež platí, že ak média šíria názory a výroky tretích osôb, stoja vedľa seba dva druhy zodpovednosti – zodpovednosť vydavateľa spolu so zodpovednosťou autora medializovaného výroku. Obaja zodpovedajú za obsah nezávisle (bez existencie solidarity), pričom každý zodpovedá samostatne za vlastné deliktne konanie.⁷ Pre porovnanie poukazujeme aj na názor ESLP vo veci Filatenko v. Rusko⁸, v ktorom sa súd vyjadroval k posúdeniu zodpovednosti vysielateľa vo veci odvysielania difamujúcich tvrdení v živom vysielaní. Vzhľadom na podstatu živého vysielania súd konštatoval, že vysielateľ mal len obmedzené možnosti preformulovať, vypustiť či odvolať akékoľvek odvysielané tvrdenie. Sumarizujúc dosiaľ uvedené, vydavateľ/vysielateľ nemôže zbaviť zodpovednosti za porušenie osobnostných práv tým, že len reprodukuje výroky tretej osoby, to však neplatí, ak prevádzkovateľ média objektívne nemohol zasiahnuť, resp. zabrániť medializácii výroku. Konečnú podobu konkrétneho média pritom ovplyvňuje vydavateľ, pričom máme za to, že prípadné vypustenie kontroverzných výrokov nemožno považovať za cenzúru,⁹ ale za ústavnoprávny princíp uplatňovania slobody prejavu.

Avšak pričítanie zodpovednosti prevádzkovateľovi média v rozhraní internetu predstavuje odlišnú situáciu, na čo poukazoval vo svojej

---

⁶ Rozhodnutie ESEP vo veci Surek v. Turecko z 08.07.1999, app. no. 24735/94. V rozhodnutí Surek v. Turecko z 08.07.1999, app. no. 26682/95 súd konštatoval zodpovednosť vydavateľa za publikovanie čitateľských listov na základe premisy, že poskytol čitateľom platformu na šírenie násillia a nenávisti. Obiter dictum rozhodnutia uvádza, že ESLP sa nestotožňuje s vylúčením zodpovednosti sťažovateľa za obsah listov „z dôvodu, že má iba obchodný a nie edičný vzťah s týždennikom. Ako vlastník mal moc tvarovať zameranie týždennika. Z toho dôvodu bol nepriamo poverený povinnosťami a zodpovednosťou, ktorú nesie edičný personál v súvislosti s vyhladávaním a uverejňovaním informácií pre verejnosť.“

⁷ Pozri napríklad rozsudok NS ČR, sp. zn. 30 Cdo 214/2000 zo dňa 07.02.2001, podľa ktorého zodpovednosť vydavateľa nemôže byť vylúčená len preto, že vydavateľ iba doslovne publikoval výroky osoby, s ktorou uskutočnil interview. Reprodukciou výrokov tretích osôb sa vydavateľ nemôže zbaviť zodpovednosti, ani s odvolaním sa na povinnosť informovať o veciach verejného záujmu.

⁸ Rozhodnutie ESEP vo veci Filatenko v. Rusko, zo dňa 06.12.2007, app. no. 73219/01.

⁹ MORAVEC, O.: *Mediální právo v informační společnosti*. Praha: Leges, 2013, 170 s.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

argumentačnej línii aj sťažovateľ pertraktovaného prípadu.¹⁰ *Cum grano salis* možno povedať, že Delfi AS oprávnene poukazovala na právnu úpravu Smernice, ktorá upravuje špecifické obmedzenie zodpovednosti poskytovateľov služieb informačnej spoločnosti (ďalej len „ISP“), tzv. *safe harbor* – bezpečné prístavy.¹¹ Osobitný zodpovednostný režim ISP je odôvodnený jednak tým, že uplatňovanie tradičného zodpovednostného režimu na ISP nie je skrátka *fair* a súčasne nie je fakticky možné požadovať, aby ISP ako sprostredkovatelia elektronickej služby zabezpečili takú kontrolu informácií, akú môžu zabezpečiť vydavatelia tlače, a preto sa možno stotožniť s Polčákom, že tu existujú právne, racionálne aj empirické dôvody (ekonomické, technologické) dôvody k obmedzeniu zodpovednosti.¹² V tejto súvislosti je potrebné poukázať na fakt, že inštitút vylúčenia zodpovednosti nemá zakladať zodpovednosť, ale iba určiť celoplošne moment, dokedy zodpovednosť za škodu a iné majetkové nároky nevznikne.¹³ Samotné určenie podmienok zodpovednosti je potom potrebné hľadať v rámci vnútroštátneho práva, pričom platí, že podľa Smernice v niektorých prípadoch (*safe harbor*, pozn. Z. N.) nevznikne zodpovednosť ISP.¹⁴ Smernica upravuje v čl. 12 až 14 tri druhy služieb spadajúcich pod bezpečné prístavy, a to *mere conduit*, *caching*, *hosting*, pričom všetky tri služby sa vyznačujú tým, že sa vzťahujú len na prípady, kde činnosť ISP je

---

¹⁰ Pozri bod 69. rozsudku: „*The applicant company argued that the interference with its freedom of expression – including its right to store information and to enable users to impart their opinions – was not prescribed by law. It submitted that there was no legislation or case-law stating that an intermediary was to be considered a publisher of content which it was not aware of. On the contrary, the applicable law expressly prohibited the imposition of liability on service providers for third-party content.*“ (zvýraznené Z. N.)

¹¹ Bezpečné prístavy sa pritom vzťahujú len na peňažné zodpovednostné nároky (relutárna satisfakcia, náhrada škody, vydanie bezdôvodného obohatenia). V tejto súvislosti poukazujeme na recital 45. Smernice: „*Obmedzenia zodpovednosti sprostredkovateľov - poskytovateľov služieb, ktoré sú ustanovené v tejto smernici, nemajú vplyv na možnosť vydávať príkazy rôznych druhov; takéto príkazy môžu mať najmä podobu nariadení súdov alebo správnych orgánov, ktoré požadujú ukončenie alebo predchádzanie akémukoľvek porušeniu, vrátane odstránenia nezákonných informácií alebo znemožnenia prístupu k nim.*“ Má sa na tým na mysli, že Smernica nebráni vzniku napr. zdržovacích alebo odstraňovacích nárokov aj voči ISP, ktorý sú v bezpečnom prístave (na tieto prípady sa obmedzenie zodpovednosti nevzťahuje).

¹² POLČÁK, R.: *Právo na internetu. Spam a zodpovednosť ISP*. Brno: Computer Press, a.s., 2007, 51 – 55 s.

¹³ HUSOVEC, M.: *Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2014, 93 s.

¹⁴ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ zo dňa 12.07.2011 vo veci C-324/09 L'Oréal v. eBay, bod 107.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESEP vo veci Delfi AS proti Estónsku

obmedzená na technický proces prevádzky a poskytovania prístupu ku komunikačnej sieti, prostredníctvom ktorej sa prenášajú alebo dočasne uchovávajú informácie sprístupnené tretím stranám s jediným účelom. Týmto účelom je zabezpečiť, aby bol prenos efektívnejší, pričom táto činnosť má výlučne technickú, automatickú a pasívnu povahu, ktorá znamená, že ISP nemá ani nepozná, ani nemá kontrolu nad informáciami, ktoré sú prenášané alebo uchovávané.¹⁵ Pre prípad spoločnosti Delfi AS je esenciálnou práve služba hostingu¹⁶, teda služba umožňujúca odplatné alebo bezodplatné uloženie určitých informácií užívateľom služby na jeho žiadosť na server ISP, bez ohľadu na časový rozsah uloženia. Bezpečný prístav - hosting chráni poskytovateľa za podmienky, že (i) príjemca služby nekoná na základe poverenia poskytovateľa alebo pod jeho kontrolou, (ii) poskytovateľ nemá skutočnú vedomosť o protiprávnosti činnosti alebo informácií a (iii) nie je si vedomý skutočností alebo okolností, z ktorých by bolo zrejmé, že ide o nezákonnú činnosť alebo informácie a Súdny dvor EÚ dotvoril štvrtú podmienku¹⁷, podľa ktorej pri činnostiach typu hosting sa poskytovateľ (iv) obmedzí iba na neutrálne poskytnutie služby prostredníctvom čisto technického a automatického spracovávanía údajov nesmie hrať aktívnu rolu takej povahy, že by bolo možné konštatovať, že uložené dáta pozná alebo kontroluje, ale musí sa naopak správať neutrálne.¹⁸

Z bezpečného prístavu ISP „vypláva“ za predpokladu, že sa dozvie o protiprávnej povahe informácií uložených na jeho serveroch (oznámením tretej strany, predložením rozhodnutia štátneho orgánu, z medializovaných informácií) alebo sa ISP dozvie o skutočnostiach alebo okolnostiach, z ktorých je zrejmé, že ide o informácie protiprávnej povahy.¹⁹ V tejto

¹⁵ Pozri recital 42 Smernice.

¹⁶ Ako poukazuje Szattler, pred prijatím Smernice sa ohľadne právnej kvalifikácie poskytovateľov hostingu vytvorili dva protichodné prúdy. Prvý názorová línia uplatňovala na poskytovateľov analogickú úpravu ako na vydavateľov tlače, a teda za obsah serverov, na ktorých poskytovali hosting mali poskytovatelia zodpovedať, pričom druhá názorová vetva prirovnávala poskytovateľov služby k predajcom tlače, od ktorých nemožno spravodlivo požadovať, aby niesli zodpovednosť za informácie zverejňované tretími osobami, hoci sú informácie sprístupnené prostredníctvom ich informačnej štruktúry. V súčasnosti možno považovať prvý uvedený názor za prekonaný. Pozri SZATTLER, E.: *Zodpovednosť poskytovateľov služieb informačnej spoločnosti*, IN ILLEŠ, T. (ed.): *Globálne aspekty elektronického obchodu*. Košice: UPJŠ, 2006, s. 44-56.

¹⁷ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ zo dňa 12.07.2011 vo veci C-324/09 L'Oréal v. eBay, bod 112-113.

¹⁸ HUSOVEC, M.: *Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2014, 105 s.

¹⁹ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ zo dňa 12.07.2011 vo veci C-324/09 L'Oréal v. eBay, bod 121-122. Z teoretického hľadiska sa jedná o aplikáciu konceptov skutočnej

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESJP vo veci Delfi AS proti Estónsku

súvislosti poukazujeme na názor Husovca, podľa ktorého pri výklade skutočnej a konštruktívnej vedomosti sa bude uplatňovať hľadisko *obozretného hospodárskeho subjektu*, a teda poskytovateľ služby typu hosting sa musí vyhnúť úmyselnej „slepote“ (*willful blindness*), t.j. situácii, kedy pred porušením práv na svojej službe vedome zatvára oči.²⁰

Ako ďalší významný atribút bezprostredne súvisiaci so zodpovednosťou poskytovateľov (sprostredkovateľov) služieb informačnej spoločnosti je zákaz uloženia všeobecnej povinnosti monitorovať informácie, uložené alebo prenášané ich informačnými štruktúrami. Podnikateľom nachádzajúcim sa v *safe harbor* nie je teda možné či už normatívne alebo prostredníctvom individuálneho právneho aktu, ukladať povinnosti spočívajúce v povinnosti apriórnej všeobecnej kontroly obsahu. Ďalej poukazujeme na recital č. 47 v nadväznosti na č. 48. Smernice, podľa ktorých sa zákaz týka len monitorovania všeobecnej povahy, *ergo* netýka sa povinností monitorovať v špecifickom prípade. ISP taktiež nie sú zbavený toho, aby uplatňovali povinnosti týkajúce sa starostlivosti, ktorú je možné od nich odôvodnene očakávať.

Vzhľadom na to, že vnútroštátny súd v predmetnom prípade pripustil zodpovednosť Delfi AS za cudzí obsah, sťažovateľka pred ESJP namietala práve aplikáciu nesprávnu aplikáciu vnútroštátneho práva, ktoré bolo v rozpore s *acquis* Únie, a preto považovala za zásah do svojho práva na slobodu prejavu za nezákonný. Vo svetle načrtnutej právnej regulácie sa v ďalšej časti budeme podrobnejšie venovať konkrétnym skutkovým i právnym okolnostiam prípadu Delfi AS v. Estónsko.

III. Skutkové okolnosti prípadu Delfi AS v. Estónsko a argumentačné východiská účastníkov konania

Úvodom aspoň v skratke načrtneme základné skutkové okolnosti prípadu. Sťažovateľka je prevádzkovateľom jedného z najväčších internetových spravodajských portálov v Estónsku. Počas roku 2006 na svojom portáli zverejnila článok pojednávajúci o obchodnom rozhodnutí lodnej spoločnosti rozbiť niektoré zamrznuté lodné trasy medzi ostrovmi, čo malo následne vplyv na niekoľko týždňové omeškanie otvorenia ciest po pevnom ľade, ktoré predstavuje rýchlejší a lacnejší spôsob dopravy ako

---

a konštruktívnej vedomosti. Pozri recital č. 46 Smernice: „*ak chce poskytovateľ služby informačnej služby, ktorá pozostáva z uchovávanía informácií, využiť výhody vyplývajúce z obmedzenia zodpovednosti, musí po skutočnom dozvedení sa o nezákonných činnostiach alebo po ich uvedení si rýchlo konať, aby príslušné informácie odstránil alebo znemožnil prístup k nim*“ (zvýraznené Z. N.). Pozri aj : HUSOVEC, M.: *Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2014, 106-111 s.

²⁰ *Ibid.*

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESEP vo veci Delfi AS proti Estónsku

trajekt. Pod článkom mali čitatelia možnosť vkladania vlastných komentárov a zobrazenia komentárov iných užívateľov stránky. Mnohé komentáre obsahovali difamačné, hanlivé a výhražné príspevky smerujúce voči lodnej spoločnosti a jej vlastníkovi. Na žiadosť majiteľa lodnej spoločnosti boli komentáre odstránené na základe systému *notice-and-take-down*, avšak až po uplynutí šiestich týždňov po ich zverejnení. Lodná spoločnosť žalovala Delfi AS za poškodenie dobrého mena, pričom estónsky súd dal za pravdu žalobcovi a priznal mu náhradu ujmy za urážlivé komentáre vo výške približne 320,- eur.

1. Argumentačná línia Delfi AS

Sťažovateľka sa odvolávala na európske štandardy zavedené Smernicou, najmä na obmedzenie zodpovednosti poskytovateľa služieb informačnej spoločnosti, zákaz uvalenia všeobecnej monitorovacej povinnosti a na fungujúci *notice-and-take-down systém*²¹, ktorý využívala v rámci regulovania diskusií pod článkami (okrem toho používala aj systém automaticky odstraňujúci komentáre s vulgárnymi výrazmi na základe identifikácie kľúčových slov, ktorý však v danom prípade zlyhal). Taktiež poukázala na neexistujúcu legislatívu alebo judikatúru, ktorá by ukladala prevádzkovateľom webových portálov proaktívne monitorovanie užívateľských komentárov, prípadne z ktorých bolo možné vyvodiť, že internetový portál zodpovedá za čitateľské komentáre.

Podľa sťažovateľky nebola pre zásah do slobody prejavu splnená podmienka zákonnosti a nevyhnutnosti zásahu v demokratickej spoločnosti. V prípade správnosti rozsudku by prevádzkovateľ portálu musel zamestnať moderátorov, ktorý by monitorovali všetky príspevky užívateľov. Moderátori by v snahe vyhnúť sa prípadnej zodpovednosti mohli autocenzúrou obmedzovať aj tie diskusie, ktoré by neboli *prima facie* protiprávne, čím by sa v konečnom dôsledku obmedzila povolená verejná diskusia len na menej konzervatívne výroky. Ďalším potenciálnym následkom rozhodnutia by z dôvodu vysokého ekonomického a právneho rizika povolenia diskusií bolo vypnutie možnosti pridávať komentáre pod článkami úplne. Aj vzhľadom na tieto skutočnosti sťažovateľka upozorňovala na tzv. *chilling effect* predmetného rozhodnutia na slobodu prejavu. Opätovne potom zdôraznila, že súdnym rozhodnutím bola Delfi AS pričítaná zodpovednosť za konanie tretích osôb a poukazovala na vylučnú zodpovednosť autorov komentárov.

---

²¹ Podľa medializovaných informácií Delfi AS mesačne odstránili zhruba 20.000-30.000 komentárov, t.j. 7 až 8 % všetkých komentárov.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

Vyššie sme poukázali na esenciálny rozdiel medzi právnou úpravou zodpovednosti za obsah tradičných tlačенých médií a ISP. Pre účely článku má význam poukázať aj na skutočnosť, že internetové spravodajské portáli ako Delfi AS vystupujú v praxi dvoch pozíciách – voči vlastnému obsahu, ktorý spadá pod ich editorskú a redakčnú činnosť a voči cudziemu obsahu, ktorý je pridávaný do ich informačnej infraštruktúry tretími subjektami a automaticky (technicky neutrálne) zverejňovaný bez predchádzajúceho súhlasu poskytovateľa (t.j. ako pri službe *hosting*).

2. Argumentačná línia vlády

Vláda Estónska v prvom rade poukazovala na konštantnú *case-law* ESLP, podľa ktorej je výlučne v právomoci vnútroštátneho súdu rozhodovanie o aplikácii a interpretácii domáceho právneho poriadku, pričom výklad autonómnych inštitútov práva EÚ poskytuje luxemburský Súdny dvor. Vláda sa ďalej opierala o tvrdenie, podľa ktorého Delfi AS aktívne vyzývalo čitateľov ku komentovaniu článkov, umožňovala anonymné komentovanie, pričom editovanie či odstránenie už pridaných komentárov boli vo výlučnej právomoci Delfi AS. Uvedenú skutočnosť vláda zdôraznila tým, že užívatelia po pridaní komentára stratili voči tomuto príspevku „dispozičné oprávnenia“, pretože ich zmena či odstránenie bolo v moci prevádzkovateľa portálu. Okrem toho Delfi AS prevádzkovala portál ako svoju priamu podnikateľskú činnosť, pričom prevádzkovateľ bol pri výbere a spracovávaní publikovaných tém motivovaný predovšetkým tým, že zvýšený počet čitateľov znamenal súčasne vyšší ekonomický prínos pre prevádzkovateľa, plynúci napríklad z reklamy. S väčšinou týchto argumentov sa ESLP plne stotožnil, a preto ich uvedieme v ďalšej časti.

IV. Stručná analýza rozhodnutia Delfi AS v. Estónsko

1. Internet vo svetle ESLP

Sme presvedčený, pri právnej kvalifikácii zodpovednosti v kontexte slobody prejavu v režime internetu je nutné tradičné prístupy určitým spôsobom modifikovať, a preto v úvode tejto časti príspevku vymedzíme vybrané teoretické východiská pri uplatňovaní práva slobody prejavu na internete. Balkín pomenúva základné zmeny slobody slova v kyberpriestore nasledovnými vlastnosťami: (i) masívne zníženie ceny printových a distribuovaných informácií, (ii) výrazne zjednodušenie možnosti prekročiť kultúrne a geografické hranice (iii) zníženie nákladov na inovovanie a pozmeňovanie existujúcich informácií ako aj na ich komentovanie

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

a zdôrazňovanie ich významu (iv) zníženie ceny prenosu, distribúcie, privlastňovania a pozmeňovania informácií.²²

V súvislosti s uplatňovaním slobody prejavu na internete je potrebné spomenúť aj aspekt anonymity autora prejavu. Výborny poukazuje jednak na rôznu úroveň používania kyber-anonymity umožňujúcej autorovi prejavu vyhnúť sa prípadnému vyvodzovaniu zodpovednosti za protiprávne konanie (napr. anonymné hlásanie nenávisti – hate speech), avšak zdôrazňuje aj pozitívne atribúty anonymity internetu, ako napríklad bezpečné rozpútanie verejných diskusií o kontroverzných témach napríklad príslušníkom menšín, ktorý môžu mať oprávnené obavy vyjadriť svoje postoje pri otvorenej verejnej debate, práve kvôli možnosti slovného či fyzického napadnutia.²³ ESLP v prezentovanom prípade Delfi AS v. Estónsko taktiež uviedol, že poskytovateľ spravodajského portálu mal širokú paletu možností ako obmedziť anonymné pridávanie komentárov pod jednotlivé články, pričom zdôraznil, že internetová anonymita, ako bezpochyby významná hodnota komunikácie, musí byť vyvážená s ochranou práv a oprávnených záujmov iných²⁴. Na týchto základoch sa potom stotožnil s argumentáciou estónskeho najvyššieho súdu, že poškodená osoba sa mohla domáhať svojich nárokov buď voči autorom difamačných komentárov alebo voči spoločnosti sťažovateľky.²⁵

Pre komplexný pohľad na uplatňovanie slobody prejavu v prostredí internetu považujeme za významné zhrnúť aj na recentnú judikatúru ESLP, podľa ktorej je jednotlivé články Dohovoru nutné interpretovať vo svetle nových podmienok a taktiež je potrebné vziať na zreteľ špecifickú povahu internetu ako moderného spôsobu zdieľania a distribúcie informácií.²⁶

---

²² BALKIN, J. M.: *Digital Speech and Democratic Culture: A Theory of Freedom of Expression for the Information Society*. NY University Law Review, 2004. roč. LXXIX, č. 1, s. 1-58.

²³ VÝBORNÝ, Š.: *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 65 – 66 s.

²⁴ Poukazujeme na skoršie rozhodnutie ESLP vo veci K.U. v. Fínsko zo dňa 02.12.2008, app. no. 2872/02, podľa ktorého že hoci je nutné primárne dávať dôraz na slobodu prejavu a dôvernosť komunikácie a taktiež je potrebné rešpektovať vlastné súkromie a právo na slobodu prejavu užívateľov Internetu, tieto garancie nemôžu byť absolútne a musia ustúpiť ďalším legitímnym a naliehavým požiadavkám.

²⁵ Bod 151. rozsudku. Súd pritom domnieval, že neistá možnosť identifikovania autorov výrokov v spojení s nedostatkom mechanizmov Delfi AS vedúcich taktiež k identifikácii autorov, predstavovali racionálne a dostatočné základy pre založenie zodpovednosti prevádzkovateľa portálu ako podnikateľského, teda ekonomicky motivovaného subjektu, ktorí ťažil z čo najväčšej návštevnosti vlastnej stránky.

²⁶ Rozhodnutie ESLP vo veci Mouvement Raëlien Suisse v. Švajčiarsko zo dňa 13.01.2011. app. no. 16354/06.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESĽP vo veci Delfi AS proti Estónsku

Súdna prax ESĽP v súvislosti s fenoménom internetu uvádza, že vo svetle dostupnosti internetu a možnosti šírenia a distribúcie obrovského množstva informácií hrá práve internet dôležitú rolu v zlepšovaní (a skultúrňovaní, pozn. Z. N.) verejného prístupu k informáciám, nakoľko všeobecne uľahčuje ich šírenie.²⁷ Práve v súvislosti s posudzovaním rozdielneho prístupu k tradičným elektronickým médiám ESĽP uviedol, že internet ako komunikačná platforma je odlišná od tlačných médií, a preto elektronická sieť nie je a ani potenciálne nemôže byť subjektom rovnakej regulácie a kontroly.²⁸ A teda na jednej strane je potrebné chrániť slobodu prejavu aj v elektronickom prostredí Internetu, avšak za súčasného prijatia opatrení zabezpečujúcich ochranu ďalších práv a slobôd vymedzených Dohovorom. Vo veci Ferét proti Belgicku²⁹ súd dokonca explicitne vyjadril názor, že pri nenávisťných prejavoch je potrebné venovať osobitný dôraz aj použitému médiu a kontextu prezentovania prejavu, a to s ohľadom napr. na verejný poriadok a sociálnu súdržnosť. V načrtnutej veci potom ESĽP deklaroval, že nenávisť na internete musí byť posudzovaná prísnejšie. Konečne je potrebné prijať záver, že ESĽP ako pri iných formách komunikácie, tak aj pri prejavoch na internete, právo na slobodu prejavu citlivo chráni, pokiaľ prejav nespadá do oblasti odmietanej v demokratickej spoločnosti (tradične rasistické či xenofóbne prejavy, tzv. *hate-speech*). Napriek tomu rozhodnutia ESĽP posudzujú slobodu prejavu v kyberpriestore internetu prizmou všeobecných zásad, no pri zohľadnení individuálnych špecifických okolností.

V súlade s načrtnutým prístupom potom ESĽP aj v pertraktovanom prípade zdôraznil výnimočný a bezprecedentný význam Internetu pri výkone slobody prejavu.³⁰ Súd však upozornil na nebezpečenstvo internetových prejavov: „*Hanlivé a iné druhy jasne protiprávneho prejavu vrátane rôznych prejavov nenávisťi a prejavov podnecujúcich k násiliu, môžu byť prostredníctvom internetu šírené ako nikdy predtým, a to globálne, počas niekoľkých sekúnd, pričom tento obsah môže byť prístupný on-line nepretržite.*“ V snahe udržať praktickú konkordanciu³¹

²⁷ Rozhodnutie Times Newspapers Ltd. v. Veľká Británia zo dňa 10.03.2009, app. no. 3002/03 a 23676/03.

²⁸ Rozhodnutie ESĽP vo veci Pravoye Delo a Shtekel v. Ukrajina z 05.05.2011, app. no. 33014/05.

²⁹ Rozhodnutie ESĽP vo veci Ferét v. Belgicko zo dňa 16.07.2009, app. no. 15615/07.

³⁰ Podobne aj rozhodnutie ESĽP v veci Ahmet Yıldırım v. Turecko zo dňa 18.03.2013, app. no. 3111/10.

³¹ Teda praktickú súladnosť, zachovanie maxima z oboch základných ľudských práv, ktoré sú v konflikte. Z konštantnej súdnej praxe vyplýva, že základné práva sú navzájom rovnocenné, bez vytvorenia akejkoľvek hierarchie, pričom každý konflikt základných

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

oboch dotknutých základných ľudských práv súd uviedol, že hoci uznáva: „významný prínos internetu pri šírení slobody prejavu, je zároveň potrebné mať na pamäti, že zodpovednosť za hanlivé či iné typy protiprávneho prejavu musí byť v zásade zachovaná a súčasne musí existovať účinný prostriedok nápravy v prípade porušenia osobnostných práv.“

Pri hľadaní rozdielov medzi tradičným vydavateľom tlače a prevádzkovateľom internetového spravodajského portálu ESLP mal za to, že pri výkone slobody prejavu tretích osôb (ide o cudzí obsah) práva a povinnosti prevádzkovateľa portálu do určitej miery diferencujú od tradičného vydavateľa médií.³² Následne súd preskúmaval triádu podmienok umožňujúcich obmedzenie práva na slobodu prejavu v zmysle mantinelov čl. 10 ods. 2 Dohovoru. Podľa uvedeného ustanovenia sloboda prejavu môže podliehať takým obmedzeniam, ktoré (i) ustanovuje zákon a ktoré sú (ii) v demokratickej spoločnosti nevyhnutné, ak tu existuje (iii) legitímny cieľ vymedzený v čl. 10 ods. 2 Dohovoru.

2. Zákonnosť zásahu do práva na slobodu prejavu

V rámci preskúmania podmienky zákonnosti súd v danej veci venoval pozornosť predvídateľnosti zákonných následkov vnútroštátnej právnej úpravy. Nesplnenie tejto podmienky predstavovalo významný argumentačný bod sťažovateľky, ktorá tvrdila, že v zmysle európskej legislatívy má byť Delfi AS považované za ISP a ako také nemá byť apriori zodpovedná za cudzí obsah pridaný na internetový portál tretími subjektami a taktiež nemá všeobecnú povinnosť proaktívne monitorovať pridávaný cudzí obsah. Inými slovami teda sťažovateľka upozorňovala na nesprávny výklad a použitie vnútroštátnych i európskych noriem estónskym súdnictvom. ESLP v tejto konotácii konštatoval, že predložený problém je otázkou vnútroštátnej právnej kvalifikácie postavenia sťažovateľky z perspektívy regulácie elektronického poskytovania služieb. V tejto súvislosti ESLP uviedol, že v otázkach výkladu a aplikácie vnútroštátneho práva nie je jeho úlohou nahrádzať národné orgány verejnej moci. Hoci

---

ľudských práv treba riešiť pomocou zásady spravodlivej rovnováhy. V tomto prípade súd posudzoval vyváženosť medzi slobodou prejavu (čl. 10 Dohovoru) s ochranou osobnosti a súkromia (čl. 8 Dohovoru).

³² Pozri bod 7: Recommendation of the Committee of Ministers to the member States of the Council of Europe CM/Rec(2011)7 on a new notion of media: “A differentiated and graduated approach requires that each actor whose services are identified as media or as an intermediary or auxiliary activity benefit from both the appropriate form (differentiated) and the appropriate level (graduated) of protection and that responsibility also be delimited in conformity with Article 10 of the European Convention on Human Rights and other relevant standards developed by the Council of Europe.”

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

štrasburský súd neskúmal a ani nemohol preskúmať správnosť výkladu a aplikácie materiálneho práva v namietanej veci, súd venoval svoju pozornosť posúdeniu predvídateľnosti (*foreseeability*) aplikácie vnútroštátneho práva na výkon slobody prejavu Delfi AS. Súd explicitne uviedol, že vnútroštátne súdy aplikovali národné a európske normy podľa vlastného súdneho uváženia, pričom sťažovateľka ako profesionálny subjekt podnikajúci v trhovom segmente elektronických médií, musí disponovať dostatočným právnym povedomím smerujúcim k predvídateľnosti vnútroštátnej špecifickej právnej úpravy elektronických médií a súčasne musí znášať príslušné podnikateľské riziko.³³ Záverom k tejto časti súd zotrval na svojom prvoinštančnom právnom názore, podľa ktorého bolo obmedzenie slobody prejavu v danom prípade vykonané na základe zákonných ustanovení (*prescribed by law*).

V intencióch vyššie naznačeného výkladu o právnej regulácii ISP a o úprave obmedzenia zodpovednosti prostredníctvom *safe harbor*, predpoklad ESLP nemusí byť taký presvedčivý, ako sa to môže javiť po letmom prečítaní *obiter dictum* rozsudku. Podobne podľa názoru sudcov Sajó a Tsotsoria, ktorí podali k rozsudku spoločný dissent, výklad Smernice, a to predovšetkým výklad čl. 12 -15 (vylúčenie zodpovednosti ISP), môže v praxi viesť k úplne iným dôsledkom, v porovnaní s estónskou implementáciou Smernice a jej následnej (nesprávnej) aplikácie národnými súdmi. Sudcovia upozorňovali na vo všeobecnosti nejasný výklad predmetných európskych noriem, ktorý mohol v praxi zakladať určitú nejednoznačnosť a nepredvídateľnosť vnútroštátnej právnej úpravy. Estónske súdy preto v prípade nejasností mohli, a domnievame sa, že aj mali, pristúpiť k začatiu prejudiciálneho konania pred SD EÚ o výklade sekundárneho práva EÚ.³⁴ Z pohľadu mediálneho práva, štátny zásah do

---

³³ Pozri bod 129. rozsudku: „*Court considers that the applicant company was in a position to assess the risks related to its activities and that it must have been able to foresee, to a reasonable degree, the consequences which these could entail. It therefore concludes that the interference in issue was “prescribed by law” within the meaning of the second paragraph of Article 10 of the Convention*“

³⁴ Sudcovia upozorňovali na nejasnú a z časti nepredvídateľnú reguláciu v predmetnej právnej veci, a to s prihliadnutím na právny stav v čase rozhodovania estónskych súdov. Pozri s. 75 rozsudku: „*A legal adviser could not have informed Delfi with sufficient certainty that the Directive on legal aspects of information society services did not apply. The applicable law was not obvious, to the extent that even in 2013 a court in Cyprus found it necessary to ask the Court of Justice of the European Union for a preliminary ruling in a related matter, namely the liability of news portal publishers (see Case C-291/13, Papasavvas, CJEU). If there was uncertainty in 2013 in the European Union on a similar but less complicated matter, which was clarified in 2014, how could learned counsel have been sufficiently certain in 2006?*“

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

práva na slobodu prejavu založenom na nepredvídateľnom zákonom ustanovení, môže mať na uplatňovanie slobody prejavu negatívny *chilling effect*.

3. Legitímny cieľ

Ako druhý krok bolo potrebné verifikovať existenciu podmienky legitímneho cieľa odôvodňujúceho obmedzenie slobody prejavu. Tento atribút nebol medzi stranami sporný a ani súd mu nevenoval výraznejšiu pozornosť, nakoľko účastníci mali za to, že dôvod obmedzenia spočívajúci v ochrane práva na súkromie a práva na ochranu osobnosti tu skutočne bol.³⁵

4. Nevyhnutnosť v demokratickej spoločnosti

Ako to býva v prípadoch ako tento, prevažná časť analýzy sa týkala interpretácie posledného kritéria čl. 10 ods. 2 Dohovoru. Pre účely tohto príspevku nepovažujeme za nutné opakovať súdny výklad kritéria „nevyhnutnosti obmedzenia slobody prejavu v demokratickej spoločnosti“, nakoľko toto bolo v judikatúre ESLP mnohokrát interpretované a odbornej verejnosti je iste dobre známe.³⁶ Avšak poukážme aspoň na to, že súd v predloženej kauze v úvode svojho výkladu zdôraznil význam médií v demokratickej spoločnosti, ktoré však pri napĺňaní svojho spoločenského poslania taktiež nesmú prekročiť určité hranice, a to predovšetkým v súvislosti s ochranou povesti a práv iných, pričom profesionálna žurnalistika v sebe imanentne obsahuje aj určitý stupeň výstrednosti či dokonca provokácie.³⁷ Právo na súkromie a osobnostné práva sú pritom náchylnejšie na porušenie práve v prostredí internetového spravodajstva. Z ďalších úvah súdu je vhodné zopakovať názor vyslovený ešte vo veci *Jersild v. Dánsko*, podľa ktorého: „uloženie sankcie novinárovi za to, že napomáhal šíreniu výrokov tretej osoby, by závažne bránilo prispievaniu

³⁵ Kritiku nedostatočného a zmätočného posúdenia tohto kritéria prináša napríklad Angelopoulos, Christina: Delfi v Estonia: ISPs and the freedom to impart information, dostupné online dňa 12.10.2015 na: <http://ipkitten.blogspot.sk/2015/06/delfi-v-estonia-isps-and-freedom-to.html>.

³⁶ Je už ľudskoprávnou notoriou, že pluralizmus, tolerancia a veľkorysosť ako základné atribúty demokratickej spoločnosti si nevyhnutne vyžadujú, aby sloboda prejavu nechránila len myšlienky, ktoré sa prijímajú priaznivo alebo sa považujú za neškodné alebo indiferentné, ale aj také, ktoré urážajú, šokujú alebo znepokujú. Pojem nevyhnutnosti potom predpokladá existenciu naliehavej potreby obmedzenia slobody prejavu. ESLP potom posúdi, či bol vnútroštátny zásah do slobody prejavu primeraný sledovanému účelu a či dôvody uvedené vnútroštátnymi orgánmi na jeho ospravedlnenie boli relevantné a dostatočné.

³⁷ Rozsudok ESLP Prager a Oberschlick v. Rakúsko z 25.04.1995, app. no. 15974/90.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

tlače do diskusie o problémoch verejného záujmu, a preto o ňom nemožno uvažovať bez zvlášť závažných dôvodov.“ Súd po rekapitulácii svojej konštantnej judikatúry akcentoval, že pri výkone svojej kontrolnej jurisdikcie nie je povinný zaujať miesto príslušných vnútroštátnych orgánov, ale skôr revidovať ich rozhodnutia vydané na základe ich legitímneho oprávnenia v rámci doktríny voľnej úvahy (*margin of appreciation*). Súd pritom musí posúdiť, či bol zásah, voči ktorému smeruje sťažnosť primeraný sledovanému účelu a či boli dôvody prezentované vnútroštátnym orgánom na ospravedlnenie tohto zásahu relevantné a dostatočné.³⁸

V načrtnutých súvislostiach potom súd, pri pátraní po zachovaní spravodlivej rovnováhy medzi oboma dotknutými základnými právami, identifikoval oporné body vedúce k posúdeniu proporcionality účelu zásahu do slobody prejavu spoločnosti Delfi AS vo svetle skutkových okolností ako celku a k určeniu či takýto zásah vychádzal z relevantných a dostatočných dôvodov. Pre toto posúdenie súd identifikoval nasledovné okruhy otázok: (i) kontext a povaha komentárov, (ii) posúdenie zodpovednosti autorov komentárov ako alternatíva k zodpovednosti spravodajského portálu, (iii) opatrenia prevádzkovateľa portálu smerujúce k preventívnemu zabráneniu alebo odstráneniu difamačných komentárov, (iv) následky súdneho konania na prevádzkovateľa spravodajského portálu.

4.1 Povaha a kontext čitateľských komentárov

Z predložených skutkových tvrdení mal súd za preukázané, že čitateľské komentáre umiestnené pod publikovaným článkom mali rýdzo protiprávny charakter. Vzhľadom na to, prípadne obmedzenie slobody slova autorov komentárov mohlo mať reálny skutkový základ. Avšak samotný článok uverejnený prevádzkovateľom portálu bol obsahovo neutrálny, bez difamačných či nenávisťných výrokov. Napriek tomu súd poznamenal, že aj takýto, zdanlivo neutrálny článok, môže vo verejnosti rozpútať ohnivú diskusiu, čo si Delfi AS nepochybne uvedomuje ako profesionálne riadený, podnikateľský a komerčný subjekt, ktorého podnikateľská činnosť smeruje k zabezpečeniu čo najvyššej návštevnosti svojho webu (napr. z ekonomických dôvodov – vyššia návštevnosť tradične zakladá vyšší príjem z reklám). Skrz prizmu európskeho práva bola jednou z kľúčových otázok práva klasifikácia prevádzkovateľa spravodajského portálu, a to predovšetkým aktívne či pasívne poskytovanie služieb zo strany Delfi AS. ESLP sa však bez ďalšieho priklonil k argumentácii najvyššieho vnútroštátneho súdu, ktorý mal za to, že Delfi AS bol svojou činnosťou za

³⁸ K tomuto výkladu pozri aj: ČAPEK, J.: *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva*. Praha: Linde, 1995, s. 469.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESEP vo veci Delfi AS proti Estónsku

hranicou rýdzo pasívneho poskytovateľa zabezpečujúceho výlučne technický servis pre svojich užívateľov.³⁹

4.2 Zodpovednosť autorov komentárov

V tejto časti sa súd okrem iného sústredil na atribút anonymity užívateľov internetu, ktorý sme už naznačili vyššie. Podotkol, že anonymita užívateľa významne prispieva k voľnému toku myšlienok a informácií v demokratickej spoločnosti, a to najmä na internete. V kontraste benefitov internetu je potrebné pri výklade ochrany súkromia vnímať účinok voľnosti, trvalosti, rýchlosti a rozsahu šírenia informácií na internete v porovnaní s tradičnými médiami.⁴⁰ Internet vďaka svojim špecifickým vlastnostiam umožňuje svojim užívateľom ostať v anonymite voči širokej verejnosti, a súčasne umožniť poskytovateľovi služby identifikovať konkrétneho užívateľa skrz používateľské konto či iné kontaktné údaje (IP adresa), ktoré však môžu byť v praxi buď úplne neoveriteľné alebo overiteľné z časti.⁴¹ Podľa názoru súdu bola v predmetnej veci efektívnosť potenciálneho zistenia identity autorov výroku pomerne neistá (aj vzhľadom na nedostatok opatrení prevádzkovateľa portálu, ktoré by umožňovali zistenie konkrétnych autorov difamačných tvrdení). Okrem toho schopnosť potenciálnej obete prejavu *hate-speech* permanentne monitorovať internet je výrazne limitovaná oproti možnosti veľkého komerčného spravodajského portálu predchádzať týmto komentárom, resp. ich bezodkladne odstraňovať.⁴² Preto mal súd za to, že založenie zodpovednosti prevádzkovateľa portálu popri zodpovednosti autorov komentárov bolo proporcionálnym obmedzením práva na slobodu prejavu daného mediálneho subjektu.

4.3 Opatrenia prijaté sťažovateľkou

Spravodajský článok vo veci samej obsahoval dovedna 185 čitateľských reakcií. Príspevky obsahujúce negatívne konotácie na adresu poškodenej osoby boli odstránené po uplynutí šiestich týždňov od ich

³⁹ Súd mal za to, že sťažovateľka disponovala vyšším stupňom kontroly nad čitateľskými komentármi. Toto tvrdenie podľa súdu podporovali aj ustanovenia podmienok používania portálu, v rámci ktorých si prevádzkovateľ portálu vyhradil právo zakázať a odstrániť komentáre s rýdzo protiprávnym charakterom. Taktiež bolo významné tvrdenie vlády, že užívateľ po pridaní a automatickom zverejnení komentáru nemohol modifikovať obsah komentára alebo ho odstrániť, technicky mal túto možnosť len prevádzkovateľ. Pripomeňme, že obmedzenie zodpovednosti podľa Smernica sa uplatňuje len na prevádzkovateľov vykonávajúcich neutrálnu a rýdzo technickú činnosť.

⁴⁰ K tomu pozri aj rozsudok SD EÚ C-131/12 z 13.05.2014 Google Spain and Google, podľa ktorého účinok zásahu do osobnostných práv subjektu sa znásobuje z dôvodu významnej úlohy internetu (a vyhľadávačov) v modernej spoločnosti, ktoré dávajú informáciám obsiahnutým v internetovom prostredí trvalý a všadeprítomný charakter.

⁴¹ Bod 148. rozsudku.

⁴² Bod 158. rozsudku.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESJP vo veci Delfi AS proti Estónsku

zverejnenia, po upozornení právnych zástupcov osoby dotknutej týmito komentármi. ESJP v súlade s nálezmi vnútroštátneho súdu upozornil na všeobecnú prevenčnú povinnosť predchádzať porušeniu práv iných uverejňovaním protiprávných prejavov. Ďalej za účelom získania odpovede na otázku, či bol zásah do práv sťažovateľky proporcionálny voči sledovanému cieľu, súd považoval za dôležité preskúmať existenciu dostatočných preventívnych mechanizmov smerujúcich k zamedzeniu šírenia nenávisťných prejavov. Spoločnosť Delfi AS mala v podmienkach používania portálu sformulovaný všeobecný disclaimer zakazujúci pridávanie akejkoľvek formy nenávisťných prejavov. Ďalej portál používal automatický systém odstraňovania komentárov obsahujúcich určité vulgarizmy a taktiež zabezpečoval efektívny *notice-and-take-down-system*. Vzhľadom na to nemožno tvrdiť, že prevádzkovateľ spravodajského portálu úplne zanedbal všeobecnú prevenčnú povinnosť predchádzať poškodeniu práv iných.

Sumarizujúc argumentačnú linku štrasburského súdu, existencia významného stupňa kontroly prevádzkovateľa portálu nad pridanými čitateľskými komentármi spolu s deklarovaným zlyhaním automatického filtračného systému, v nadväznosti na založenie povinnosti prevádzkovateľa bez meškania odstrániť *prima facie* protiprávny obsah nebolo možné považovať za neproporčné obmedzenie slobody prejavu sťažovateľky. V každom prípade najväčší spravodajský portál v krajine je povinný zabezpečiť efektívne opatrenia, ktoré by limitovali šírenie nenávisťných prejavov a prejavov podporujúcich násilie, to však nemožno zredukovať na akýsi druh súkromnej cenzúry.

Hoci *notice-and-take-down* systém je vo všeobecnosti v rámci štátov EÚ považovaný za vhodný nástroj kontroly slobody slova na internete, súd dodal, že v prípade ako je tento, teda ak komentátor svojim nenávisťným prejavom priamo útočí do integrity inej osoby, je v záujme spoločnosti ako celku, aby štáty mali možnosť založiť zodpovednosť priamo spravodajského internetového portálu, bez porušenia ustanovenia čl. 10 Dohovoru, ak prevádzkovateľ tohto portálu neimplementuje také opatrenia, ktoré by bez meškania odstránili *prima facie* protiprávny komentár (a to dokonca aj bez upozornenia poškodenej osoby). Opačný názor by mohol znamenať neproporcionálne zvýhodnenie práva na ochranu na slobodu prejavu v kontraste práva na ochranu súkromia.

4.4 Právne dôsledky vnútroštátneho konania pre sťažovateľku

Spoločnosť Delfi AS bola v dôsledku vnútroštátneho konania povinná zaplatiť poškodenej osobe približne sumu 320,- € ako relatívnu náhradu nemateriálnej ujmy. V spojení so skutočnosťou, že Delfi AS je

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

podnikateľským subjektom, súd túto sumu nepovažoval za neprimeranú, a to aj s ohľadom na druh porušenia práva poškodenej osoby. Okrem toho sťažovateľka v dôsledku súdneho konania čiastočne modifikovala vlastný biznis model. Aj keď sťažovateľka naďalej umožňuje pridávanie anonymných komentárov, zobrazujúcich sa čitateľom bez edičnej úpravy, sťažovateľka zamestnala niekoľkých moderátorov, administrujúcich diskusie pod jednotlivými článkami. Aj vzhľadom na to súd ani po posúdení tohto kritéria nepovažoval obmedzenie slobody prejavu sťažovateľky za neprimerané.⁴³

5. Záver

Súd vo svetle načrtnutých východísk, a to najmä vzhľadom na zjavnú protiprávnosť výrokov uvedených v pridaných komentároch, pričom komentáre predstavovali reakciu na článok sťažovateľky, ktorá je profesionálny podnikateľský subjekt prevádzkujúci spravodajský portál založený na komerčných princípoch a súčasne preventívne opatrenia sťažovateľky boli nedostatočné na to, aby bezodkladne po zverejnení odstránili predmetné príspevky, zodpovednosť sťažovateľky bola založená na relevantných a dostatočných základoch. Obmedzením slobody prejavu sťažovateľky preto neboli porušené jej základné práva a slobody.

V. Vybrané poznámky k rozhodnutiu ESLP

Nie je náhoda, že v rámci celého príspevku opakovane zdôrazňujeme neopakovateľný účinok fenoménu internetu na uplatňovanie práva na slobodu prejavu. Bezpochyby neprinesieme sovy do Atén, ak podotkneme, že internet prvýkrát v histórii umožňuje v zásade komukoľvek svojim prejavom osloviť nespočetnú masu ľudí a zároveň môže od tejto masy prijímať bez väčšej námahy jej názory.⁴⁴ Komplikovanosť otázky posudzovania zodpovednosti poskytovateľov služieb informačnej

---

⁴³ V tejto súvislosti možno spomenúť názor sudcu Zupančiča v konkurujúcom stanovisku, ktorý považoval sankciu Delfi AS za celkom neprimeranú: „*The mass media used to be run according to the obvious principle that the great freedom enjoyed by the press implied commensurate level of responsibility. To enable technically the publication of extremely aggressive forms of a defamation, all this due to crass commercial interest, and then to shrug one's shoulders, maintaining that an Internet provider is not responsible for these attacks on the personality rights of others, is totally unacceptable. According to the old tradition of the protection of personality rights, which again go back to Roman law, the amount of approximately EUR 300 awarded in compensation in the present case is clearly inadequate as far as damages for the injury to the aggrieved persons are concerned.*“

⁴⁴ DICKERSON, N.: *What Makes the Internet So Special?* Houston Law Review. 2009. roč. XLVI, 61 – 102 s.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESĽP vo veci Delfi AS proti Estónsku

spoločnosti a možné negatívne celoplošné dopady samotného rozhodnutia vo veci Delfi AS v. Estónsko si uvedomoval aj ESĽP, ktorý sa usiloval obmedziť ďalekosiahle právne i ekonomické dopady tohto rozhodnutia vecným zúžením jeho rozsahu. Vyššie uvedené závery súd uplatňoval výlučne na posúdenie práv a povinností internetového spravodajského portálu, ktorý poskytuje služby na komerčné účely, publikuje články vo svojom mene a svojim čitateľom umožňuje ich bezprostredné komentovanie a zdieľanie. Pritom platí premisa, že čím je rozoberaná téma kontroverzejšia, tým je návšteva potenciálneho užívateľa portálu pravdepodobnejšia, čo ma spravidla priamo úmerný vplyv na ekonomický výnos prevádzkovania daného mediálneho portálu. Tento prípad sa však nevzťahuje na iné internetové fóra, na ktorých dochádza k vkladaniu a šíreniu komentárov tretích osôb, ako napríklad rôzne internetové diskusie, v rámci ktorých môžu užívatelia voľne šíriť svoje názory na akékoľvek témy bez akéhokoľvek zásahu prevádzkovateľa diskusného fóra alebo platformy sociálnych sietí a podobných médií, v rámci ktorých obsah tvoria výlučne užívatelia, bez toho, aby prevádzkovateľ do obsahu užívateľov akokoľvek zasahoval alebo pridával vlastný obsah.⁴⁵

V intenciách pertraktovaného rozhodnutia ďalej podotýkame, že ESĽP napriek pravdepodobne nesprávnej interpretácii a aplikácii únieového práva vnútroštátnym súdom, z ústavnoprávneho hľadiska považoval za proporcionálne, aby vnútroštátny súd na základe protiprávnej omisie prevádzkovateľa za určitých okolností uložil povinnosť tomuto prevádzkovateľovi spravodajského portálu kontrolovať všetky komentáre.⁴⁶ Na druhej strane je nutné vnímať ústavnoprávne limity nálezu ESĽP, ktoré sa môžu dostávať za určitých okolností do konfliktu s *acquis* Únie o vylúčení zodpovednosti ISP. V každom prípade, podľa názoru súdu ochrana práv a slobôd iných vylučuje úplné zbavenie zodpovednosti poskytovateľov internetového priestoru, nakoľko opačný výklad môže znamenať neproporcionálne obmedzenie týchto práv.

Z pohľadu práva EÚ rozhodnutie obsahuje viacero sporných či nejasných bodov, na ktoré upozorňujú aj v sudcovia v pripojených separátnych stanoviskách. Výhrady pritom súvisia predovšetkým s nejasnou interpretáciou prevenčného správania portálu, ktorý by mal podľa súdu zabezpečovať permanentnú kontrolu diskusií na spravodajskom portáli, neberúc do úvahy fakt, že nelimitované prevenčné a proaktívne povinnosti monitorovania celého cudzieho obsahu môžu za určitých okolností (najmä

⁴⁵ 116

⁴⁶ HUSOVEC, M.: *Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2014, 85 s.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESLP vo veci Delfi AS proti Estónsku

pri malých a stredných podnikateľoch) viesť deformovaniu súťažného prostredia na internete, a k neproporcionálnemu obmedzeniu nie len slobody prejavu, ale aj iného základného práva, a to slobody podnikania. K tomuto názoru sa priklonil aj SD EÚ, ktorý porušenie zákazu všeobecnej povinnosti monitorovať považuje za neproporcionálny zásah do práva na slobodný výkon povolania.⁴⁷ Podstata tohto tvrdenia spočíva v tom, že ak by mal prevádzkovateľ proaktívne identifikovať akýkoľvek výrok, prekračujúci právo na slobodu prejavu, bez predošlého upozornenia, musel by na tento účel vynaložiť neprimerane vysoké náklady. Pre úplnosť dodávame, že v európskej súdnej praxi nie sú ojedinele ani názory, deklarujúce zákaz všeobecnej povinnosti monitorovať nie len ako autonómny inštitút európskeho práva, ale aj ako nevyhnutný ľudskoprávny štandard ochrany slobody prejavu na internete.⁴⁸ Na druhej strane v danom kontexte nemožno opomenúť zásadu, podľa ktorej ten, kto vytvorí predvídateľné riziko, je povinný zakročiť v nevyhnutnom rozsahu, tak, aby toto riziko obmedzil, s cieľom predísť poškodeniu práv iných. Domnievame sa, že ani vytvorenie rizikovej situácie spočívajúcej v umožnení komentovania kontroverzných článkov nemusí nutne zakladať povinnosť permanentného monitorovania diskusie, nakoľko právny poriadok zakazuje všeobecnú monitorovaciu povinnosť a ochranu práv a slobôd iných zabezpečuje prostredníctvom spomínaného systému *notice-and-take-down*⁴⁹.

Osobitnú tému, ktorú je potrebné individuálne preskúmať v súvislosti zodpovednosti prevádzkovateľa spravodajského portálu, predstavuje porušenie prevenčných povinností prevádzkovateľa portálu. Podľa názoru ESLP, súčasťou proaktívnej prevenčnej povinnosti je bezodkladné odstránenie obsahu, ktorý je *prima facie* protiprávny. Odhliadnuc od zmienenej povinnosti všeobecnej povinnosti monitorovať, predpokladáme, že ak má prevádzkovateľ biznis model postavený na obdobných základoch ako to je v prípade Delfi AS, zakladá to dobrý predpoklad na vznik vysokého štandardu reakčnej a zakročovacej

⁴⁷ Rozhodnutie SD EÚ vo veci C-70/10Scarlet Extended, body 46 až 49.

⁴⁸ Pozri *amicus curiae* zo dňa 15.06.2014 podané vo veci Delfi AS v. Estónsko a vypracované think-thankom European Information Society Institute, o.z.

⁴⁹ Podotýkame, že uvedené platí len pre prípady poskytovateľov (ISP) v bezpečných prístavoch (pozri prvú časť príspevku). *Notice-and-take-down* systém je jedným z už tradičných prvkov internetového práva. Podstata spočíva v tom, že poskytovateľ musí konať, ak sa mu dostane do pozornosti informácia o protiprávnom obsahu umiestnenom v jeho informačnej štruktúre. V konkrétnom prípade teda je potrebné poskytovateľovi kvalifikovane oznámiť existujúci protiprávny stav, z ktorého povahy vyplýva ohrozenie práv iných. Po tomto oznámení prevádzkovateľ stráca pozíciu bezpečného prístvu.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESJP vo veci Delfi AS proti Estónsku

povinnosti v rámci prevenčných povinností predchádzať škode (ujme).⁵⁰ Narážame najmä na to, že sťažovateľka denne odstraňovala cudzí obsah či už formou automatického filtračného systému alebo na základe kvalifikovaných oznámení poškodených osôb. Vzhľadom na to mala ako obozretný hospodár dostatok informácií, aby racionálne vyhodnotila iné budúce podobné situácie, a proaktívne predišla poškodeniu práv druhých, a to aj neodkladným odstránením komentárov bez ohľadu na akékoľvek oznámenie poškodeného subjektu.

V každom prípade, kľúčový bod prípadov ako je ten vo veci samej tkvie v právnej klasifikácii prevádzkovateľa webového portálu. Tým máme na mysli najmä to, či možno činnosť konkrétneho prevádzkovateľa internetovej služby klasifikovať ako poskytovateľa *hostingu* v zmysle Smernice, teda či tento podnikateľ poskytuje obsahovo neutrálne a technicky pasívne služby vo vzťahu k cudziemu obsahu spočívajúce len vo vytvorení priestoru na ukladanie informácií. Ak tomu tak nie je, resp. ak služby poskytovateľa nespádajú pod definíciu služby *hosting*, poskytovateľ môže zodpovedať za celý (vrátane cudzieho) obsah spravodajského webu. Možno sa stotožniť s názorom Moravca, podľa ktorého spravodajský portál či on-line magazín vo svojej podstate nie je obsahovo neutrálnym ukladáním dát (službou typu *hosting*) ale práve naopak, zásadným spôsobom sa neodlišuje od doteraz známych foriem prenikania cudzieho obsahu do médií, a preto aj na tieto prípady možno uplatňovať pravidla hodnotenia zodpovednosti za obsah interview či živého vysielania.⁵¹

Resumé

Plnohodnotné využitie slobody prejavu aj v prostredí internetu je možné len v prostredí demokratickej spoločnosti, ktorá chráni základné práva no zároveň rešpektuje s tým súvisiace povinnosti. Osobitné vlastnosti internetu si aj v prípade uplatňovania slobody prejavu v mnohých prípadoch vyžadujú modifikovanie tradičných právnych východísk práva na slobodu prejavu. V predložennom príspevku sme poukázali na základné teoretické i praktické rozdiely zodpovednostných režimov podnikateľov pôsobiach v segmente printových i elektronických médií. ESJP v prípade Delfi AS v. Estónsko ponechal vnútroštátnemu súdu relatívne širokú mieru voľnej úvahy, pričom rešpektoval obmedzenie práva na slobodu prejavu aj pri možnom nesprávnom výklade vnútroštátneho práva. V každom prípade, premisy rozsudku je potrebné, najmä v kontexte práva EÚ, aplikovať

⁵⁰ Pozri: HUSOVEC, M.: *Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2014, 73. - 93 s.

⁵¹ MORAVEC, O.: *Mediální právo v informačnej spoločnosti*. Praha: Leges, 2013, 175 s.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III.4 Zodpovednosť poskytovateľa spravodajského internetového portálu vo svetle rozhodnutia ESEP vo veci Delfi AS proti Estónsku

mimoriadne opatrne, pričom súd v samotnom rozsudku konštatuje, že závery v ňom uvedené, nemožno aplikovať na odlišné skutkové okolnosti, súvisiace s pričítaním zodpovednosti prevádzkovateľovi portálu za cudzí obsah. Cieľom tohto príspevku nebolo poskytnúť čitateľovi detailnú právnu analýzu rozoberaného prípadu, ale skôr naznačiť pozíciu rozsudku v kontexte dotknutej právnej úpravy úniového práva, spolu so vymedzením vybraných poznámok k rozsudku a určitým spôsobom prispieť do odbornej diskusie o uplatňovaní práva na slobodu slova vo virtuálnom prostredí informačnej spoločnosti.

Resume

Effective exploitation of the freedom of expression in the Internet is only possible in a democratic society that protects fundamental rights but also respecting the related duties. In the present paper, we pointed out the basic theoretical and practical differences regarding the liability regimes of entrepreneurs operating in the segment of the print and electronic media. In the case Delfi AS v. Estonia the ECHR has enabled relatively broad execution of the right to margin of appreciation because it respected the limitation of the right to freedom of expression even within possible misinterpretation of national law. However, the court findings shall be applied with extreme prudence. The court in the judgment states that the conclusions shall not concern providers of other fora on the Internet where third-party comments can be disseminated. This paper does not focus on a detailed legal analysis of the ECHR case but it rather indicates a position of the judgment in the context of the EU law. The paper also formulates the selected notes to the judgment and it tries to contribute to the professional discussions on the implementation of the right to freedom of expression in the virtual environment of information society.

III.5 Prípustnosť obmedzenia práva na slobodu prejavu pracovníkov médií normami trestného práva v judikatúre ESĽP a „zabehnutá“ prax na Slovensku

JUDr. Jana Klesniaková

1. Úvod

Základným pilierom každej pluralitnej demokratickej spoločnosti je sloboda prejavu jej členov garantovaná záväznými právnymi dokumentmi na medzinárodnej, európskej aj vnútroštátnej ústavnej úrovni. Záruka uplatňovania slobody prejavu umožňuje nielen pokrok spoločnosti, ale aj rozvoj každého jednotlivca. V oblasti pôsobenia hromadných informačných prostriedkov je obzvlášť žiaduca právna istota novinárov ohľadom efektívnej realizácie slobody prejavu bez neoprávnených zásahov štátu. Pracovníci masmédií prostredníctvom slobody prejavu účinnejšie sprostredkujú verejnosti informácie o všetkých otázkach verejného záujmu. Verejnosť tak má možnosť vierohodnejšie formovať a zastávať vlastné názory o záležitostiach legitímneho záujmu.

Svojou podstatou sa sloboda prejavu v podmienkach slovenského ústavného práva ako aj podľa štruktúry medzinárodných dokumentov zaraďuje medzi politické práva. „Táto skupina práv podmieňuje slobodný život jednotlivca v občianskej spoločnosti, keďže prostredníctvom politických práv sa jednotlivec aktívne zúčastňuje na kreácii politiky spoločnosti či budovaní demokratického spoločenského i politického prostredia, a to nielen v podobe realizovania hlasovacieho a volebného práva či výkonu verejnej funkcie, ale tiež v podobe využívania slobody prejavu, práva na informácie, združovania, zhromažďovania a petičného práva.“¹

Garancie právneho štátu a demokratickej spoločnosti zaručuje v Slovenskej republike ústavný systém prostredníctvom reglementácie základných práv pre jednotlivcov a povinností pre štát, zastúpený pri ich plnení svojimi orgánmi. Ochrana slobody prejavu a taxatívny výpočet legitímnych dôvodov jej obmedzenia sú zakotvené v Ústave Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. (ďalej len „Ústava SR“) v druhej hlave

---

¹ PALÚŠ, I.: *Politické práva v Slovenskej republike – ústavnoprávna koncepcia a predpoklady realizácie (vybrané problémy)*. (Habilitačná prednáška). Právny obzor, roč. 79, 1996, č. 1, s. 62, 64.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

„Základných práv a slobôd tretieho oddielu „Politických práv“ v čl. 26 v piatich odsekoch.

V súvislosti s existenciou a vplyvom médií na tvorbu verejnej mienky a aplikáciou čl. 26 Ústavy SR, konštatoval Ústavný súd vo svojom rozhodnutí, že „sloboda prejavu a právo na informácie sa v modernej spoločnosti, ktorá využíva hromadné informačné prostriedky, najúčinnnejšie uplatnia prostredníctvom masmédií. Pomocou médií niektoré osoby majú možnosť rozšíriť informáciu, iné osoby majú možnosť informáciu prijímať. Neodmysliteľnou súčasťou čl. 26 Ústavy SR je ochrana obsahu a formy slobody prejavu garantovaná každému, teda fyzickej aj právnickej osobe, keďže nejde o právo, svojou podstatou výlučne späté s ľudskou bytosťou.“² Avšak výkon uvedených práv môžu účinnejšie realizovať pracovníci médií, a tak podnieť a korigovať mnohé témy verejnej diskusie, čo by sa jednotlivcovi nikdy nepodarilo v tak masovom meradle. Preto má obsahová náplň čl. 26 Ústavy SR mimoriadny význam pre vymedzenie hraníc pôsobnosti mediálnych pracovníkov v rámci výkonu ich povolania v medziach Ústavy a zákonov. Z tohto pohľadu je dôležité presne a jasne definovať rozsah oboch práv. Ústavný pohľad na charakter a účel slobody prejavu a práva na informácie sa pritom neodlišuje od ich medzinárodného vnímania. „Právo na slobodu prejavu nie je len v slobode vysloviť alebo inou formou prejaviť svoje city, myšlienky a názory, ale je spojené s účelom, pre ktorý sa osoba verejne vyjadřila.“³ Prostredníctvom slobody prejavu sa teda jednotlivec zapája do riadenia verejných vecí a pokúša sa tak ovplyvňovať smerovanie spoločnosti podľa svojho názorového presvedčenia.

Pri uplatňovaní slobody prejavu však masmédiá z rôznych dôvodov (ziskuchtivosť, vyvolanie senzácie, úmyselné poškodzovanie dobrého mena, spoločenského postavenia verejne činnnej osoby či súkromnej osoby, podporovanie a schvaľovanie protiprávneho správania určitých skupín či jednotlivcov) môžu zneužiť svoj vplyv na utváranie verejnej mienky v spoločnosti. Následkom takejto škodlivej a nežiaducej medializácie určitých informácií sú neoprávnené zásahy do súkromia a práv osôb a do utajovaných skutočností, ako aj ohrozenie bezpečnosti štátu a verejného poriadku, nezávislého výkonu štátnych a súdnych orgánov, morálnych hodnôt a princípov ochrany zdravia či realizácie preventívnych opatrení pri znižovaní kriminality. Ochrana týchto legitímnych záujmov verejnosti sa zabezpečuje na úkor zúženia slobody prejavu pracovníkov médií podľa

² Nález Ústavného súdu SR z 11. marca 1999, PL. ÚS 15/98.

³ SVÁK, J. - CIBULKA, E.: *Ústavné právo Slovenskej republiky – Osobitná časť. 3 rozšírené vydanie*. Eurokódex, Bratislava, 2009, s. 290.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

posúdenia okolností konkrétneho nepovoleného sprístupňovania správ médiami.

Ochrana slobody prejavu a s ňou súvisiaceho práva na informácie ako aj vymedzenie prípustnosti ich obmedzení by mali byť samozrejmosťou každého právneho poriadku aj na základe plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných a európskych zmlúv.

2. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

V rámci európskeho kontinentu sa účinná realizácia ochrany ľudských práv zabezpečuje na pôde Rady Európy (ďalej len RE). RE predstavuje medzinárodnú organizáciu s regionálnou pôsobnosťou. Funguje od 5.5.1949, kedy bola ratifikovaná jej zakladajúca listina - Štatút RE. V čl. 3 Štatútu RE sa zdôrazňuje povinnosť uložená členským štátom RE zabezpečiť na svojom území dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd, a to pod hrozbou sankcie – vylúčenia členského štátu z RE alebo zbavenia jeho práv na zastúpenie – stanovenej čl. 8 Štatútu RE v prípade nedodržania záväzkov čl. 3 Štatútu RE.

„Podmienkou členstva v RE bol podpis (v okamihu vstupu do organizácie) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len EDLP) a jeho ratifikácia (najneskôr rok po tom).“⁴ EDLP vstúpil do platnosti 3.9.1953 ako medzinárodná zmluva s teritoriálnou pôsobnosťou paneurópskeho rozmeru. Postupne bol jeho obsah doplnený 14-timi protokolmi, ktoré rozšírili katalóg ľudských práv garantovaných EDLP a detailnejšie prepracovali procesný mechanizmus ich ochrany. EDLP tak predstavuje „najstarší a vzhľadom na flexibilné prispôsobovanie svojej koncepcie aktuálnym potrebám, aj najprepracovanejší regionálny systém ľudsko-právnej povahy v Európe v súčasnosti.“⁵

„Na území Slovenskej republiky, ako člena RE, sa EDLP uplatňuje od 30.6.1993, vrátane uznania kontrolnej právomoci štrasburských orgánov ochrany práva“⁶ (Európskeho súdu pre ľudské práva a do 1.11.1999 aj Európskej komisie pre ľudské práva) nad vnútroštátnymi rozhodnutiami. To znamená, že po splnení ôsmich podmienok prijateľnosti individuálnej

⁴ MALENOVSKÝ, J.: *Nad statistikami Evropského soudu pro lidská práva*. Právnik, 2001, č. 8, s. 741.

⁵ ŠIŠKOVÁ, N.: *Dimenze Ochrany lidských práv v EU*. Praha, nakladatelství ASPI Publishing, 2003, s.101-102.

⁶ POSLUCH, M. - CIBULKA, L.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. 3. vydanie. Šamorín, Heuréka, 2009, s. 217.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIÁCH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

sťažnosti pre konanie pred štrasburskými orgánmi, taxatívne vymedzených v článku 35 EDLP, sa môžu osoby, skupiny osôb či nevládne organizácie podľa článku 34 EDLP domôcť preskúmania porušenia ľudských práv chránených EDLP zo strany slovenských štátnych orgánov. „Slovenská republika sa tak v zmysle článku 46 EDLP zaviazala, že sa bude riadiť konečným rozsudkom štrasburských orgánov ochrany práva vo všetkých prípadoch, ktorých je stranou a konečný rozsudok vykoná dobrovoľne a v dobrej viere, tak ako to stanovuje všeobecný princíp medzinárodného práva (článok 26 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve).“⁷

2.1. Vymedzenie ochrany práva na slobodu prejavu pracovníkov médií

„EDLP neobsahuje termín „politické práva,“⁸ avšak podľa vzoru Ústavy SR, chráni a garantuje úzky okruh ľudských práv, ktoré možno označiť ako práva politické. K európskym štandardom ochrany politických práv podľa EDLP patrí aj právo na slobodu prejavu (článok 10 ods. 1,2 EDLP). V súvislosti s týmto ustanovením však „štrasburské orgány ochrany práva zabezpečujú zvýšenú ochranu slobody prejavu predovšetkým tlači.“⁹ Na európskej úrovni je tak printovým médiám poskytnutá väčšia záruka nezasahovania štátu do slobody šírenia informácií a myšlienok oproti ostatným druhom médií. Tento záver bol konštatovaný v prípade De Becker proti Belgicku.¹⁰

Rozsah a význam úpravy slobody prejavu konštruuje znenie článku 10 ods. 1 EDLP v troch vetách.

Článok 10 ods. 1 EDLP v prvej vete zakotvuje: „Každý má právo na slobodu prejavu“. Týmto znením sa priznáva ochrana práva na slobodu prejavu každej fyzickej a právnickej osobe. V rozhodnutí prípadu Autronic AG proti Švajčiarsku¹¹ sa uvádza, že ani právny štatút spoločnosti, ani komerčný charakter jej aktivít, ani povaha informácií, nemôže zbaviť spoločnosť Autronic AG ochrany garantovanej článkom 10 EDLP. Individuálnu sťažnosť pre porušenie práva na slobodu prejavu podľa článku

⁷ JANKUV, J.: *Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv*. Bratislava, Iura Edition, 2006, s. 139.

⁸ REPÍK, B.: *Základné politické práva a slobody garantované Európskym dohovorom o ľudských právach v ich vzťahu k trestnému právu*. Justičná revue, 1994, roč. 46, č. 7-8, s. 5.

⁹ SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. 2. vyd. Bratislava, Eurokódex, 2006, s. 717.

¹⁰ Prípad De Becker proti Belgicku, rozhodnutie z 27. marca 1962, sťažnosť č. 214/5.

¹¹ Prípad Autronic AG proti Švajčiarsku, rozhodnutie z 22. mája 1990.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

10 EDP môžu podať na Európsky súd pre ľudské práva nielen jednotliví pracovníci médií, ale aj televízne či rozhlasové spoločnosti.

Konkretizácia rozsahu ochrany práva na slobodu prejavu je vymedzená v článku 10 ods. 1 EDP druhej vete: „Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice.“ Uvedená úprava umožňuje informácie a myšlienky prijímať, rozširovať a implicitne aj vyhľadávať. V prípade *Cumpana a Mazare proti Rumunsku*¹² sa vyzdvihol význam aktivít investigatívnych novinárov, ktorých úlohou je práve informovať a upozorniť verejnosť na nežiadúce javy v spoločnosti, a to hneď ako získajú príslušné informácie. Konštantná judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (napríklad v prípade *Goodwin proti Spojenému kráľovstvu*¹³) zvýraznila osobitne tri podmienky poskytovania informácií o otázkach verejného záujmu, ktoré novinári musia splniť nato, aby ich sloboda prejavu bola chránená článkom 10 EDP. Novinári sa musia vyjadrovať vždy v dobrej viere, na základe presných a vierohodných faktov a pri dodržiavaní novinárskej etiky. Takže na jednej strane stojí poslanie (a oprávnenie) médií šíriť informácie a myšlienky, čím naplňajú svoju spoločensky nevyhnutnú funkciu „strážneho psa“ demokracie, na strane druhej, recipročne, sa realizuje právo verejnosti prijímať tieto informácie a myšlienky. Viaceré rozsudky štrasburských orgánov¹⁴ potvrdili tento obojstranne prospešný účel koexistencie médií a verejnosti.

Podľa názoru štrasburských orgánov¹⁵ audiovizuálne médiá majú často bezprostrednejšie a mocnejšie účinky ovplyvniť mienku verejnosti než tlač. Z toho dôvodu šírenie informácií a myšlienok tlačou nepodlieha osobitnej kontrole zo strany štátu prostredníctvom udeľovania licencií. „Naopak v článku 10 ods. 1. EDP tretej vety sa upravuje povinnosť štátov: „...aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.“ Zmysel tejto úpravy sa zdôraznil v prípade

¹² Prípád *Cumpana a Mazare proti Rumunsku*, rozhodnutie zo 17.12.2004, sťažnosť č. 33348/96.

¹³ Prípád *Goodwin proti Spojenému kráľovstvu*, rozhodnuti z 27. marca 1996.

¹⁴ Prípád *Sunday Times proti Spojenému kráľovstvu*, rozhodnuti z 1979, prípad *Observer a Guardian proti Spojenému kráľovstvu*, rozhodnuti z 26. novembra 1991, sťažnosť č. 13585/88, Prípád *Jersild proti Dánsku*, rozhodnutie z 23. septembra 1994, sťažnosť č. 15890/89, prípad *De Haes a Gijssels proti Belgicku*, rozhodnuti z 24. februára 1997.

¹⁵ Prípád *Jersild proti Dánsku*, rozhodnutie z 23. septembra 1994, sťažnosť č. 15890/89, Prípád *Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku*, rozhodnutie zo 17. decembra 2004, sťažnosť č. 49017/99.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

Informationsverein Lentia a ďalší proti Rakúsku.¹⁶ Štáty môžu vďaka systému licencií upraviť organizáciu rozhlasového a televízneho vysielania na svojom území, obzvlášť jeho technické aspekty. Môžu tak prispievať ku kvalite, vyváženosti a smerovaniu programov a efektívne podporovať informačný pluralizmus médií. V dôsledku toho nie je prípustná existencia štátneho monopolu na vysielanie, ako konštatovali štrasburské orgány v prípade Sacchi proti Taliansku.¹⁷

2.2. Rozsah obmedzení práva na slobodu prejavu normami trestného práva

Štrasburské orgány síce akceptujú fakt, že „novinárska sloboda zahŕňa aj možnosť používania určitej miery preháňania, ba dokonca provokácie pri šírení informácií a myšlienok v otázkach verejného záujmu,“¹⁸ avšak podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva¹⁹ vnútroštátne orgány majú možnosť prijať v rámci svojej právomoci ako garanta verejného poriadku opatrenia, a to dokonca aj trestnoprávneho charakteru, ktorých cieľom je obmedziť výkon slobody prejavu pracovníkov médií. Zásah do slobody vyjadrovania možno realizovať, ak médiá informovaním verejnosti porušujú práva chránené vnútroštátnym právnym poriadkom alebo záujmy garantované EDĽP (napríklad v prípade obmedzovania či už práva na súkromie v článku 8 EDĽP, princípu prezumpcie neviny v článku 6 EDĽP alebo práva na náboženské presvedčenie v článku 9 EDĽP). Článok 10 ods. 2 EDĽP stanovuje taxatívne tri podmienky, za ktorých sú štáty oprávnené obmedziť slobodu prejavu mediálnym pracovníkom: „Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosti, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci“.

---

¹⁶ Prípád Informationsverein Lentia a ďalší proti Rakúsku, rozhodnuti z 24. novembra 1993.

¹⁷ Prípád Sacchi proti Taliansku, rozhodnuti z 1976, sťažnosť č. 155/73.

¹⁸ Prípád Dalban proti Rumunsku, rozhodnuti z 28. septembra 1999, sťažnosť č. 28114/95.

¹⁹ Prípád Öztürk proti Turecku, rozhodnutie zo dňa 28.9.1999, sťažnosť č. 22479/93, prípad Sirek proti Turecku (č. 3), rozhodnutie z 21. januára 1999, sťažnosť č. 29183/95.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIÁCH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

Štrasburské orgány ochrany práva pri posudzovaní každej individuálnej sťažnosti kontrolujú súlad článku 10 ods. 2 EDĽP s postupom štátnych orgánov pri zásahu do slobody vyjadrovania médií ako aj výber primeraných prostriedkov (sankcií), ktorými sa realizuje tento zásah. Štát musí preukázať splnenie všetkých troch podmienok zakotvených v článku 10 ods. 2 EDĽP kumulatívne.

Podľa prvej podmienky musia byť obmedzenia vykonané na základe zákona. V prípade *Sunday Times* proti Spojenému kráľovstvu²⁰ sa konštatovalo, že výraz „zákon“ zahŕňa ako písané tak nepísané právo. Navyše musí mať občan k dispozícii dostatočné informácie o právnych normách aplikovateľných na konkrétny prípad, aby mohol v primeranej miere predvídať dôsledky, ktoré môžu vyplývať z určitého aktu. Okrem toho, že sa poukáže na zákonnú úpravu, ktorou sa oprávnené obmedzila sloboda prejavu, musí byť zákon zároveň dostupný a predvídateľný. V slovenských podmienkach možno zásah do slobody vyjadrovania pracovníkov médií vykonať aj zákonnými prostriedkami trestného práva.

Druhá podmienka stanovuje, že obmedzenie slobody prejavu musia sledovať legitímny cieľ. To znamená jeden zo šiestich dôvodov vymenovaných v článku 10 ods. 2 EDĽP. Legitímnym cieľom, ktorého ochrana má prednosť pred ochranou slobody prejavu, je:

- národná bezpečnosť, územná celistvosť alebo verejná bezpečnosť,²¹ vyjadrenia novinárov nabádajú k násiliu proti jednotlivcom, skupinám alebo proti štátu,
- predchádzanie nepokojom a zločinnosti,²² médiá zneužívajú slobodu prejavu na propagáciu organizácií, ktoré páchajú násilie alebo ho podporujú, napríklad teroristické skupiny,
- ochrana zdravia alebo morálky,²³ šírenie informácií a myšlienok o zakázaných lekárskejších postupoch, vysielanie reklamy medicínskych služieb, obscénny a pornografický obsah zverejňovaných informácií, zasahovanie do náboženského presvedčenia,
- ochrana povesti alebo práv iných,²⁴ informovanie v médiách o súkromí osôb, ktoré nie sú predmetom verejného záujmu či mediálna kritika osôb, ktoré zastávajú verejné funkcie, na základe nepravdivých a nepodložených skutočností,

²⁰ Prípád *Sunday Times* proti Spojenému kráľovstvu, rozhodnutie z 26. apríla 1979.

²¹ Prípád *Sürek a Özdemir* proti Turecku, rozhodnutie z 8. júla 1999.

²² Prípád *Jersild* proti Dánsku, rozhodnutie z 23. septembra 1994, sťažnosť č. 15890/89.

²³ Prípád *Wingrove* proti Spojenému kráľovstvu, rozhodnutie z 25. novembra 1996.

²⁴ Prípád *Bergens Tidende* a ostatní proti Nórsku, rozhodnutie z 2. mája 2000, sťažnosť č. 26132/95.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

- zabránenie úniku dôverných informácií,²⁵ medializovanie informácií, ktoré sú označené ako tajné, alebo podliehajú mlčanlivosti z dôvodu bezpečnosti štátu, ochrany práv duševného vlastníctva, ochrany osobných údajov, ochrany počítačových dát,
- zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci²⁶ informovanie o priebehu súdneho konania s cieľom vytvorenia nátlaku na rozhodovaciu činnosť sudcov, verejná osočujúca kritika sudcov a súdnictva bez dôkazov.

Tretia podmienka označuje oprávnenú ingerenciu štátu do slobody prejavu novinárov ako nevyhnutné opatrenie v demokratickej spoločnosti. Ide o najdôležitejšiu a na preukazovanie, najkomplikovanejšiu požiadavku vyjadrenú v článku 10 ods. 2 EDLP, pri ktorej štrasburské orgány ochrany práva skúmajú otázku naliehavosti spoločenskej potreby a otázku primeranosti sankcie.

Obmedzenia „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“ na limitovanie médií pri šírení informácií a myšlienok zvyrazňujú zvýšený záujem štátu na ochrane práv zakotvených vo vnútroštátnom právnom systéme a garantovaných EDLP pred ochranou slobody vyjadrovania pracovníkov médií. Túto nalievajú spoločenskú potrebu posudzujú orgány štátu na základe svojej voľnej úvahy avšak pod kontrolou Európskeho súdu pre ľudské práva.

Nevyhnutné zásahy v demokratickej spoločnosti sa realizujú prostredníctvom sankcií, ktoré musia byť svojím účinkom primerané legitímnemu cieľu, ktorý sledujú. „Pri skúmaní primeranosti sankcie sa posudzuje hlavne charakter a závažnosť uloženého reštriktívneho opatrenia.“²⁷ Štrasburské orgány vo svojej bohatej judikatúre²⁸ preferujú skôr miernejšie prostriedky obmedzujúce slobodu prejavu, teda ukládanie občianskoprávných sankcií pred trestnoprávnymi. Keďže trestné právo má subsidiárnu funkciu, na základe zásady ultima ratio, vnútroštátne orgány by mali prejaviť väčšiu zdržanlivosť pri uplatňovaní trestnoprávných prostriedkov. Na druhej strane, „ak by išlo o spoločensky závažné konanie novinárov, štáty môžu využívať aj sankcie tohto druhu.“²⁹

²⁵ Prípád Observer a Guardian Newspapers Ltd. proti Spojenému kráľovstvu, rozhodnutie z 1991.

²⁶ Prípád Barfod proti Dánsku, rozhodnutie z 22. februára 1989, sťažnosť č. 11508/85.

²⁷ Prípád Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku, rozhodnutie zo 17. decembra 2004, sťažnosť č. 49017/99.

²⁸ Prípád Lehideux a Isorni proti Francúzku, rozhodnutie z 1998.

²⁹ Prípád Castells proti Španielsku, rozhodnutie z 23. apríla 1992, sťažnosť č. 11798/85.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

Štrasburské orgány ochrany práva pri rozhodovaní vo veci De Becker proti Belgicku³⁰ však narazili na otázku v akej miere a za akých podmienok môže byť obmedzená sloboda prejavu jednotlivca na základe trestnej sankcie. Zásah do slobody vyjadrovania pracovníkov médií uskutočňovali štáty prostredníctvom rôznych druhov trestov, od najzávažnejších po miernejšie. V prípadoch, keď bol novinárom uložený trest odňatia slobody,³¹ Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že takáto mimoriadne prísna sankcia uložená za trestný čin spáchaný v oblasti tlače, je zlúčiteľná s novinárskou slobodou prejavu zaručenou v článku 10 EDLP iba vo výnimočných prípadoch, najmä ak by došlo k závažnému zásahu do iných základných práv – tak by tomu bolo napríklad pri rozširovaní nenávisťných prejavov či pri podnecovaní násilia.

Európska komisia pre ľudské práva taktiež odsúdila uloženie neadekvátne prísnej trestnej sankcie novinárovi v prípade De Becker proti Belgicku,³² ktorá spočívala v doživotnom zákaze vykonávania novinárskej činnosti. Rozhodnutie v prípade konštatovalo, že ak bezprostredné ohrozenie záujmov verejnosti nehrozí, tak nemožno využívať sankcie v absolútnom vyjadrení. K zákazu výkonu profesie novinára, sa štrasburské orgány vyjadrili aj v prípade Cumpana a Mazare proti Rumunsku.³³ Ukladanie opatrení obmedzujúcich činnosť novinárov nemožno obhajovať iba rizikom, že by sa novinári mohli znovu dopustiť rovnakého konania. Takéto trestné sankcie sú svojou prísnosťou neprimerané sledovanému legitímnemu cieľu, ktorý sa mal chrániť ich uložením. Preto vnútroštátne orgány prekročili hranicu nevyhnutného obmedzenia slobody prejavu novinárov, a tým porušili článok 10 EDLP.

Ako sa ukázalo vo viacerých prípadoch³⁴ predložených Európskemu súdu pre ľudské práva, negatívnym následkom ukladania a výkonu prísnych trestných sankcií limitujúcich slobodu prejavu je aj možná snaha štátu zastrašiť novinárov, respektíve ich odradiť od informovania o otázkach

³⁰ Prípád De Becker proti Belgicku, rozhodnuti z 27. marca 1962, sťažnosť č. 214/5.

³¹ Prípád Niskasaari a ostatní proti Fínsku, rozhodnutie zo 6. júla 2010, sťažnosť č. 37520/07, prípád Cumpana a Mazare proti Rumunsku, rozhodnutie zo 17. decembra 2004, sťažnosť č. 33348/96, prípád Dalban proti Rumunsku, rozhodnutie z 28. 9. 1999, sťažnosť č. 28114/95.

³² Prípád De Becker proti Belgicku, rozhodnutie z 27. marca 1962, sťažnosť č. 214/5.

³³ Prípád Cumpana a Mazare proti Rumunsku, rozhodnutie zo 17. decembra 2004, sťažnosť č. 33348/96.

³⁴ KUPCOVÁ, Z.: *Lingens v. Rakúsko*. Justičná revue, 1996, roč. , č. 12, s. 52, prípád Thorgeir Thorgeirson proti Islandu, rozhodnutie z 25 júna 1992, sťažnosť č. 13778/88, prípád Cumpana a Mazare proti Rumunsku, rozhodnutie zo 17. decembra 2004, sťažnosť č. 33348/96.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

verejného záujmu, ak by im za to hrozil prísny trestný postih zo strany štátu. Dochádza tak k obmedzovaniu novinárskej slobody pri šírení informácií a myšlienok, čo je v konečnom dôsledku škodlivé pre samotnú verejnosť. Vo väčšine prípadov³⁵ štáty na obmedzenie slobody vyjadrovania novinárov však využívajú peňažné tresty.

2.3. Obmedzenie slobody prejavu v prípadoch proti Slovenskej republike

Proti Slovenskej republike sa v súvislosti s trestným odsúdením novinára, respektíve prispievateľa do médií, podali dve sťažnosti.

Išlo o prípad Klein proti Slovenskej republike,³⁶ keď bol novinár Martin Klein, odsúdený za uverejnenie článku „Sedí sokol na javori, Larry Flynt a sedem faciek pokrytci“ v novinách Domino Efekt v roku 1997, a to za trestný čin hanobenia národa, rasy a presvedčenia na peňažný trest vo výške 15 000 slovenských korún, ktorý mal byť v prípade úmyselného zmarenia zaplatacia peňažnej sumy nahradený trestom odňatia slobody v trvaní jedného mesiaca. Pán Klein vo svojom článku reagoval na kritické vyjadrenia arcibiskupa Mons. Jána Sokola v hlavnom večernom spravodajstve slovenskej verejnoprávnej televízie k filmu Miloša Formana „Ľud verzus Larry Flynt“ a k stvárneniu provokatívneho plagátu, ktorý uvedený film propagoval. Cirkev a predovšetkým Sokol požadovali stiahnutie tohto plagátu ako aj filmu. Pán Klein vo svojom článku poukázal na ŠtB minulosť arcibiskupa a odsúdil jeho pokrytectvo. Autor v článku tiež vyjadril svoje počudovanie nad tým, prečo „slušní katolíci“ nevystúpia z cirkvi, na ktorej čele stojí takáto „obluda“. Článok bol tiež dvojzmyselný a obsahoval narážky zo sexuálnym kontextom. „Okresný súd, ktorý pána Kleina odsúdil, odôvodnil svoje rozhodnutie poukazom na štatistiky, podľa ktorých tvoria katolíci 69% obyvateľov na Slovensku. Ďalej argumentoval tým, že predmetný článok bol zverejnený pred veľkonočnými sviatkami, teda v čase, keď si veriaci pripomínajú ukrižovanie a zmŕtvychvstanie Ježiša Krista. Klein svojím článkom hanobil najvyššieho predstaviteľa rímsko-katolíckej cirkvi na Slovensku, a tým urážal aj členov tejto cirkvi. Vzhľadom k vysokému podielu obyvateľov Slovenska hlásiacim sa ku

---

³⁵ Prípad Lingens proti Rakúsko, rozhodnutie z 8. júla 1986, Annuaire, č. 103, prípad Jersild proti Dánsku, rozhodnutie z 23. septembra 1994, sťažnosť č. 15890/89, prípad Fressoz a Roire proti Francúzsku, rozhodnutie z 21. januára 1999, prípad Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku, rozhodnutie z 17. decembra 2004, sťažnosť č. 49017/99.

³⁶ Prípad Klein proti Slovenskej republike, rozhodnutí z 31. októbra 2006, sťažnosť č. 72208/01.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

katolíckej viere, sa pán Klein svojím článkom dotkol náboženského cítienia značného množstva ľudí.³⁷

Po vyčerpaní všetkých dostupných vnútroštátnych prostriedkov súdnej ochrany svojho práva na slobodu prejavu sa dňa 28.6.2001 obrátil pán Klein so svojou sťažnosťou na Európsky súd pre ľudské práva do Štrasburgu, kde nakoniec uspel. Európsky súd pre ľudské práva zdôraznil argument pána Kleina, že jeho článok bol reakciou na arcibiskupovo televízne vystúpenie, a že formu článku a použité výrazové prostriedky zvolil s ohľadom na to, že článok bol uverejnený v týždenníku zameranom na intelektuálne orientovaných čitateľov, vydávanom v nízkom náklade. „Na rozdiel od vnútroštátnych súdov nebol Európsky súd pre ľudské práva presvedčený o tom, že by sťažovateľ svojimi výrokmi znevážil či zneúctil časť obyvateľstva pre ich katolícke vyznanie. Článok nezasiahol v neprimeranej miere do práva veriacich na vyjadrovanie a vykonávanie ich viery, ani nehanobil obsah ich náboženského presvedčenia.“³⁸ Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že článok predstavoval predovšetkým kritiku osoby arcibiskupa Mons. Jána Sokola a vzhľadom na to, že arcibiskup ešte v konaní pred vnútroštátnymi súdmi vyhlásil, že autorovi článku odpustil a vzdal sa procesného postavenia poškodeného v trestnom konaní, dospel k záveru, že zásah do práva sťažovateľa na slobodu prejavu nezodpovedal naliehavej spoločenskej potrebe a nebol primeraný sledovanému legitímnemu cieľu. Súd tak nepovažoval odsúdenie sťažovateľa za nevyhnutné v demokratickej spoločnosti. Postup Slovenskej republiky nebol v súlade s článkom 10 EDĽP.

Európsky súd pre ľudské práva priznal pánovi Kleinovi 6 000 eur ako náhradu nemajetkovej ujmy a 350 eur za náklady a výdavky vo vnútroštátnom konaní a 4 860 eur za náklady a výdavky v konaní v Štrasburgu. Zvyšok jeho nárokov zamietol. „Aby sa dospelo k úplnej sanácii celej veci v súlade s finálnym rozsudkom, musí dôjsť aj k výmazu trestnej sankcie uloženej vnútroštátnym trestným súdom.“³⁹

Druhým prípadom proti Slovenskej republike riešeným v Štrasburgu v súvislosti s uložením trestnej sankcie spisovateľovi do novín bol

³⁷ HERCZEG, J.: *Tolerance intolerantních: svoboda projevu versus blasfemie*. Justičná revue, 2015, č. 4, s. 440.

³⁸ FEŤKOVÁ, G.: *Porušenie petičného práva, sloboda prejavu a právo na informácie vo vzťahu k osobám verejného záujmu*. Justičná revue, 2001, č. 3, s. 345.

³⁹ SME. Rozhovor s Jánom Šikutom na tému „Štrasburský sudca Ján Šikuta Demokracia je prisna disciplína“ publikovaný dňa 10.5.2008. Dostupné na : <<http://www.sme.sk/c/3869025/strasbursky-sudca-jan-sikuta-demokracia-je-prisna-disciplina.html>>.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

prípád Lešník proti Slovenskej republike.⁴⁰ Pán Lešník publikoval v novinách svoj list adresovaný bratislavskej prokuratúre. Následne bol odsúdený za trestný čin útoku na verejného činiteľa na trest odňatia slobody v trvaní štyroch mesiacov, výkon ktorého bol podmienenečne odložený na skúšobnú dobu v trvaní jedného roka. V uvedenom liste obviňoval pán Lešník prokurátora zo zneužívania svojej právomoci, ďalej z toho, že postupoval v rozpore so zákonom, a dokonca ho podozrieval z korupcie a nezákonného odpočúvania telefónu. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva išlo o obvinenia závažného charakteru. Médiá majú možnosť (a povinnosť) nastoliť a podnietiť verejnú diskusiu o otázkach dôležitého verejného záujmu. Z toho dôvodu musia verejne známe/činné osoby (tzv. Public figures) akceptovať aj negatívne medializované názory a „verejnú kritiku voči ich osobe v otázkach verejného záujmu na rozdiel od súkromných osôb, ktoré sa neangažujú aktívne v týchto oblastiach.“⁴¹ Otázkou verejného záujmu je napríklad slobodné získavanie informácií o spôsoboch, akým verejní činitelia⁴² vykonávajú na verejnosti svoje ústavné a zákonné právomoci. Preto si verejní činitelia musia byť vedomí toho, že budú vystavení pozornosti verejnosti a budú musieť akceptovať výkon práva na informácie zo strany verejnosti minimálne v tom rozsahu, v akom svoje ústavné alebo zákonné právomoci vykonávajú na verejnosti, rešpektíve v styku s verejnosťou.⁴³ Na druhej strane, „ani spoločenské postavenie verejne známej osoby neospravedlňuje pracovníkov médií pri zasahovaní do jej osobnosti a súkromia, a najmä nie vtedy, ak je informácia založená na nepravdivých tvrdeniach.“⁴⁴

⁴⁰ Prípád Lešník proti Slovenskej republike, rozhodnutie z 11. marca 2003, sťažnosť č. 35640/97.

⁴¹ Prípád Marônek proti Slovenskej republike, rozhodnutie z 19. apríla 2001, sťažnosť č. 32686/96.

⁴² Podľa judikatúry Ústavného súdu SR (Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 5. januára 2001, II. ÚS 44/00-133) možno termín „verejný činiteľ“ subsumovať pod pojem „osoba verejného záujmu“. V § 128 ods. 1 TrZ je vymedzený taxatívny výpočet verejných funkcií, ktoré zahŕňa termín „verejný činiteľ“. Navyše verejnému činiteľovi bolo priznané postavenie chránenej osoby podľa § 139 ods. 1 písm. h TrZ, čo pre pracovníka médií ako páchatel'a znamená možnosť uloženia vyššej trestnej sadzby na základe naplnenia znakov kvalifikovanej skutkovej podstaty trestného činu. Neoprávneným zásahom do riadneho výkonu funkcie verejného činiteľa a orgánu verejnej moci, napríklad verejne urážajúcou alebo osočujúcou kritikou, sa môže protiprávne konanie pracovníka médií kvalifikovať ako trestný čin útoku na orgán verejnej moci podľa § 321 ods. 2 TrZ, ako aj útoku na verejného činiteľa podľa § 323 ods. 2 písm. c, d TrZ.

⁴³ Nález Ústavného súdu SR z 5. januára 2001, II. ÚS 44/00-133.

⁴⁴ Uznesenie Ústavného súdu SR z 13. mája 2008, II. ÚS 209/08-28.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

V rámci prípustnosti verejnej kritiky médií sa v rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva uplatňuje osobitný prístup práve pri výkone povolania sudcu a prokurátora. Obe funkcie zosobňujú a zodpovedajú za riadny a spravodlivý chod trestnej justície. Z toho vyplýva nevyhnutnosť ich právnej ochrany pred nepodloženými mediálnymi útokmi, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť dôveru verejnosti v nestranný a zákonný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov počas vyšetrovania alebo súdneho konania. Z tohoto dôvodu je nevyhnutné tieto osoby pri plnení svojich úloh chrániť pred hrubými a urážlivými slovnými útokmi.

Preto pán Lešník nebol pred štrasburskými orgánmi úspešný, jeho odsúdením nedošlo zo strany Slovenskej republiky k porušeniu článku 10 EDLP.

3. Záver

„Hoci sú spory o ochranu osobnosti medzi médiami a jednotlivcami takmer vždy na pomerne tenkom ľade (predovšetkým kvôli stretu dvoch základných práv – teda práva na ochranu súkromého a rodinného života a slobody prejavu), je každý takýto prehraný súd určitým obmedzením mediálnej slobody.“⁴⁵ Preto Európsky súd pre ľudské práva začal rozlišovať medzi osobami verejne známymi a osobami súkromnými. Na základe tohto delenia osôb sa stanovila aj hranica prípustnosti mediálnej kritiky voči konkrétnej osobe.

Pri vymedzení hranice medzi slobodou prejavu masovokomunikačných prostriedkov a ochranou súkromia verejne známych osôb sa Európsky súd pre ľudské práva priklonil na stranu médií, keď konštatoval, „hoci tlač nesmie prekročiť pevne stanovené hranice, predovšetkým „ochranu povesti iných“, predsa musí poskytovať informácie a myšlienky o otázkach diskutovaných na politickej scéne, rovnako aj o tých, ktoré sa týkajú iných oblastí verejného záujmu. Sloboda tlače poskytuje verejnej mienke jeden z najlepších prostriedkov ako poznať a hodnotiť myšlienky a postoje vedúcich osobností.“⁴⁶ Zvýrazňuje sa tak hlavná úloha hromadných informačných prostriedkov sledovať a konfrontovať výkon verejných funkcií a výroky verejne známych osôb a „upozorniť tak verejnosť na akékoľvek protiprávne konanie (spreneveru, korupciu, podvody) vo verejnej správe a pri zvolených zástupcoch

⁴⁵ HÁJEK, M.: *Svoboda médií v České a Slovenské republice*. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, Brno: Masarykova univerzita, 2013.

⁴⁶ Prípád Lingens proti Rakúsko, rozhodnutie z 8. júla 1986, Annuaire, č. 103, prípad Sürek proti Turecku (č. 1), rozhodnutie z 8. júla 1999, sťažnosť č. 26682/95.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

občanov“⁴⁷ o ktorých sa verejnosť nemala dozvedieť. Naopak „pri súkromných osobách sa prednostne zabezpečuje ochrana osobnosti pred právom masmédií na získavanie a zverejňovanie informácií.“⁴⁸

Na druhej strane, ak je „jediným účelom zverejnenia informácií o súkromnom živote verejne činnej osoby snaha uspokojiť zvedavosť verejnosti a vytvoriť lukratívny obchod pre médiá,“⁴⁹ v takýchto situáciách by mali „záujmy verejnosti a médií ustúpiť právu na ochranu súkromného života verejne činnej osoby. Keďže každý, vrátane osôb známych verejnosti, má legitímne očakávanie, že jeho súkromný život je chránený a rešpektovaný.“⁵⁰ Preto je dôležité, aby zmluvné strany EDLP právne zabezpečili osobám verejne činným prístup k rovnakým opravným prostriedkom proti médiám, ktoré majú k dispozícii ostatné súkromné osoby v prípade porušenia ich práv médializovanými správami.

V otázke primeranosti sankcie za ohováranie a urážky zo strany masmédií vyslovil Európsky súd pre ľudské práva jednoznačné stanovisko v neprospech postihovania novinárov trestom odňatia slobody alebo ukladaním doživotných trestov (trestu zákazu činnosti). Avšak okrem prípadov, ak závažnosť poškodenia práv alebo povesti vyžaduje prísne a primerané potrestanie, napríklad pri mediálnych prejavoch nenávisť. Samotné trestné sankcie by sa mali používať na potrestanie novinárov iba ako krajné riešenie v duchu zásady ultima ratio.

V právnom poriadku Slovenskej republiky sa garantuje nielen normami trestného práva, ale aj prostriedkami občianskeho práva a správneho práva účinná ochrana cti, dôstojnosti a súkromia osôb, vrátane otázok týkajúcich sa ich intímnej sféry, ďalej ochrana pred neoprávneným nakladaním a verejným sprístupňovaním osobných údajov súkromnej osoby bez jej súhlasu ako aj celý rad efektívnych opravných prostriedkov na nápravu negatívnych následkov rušivých a neoprávnených zásahov masmédií do súkromného a rodinného života fyzických osôb.

Preto možno výrazne odporučiť, tam kde je to možné, nepodliehať osobným emóciám a snahe po pomste voči novinárom za ich mediálne obsahy, a vždy zväziť využívanie mimotrestných noriem na zabezpečenie ochrany osobnosti dotknutej (poškodenej) osoby.

---

⁴⁷ Prípád Cumpana a Mazare proti Rumunsku, rozhodnutie zo 17. decembra 2004, sťažnosť č. 33348/96.

⁴⁸ Prípád S. Panev proti Bulharsku, rozhodnutie z 3. decembra 1997, sťažnosť č. 35125/97.

⁴⁹ Prípád Sociétés Prisma Presse proti Francúzku, rozhodnutie z 1. júla 2003 o nepriateľnosti sťažnosti č. 66910/01.

⁵⁰ Prípád von Hannover proti Nemecku, rozhodnutie z 24. júna 2004, sťažnosť č. 59320/00.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

Občianskoprávna úprava obsiahnutá v zákone č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „ObZ“) reflektuje v prvom rade nápravu negatívnych následkov, ktoré osoba (fyzická aj právnická) utrpela neoprávneným zásahom médií do svojich osobnostných práv. V § 11 ObZ sa vymedzuje rozsah ochrany osobnosti, ktorá sa poskytuje fyzickej osobe občianskoprávnymi prostriedkami. V záujme ochrany osobnostných práv fyzickej osoby „sa podľa ObZ neobmedzuje sloboda prejavu masmédií na základe kritéria pravdivosti či nepravdivosti danej informácie, ale na základe intenzity zásahu danej informácie do osobnostných práv. Preto možno slobodu prejavu pracovníkov médií obmedziť aj ohľadne niektorých pravdivých informácií.“⁵¹ K tomuto cieľu má súkromná osoba k dispozícii účinné opravné prostriedky zakotvené v ustanoveniach §§ 13 – 16 ObZ. Rovnaké občianskoprávne prostriedky na nápravu neoprávneného používania názvu a neoprávneného zásahu do dobrej povesti má aj právnická osoba podľa § 19b ods. 2, 3 ObZ.

Osobitné právne prostriedky nápravy neoprávneného zásahu médií do osobnosti súkromnej osoby konštruje aj správne právo. Ide o súbor oprávnení dotknutej osoby, ako právo na opravu (voči printovým ako aj elektronickým médiám), právo na uverejnenie odpovede a na uverejnenie dodatočného oznámenia o konečnom výsledku konania pred orgánom verejnej moci (len voči printovým médiám).

V súvislosti s výkonom svojho novinárskeho povolania boli za posledné štyri roky podané zo stany verejne známych osôb trestné oznámenia na viacerých novinárov, napríklad na režiséru Zuzanu Piussi, na novinárku Zuzanu Petkovú alebo na novinára Dušana Károlyiho. Hoci všetky trestné stíhania uvedených novinárov boli zastavené, možno sa pozastaviť nad neprimeranosťou zvolených právnych prostriedkov ochrany osobnosti dotknutej verejne činnnej osoby. „Vznesenie obvinenia voči novinárovi za jeho prácu vytvára hrozbu potláčania verejnej debaty a môže byť použité na ochranu verejných činiteľov proti kritike. Tým predstavuje hrozbu pre slobodné médiá.“⁵²

Jedno z parciálnych riešení v otázke neprimeranosti zásahov do slobody prejavu novinárov prostriedkami trestného práva, konkrétne stíhania pre trestný čin ohovárania, priniesol Výbor OSN pre ľudské práva. „Právne predpisy zakotvujúce protiprávnosť ohovárania nesmú v praxi viesť

⁵¹ VOJČÍK, P.: *Ochrana osobnosti a médiá*. Bulletin slovenskej advokácie, 2004, č. 1, s. 17.

⁵² OBSE. Obvinenie novinára je hrozbou pre slobodu médií z dňa 8.9.2014 Dostupné na: <<http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/864786-obse-obvinenie-novinara-je-hrozbou-pre-slobodu-medii/>>.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

k obmedzeniu slobody prejavu. Preto v roku 2011 vyzval Výbor OSN pre ľudské práva členské štáty, aby zvažili úplnú dekriminalizáciu ohovárania. Zdôraznil, že uplatnenie trestného práva by malo byť krajným prostriedkom nápravy pomerov, užívaným v tých najzávažnejších prípadoch, a že odňatie slobody v tomto smere nikdy nepredstavuje adekvátnu sankciu. Skutková podstata trestného činu ohovárania je v ustanovení § 373 TrZ stále postihovaná odňatím slobody, čo môže odrádzať médiá od zverejňovania kritických informácií o záležitostiach verejného záujmu. Je tak hrozbou pre slobodu prejavu a prístup k informáciám všetkých druhov.⁵³

Treba dúfať, že ak nie dotknuté osoby, určite orgány činné v trestnom konaní a súdne inštanície budú zohľadňovať závažnosť medializovanej informácie pre oblasť verejného záujmu ako aj po stránke hĺbky zásahu do súkromia osoby, a taktiež budú posudzovať primeranosť sankcie garantujúcej zamedzenie neoprávnených zásahov do súkromia a do osobnosti dotknutej osoby tak, aby novinárov neodradili od plnenia si ich hlavnej spoločenskej funkcie „strážneho psa“ demokracie, ale zároveň, aby uložená sankcia pôsobila aj preventívne.

Resumé

Obmedzenie obsahu alebo formy slobody prejavu pracovníkov médií trestnými sankciami predstavuje právny prostriedok ochrany oprávnených záujmov jednotlivcov a skupín vymedzených v trestnom zákone. Nato, aby bol trestnoprávny zásah do výkonu novinárskeho povolania oprávnený, musí jednak spĺňať podmienky stanovené v čl. 26 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky a z medzinárodných dokumentov najmä podmienky zakotvené v čl. 10 ods. 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, a jednak musí uložené reštriktívne opatrenie svojím charakterom a závažnosťou zodpovedať intenzite a rozsahu protiprávneho konania, ktoré sa má potrestať. I napriek prípadom, keď zverejnenými správami novinári pod vplyvom rôznych okolností neoprávnene zasahujú do základných práv iných, predovšetkým súkromia fyzických osôb, je nevyhnutné chrániť ich poslanie ako verejných strážcov demokracie, ktorí sprostredkujú verejnosti informácie o otázkach verejného záujmu. Ani plnenie tejto spoločenskej funkcie ich však nezbujuje povinnosti rešpektovať právne predpisy a následne vyvodzovať voči nim aj trestnú zodpovednosť.

⁵³Human rights Committee. General comment No. 34. Dostupné na: <<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>>. In Právni prostor. CHALUPSKÁ, L.: Uložila se otázka dekriminalizace pomluvy k zimnímu spánku? z 23.12.2014. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/ulozila-se-otazka-dekriminalizace-pomluvy-k-zimnimu-spanku>>.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

Resume

Curtailment of the content or form of the freedom of speech of the working staff of media with criminal sanctions represents a remedy of protection of justified interests of individuals as well as groups defined in the Criminal Code. For the criminal intervention into journalism activities to be justified, it must comply with conditions defined in Article 26 (4) of the Constitution of the Slovak Republic and on the international level, with conditions embodied in the Article 10 (2) of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Its character and severity must further correspond to the intensity and extent of the unlawful conduct which is to be punished. Even if the journalists by means of news published under the influence of various circumstances illegitimately interfere in the fundamental rights of others, in particular in the privacy of natural persons, it is necessary to protect their mission of public protectors of democracy, who intermediate the questions of public interest to the public. Fulfilment of this social function does not exempt them from responsibility to observe legal regulations and they can be held criminally accountable for their actions.

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

JUDr. Tibor Seman, PhD.

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Úvod

Masmédiá, osobitne audiovizuálne, sú denne konfrontované s názormi jednotlivcov i skupín verejnosti o vhodnosti či nevhodnosti, morálnosti obsahu vysielaných relácií.¹ Na jednej strane skúmaného problému sú morálne zásady a zábrany, vyplývajúce z prostredia, výchovy a kultúry jednotlivcov (fyzických osôb), na strane druhej je právna úprava obsahujúca pravidlá a najmä hranice slobody prejavu² v spojení s právom verejnosti na informácie.

Je potrebné skúmať, kedy informovanie o udalostiach vybočuje zo zákonných medzí platných demokratickom a právnom štáte, prípadne je motivované predovšetkým dosahovaním zvyšovania sledovanosti vysielaných relácií, avšak takým spôsobom, ktorý nie je v súlade so

---

¹ **Masmédiá** sú tou skupinou médií, ktoré pri šírení informácií a zábavy majú dosah na veľké publikum, respektíve obyvateľstvo štátu. Uskutočňujú masovú komunikáciu, smerujúcu od médií k adresátom, nie naopak. Kým noviny, časopisy a knihy sú výberovým prostriedkom získavania informácií, spojeným s istou námahou či investíciou (zakúpenie takéhoto média si vyžaduje návštevu predajne a zaplatenie ceny), tak rozhlas, televíziu a internet možno považovať za rýchly a azda najpohodlnejší zdroj informácií.

² Sloboda prejavu je chránená článkom 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Článok 10 Dohovoru má dva odseky. Prvý odsek znie: "**Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.**" Druhý odsek znie: "**Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.**"

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

zákonom.³ Na druhej strane, štát prostredníctvom svojich orgánov v prípade signalizovania porušenia právnych noriem, je oprávnený vykonať opatrenia (zásahy), smerujúce k odstráneniu protiprávneho stavu, a realizovať sankčný postih. Zásahy či opatrenia príslušných orgánov sú následne preskúmateľné na základe prostriedkov upravených v zákonoch, vrátane využitia opravných prostriedkov, ktoré môžu mať povahu riadnych i mimoriadnych opravných prostriedkov, vrátane preskúmania aktov orgánov verejnej moci súdmi v správnom súdnictve. Vo veciach prejednaných súdmi sa vytvára súhrn právnych názorov obsiahnutých v judikatúre a dopĺňajúcich sústavu právnych noriem o výklad napomáhajúci právnoaplikačnej praxi. Vzhľadom na skutočnosť, že právo na informácie je v tesnej spojitosti s inými právami, ktoré tiež požívajú nielen vnútroštátnu, ale aj medzinárodnoprávnu ochranu, nevynímajúc dotyk slobody prejavu s ochranou osobnosti, súkromia, osobných údajov a ďalších záujmov, na ktorých ochrane má štát rovnako silný záujem. V "súbojoch" o pravdu sa nezriedka zásahmi do práv zaoberá aj Európsky súd pre ľudské práva, aby skúmal a vyslovil, či je v demokratickej spoločnosti nevyhnutný konkrétny zásah štátu v konkrétnej prejednávanej veci. Európsky súd pre ľudské práva skúma a posudzuje, či zásah štátnej moci prostredníctvom štátnych orgánov do práva na slobodu prejavu zodpovedá naliehavej sociálnej potrebe a nie je neprimeraný vo vzťahu k sledovanému legitímnemu cieľu a či v demokratickej spoločnosti za daných okolností bol nevyhnutný.⁴ Európsky súd pre ľudské práva napríklad v prípadoch zásahov do osobnostných práv odkazuje na svoju judikatúru, v zmysle ktorej **musí byť takýto zásah do slobody prejavu odôvodnený existenciou osobitne významných skutočností** a je potrebné, aby uvedené kritérium vnútroštátne orgány aplikovali.⁵ Zásah do práva na šírenie informácií Európsky súd pre ľudské práva skúma aj z toho pohľadu, či **zodpovedal naliehavej spoločenskej potrebe a bol primeraný sledovanému legitímnemu cieľu.**⁶

³ V demokratickom a právnom štáte nie je dovolené dosahovať zvyšovanie sledovanosti vysielaných masmediálnych relácií spôsobom, ktorý odporuje zákonu.

⁴ Z rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že pojem "nevyhnutný" vo význame použitom v článku 10 odseku 2 Dohovoru zahŕňa "naliehavú sociálnu potrebu" (viď rozsudok vo veci Barthold z 25.3.1985, Séria A č. 90, str. 24-25, ods. 55).

⁵ Porov. napríklad Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kuliš proti Poľsku zo dňa 18.3.2008, sťažnosť č. 15601/02, kde Európsky súd pre ľudské práva odkazuje na judikatúru Jersild proti Dánsku, č. sťažnosti 15890/89, ods. 35, v zmysle ktorej **musí byť takýto zásah do slobody prejavu odôvodnený existenciou osobitne významných skutočností.**

⁶ Napríklad v Rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rádio Twist proti Slovensku zo dňa 19.12.2006, sťažnosť č. 62202/00, Európsky súd pre ľudské práva

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

1. Ochrana práv obetí trestných činov predpismi správneho práva

Do masmediálneho, najčastejšie televízneho, spravodajstva sú pravidelne zaraďované príspevky o protiprávnom konaní, spojené s obrazovozvukovým záznamom, zobrazujúcim poškodeného, respektíve poškodených. Príspevky svojim obsahom a spôsobom svojho spracovania nesmú zasiahnuť do ľudskej dôstojnosti a práva na ochranu súkromia protiprávnym skutkom poškodených osôb zobrazených v príspevku. Masmediálne informovanie o protiprávnom skutku obvykle prezentuje aj okolnosti prípadu, udalosti predchádzajúce činu, miesto činu, informácie o zraneniach poškodeného. Obrazovú časť príspevku zvyknú tvoriť aj zábery z priestorov nemocnice zachytávajúce poškodenú osobu. Je možné snímať poškodenú osobu tak, aby bola identifikovateľná? Aká je ochrana dotknutej osoby, ak je snímaná s poraneniami a dokonca, ak sa do mikrofónu vyjadrí, že nechce o tom, čo sa stalo, rozprávať? Je právo na informovanie verejnosti, právo na spravodajstvo nadradené ochrane súkromia, osobnosti? Je možné o osobe poškodeného uvádzať osobné údaje, týkajúce sa jej osobného života a zdravotného stavu (napríklad uvedením konkretizácie protiprávneho konania spáchaného voči zobrazovanej osobe v spodnej časti obrazovky)?

Z rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v správnom súdnictve vyplýva, že **práva poškodených - obetí trestných činov nie sú chránené len trestným právom, ale aj právnymi predpismi práva správneho.**⁷

Príkladom je zákon o vysielaní a retransmisii,⁸ podľa ktorého za porušenie povinnosti uloženej týmto zákonom alebo osobitnými predpismi⁹ Rada pre vysielanie a retransmisiu ukladá sankcie, a to upozornenie na porušenie zákona, odvysielanie oznamu o porušení zákona, pozastavenie

---

uviedol: *"Zásah do práva sťažovateľa na šírenie informácií podľa názoru EŠLP nezodpovedal naliehavej spoločenskej potrebe a nebol ani primeraný sledovanému legitímnemu cieľu. Došlo tak k porušeniu čl. 10 Dohovoru."*

⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. augusta 2010, sp. zn. 4 SŽ 2/2010.

⁸ Ide o zákon č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov.

⁹ Napríklad zákon č. 343/2007 Z.z. o podmienkach evidencie, verejného šírenia a uchovávaní audiovizuálnych diel, multimediálnych diel a zvukových záznamov umeleckých výkonov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (audiovizuálny zákon).

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

vysielania alebo poskytovania programu alebo jeho časti, pokutu, odňatie licencie za závažné porušenie povinnosti.¹⁰

Zákon o vysielaní a retransmisii samostatne upravuje ochranu ľudskej dôstojnosti a ľudskosti, ochranu maloletých a právo na opravu.¹¹

Ochrana ľudskej dôstojnosti a ľudskosti je zákonom koncipovaná tak, že audiovizuálna mediálna služba na požiadanie,¹² programová služba¹³ a ich zložky **nesmú spôsobom svojho spracovania a svojim obsahom zasahovať do ľudskej dôstojnosti a základných práv a slobôd iných**, propagovať násilie a otvorenou alebo skrytou formou podnecovať nenávisť, znevažovať alebo hanobiť na základe pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo k etnickej skupine, propagovať vojnu alebo opisovať kruté alebo inak neľudské konanie spôsobom, ktorý je ich nevhodným zľahčovaním, ospravedlňovaním alebo schvaľovaním, bezdôvodne zobrazovať scény reálneho násilia, kde sa nenáležitou formou zdôrazňuje skutočný priebeh umierania alebo sa zobrazujú osoby vystavované fyzickému či psychickému utrpeniu spôsobom, ktorý sa považuje za neoprávnený zásah do ľudskej dôstojnosti; platí to aj vtedy, ak dotknuté osoby s takým zobrazením súhlasili, otvorene alebo skrytou formou propagovať alkoholizmus, fajčenie, užívanie omamných látok, jedov a prekurzorov alebo zľahčovať následky užívania uvedených látok, nenáležitou formou zobrazovať maloletých, ktorí sú vystavovaní fyzickému alebo psychickému utrpeniu, zobrazovať detskú pornografiu alebo pornografiu obsahujúcu patologické sexuálne praktiky.¹⁴

¹⁰ Porov. § 64 zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov.

¹¹ Uvedená právna úprava je obsiahnutá v piatej časti zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov.

¹² Podľa zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov, audiovizuálna mediálna služba na požiadanie je služba primárne hospodárskej povahy, určená na sledovanie programov v momente, ktorý si užívateľ zvolil, poskytovaná prostredníctvom elektronických komunikácií na jeho osobitnú žiadosť na základe katalógu programov zostaveného poskytovateľom audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, ktorej hlavným účelom je informovať, zabávať alebo vzdelávať širokú verejnosť; za audiovizuálnu mediálnu službu na požiadanie sa nepovažuje poskytovanie zvukových záznamov (§ 3 písm. b) zákona).

¹³ Bližšie napr. zákon č. 220/2007 Z.z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o digitálnom vysielaní).

¹⁴ Porov. § 19 odsek 1 zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

Upútavka na program v rámci televíznej programovej služby nesmie obsahovať výňatky z diel, ktoré znázorňujú scény násilia a pohlavného styku, devastácie životného prostredia a zábery, ktoré by mohli navodiť dojem skrytej formy propagácie alkoholizmu, fajčenia a používania omamných látok, jedov a prekurzorov.¹⁵

Príkladom sankčného postihu je správne konanie, v ktorom Rada pre vysielanie a retransmisiiu uložila sankciu - pokutu.¹⁶ Z odôvodnenia administratívneho rozhodnutia vyplýva, že účastník konania odvysielal v konkrétnom programe príspevok (s názvom uvedeným v rozhodnutí), ktorý svojim obsahom a spôsobom svojho spracovania zasiahol do ľudskej dôstojnosti a práva na ochranu súkromia¹⁷ a že osoba prezentovaná v predmetnom príspevku bola vzhľadom na rozsah odvysielaných informácií dostatočne individualizovaná na to, aby bol príspevok spôsobom svojho spracovania a svojim obsahom spôsobilý zasiahnuť do jej ľudskej dôstojnosti a základných práv a slobôd. Proti rozhodnutiu bol podaný návrh na preskúmanie zákonnosti rozhodnutia súdom, v ktorom navrhovateľ okrem iného uviedol, že v príspevku sa redaktorka snažila o maximálne zachovanie anonymity dotknutej osoby, že počas prípravy nakrúcania príspevku redaktorka dotknutú ženu osobne navštívila, rozprávala sa s ňou, táto dotyčná osoba súhlasila s poskytnutím informácií, nevyjadřila, že nemá

---

¹⁵ Porov. § 19 odsek 2 zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov.

¹⁶ Pokuta bola uložená v sume 20 000 € podľa § 64 ods. 1 písm. a), § 67 ods. 5 písm. c) zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov.

¹⁷ Podľa odôvodnenia predmetný príspevok spôsobom svojho spracovania zasiahol do ľudskej dôstojnosti a práva na ochranu súkromia v príspevku zobrazenej ženy. V príspevku boli prezentované okolnosti prípadu, udalosti predchádzajúce skutku, miesto činu, informácie o zraneniach ženy atď. Obrazovú časť príspevku tvorili okrem iného aj zábery z priestorov nemocnice zachytávajúce túto ženu, pričom bola jasne identifikovateľná a viditeľné bolo i poranenie na jej tvári. Na jednom zo záberov bola nasnímaná z bezprostrednej blízkosti vyjadrujúca sa na mikrofón, že nechce o tom rozprávať. V spodnej časti obrazovky bol titulok s textom, ktorý obsahoval označenie protiprávneho konania. V príspevku boli prezentované informácie umožňujúce identifikáciu ženy. Podľa dôvodovej časti rozhodnutia Rady pre vysielanie a retransmisiiu obsahom odvysielaného príspevku boli účastníkom konania neupravené zábery na postavu a tvár osoby, ktorá bola obeťou fyzického útoku. V predmetnom príspevku boli o tejto osobe uvedené aj ďalšie osobné údaje, týkajúce sa jej osobného života a zdravotného stavu. V príspevku bola odvysielaná podobizeň dotknutej ženy, pričom bolo uvedené jej krstné meno, vek, mesto z ktorého pochádza, postavenie jej rodičov (povolanie) v danom meste a v neposlednom rade údaje o jej pracovnej činnosti. Rada pre vysielanie a retransmisiiu dospela k záveru, že obsah odvysielaných, obrazových a slovných informácií bol natoľko rozsiahly, že umožnil dotyčnú osobu blízko aj širšiemu okoliu dostatočne zreteľne identifikovať.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

záujem o všetkých skutočnostiach riadne informovať. Podľa mienky navrhovateľa príspevok nebol spôsobilý zasiahnuť do práva na súkromie akejkoľvek osoby, a nemohol akejkoľvek osobe spôsobiť neodôvodnenú spoločenskú difamáciu, a že pokiaľ sa dotyčná osoba cítila dotknutá na svojich osobnostných právach, mala možnosť vysielateľa žalovať, čo sa nestalo. Navrhovateľ ďalej argumentoval všeobecnými požiadavkami na právo verejnosti na informácie naplnené aj predmetnou reláciou, ktorá poukazuje na závažné spoločenské problémy a žiadal, aby súd rozhodnutie Rady pre vysielanie a retransmisiu zrušil.¹⁸

Najvyšší súd slovenskej republiky preskúmal rozhodnutie Rady pre vysielanie a retransmisiu na základe predloženého spisového materiálu a obrazovej dokumentácie predmetného príspevku. Vyslovil, že obsah posudzovaného príspevku na základe obrazového záznamu zhodne s posúdením Rady pre vysielanie a retransmisiu ako **spôsobilý svojim obsahom a spôsobom spracovania zasiahnuť do ľudskej dôstojnosti a práva na ochranu súkromia** v príspevku zobrazenej osoby.¹⁹ Vysielateľ nepredložil súdu takú argumentáciu, na základe ktorej by súd mohol konštatovať, že právo na informácie verejnosti o fyzickom útoku bolo potrebné prezentovať v súvislostiach a spôsobom, ktorý bol zameraný predovšetkým na osobu a osobný život poškodenej. Najvyšší súd slovenskej republiky v odôvodnení pripomenul, že **práva poškodených (obetí trestných činov) nie sú chránené len prostriedkami trestného práva, ale aj prostriedkami práva administratívneho.**

Skutočnosť, že príspevkom dotknutá osoba nevyužila možnosť domáhať sa ochrany svojho práva súkromnoprávnou žalobou, nemá vplyv na výkon právomoci Rady pre vysielanie a retransmisiu rozhodnúť, že odvysielaním obsahu príspevku došlo k porušeniu zákona.²⁰

---

¹⁸ Navrhovateľ uviedol aj ďalšie dôvody na zrušenie napadnutého administratívneho rozhodnutia.

¹⁹ Z odôvodnenia rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vyplýva, že obsah príspevku presiahol mieru potrebnú na informovanie verejnosti o skutku. Bol zameraný najmä na dotknutú osobu, tak obsahom ako aj spôsobom spracovania, najmä spôsobom nasnímania z bezprostrednej blízkosti aj napriek jej nesúhlasu sa vyjadriť, uvedením informácií o jej osobe a zdravotnom stave, o skutočnostiach týkajúcich sa jej príbuzenského vzťahu.

²⁰ Z vyjadrenia Rady pre vysielanie a retransmisiu, predloženého súdu k podanému návrhu navrhovateľa vyplýva, že obsahom odvysielaného príspevku boli aj navrhovateľom neupravené zábery na postavu a tvár osoby, ktorá mala byť obeťou fyzického útoku, že v príspevku bola odvysielaná podobizeň dotknutej osoby, uvedené jej krstné meno, mesto z ktorého pochádza, postavenie jej rodičov, údaje o jej pracovnej činnosti. Obsah odvysielaných obrazových a slovných informácií bol tak rozsiahly, že umožnil dotknutú osobu blízkemu aj širšiemu okoliu dostatočne zreteľne identifikovať. Osoba prezentovaná v

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

V inom prípade vysielateľ televíznej programovej služby porušil povinnosť nezasahovať do ľudskej dôstojnosti spôsobom spracovania i samotným obsahom odvysielaného príspevku tým, že priamo v príspevku oznámil fyzickej osobe úmrtie jej blízkeho a odvysielal jej bezprostrednú reakciu na túto správu. Rada pre vysielanie a retransmisiu rozhodnutím²¹ uložila vysielateľovi pokutu²² za porušenie povinnosti upravenej v zákone o vysielaní a retransmisii²³ tým, že vysielateľ v bližšie špecifikovanom čase odvysielal v rámci konkretizovaného programu príspevok informujúci o úmrtí dvoch osôb,²⁴ ktorý spôsobom svojho spracovania svojim obsahom zasiahol do základných práv zobrazenej osoby. Opravným prostriedkom žiadal vysielateľ súd preskúmať toto rozhodnutie. Z odôvodnenia rozhodnutia vyplynulo, že vysielateľ bol sankcionovaný za zásah do ľudskej dôstojnosti a základného práva a slobody zobrazenej osoby.²⁵ Rada pre

---

predmetnom príspevku bola dostatočne individualizovaná na to, aby bol predmetný príspevok spôsobom svojho spracovania a svojim obsahom spôsobilý zasiahnuť do jej ľudskej dôstojnosti. Zásah do ľudskej dôstojnosti Rada pre vysielanie a retransmisiu videla nielen v absencii rastrovania podobizne v príspevku, ale aj v rozsahu a spôsobe spracovania informácií týkajúcich sa fyzického útoku. Pokiaľ ide o tvrdenie o súhlase ženy s poskytnutím informácií, Rada pre vysielanie a retransmisiu poukázala na to, že argument je zavádzajúci, pretože sama dotknutá žena vyjadrila, že nechce rozprávať. Navyše boli v príspevku uvedené závažné informácie z jej súkromného života. Rada pre vysielanie a retransmisiu posudzovala, či dôležitosť informácie predkladanej verejnosti zodpovedala metódam a prostriedkom, ktoré boli zvolené pri spracovaní príspevku. Z ustanovení § 12 Občianskeho zákonníka, článku 26 Ústavy a Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (čl.10) vyplýva podľa Rady pre vysielanie a retransmisiu, že sloboda prejavu je garantovaná len do tej miery, pokiaľ v neprimeranom rozsahu nezasahuje do základných práv a slobôd a právom chránených záujmov iných.

²¹ Šlo o rozhodnutie Rady pre vysielanie a retransmisiu č. RP/17/2008 zo dňa 03.06.2008.

²² Podľa § 64 ods. 1 písm. d/ zák. č. 308/2000 Z.z. sankcia - pokuta bola určenú podľa § 67 ods. 5 písm. e/ zák. č. 308/2000 Z.z. vo výške 500 000,-- Sk.

²³ Konkrétne za porušenie povinnosti upravenej v § 19 ods. 1 zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov.

²⁴ Príspevok informujúci o úmrtí dvoch skialpinistov v Západných Tatrách.

²⁵ Šlo o matku jedného zo skialpinistov, ktorý zahynul počas túry v Západných Tatrách, ktorá sa skončila veľkým nešťastím. Dvoch skialpinistov na trase do Smutného sedla zasypala lavína. V predmetnom príspevku boli odvysielané zábery na matku mŕtveho skialpinistu, ktorá bola rozrušená, plakala a z obsahu príspevku Rada pre vysielanie a retransmisiu usúdila, že aj napriek tomu, že išlo o pomerne krátky záber matky zosnulého, spôsob spracovania v tejto časti príspevku (mikrofón redaktora umiestnený pri tvári plačúcej matky skialpinistu), bol mimoriadne dehoneštný a zároveň medializáciou reakcie matky skialpinistu na správu o jeho smrti, hrubým spôsobom zneužila mimoriadne dramatický a tragický okamih jej života na tvorbu bulvárneho spravodajského príspevku, čo v žiadnom prípade nemožno považovať za akceptovateľné.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

vysielanie a retransmisiu usúdila, že spôsob spracovania v tejto časti príspevku bol mimoriadne dehonestujúci a zároveň medializáciou reakcie zobrazenej osoby na správu bol hrubým spôsobom zneužitý mimoriadne dramatický a tragický okamih jej života na tvorbu bulvárneho spravodajského príspevku, čo v žiadnom prípade nemožno považovať za akceptovateľné. Proti predmetnému rozhodnutiu podal vysielateľ opravný prostriedok, uvádzajúc, že je večnou otázkou spravodajstva, či dať prednosť tomu, aby televízia v čo najväčšej miere priniesla divákovi skutočné zábery v priebehu udalostí, alebo aby selektovala zábery, ktoré im sprostredkuje. Emotívne zábery v primeranom rozsahu majú veľmi silný vplyv na diváka a v konečnom dôsledku dokážu byť silným impulzom na to, aby sa títo častejšie zamýšľali nad neadekvátnym, zľahčujúcim, konzumným a ľahkovážnym spôsobom života.²⁶ Vysielateľ nepovažoval rozhodnutie Rady pre vysielanie a retransmisiu za správne, okrem iného aj preto, že štát má zakázané vytvárať prekážky v prístupe k informáciám, ktoré sa týkajú verejného záujmu, osobitne, ak ich vyhľadávajú novinári, a verejnosť má právo byť informovaná.²⁷

Z vyjadrenia Rady pre vysielanie a retransmisiu k stanovisku vysielateľa vyplýva, že obsahovou dominantou odvysielaného príspevku bola informácia o tragickom nešťastí, pri ktorom zahynuli dve osoby. Časť

---

²⁶ Vysielateľ v opravnom prostriedku uviedol, že zábery, v ktorých sa vyskytlo snímanie tváre matky zomrelého neboli podľa neho samoúčelné, prezentovali v nevyhnutnej miere s dôrazom na zachovanie akceptovateľnej roviny, zobrazenie smutnej a drsnej reality súkromia dotýčajúcej osoby s akcentom na preventívno-výchovný prvok. V celkovom vyznení príspevku tvorili tieto zábery minimálnu časť a neboli tým najemotívnejším prvkom príspevku. Celková dĺžka príspevku bola 1,53 minúty, z toho detail matky bol v dĺžke 3-5 sekúnd v jednom zábere.

²⁷ Vysielateľ okrem iného namietal povinnosť odôvodnenia uloženia sankcie s poukazom na článok 6 odporúčania Výboru ministrov Rady Európy č. R/91/1 o administratívnom trestaní zo dňa 13.02.1991, ktorý zároveň pripúšťa absenciu dôvodu pri správnych deliktach menšej závažnosti. Uviedol, že na druhej strane ukládanie sankcií má význam tak represívny ako aj preventívny a najmä ten druhý stráca na účinnosti uplynutím neprimeranej lehoty od vzniku porušenia k samotnému uloženiu sankcie. Dôvody, ktoré Rada pre vysielanie a retransmisiu uviedla v odôvodnení rozhodnutia v súvislosti s výškou uloženej sankcie, sú podľa názoru vysielateľa založené len na výklade správneho uváženia, avšak nemajú podklad v skutkovom stave veci. Vysielateľ nesúhlasil s uvedením rozsahu a dosahu vysielania, ktorý Rada pre vysielanie a retransmisiu ďalej neodôvodnila, keďže vychádzala zo záveru, že tento je daný automaticky územným pokrytím vysielania vysielateľa, rovnako ako dôvod uvádzala mieru zavinenia, opäť bez bližšieho odôvodnenia, a dôvodila len predchádzajúcimi rozhodnutiami v obdobnej veci. Vysielateľ vyslovil názor, že každé konkrétne eventúálne porušenie treba hodnotiť samostatne, nie vo vzťahu k iným porušeniam zákona prihliadajúc na dané okolnosti celej veci. Z uvedených dôvodov považoval celé odôvodnenie uloženej výšky sankcie za nepreskúmateľné.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

príspevku obsahovala bezprostredný emotívny šok matky na smrť jej syna a bola z hľadiska informovania verejnosti nadbytočná.²⁸ Nemohla sledovať iný cieľ, ako priniesť divákovi senzačné a autentické zábery negatívnych ľudských emócií. Postup spracovania tejto časti príspevku považovala Rada pre vysielanie a retransmisiu za mimoriadne dehonestujúci, čím vysielateľ hrubým spôsobom zneužil mimoriadne dramatický a tragický okamih života matky skialpinistu na tvorbu bulvárneho spravodajského príspevku, čo Rada pre vysielanie a retransmisiu v žiadnom prípade nepovažuje za akceptovateľné. Na základe uvedeného dospela Rada pre vysielanie a retransmisiu k záveru, že odvysielaním predmetného príspevku vysielateľ zasiahol do základného práva dotknutej matky a to práva na ochranu súkromia. V tomto prípade nešlo o sprostredkovanie informácie vo verejnom záujme, ktorá by výlučne mala byť predmetom spravodajstva, a zobrazenie predmetných záberov nemohol sledovať iný cieľ ako vyvolanie senzácie a negatívnych emócií u divákov. Zásah do súkromia dotknutej osoby bol uskutočnený nad zákonom dovolený rámec tzv. spravodajskej licencie a bol teda neoprávnený. Rada pre vysielanie a retransmisiu uviedla, že ako vyplýva z dikcie Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a z Ústavy Slovenskej republiky, **slobodu prejavu je možné obmedziť na základe kumulatívneho plnenia troch podmienok**. Obmedzenie musí **vyplývať zo zákona**, musí byť **nevyhnutné v demokratickej spoločnosti** a musí **sledovať legitímny cieľ**. Ústava zakotvila ako legitímny cieľ obmedzenia slobody prejavu, taxatívne ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku a o ochranu verejného zdravia a mravnosti. Z uvedeného podľa Rady pre vysielanie a retransmisiu vyplýva, že obmedziť slobodu prejavu je možné len z dôvodu ochrany verejného záujmu, ako aj ochrany individuálnych záujmov. Z uvedených dôvodov bolo obmedzenie slobody prejavu v podobe vyodenia deliktuálnej zodpovednosti voči vysielateľovi zo strany Rady pre vysielanie a retransmisiu nevyhnuté v demokratickej spoločnosti, pretože

---

²⁸ Okrem iných záberov boli v menšej miere odvysielané zábery z priestorov domu, v ktorom žila matka jedného zo zomrelých skialpinistov. Na tomto mieste jej bolo v prítomnosti televíznej kamery oznámené úmrtie syna, pričom vysielateľ odvysielal aj bezprostrednú reakciu matky na túto správu. Podľa názoru Rady pre vysielanie a retransmisiu oznamovanie úmrtia skialpinistu netvorilo z kvantitatívneho hľadiska zanedbateľnú časť predmetného príspevku, pretože vo vyjadrení redaktora v mieste bydliska matky, boli odvysielané emotívne reakcie susedy, ako aj dve vyjadrenia matky mŕtveho skialpinistu, pričom jednu z nich obsahovalo aj jej bezprostrednú emotívnu reakciu na správu o úmrtí syna. Podľa názoru Rady pre vysielanie a retransmisiu odporkyne z odvysielaného príspevku nebolo priamo zrejmé, kto informáciu o tragickej smrti matke nebohého poskytol, usudzuje, že prvotným zdrojom tejto informácie bol redaktor.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

odôvodňovalo naliehavú sociálnu potrebu a sledovalo legitímny cieľ spočívajúci v ochrane individuálnych, právom chránených záujmov dotknutej osoby (právo na ochranu súkromia).

Najvyšší súd Slovenskej republiky preskúmal rozhodnutie Rady pre vysielanie a retransmisiiu, zistil, že vysielateľ odvysielal príspevok informujúci o úmrtí dvoch skialpinistov v Západných Tatrách, ktorý spôsobom svojho spracovania a svojim obsahom zasiahol do základných práv ním zobrazenej osoby tým, že v predmetnom príspevku odvysielala okrem záberov priamo zo Západných Tatier aj zábery z priestorov domu, v ktorom žila matka jedného zomrelých skialpinistov. Tu jej bolo oznámené úmrtie jej syna, pričom navrhovateľka odvysielala bezprostrednú reakciu matky na túto správu. Uvedeným sa navrhovateľka dopustila zásahu do práva na ochranu súkromného života matky zomrelého skialpinistu.²⁹

Rada pre vysielanie a retransmisiiu v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedla, že **vzťahy medzi rodičmi a ich deťmi nepochybne patria do intímnej sféry týchto osôb a tvoria súčasť ich súkromného života. Zdôraznila, že následky najmä emocionálneho charakteru, ktoré vyvoláva úmrtie osoby patriacej medzi najbližšie osoby, je nesporne potrebné zahrnúť do sféry práva na ochranu súkromného a rodinného života a to bez prítomnosti televíznych kamier a mikrofónov. Senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sa s uvedenou argumentáciou v plnom rozsahu stotožnil**, a skonštatoval, že uvedený príspevok nad rámec informácie nevyhnutnej na pochopenie obsahu, obsahoval aj zábery na matku zomrelého skialpinistu, zábery na jej bezprostrednú reakciu po tom, ako sa dozvedela informáciu o úmrtí svojho syna. Uvedeným postupom zasiahol vysielateľ nesporne do chránených základných práv a slobôd, ktoré garantuje Ústava Slovenskej republiky ako aj medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika v oblasti dodržiavania základných ľudských

---

²⁹ Najvyšší súd Slovenskej republiky poukázal na zákon č. 308/2000 Z.z., konkrétne, že podľa § 19 ods. 1 programová služba a všetky jej zložky nesmú spôsobom svojho spracovania a svojim obsahom zasahovať do ľudskej dôstojnosti a slobôd iných, podľa § 64 ods. 1 písm. d/ za porušenie povinnosti uloženej týmto zákonom alebo osobitnými predpismi rada ukladá sankciu - pokutu, a podľa § 67 ods. 5 písm. e/ zákona č. 308/2000 Z.z. rada uloží pokutu vysielateľovi televíznej programovej služby od 100 000 Sk do 5 000 000 Sk, ak vysiela programy a iné časti programovej služby, ktorých obsah je v rozpore s povinnosťami podľa § 19. Výšku uloženej pokuty považoval senát najvyššieho súdu za náležité zdôvodnenú, uviedol, že *"sankcia bola uložená v rámci zákonného rozpätia, možno konštatovať, že v dolnej hranici zákonného rozpätia, pričom je súdu z jeho rozhodovacej činnosti známy prípad, keď navrhovateľka bola sankcionovaná v inom prípade, rovnako za porušenie povinnosti vyplývajúcej jej z ustanovenia § 19 zákona č. 308/2000 Z.z. (napr. vec 3 SŽ 15/2008) a z uvedených dôvodov dospel k záveru, že je potrebné v súlade s § 250q ods. 2 OSP napadnuté rozhodnutie odporkyne v celom rozsahu potvrdiť."*

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

práv a slobôd viazaná. Senát sa rovnako stotožnil aj s argumentáciou Rady pre vysielanie a retransmisiiu, že **dodržiavanie a ochrana základných ľudských práv a slobôd je jedným z hlavných znakov moderného právneho štátu a miera ich ochrany je jedným z indikátorov stupňa vyspelosti demokracie, pričom slovenský právny poriadok v plnom rozsahu akceptuje ochranu základných ľudských práv a slobôd. V** takýchto prípadoch je podľa názoru senátu prítomnosť televíznych kamier nadbytočná a nežiaduca.³⁰

2. Ochrana maloletých

Maloleté osoby sú v procese psychomotorického vývoja mimoriadne vnímavé. Z pohľadu prijímaných informácií a vnemov sú ovplyvniteľné bez toho, aby sa mohli samy kriticky postaviť nevhodným vplyvom či účinne im čeliť a brániť sa proti nim. Tu majú obrovský vplyv prostriedky masmediálnej komunikácie.³¹ Ústava Slovenskej republiky zaručuje osobitnú ochranu detí a mladistvých.³² Sloboda prejavu masmédií v kontexte s touto hodnotou chránenou Ústavou Slovenskej republiky je limitovaná zákonom o vysielaní a retransmisii.

Ustanoveniami zákona o vysielaní a retransmisii je regulovaná **ochrana maloletých** tak,³³ že vysielateľ je povinný zabezpečiť, aby sa nevysielali programy alebo iné zložky programovej služby, ktoré môžu narušiť fyzický, psychický alebo morálny vývin maloletých, najmä také, ktoré obsahujú pornografiu alebo hrubé, neodôvodnené násilie.³⁴ Poskytovateľ

---

³⁰ Porov. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 19. novembra 2008, sp. zn. 3 Sz 65/2008-30.

³¹ Príspevok je zameraný na slobodu prejavu masmédií. Zdravý vývoj maloletých osôb je vážne ohrozovaný tiež inými vplyvmi, ku ktorým patria aj počítačové hry so simuláciou násilia. Dieťa je v počítačovej hre úspešné, ak virtuálne ublíži čo najväčšiemu počtu postáv, pričom na ne fyzicky útočí alebo ich dokonca usmrčuje. Dieťaťu sa podsúva nácvik protiprávneho konania a dieťa si de facto osvojuje a nacvičuje vzory správania, ktoré sú v reálnom živote neprijateľné. De lege ferenda je potrebné seriózne uvažovať, aby takéto hry podliehali zákazu výroby, dovozu a distribúcie, a to nielen pre deti, ale po zvážení spôsobilosti týchto hier deštruovať duševné zdravie, aj pre dospelých.

³² Štvrtá veta článku 41 Ústavy Slovenskej republiky znie: „Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“

³³ Ochrana maloletých je regulovaná ustanoveniami § 20 zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov.

³⁴ Ustanovenie § 20 odsek 8 zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách, v znení neskorších predpisov, znie: „Zobrazovanie neodôvodneného násilia na účely tohto zákona je šírenie správ, slovných

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie je povinný zabezpečiť, aby audiovizuálna mediálna služba na požiadanie a všetky jej zložky, ktoré môžu narušiť fyzický, psychický alebo morálny vývin maloletých, najmä také, ktoré obsahujú pornografiu alebo hrubé, neodôvodnené násilie, boli sprístupnené iba takým spôsobom, aby maloletí nemohli takúto audiovizuálnu mediálnu službu na požiadanie a všetky jej zložky za bežných okolností počuť ani vidieť.³⁵

Príkladom obmedzenia slobody prejavu je limitácia vtíпов ohrozujúcich morálny vývin maloletých. Rada pre vysielanie a retransmisiu uložila pokutu za porušenie zákona o vysielaní a retransmisii vysielateľovi, ktorý v rámci programu **v čase pred 22.00 hod. odvysielal vtípy obsahujúce vulgárny jazyk a slovnú agresivitu s urážlivými replikami**, s tým, že tieto **mohli ohroziť morálny vývin maloletých**.³⁶ Vysielateľ sa podaným odvolaním domáhal zrušenia tohto rozhodnutia ako predčasne vydaného, nedôvodného a neprímerane prísneho. Uviedol, že má za to, že svojím konaním zákon neporušil: *"V odvysielaných vtíποch nebol použitý žiaden vulgárny výraz ani agresivita. Takéto vtípy a obdobné informácie sú v elektronických médiách bežne dostupné pre všetky vekové kategórie a ich vplyv na psychický či morálny vývin maloletých je zanedbateľný až nulový. Tieto praktiky zodpovedajú spoločenskej objednávke, spoločnosťou sú tolerované a je to v súlade s trendom demokratizácie spoločnosti. Zášah štátneho orgánu pri doktríne práva úvahy, interpretácii ktorej podliehajú neurčité pojmy, najmä ich spoločenské ponímanie, môže znamenať aj zášah do základných práv a slobôd vysielateľa."*³⁷

---

výpovedí alebo obrazov, kde sa násilný obsah dostáva neopodstatnene do popredia vzhľadom na kontext týchto správ, slovných výpovedí alebo obrazov."

³⁵ Na základe klasifikácie programov podľa vekovej vhodnosti sú vysielateľ televíznej programovej služby a poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie povinní na ochranu maloletých zaviesť a uplatňovať jednotný systém označovania. Vysielateľ programovej služby je povinný zohľadniť vekovú vhodnosť programov a iných zložiek programovej služby pre maloletých a zabezpečiť ich časové zaradenie v súlade s podmienkami ustanovenými osobitným predpisom, je povinný uplatniť jednotný systém označovania aj v programovej ponuke, a to v prehľade programov, ktorý poskytuje na zverejnenie periodickej tlače a ostatným hromadným informačným prostriedkom.

³⁶ Vysielateľovi bola podľa § 67 ods. 3 písm. h) zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii uložená pokuta vo výške 40 000 Sk za opakované porušenie uvedené v § 20 ods. 2 uvedeného zákona a to tým, že v rámci bližšie konkretizovaného programu **v čase pred 22.00 hod. odvysielal vtípy obsahujúce vulgárny jazyk a slovnú agresivitu s urážlivými replikami** s tým, že **tieto mohli ohroziť morálny vývin maloletých**.

³⁷ Argumentácia vysielateľa je bližšie konkretizovaná v rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. Sžn 5/2003.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

Rada pre vysielanie a retransmisiu v súdnom konaní osobitne zdôraznila, že **prezentácia nevhodnej až vulgárnej komunikácie na témy, ktoré sú závažným spoločenským problémom, ako napríklad neželané tehotenstvo, AIDS, sexuálna deviácia môže viesť k napodobovaniu maloletými a k ich morálnemu znečisteniu.**

Najvyšší súd Slovenskej republiky preskúmal napadnuté rozhodnutie a po prejednaní veci bez nariadenia pojednávania (§ 250f OSP za súhlasu účastníkov) dospel k záveru, že ho treba potvrdiť. V danej veci bol skutkový stav nesporný. Vysielateľ v konaní ani v žalobe nepoprel, že by riešené vtipy, uvedené v napadnutom rozhodnutí v plnom znení, neodvysielal. Takto podľa obsahu odvolania bolo úlohou súdu posúdiť, či Rada pre vysielanie a retransmisiu nepochybila, keď prijala záver, že navrhovateľ nimi porušil zákon č. 308/2000 Z.z., konkrétne § 20 ods. 3, podľa ktorého **programy alebo iné zložky programovej služby, ktoré by mohli ohroziť fyzický, psychický alebo morálny vývin maloletých alebo ich duševné zdravie a emocionálny stav, sa nesmú vysielat' v čase od 6.00 do 22.00.**

Najvyšší súd Slovenskej republiky dal za pravdu Rade pre vysielanie a retransmisiu,³⁸ napadnuté rozhodnutie potvrdil, a dodal, že **vulgárnosť nemožno vidieť len v nadávkach, v jednotlivých hrubých výrazoch, ale aj v slovných zoskupeniach, ktoré vo vzájomnej spojitosti oplzlým spôsobom vykresľujú, opisujú určité situácie, ponižujú či nechutne zvýrazňujú pudovosť jednotlivca či skupín ľudí.** Nezáleží na tom, že má ísť o vtíp, či paradoxne osobitne dôvtipné slovné zvraty určené na pobavenie. **Vhodnosť vtípu nie je len otázkou vkusu, ale aj otázkou morálky.** Sú vtipy, ktoré pri jednoduchej úvahe nie sú vhodné pre deti, teda vtipy, ktoré rodič pri primeranej starostlivosti nedokáže nielen hovoriť, ale ani počúvať v prítomnosti svojich maloletých detí. **Takáto spoločenská norma je zreteľná.** Vysielateľ pri priamej požiadavke zákona nemôže ísť pod prah spoločenskej normy a z kuloárných neviazaných rečí robiť verejnú produkciu, a to v čase počúvateľnosti maloletých. Pri nevyzretých osobnostiach vo vývoji treba zákonite počítať s úvahou, že **čo odznelo v rádiu, to je normálne a podľa toho sa možno správať aj verejne.** Takýto stav nie je žiaduci ani pri trende demokratizácie spoločnosti. Tento trend **pri garantovanom práve na slobodu prejavu**

---

³⁸ Najvyšší súd Slovenskej republiky uviedol, že záver Rady pre vysielanie a retransmisiu je vyargumentovaný úvahami, ktoré zodpovedajú zásadám logického myslenia a správneho uváženia.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

totiž nemá znamenať zvlgarizovanie a znižovanie kultivovanosti verejných produkcií a prejavov jednotlivcov.³⁹

3. Balans medzi slobodou umeleckého prejavu a nedotknuteľnosťou súkromia

V zábavných televíznych programoch, tzv. reality show, môže dôjsť k vzájomnému stretnutiu viacerých práv a chránených záujmov. Môže ísť o práva a záujmy chránené verejnoprávnymi aj súkromnoprávnymi predpismi. Je potrebné vidieť limitáciu jedného práva (slobody) voči inému dotknutému právu (slobode). Judikatúra Najvyššieho súdu Slovenskej republiky uvádza, že **obydlie je doménou súkromného života osôb a tvorí "oponu" od verejného priestoru. Vstup a zaznamenávanie prejavov osôb za touto "oponou" možno iba so súhlasom dotknutých osôb.**⁴⁰

Rada pre vysielanie a retransmisiu rozhodla,⁴¹ že vysielateľ porušil povinnosť ustanovenú v zákone o vysielaní a retransmisii⁴² tým, že odvysielal **program, ktorý spôsobom spracovania a svojím obsahom zasiahol do práva na súkromie účinkujúcich v programe**⁴³ a za to vysielateľovi uložila pokutu.⁴⁴ Proti rozhodnutiu vysielateľ podal opravný prostriedok s poukázaním na skutočnosť, že "nesúhlas" so zaznamenávaním súkromia nebol v programe explicitne uvedený.⁴⁵ Poukázal aj na tú časť napadnutého odôvodnenia napadnutého rozhodnutia,

³⁹ Citovaný Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. Sžn 5/2003 je zverejnený aj v čísle 14/2007 Zo súdnej praxe. Na stránkach časopisu Zo súdnej praxe bola viackrát venovaná pozornosť rozsudkom súdu, ktoré na základe opravných prostriedkov preskúmavali zákonnosť rozhodnutí a postupu Rady pre vysielanie a retransmisiu. V komentovanej veci preskúmaval súd zákonnosť rozhodnutia o uložení sankcie za **odvysielanie vtipov obsahujúcich vulgárny jazyk a slovnú agresivitu s urážlivými replikami**. Súd sa stotožnil so závermi Rady pre vysielanie a retransmisiu, ktoré uviedla v odôvodnení rozhodnutia.

⁴⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3 Sžo 20/2013 zo dňa 01. júla 2014.

⁴¹ Išlo o rozhodnutie Rady pre vysielanie a retransmisiu č. RP/059/2013 zo dňa 02.07.2013.

⁴² Konkrétne, že vysielateľ porušil povinnosť ustanovenú v § 19 ods. 1 písm. a) zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov.

⁴³ Účinkujúci v programe označení ako "Jánovi rodičia".

⁴⁴ Rada pre vysielanie a retransmisiu uložila podľa ust. § 64 ods. 1 písm. d) zákona č. 308/2000 Z.z. sankciu - pokutu, určenú podľa § 67 ods. 5 písm. e) zákona č. 308/2000 Z.z. vo výške 4000 €.

⁴⁵ Vysielateľ uviedol, že Radou pre vysielanie a retransmisiu identifikovaná veta bola súčasťou konverzácie medzi zobrazenými osobami v programe, pričom táto veta nebola adresovaná osobe, ktorá zaznamenávala "súkromie" osôb.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

kde Rada pre vysielanie a retransmisiu právne posúdila, že vysielateľ nebol v zmysle ustanovení § 12 ods. 3 Občianskeho zákonníka oprávnený vyhotovovať obrazové a zvukové záznamy bez súhlasu fyzickej osoby, keďže predmetný program nebol spravodajstvom a nevzťahovala sa na neho tzv. "spravodajská licencia". Vysielateľ poukázal aj na to, že Rada pre vysielanie a retransmisiu opomenula skúmať, či vysielateľ nedisponoval tzv. umeleckou licenciou, keďže ustanovenie § 12 ods. 3 Občianskeho zákonníka umožňuje vyhotoviť obrazové a zvukové záznamy fyzickej osoby aj bez jej súhlasu na umelecké účely.⁴⁶

Rada pre vysielanie a retransmisiu zopakovala, že existencia alebo neexistencia "súhlasu" s porušením práva na súkromie žiadnym spôsobom neovplyvňuje skutočnosť, že došlo k porušeniu predmetnej povinnosti⁴⁷ a že je zrejmé, že ani existencia alebo neexistencia "umeleckej licencie" nie je pre posúdenie, či k zásahu do práva na súkromie daných osôb došlo, žiadnym spôsobom relevantná.

Najvyšší súd Slovenskej republiky preskúmal napadnuté rozhodnutie. Spornou bola scéna z predmetnej "reality show", kedy účinkujúci s manželkou prichádza v sprievode kamier do bytu svojich rodičov, pričom vrátane kamier sú vpustení dovnútra a usadení v priestoroch obývačky s tým, že z následného rozhovoru a vyjadrení matky účinkujúceho vyplýva, že nesúhlasí s prítomnosťou kamier a s takýmto nečakaným príchodom do bytu. Matka účinkujúceho pritom explicitne nevyjadrila nesúhlas, ale všetkým bol zrejmý. Tváre rodičov účinkujúceho boli vyrastované. Rada pre vysielanie a retransmisiu ako zásah do súkromia hodnotila bezprostrednú reakciu matky účinkujúceho.⁴⁸

Senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky dospel k záveru, že v rámci súdneho prieskumu zákonnosti ide aj o systémové nastavenie povinností vysielateľa pri neočakávanom vstupe do obydlija osôb, ktoré nie

---

⁴⁶ Vysielateľ poukázal aj na to, že sama Rada pre vysielanie a retransmisiu program označila ako "zábavný typ programu" a s ohľadom na všetky jeho atribúty je ho potrebné považovať za umelecké dielo. Že získané obrazové a zvukové záznamy boli preto získané za umeleckým účelom a boli použité primeraným spôsobom. Že fyzické osoby nemohli byť identifikovateľné podobizňou, pretože vysielateľ "vyrastoval" ich tváre za účelom ich ochrany a použitia záznamov primeraným spôsobom a že Rada pre vysielanie a retransmisiu nebrala do úvahy možnú "umeleckú licenciou" na vyhotovovanie záznamov, t. j. nesprávne právne vec posúdila.

⁴⁷ Rada pre vysielanie a retransmisiu tiež uviedla, že nie je kompetentná posudzovať a ani neposudzuje spory o ochranu osobnosti podľa Občianskeho zákonníka a že uvedenie spravodajskej licencie a primeranosti použitia predmetných záberov v odôvodnení rozhodnutia bolo súčasťou správnej úvahy o tom, či predmetný program zasiahol do súkromia uvedených osôb.

⁴⁸ Reakcia matky účinkujúceho vyvrcholila jej vyjadrením, že volá políciu.

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

sú priamymi účastníkmi zábavného programu reality a ktorí sú vtiahnutí činnosťou aktívnych účastníkov za prítomnosti kamier do zábavného programu.

Podľa zákona o vysielaní a retransmisii⁴⁹ audiovizuálna mediálna služba na požiadanie, programová služba a ich zložky **nesmú spôsobom svojho spracovania a svojím obsahom zasahovať do ľudskej dôstojnosti a základných práv a slobôd iných**. Podľa § 12 odseku 3 **Občianskeho zákonníka** podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy sa môžu bez prívolenia fyzickej osoby vyhotoviť alebo použiť primeraným spôsobom tiež na vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. **Ani také použitie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami fyzickej osoby.**

Preskúmaním veci senát najvyššieho súdu zistil, že išlo o **zábavný program spojený so vstupom do obydľia osôb, ktoré neboli účastníkmi zábavného programu**. Obydlie je doménou súkromného života osôb a tvorí "oponu" od verejného priestoru. Vstup a zaznamenávanie prejavov osôb za touto "oponou" možno iba so súhlasom dotknutých osôb. **Konkludentné prejavy vôle "Jánovej matky" o nesúhlase s prítomnosťou kamier boli dostatočne určité na to, aby ich vysielateľ včas rozpoznal.**⁵⁰ V odvysielaných scénach nie je zachytený explicitne vyjadrený nesúhlas so vstupom kamery do bytu. V rámci vyhroteného rozhovoru je však neskôr v programe vyjadrený explicitný nesúhlas s natáčaním.⁵¹

Najvyšší súd Slovenskej republiky poukázal na to, že **uplatňovanie slobody prejavu musí byť v rovnováhe s inými hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky a v danom prípade bola prekročená**

⁴⁹ Ide o ustanovenie § 19 ods. 1 písm. a) zákona č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov.

⁵⁰ Najvyšší súd dal za pravdu Rade pre vysielanie a retransmisii, že táto uvedenú skutočnosť správne vytkla vysielateľovi a zrozumiteľne a presvedčivo odôvodnila v napadnutom rozhodnutí, keď sa zamerala aj na obsah a spôsob spracovania predmetného programu, najmä či zaradenie uvedených záberov z obydľia rodičov účinkujúceho a prezentácia odmietavých verbálnych prejavov jeho matky v nadväznosti na vyjadrenia nevesty, ako aj sprievodného komentára programu mohli spôsobiť, že ich zverejnenie v rámci televízneho vysielania bolo spôsobilé zasiahnuť do práva na súkromie osôb označených v programe ako Jánovi rodičia.

⁵¹ Žena vyjadrila explicitný nesúhlas s natáčaním: "To si vy tam natáčajte, ale nie mňa". Je tiež zobrazené, ako Jánova matka odíde v rozčúlení z miestnosti. Z odzneného, ako i z neverbálneho prejavu Jánovej matky (odišla do miestnosti mimo snímania kamerou, kde zotrvala, pričom v zábere sa objavila až pri zatvorení dverí pred kamerou) je podľa názoru Rady pre vysielanie a retransmisii možné vyvodit' záver, že **prítomnosť a snímanie kamier jej boli nepríjemné a svoju nevôľu a nesúhlas prejavila svojím správaním, t.j. vyhýbaním sa kamere, svojou neprítomnosťou v miestnosti.**

III. SLOBODA PREJAVU V MÉDIACH

III. 6 Sloboda prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky

hranica balansu medzi slobodu umeleckého prejavu a nedotknuteľnosťou súkromia.⁵²

Resumé

Príspevok približuje slobodu prejavu masmédií v kontexte s ďalšími hodnotami chránenými Ústavou Slovenskej republiky podľa relevantnej judikatúry správneho súdnictva. Na konkrétnych kauzách rozhodovacej činnosti sú bližšie analyzované tri kolízie práv, právom chránených záujmov, respektíve hodnôt, ktorými sú ochrana práv obetí trestných činov predpismi správneho práva, ochrana maloletých pred nevhodným vplyvom obsahu masmediálneho vysielania a vzťah medzi slobodou umeleckého prejavu a nedotknuteľnosťou súkromia.

Kľúčové slová

Sloboda prejavu, masmédiá

Resume

Post approaching the mass media freedom of expression in the context of other values protected by the Constitution of the Slovak Republic according to the relevant case law of administrative justice. On the particular case, they are closer to decision-making activities analyzed three collisions rights law protected interests, respectively, values which are protecting the rights of victims of crime provisions of administrative law, protection of minors from inappropriate influence of mass media broadcasting content and the relationship between freedom of artistic expression and inviolability of privacy.

Keywords

Freedom of speech, mass media

---

⁵² Najvyšší súd Slovenskej republiky rozhodnutie Rady pre vysielanie a retransmisiiu č. RP/059/2013 zo dňa 02.07.2013 potvrdil.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

IV. Právo na informácie

IV. 1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti*

Prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc. – JUDr. Jan Tryzna, Ph.D.
Právnická fakulta, Karlovy univerzity v Praze

1. Úvod

Kolize mezi svobodou projevu a právem na ochranu osobnosti je učebnicovým případem střetu dvou základních práv garantovaných na ústavní i mezinárodně právní úrovni. Odehrává se zpravidla na pozadí případů, jejichž podstatou je šíření informací, jimiž je narušováno soukromí jednotlivce, neboť je šířením takových informací zasahováno do jeho osobního a rodinného života.¹

---

* Příspěvek byl vypracován v rámci programu rozvoje vědních oblastí Univerzity Karlovy v Praze - PRVOUK č. P04 Institucionální a normativní proměny práva v evropském a globálním kontextu.

¹ Případy tohoto druhu jsou dobře známé zejména díky tomu, že jsou často řešeny až na ústavní úrovni, a to právě proto, že se zde střetávají dvě ústavně zaručená práva, což účastníkům sporů umožňuje přednést věc Ústavnímu soudu. Zřejmě mediálně nejznámějším, byť nikoliv prvním tohoto druhu, je v České republice rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03. Týkalo se sporu mediálně známé zpěvačky a publicisty, který v novinách otištěném rozhovoru uvedl na adresu zpěvačky výroky, jimiž se cítila dotčena a domáhala se ochrany své osobnosti. Zatímco obecné soudy žalobě vyhověly, Ústavní soud dal v tomto případě přednost ochraně svobody projevu. Do metodologie posuzování střetů ústavně zaručených práv tohoto druhu vnesl mimo jiné požadavek rozlišování mezi tvrzeními skutečností, které musí být pravdivé, aby je nebylo možno považovat za zásah do práva na ochranu osobnosti, a hodnotícími soudy, jejichž pravdivost prokazovat nelze, byť i v jejich případě je možno zvažovat nepřiměřenost jejich užití. Z dalších rozhodnutí Ústavního soudu z poslední doby lze poukázat např. na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2051/14, které metodologii řešení kolize zmíněných ústavně zaručených práv dále prohlubuje: „Při řešení kolize mezi základním právem na svobodu projevu a základním právem na ochranu důstojnosti a cti jednotlivce musí být brána v potaz zejména 1) povaha výroku (tj. zda jde o skutkové tvrzení či hodnotový soud), 2) obsah výroku (např. zda jde o projev „politický“ či „komerční“), 3) forma výroku (zejména nakolik je předmětný výrok expresivní či dokonce vulgární), 4) postavení kritizované osoby (např. zda jde o osobu veřejně činnou či dokonce o osobu aktivní v politickém životě, případně o osobu veřejně známou – typicky „hvězdy showbyznisu“), 5) zda se výrok (kritika) dotýká soukromé či veřejné sféry této kritizované osoby, 6) chování kritizované osoby (např. zda kritiku sama „vyprovokovala“ či jak se posléze ke kritice postavila), 7) kdo výrok pronáší (např. zda se jedná o novináře, běžného občana, politika apod.) a konečně, 8) kdy tak učiní (tzn. např. jaké měl či mohl mít jeho autor v daný okamžik k dispozici konkrétní údaje, z nichž

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

Tento příspěvek se však k této problematice nevrací. Věnuje se novému fenoménu v této oblasti, jímž je nikoliv střet mezi svobodou projevu a ochranou osobnosti, nýbrž právem na informace a ochranou osobnosti. Ukážeme tak mimo jiné posun, ke kterému došlo v chápání práva na svobodu projevu a jeho derivátu, jímž je právo na informace.

2. Obecně

Jednou z nejvýznamnějších úloh, kterou lidská práva v jejich moderní koncepci plní, je vytvoření prostoru svobody, v němž je subjekt práva chráněn před zásahy ze strany kohokoliv jiného, zejména pak státu jakožto nositele veřejné moci. Jedná se zároveň o jednu z původních funkcí, která byla lidským právům přiznána od okamžiku, kdy se začala prosazovat. Zřetelně to říká čl. 2 francouzské Deklarace práv člověka a občana (1789), v němž stojí: „Účelem každého politického společenství je zachování přirozených a nezadatelných práv člověka.“

Postupem doby se rozsah působnosti lidských práv rozšířil. V současné době nejsou považována jen za práva, která mají chránit jednotlivce proti státu, resp. zajišťovat nárok na určité plnění ze strany státu.² Považuje se nyní za samozřejmé, že vymezují i postavení jednotlivce k jinému jednotlivci a dávají tak nárok na určité jednání ze strany ostatních jednotlivců.³ Odpovídá tomu též jejich pozitivně právní zakotvení

---

vycházel, a v jaké situaci tak učinil). Tento výčet však není konečný, neboť v úvahu musí být vždy vzat celkový kontext věci a ve specifických případech mohou být významné i okolnosti, jež nelze do žádné z právě zmíněných kategorií zařadit.“ Nejde samozřejmě o specifický český přístup, neboť tuto metodologii do značné míry převzal Ústavní soud z rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva (např. rozhodnutí o stížnosti č. 9815/82 ve věci Lingens proti Rakousku, o něco mladší rozhodnutí o stížnosti č. 26132/95 ve věci Bergens Tidende a další proti Norsku, či rozhodnutí o stížnosti č. 49017/99 Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku). Obdobná kritéria, která jsou citována z nálezu sp. zn. II. ÚS 2051/14, se objevují například v rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 39954/08 ve věci Axel Springer AG proti Německu.

² V literatuře se hovoří dále o tzv. objektivně právní funkci základních práv, jež spočívá v tom, že k základním právům musí při své činnosti přihlížet všechny orgány veřejné moci a postupovat tak, aby základní práva byla naplňována i bez vztahu ke konkrétnímu případu. Srov. Wagnerová E., Šimíček V., Langášek T., Pospíšil I. a kol. Listina základních práv a svobod, komentář, Wolters Kluwer, Praha 2012, str. 10.

³ Je otázkou, kde přesně koncepce tzv. horizontálního účinku lidských práv vznikla. Uplatňuje se dosti často právě v rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva, který mnohdy řeší případy, jejichž základ je ve sporu mezi dvěma subjekty soukromoprávní povahy, a to přesto že stížnost podává stěžovatel formálně proti státu. Ve stížnosti totiž v takovém případě tvrdí, že stát porušil jeho práva tím, že mu neposkytl ochranu v jeho sporu s jinou osobou v soukromoprávním postavení. V takovém případě pak musí Evropský soud pro lidská práva rozhodovat právě o tom, zda mezi těmito subjekty vůbec dotčená práva působila. Známé je kupříkladu jeho rozhodnutí o stížnosti č. 39293/98 ve

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

v ústavách států a mezinárodních dokumentech, jež jim propůjčují na základě kritéria právní síly nejvýznamnější postavení v právních řádech států. Tato práva jsou tedy ústavně zaručená.

Tím, že se rozšířil okruh působnosti ústavně zaručených práv, rozšířilo se též množství potencionálních kolizí mezi jednotlivými ústavně zaručenými právy. Kolizí ústavně zaručených práv lze rozumět případy, kdy není možné dosáhnout současného naplnění (respektování) dvou (či více) takových práv. Vzájemné kolize ústavně zaručených práv jsou z povahy věci zpravidla vyloučené tam, kde určité právo či svoboda chrání vůči státu, resp. v případech, kdy stát je nositelem korespondující povinnosti (alespoň v podobě povinnosti zdržet se zásahu do takového práva). Stát sám nositelem práv v tomto ohledu není, tudíž nejvýznamnější je v těchto případech otázka míry omezení určitého ústavně zaručeného práva z důvodu (nejčastěji) veřejného zájmu. Jde tedy o „kolizi“ mezi ústavně zaručeným právem a (veřejným) zájmem na jeho omezení, což je mimo předmět zájmu tohoto příspěvku. Zpravidla proto dochází ke kolizi ústavně zaručených práv v případě, kdy je výkonem jednoho práva jednotlivcem dotčeno právo jiného jednotlivce.

Z právně teoretického hlediska jsou kolize ústavně zaručených práv specifické tím, že k nim dochází pouze za určitých skutkových okolností, tj. na pozadí konkrétního případu.⁴ To je podstatný rozdíl oproti kolizím subjektivních práv, která nemají povahu práv ústavně zaručených, neboť u nich lze identifikovat střet již v rovině abstraktní, avšak ten je zároveň řešen na zákonné úrovni zavedením pravidla přednosti (výjimky) jednoho před

---

věci Fuentes Bobo proti Španělsku, jehož základem byl spor mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, který byl propuštěn pro urážlivé výroky na adresu zaměstnavatele ze zaměstnání. Soud dospěl k závěru o porušení práva na svobodu projevu, kterého se zaměstnanec mohl dovolat i vůči zaměstnavateli. Ovšem i mnoho případů rozhodovaných Ústavním soudem České republiky má podobný charakter. Jde v podstatě o jakýkoliv soukromoprávní spor, při jehož řešení dospěje Ústavní soud k závěru, že bylo dotčeno některé hmotné základní právo stěžovatele, typicky právo na ochranu vlastnictví (čl. 11 Listiny), případně právo na nabytí určitého majetku, který je legitimně očekáván (ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod).

⁴ Tak například v abstraktní rovině se nestřetne právo na soudní řízení v přiměřené lhůtě s právem na ochranu zdraví. Jestliže však nastane situace spočívající v tom, že soudní řízení nemůže probíhat pro špatný zdravotní stav jednoho z účastníků, který se z tohoto důvodu jednání účastnit nemůže, dochází i ke kolizi takových práv. Jde však o kolizi v obecné rovině neexistující. Jako typický vzorový případ střetu (kolize) lidských práv je v literatuře uváděn právě střet práva na svobodu projevu s právem na ochranu osobnosti. K tomu však dojde jen tehdy, je-li obsah projevu zaměřen vůči určité osobě a záleží na obsahu projevu, tedy právě na okolnostech případu.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

druhým.⁵ Pokud není kolize dvou subjektivních práv řešena explicitně příslušným ustanovením zákona, řeší se standardními metodologickými interpretačními a argumentačními nástroji, jako je pravidlo *lex specialis*, *lex posterior* apod.

Zákon samozřejmě v abstraktní rovině řeší řadu potencionálních střetů ústavně zaručených práv, neboť naprostá většina jich je blíže rozvedena (limitována) zákonnou úpravou, v níž lze řešení takové situace nalézt. Přesto však zůstává značné množství případů potencionálních kolizí ústavně zaručených práv, které na základě zákonné úpravy vyřešit nelze. Příčin je více a pro názornost lze uvést alespoň dvě. Zaprvé zákonná úprava nemusí dávat jednoznačnou odpověď na otázku, které z ústavně zaručených práv, jež zákonná úprava blíže provádí a jejichž potencionální střet má řešit, má mít přednost, a to z důvodu nejasných či nepřesných formulací v textu zákona. Zadruhé může nastat situace, kdy se zdá, že zákonodárce potencionální kolizi ústavně zaručených práv vyřešil neadekvátně například proto, že zcela eliminoval jedno z kolidujících práv, případně do něj zasáhl nad přípustnou míru.

Popsaná situace nemusí nutně nastat pokaždé, kdy se hledá řešení kolize ústavně zaručených práv. Specifikum kolizí ústavně zaručených však spočívá v tom, že jsou podmíněny mnohdy zvláštními skutkovými okolnostmi, které se vymykají tomu, co předvídal zákonodárce, a právě proto zákonná úprava nemusí být při řešení střetu bez dalšího aplikovatelná. Uvedené specifikum zároveň ovlivňuje i druhý zvláštní rys ústavně zaručených práv. Pokud ze zákonné úpravy nevyplývá jednoznačné a nepochybné řešení, o jehož souladu s ústavní úpravou není pochyb, pak je takové řešení závislé na upřednostnění jednoho práva před druhým na základě úvahy o jeho proporcionalitě. To znamená, že významná je úvaha o závažnosti (stupni relevance) každého z kolidujících práv. Primárně by takovou úvahu měl učinit zákonodárce, avšak pokud tak neučiní, nebo je zákonná úprava neadekvátní, musí být hledáno řešení *ad hoc* v procesu aplikace práva.

Vzhledem k podmíněnosti skutkovými okolnostmi je pak řešení takové kolize proměnlivé a závislé na tom, jakou míru relevance přiřadíme jednak dotčeným základním právům, jednak skutkovým okolnostem, které jejich aplikaci podmínily.

---

⁵ Například právo vlastnické jakožto neomezené panství nad věcí ustupuje právu nájemce na užívání věci. V zásadě zde lze spatřovat podobnost s Dworkinovou a Alexyho tezí o specifickém způsobu kolize mezi právními principy na straně jedné a právními normami na straně druhé. Alexy navíc považuje ústavně zaručená práva za pravidla mající charakter právních principů. Srov. Alexy, R.: Rechte und Prinzipien, in: Recht, Vernunft, Diskurs: Studien zur Rechtsphilosophie, Frankfurt 1995, str. 184

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

Vcelku ojediněle se lze, dle našeho názoru, setkat i s případy, kdy lze uvažovat o kolizi ústavně zaručených práv již v rovině abstraktní, tj. bez ohledu na okolnosti konkrétního případu.⁶ Je pak otázkou, zda i v tomto případě je řešení závislé na zvážení určitých skutkových okolností (tj. na aplikaci principu proporcionality), nebo zda přichází v úvahu pouze jedno jediné řešení (upřednostnění jen jednoho práva před druhým v každém případě). Princip proporcionality je totiž pozitivně právně předepsaným prostředkem pro řešení střetů jednotlivých ústavně zaručených práv, takže lze argumentovat, že jeho užití se nelze vyhnout.⁷

Střet práva na informace s právem na ochranu osobnosti

Dle našeho názoru jedním z vcelku ojedinělých případů střetu dvou ústavně zaručených práv, který nastává již v abstraktní rovině (tj. bez ohledu na konkrétní skutkové okolnosti), je kolize práva na informace s právem na ochranu osobnosti. Tedy alespoň v té podobě, jak k této otázce přistupuje aplikace příslušné právní úpravy. Právo na informace je totiž v dále popsaném kontextu vykládáno jako právo na vyhledávání, získávání jakýchkoliv informací, tj. i informací takové povahy, že jejich získání automaticky znamená zásah do soukromí jednotlivce. Soukromí je nepochybnou složkou osobnosti každého jednotlivce a ochrana soukromí je tak nezbytným požadavkem plynoucím z práva na ochranu osobnosti. To plyne jak z ústavní úpravy, tak z mezinárodních smluv chránících lidská práva.

V této souvislosti však vyvstává řada pochybností. Především není jisté, zda právo na informace skutečně zahrnuje právo na získávání, vyhledávání jakýchkoliv informací, zejména informací osobní povahy. Za druhé není jisté, zda i v případě, že by tomu tak bylo, převáží právo na informace nad právem na ochranu osobnosti již v abstraktní rovině (tj. se stejnými důsledky pro každý jednotlivý případ).

---

⁶ Mezi tyto případy zpravidla nepatří ani případy řešené při abstraktní kontrole ústavnosti. Při přezkoumání ústavnosti právních předpisů jsou sice zvažovány důsledky plynoucí z existence různých základních práv, jež v daném případě působí kontradiktorně, avšak přezkoumávaná zákonná úprava představuje ekvivalent skutkových okolností, které podmiňují užití kolidujících základních práv.

⁷ Princip proporcionality je v pozitivním právu vyjádřen hned několika způsoby. Tak např. podle Listiny základních práv a svobod je nutno šetřit podstaty a smyslu jednotlivých lidských práv při užívání ustanovení o jejich omezeních (čl. 4 odst. 4 Listiny). Stejně pravidlo je však vyjádřeno u řady jednotlivých základních práv, a to ve formulaci, podle které je jejich omezení možné jen „v případech nezbytných v demokratické společnosti“ (a za splnění dalších omezujících podmínek).

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

Jinak řečeno, klade se otázka, zda právo na ochranu osobnosti limituje právo na informace či nikoliv.

Právní úprava v České republice

Popsaný problém lze demonstrovat na konkrétní úpravě obsažené v právním řádu České republiky, resp. na způsobu, jímž je tato právní úprava interpretována a aplikována.

Jedná se o právní úpravu obsaženou v zákoně o svobodném přístupu k informacím (zákon č. 106/1999 Sb.). Podle ustanovení § 8b tohoto zákona mají povinné subjekty poskytovat informace o příjemcích veřejných prostředků. Jedná se o informace, jimiž je příjemce těchto prostředků identifikován⁸. Výklad tohoto ustanovení, jež bylo do zákona vloženo v roce 2006, je v současné soudní rozhodovací praxi takový, že za příjemce veřejných prostředků jsou považováni i všichni zaměstnanci orgánů veřejné správy a dalších subjektů, jimž jsou prostředky na jejich činnost poskytovány z veřejných zdrojů⁹.

Problém vznikající z ústavně právního hlediska je patrný na první pohled. Důvěrnost majetkových poměrů včetně důvěrnosti údajů o příjmech je považována za přirozenou složku ochrany osobnosti. Alespoň v České republice jsou informace o příjmech určité osoby standardně považovány za důvěrné a jako takové jsou chráněny. Má to pochopitelně řadu racionálních důvodů. Je to otázka konkurenceschopnosti zaměstnanců na trhu práce, možnost odstupňování odměny za práci v závislosti na kvalitě práce a míře nasazení zaměstnance apod.

Aplikace právní úpravy, jež směřuje ke zveřejnění údajů o výši příjmů ze zaměstnání, tak narazila na odpor, a to zejména u dotčených zaměstnanců, avšak také u subjektů povinných informace poskytovat, přičemž nejčastějším argumentem byla právě potřeba chránit soukromí jednotlivců.

---

⁸ § 8b zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění:

§ 8b Příjemci veřejných prostředků

(1) Povinný subjekt poskytne základní osobní údaje o osobě, které poskytl veřejné prostředky.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na poskytování veřejných prostředků podle zákonů v oblasti sociální, poskytování zdravotních služeb, hmotného zabezpečení v nezaměstnanosti, státní podpory stavebního spoření a státní pomoci při obnově území.

(3) Základní osobní údaje podle odstavce 1 se poskytnou pouze v tomto rozsahu: jméno, příjmení, rok narození, obec, kde má příjemce trvalý pobyt, výše, účel a podmínky poskytnutých veřejných prostředků.

⁹ Jsou to prostředky státního rozpočtu, rozpočtů územních samosprávných celků, ale i prostředky poskytované z fondů Evropské unie, a to bez ohledu na to, že s nimi následně hospodář samostatně subjekty práva.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

Po řadě nejednotných rozhodnutí správních soudů¹⁰ o této otázce zaujal k věci na podzim roku 2014 stanovisko Nejvyšší správní soud¹¹, který úpravu obsaženou v zákoně o svobodném přístupu k informacím označil za rozvedení ústavně zaručeného práva na informace, jemuž musí právo na ochranu soukromí vždy ustoupit, a to v případě všech zaměstnanců placených z veřejných prostředků. Výjimku, avšak nikoliv obecnou, nýbrž poskytovanou *ad hoc*, připustil Nejvyšší správní soud pouze v jednotlivých případech u zaměstnanců na nejnižším kvalifikačním stupni (pomocný personál apod.), a to jen v odůvodněných případech.¹²

Stěžejní body argumentace Nejvyššího správního soudu lze shrnout takto:

- 1) zákon o svobodném přístupu k informacím je rozvedením práva na informace ve smyslu čl. 17 Listiny,
- 2) důsledek aplikace zákona spočívající v tom, že jsou poskytnuty informace o mzdových poměrech jednotlivce, je ústavně konformní, protože zákonodárce při přijetí zákona sám provedl test proporcionality a dospěl k závěru o nutnosti upřednostnit právo na informace před právem na ochranu osobnosti a na ochranu soukromí,
- 3) princip proporcionality nelze z tohoto důvodu použít v každém jednotlivém případě, naopak jeho použití je prakticky vyloučeno, neboť tak učinil již zákonodárce při přijímání zákona, pouze ve výjimečných případech by jeho užití přicházelo v úvahu.

Tyto argumenty lze rekonstruovat takto a vyvodit tyto závěry: Právo na informace o platových poměrech jednotlivců, jimž jsou mzdy či platy vypláceny z veřejných prostředků, automaticky (až na ojedinělé výjimky) převáží nad právem na ochranu osobnosti, resp. právem na ochranu soukromí těchto osob. Z toho však plyne, že by ke stejnému závěru bylo

---

¹⁰ Podle zákona č. 106/1999 Sb. se žadatel o informace, kterému nebyla informace poskytnuta, může obrátit s žalobou proti rozhodnutí, kterým mu byla požadovaná informace odepřena, na soud, který rozhoduje ve správním soudnictví.

¹¹ Rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu sp. zn. 8 As 55/2012 ze dne 22. října 2014. Rozšířený senát rozhodoval o věci proto, že jeden ze senátů Nejvyššího správního soudu se hodlal odchýlit od dosavadní judikatury v otázce, zda lze při posuzování žádosti o informace o mzdových poměrech zaměstnance aplikovat princip proporcionality a zvážit tak konkrétní skutkové okolnosti případu. Dosavadní judikatura totiž takový postup vylučovala s argumentem, že princip proporcionality zahrнул do zákonného řešení sám zákonodárce, a proto to ve fázi aplikační již možné není.

¹² Fakticky tak Nejvyšší správní soud zaujal stanovisko, podle kterého aplikaci principu proporcionality nelze v konkrétním případě provést u naprosté většiny zaměstnanců. Pouze v malém počtu případů by to možné být mohlo.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

možno dospět i v případě, kdy by rozebíraná zákonná úprava vůbec přijata nebyla. Nelze totiž zapomínat na to, že všechna základní lidská práva jsou aplikovatelná bez dalšího¹³. Jelikož Nejvyšší správní soud označil dotčené ustanovení zákona o svobodném přístupu k informacím za ústavně konformní úpravu práva na informace, plyne z toho logicky, že právo na takové informace by bylo možno dovodit již ze samotné ústavní úpravy. Zákodárce totiž dle interpretace předložené Nejvyšším správním soudem neučinil nic jiného, než že na zákonné úrovni explicitně zakotvil obsah práva na informace a omezil tak právo na ochranu osobnosti a soukromí. Nejvyšší správní soud označil právo na informace o platových poměrech za legitimní a racionální nástroj veřejné kontroly nakládání s veřejnými prostředky¹⁴, z čehož *a contrario* plyne, že naopak neústavní by byla taková úprava, která by přístupu k informacím o platových poměrech zaměstnanců veřejné sféry bránila.

Tím je dle našeho názoru doloženo, že střet práva na informace a práva na ochranu soukromí nastává již na úrovni samotné ústavní úpravy, tj. v abstraktní rovině. Zároveň je tato ústavní úprava vykládána tak, že za situace, kdy má být zásah do soukromí povahu sdělení informací o platových poměrech zaměstnance, má právo na informace úplnou přednost. To je závěr, který se vymyká ustálené metodologii výkladu a aplikace ústavně zaručených práv, neboť se standardně vychází právě z toho, že jejich případná kolize je řešena vždy ad hoc s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, tj. za užití principu proporcionality.

Ústavní rovina

Problém, který zde vzniká, vychází z příliš extenzivní interpretace práva na informace. Lze ji shrnout tak, že právo na informace je interpretováno tak, že umožňuje žádat, aby jiný jednotlivec strpěl poskytnutí informací o své osobě, a to v takovém rozsahu, že je dotčeno jeho soukromí.

V historickém vývoji předcházelo právu na informace právo na svobodu slova, původně svobodu tisku. Tak například ve Virginské deklaraci práv z roku 1776, která je v mnoha ohledech první dokument svého druhu, je v čl. 12 svoboda tisku prohlášena za jednu z největších záruk svobody¹⁵. V tomto smyslu přejala obsah práva na svobodu slova také francouzská Deklarace práv člověka a občana. V čl. 11 stanoví, že svobodně

---

¹³ Pouze vybraných práv hospodářských, sociálních a kulturních se lze domáhat výlučně v mezích zákonů, které tato práva provádějí – srov. čl. 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

¹⁴ Bod 90. rozsudku Nejvyššího správního soudu sp. zn. 8 As 55/2012.

¹⁵ „Section 12. That the freedom of the press is one of the great bulwarks of liberty, and can never be restrained but by despotic governments.“

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

sdělování myšlenek a názorů je jedním z nejdrahocennějších práv člověka, každý občan může tedy „svobodně mluvit, psát, tisknout, jest se mu však zodpovídat za zneužívání této svobody v případech zákonem stanovených“.

Ústavní listina z roku 1920 hovoří pouze stručně o svobodě tisku, právo na informace jako zvláštní právo nijak nezmiňuje.

Z nejvýznamnějších mezinárodních dokumentů je nutno připomenout Všeobecnou deklaraci lidských práv, která v čl. 19 deklaruje právo „na svobodu přesvědčení a projevu, které zahrnuje .... právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“

Ze závazných mezinárodních dokumentů je to dále Pakt o občanských a politických právech. Ten v čl. 19 v podstatě přebírá text deklarace; zaručuje „právo na svobodu projevu, které zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle vlastní volby“.

Prakticky stejně formulované je i ustanovení čl. 10 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Je zajímavé, že znění čl. 11 Charty základních práv Evropské unie je v tomto ohledu formulován restriktivně, neboť právo na svobodu projevu zahrnuje „svobodu ... přijímat či šířit informace bez zásahu státní moci a bez ohledu na hranice státu“¹⁶. Všimněme si, že zde není zmíněna možnost informace „vyhledávat“, což je v podstatě jediný argument ve prospěch závěru, že se lze domáhat poskytnutí informací o soukromí jednotlivců.

Ani text čl. 17 Listiny základních práv a svobod není v tomto ohledu výjimkou. V odstavci prvním konstatuje existenci svobody projevu a práva na informace. V odstavci druhém pak upřesňuje, že každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.¹⁷

---

¹⁶ V anglické verzi „...to receive and impart information and ideas...“.

¹⁷ Čl. 17 Listiny základních práv a svobod

- (1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.
- (2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.
- (3) Cenzura je nepřípustná.
- (4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.
- (5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

Nejenom z historického vývoje, ale i z formulace jednotlivých dokumentů včetně platné právní úpravy dle našeho názoru bez větších pochybností plyne, že stěžejní je svoboda slova (původně svoboda tisku). Právo na informace je formulováno jako právo komplementární. Je vyjádřeno jako právo na přístup k šířeným informacím, tj. k těm informacím, které jsou veřejně sdělovány. Tyto informace mohou být finálním cílem, mohou však být také prostředkem pro naplnění svobody projevu. Systematicky i obsahově je právo na informace řazeno mezi práva politická, tj. taková, která mají umožnit participaci jednotlivce na správě veřejných záležitostí, případně na výkonu státní moci. Interpretace Nejvyššího správního soudu však význam práva na informace posouvá. Formuluje jej jako právo domáhat se informací o konkrétní osobě, a to o skutečnostech, které bez pochybností spadají do soukromí této osoby.

Nejvyšší správní soud se ve svém rozhodnutí odvolává na ustanovení čl. 17 odst. 5 Listiny, které ukládá státním orgánům a orgánům územní samosprávy povinnost přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti.¹⁸ Vzhledem k tomu, že mzdové prostředky, o nichž jsou podle zákona o svobodném přístupu k informacím informace žádány, jsou vyplácené právě státními orgány zaměstnancům státu a územně samosprávnými celky jejich zaměstnancům, zdálo by se, že právě toto ustanovení je ústavním základem pro právo žádat informace tohoto druhu. Tak tomu ale není, protože Listina ukládá povinnost informovat o činnostech uvedených nositelů veřejné moci, nikoliv o osobách, které jsou s těmito orgány v určitém vztahu, tedy i o zaměstnancích. Navíc zákon o svobodném přístupu k informacím nedopadá jen na nositele veřejné moci, ale i na další tzv. povinné subjekty, což je široká skupina dalších subjektů včetně subjektů soukromého práva, byť s nositeli veřejné moci spojených¹⁹. I na ně by měla dle Nejvyššího správního soudu dopadat povinnost poskytovat informace o mzdových poměrech jejich zaměstnanců. V tomto případě však nelze shledat ústavní základ vůbec.²⁰

---

¹⁸ Podle odborné literatury nepředstavuje toto ustanovení žádné zvláštní ústavně zaručené právo. Srov. Wagnerová E., Šimíček V., Langášek T., Pospíšil I. a kol. Listina základních práv a svobod, komentář, Wolters Kluwer, Praha 2012, str. 411.

¹⁹ § 2 zákona č. 106/1999 Sb. vymezuje povinné subjekty takto:

(1) Povinnými subjekty, které mají podle tohoto zákona povinnost poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti, jsou státní orgány, územní samosprávné celky a jejich orgány a veřejné instituce.

(2) Povinnými subjekty jsou dále ty subjekty, kterým zákon svěřil rozhodování o právech, právech chráněných zájmech nebo povinnostech fyzických nebo právnických osob v oblasti veřejné správy, a to pouze v rozsahu této jejich rozhodovací činnosti.

²⁰ Zkoumaná problematika má více rovin, a to jednak na úrovni zákonné úpravy, která sama o sobě vyžaduje korektní interpretaci, jednak též na úrovni ústavní. Stranou pozornosti

Shrnutí

Tradiční formou střetu mezi právem na informace a právem na ochranu osobnosti a jejího soukromí jsou případy, kdy je šířena informace o soukromí určité osoby, která se tím cítí poškozena. Takové situace jsou relativně časté a jsou pravidelně předmětem rozhodování soudů.

Nyní jsme však konfrontováni s novou podobou takového střetu. Jeho východiskem je propůjčení nového obsahu právu na informace, jež je nyní koncipováno jako právo na získání informací o určité osobě. Vzhledem k tomu, že právo na ochranu soukromí je zaručeno na ústavní úrovni, zdá se nezbytné, aby ve stejné kvalitě bylo zaručeno takto koncipované právo na informace. Domníváme se, že tomu tak není.

Tato situace je zároveň důkazem o emancipaci práva na informace, které se stává autonomním na svém původním nositeli, jímž bylo právo na svobodu projevu. Informace o mzdových poměrech zaměstnanců totiž nejsou vyžadovány primárně kvůli tomu, aby byly dále šířeny. Jejich smyslem je, a v tom se Nejvyšší správní soud nemýlí, kontrola nositelů veřejné moci ze strany veřejnosti.

Problematický je však dle našeho názoru fakt, že právo na informace bylo ve své podstatě absolutizováno. Výjimky z možnosti odmítnout poskytování informací o mzdových poměrech zaměstnanců veřejné sféry (ovšem nejen veřejné sféry) formuloval Nejvyšší správní soud natolik úzce, že jsou použitelné jen v marginálním počtu případů.

Za problematický dále považujeme fakt, že tím bylo prakticky vyloučeno použití principu proporcionality, který je nejen standardním metodologickým nástrojem pro řešení kolizí ústavně zaručených práv, ale zároveň nástrojem pozitivně právně předepsaným. Jeho hlavní přínos je třeba spatřovat v tom, že vyžaduje zvažovat alternativní řešení kolize dvou základních práv a minimalizovat dopady do jednoho z nich ve prospěch druhého. Protože Nejvyšší správní soud použití principu proporcionality prakticky vyloučil, zabránil tím hledání takového řešení, které by naplnilo jak zájem na získání informací tohoto druhu, tak ústavně zaručenou ochranu dotčených osob. Z práva na ochranu soukromí ve výšeči důvěrnosti majetkových poměrů v souvislosti s výkonem zaměstnání totiž nezůstalo prakticky nic.

---

zůstala otázka prolomení práva na ochranu soukromí z důvodu naplnění určitého veřejného zájmu. Veřejný zájem na omezení určitého práva je vedle kolize s jiným základním právem považován za legitimní důvod, pro který je základní právo limitováno. Těto roviny se však argumentace Nejvyššího správního soudu netýkala.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.1 Limitace práva na informace právem na ochranu osobnosti

Domníváme se proto, že i v současnosti představuje ochrana soukromí bariéru před právem na získání informací o osobních poměrech jednotlivců.

Resume

The topic deals with conflict of two human rights. There is right of speech on one side and the right to privacy on the other. The conflict between these rights usually occurs when someone publishes some information on private matters of an individual. Recently, a new kind of conflict appeared. It is a conflict of the right on acquiring some information about private matters and the right to privacy. These information regard information on income of an individual from public sources. Two aspects of this conflict are of interest. The first is the interpretation of right on acquiring some information as a right on information of private individual and his individual life. Until now such interpretation never appeared. The second aspect is that the right on acquiring this information always overcomes right on privacy. This is quite unusual because when some conflict appears, a principle of proportionality is involved as a mean of solution of such conflict. In this case a use of this principle is not possible according to ruling of Supreme Administrative Court.

Resumé

Příspěvek se zabývá problematikou kolize dvou ústavně zaručených práv, a to právem na svobodu projevu a právem na ochranu soukromí jednotlivce. Taková kolize zpravidla nastává v případě, kdy někdo zveřejní informace o soukromí jiné osoby. V nedávné době se však objevil nový druh takového střetu. Jde o střet práva na získání informací o soukromí jednotlivce a právem na ochranu osobnosti. Tyto informace se týkají údajů o příjmech jednotlivců z veřejných prostředků. Zájem budí dvě roviny tohoto případu. První je interpretace práva na informace jako práva na získání informací o soukromí jednotlivců. Druhý spočívá v tom, že v této kolizi má být vždy upřednostněno právo na získání informací. Až dosud se taková interpretace neobjevila. To je neobvyklé, protože v podobných případech se případný konflikt řeší za pomoci principu proporcionality, V tomto případě je však použití principu proporcionality podle judikatury Nejvyššího správního soudu vyloučeno.

IV. 2 Šírenie informácií orgánov verejnej moci

JUDr. Eduard Bárány, DrSc.

Ústav štátu a práva SAV

Moje vystúpenie je venované problému fungovania demokratickej politiky a práva na informácie, ktorého riešenie nepoznám. Ide však o problém trvale prehliadaný, a tak azda má význam už jeho samotná formulácia s pokusom a načrtnutie ústavno-právnych súvislostí.

Veľká téma nášho stretnutia, téma slobody prejavu vyvoláva zaslúžene záujem právnych mysliteľov, politológov, novinárov i sudcov. Existuje o nej zaujímavá odborná spisba i judikatúra. Upravujú ju ústavy i katalógy ľudských práv obsiahnuté v medzinárodných dokumentoch.

Možno pozorovať trvalú tendenciu prevažovania slobody slova nad právom na súkromie i právom na ochranu dobrého mena osôb verejného záujmu, teda predovšetkým politikov. S trochou nadsázky sa dá tvrdiť, že o nich už možno napísať skoro čokoľvek. Neznamená to však koniec, koncov, že právo chráni súkromie a povesť tých osôb, o ktoré sa verejnosť nezaujíma?

Rubom problému prípustného vyjadrovania o osobe verejného záujmu je jej reálna možnosť vyjadriť sa. Na prvý pohľad sa zdá, že tu niet čo riešiť. Veď politik alebo iná osoba verejného záujmu je na stránkach novin a obrazkách častejšie než ktokoľvek iný, asi okrem redaktora. Sú tam riadky o ňom a v masmédiu aspoň predstierajúcom serióznosť i jeho vyjadrenia. Z toho čo povedal však redakcia nevyhnutne vyberie len malú časť. Objavili sa pokusy obmedziť možnosť politikov reagovať v periodiku na to, čo o ňom bolo uverejnené v porovnaní s inými osobami. Zvykli sme si, že osoba verejného záujmu musí zniesť zverejnenie oveľa nepríjemnejších informácií a vyjadrení o svojej osobe, ako jej spoluobčania. Prečo však má byť obmedzená možnosť reagovať toho o kom sa najviac a spravdla v zlom, publikuje? Navyiac tlač obozretne uverejňuje články, hlavne komentáre politikov a iných verejne činných osôb.

Načrtnutú situáciu možno pre potreby analýzy rozčleniť na tri časti. Prvou je možnosť politika primerane reagovať na zverejnenie informácií a vyjadrení o ňom. Druhú tvorí jeho prístup do masmédií ako „súkromnej osoby“. Tretiu a a si najzávažnejšiu možnosť informovať verejnosť v súvislosti s výkonom verejnej funkcie, čo sa čiastočne prekrýva s šírením informácií orgánom verejnej moci a nie len o orgáne verejnej moci. Druhá a tretia časť sú odlišiteľné myšlienkovou operáciou, ale často ťažko rozoznať ich hranice.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.2 Šírenie informácií orgánov verejnej moci

Stále dôležitejšou súčasťou výkonu verejnej moci je šírenie informácií. Ide tu o získanie podpory alebo aspoň tolerancie verejnosti pre rozhodnutie alebo činnosť a neraz predstavuje informácia o rozhodnutí súčasť jeho realizácie a zvlášť presadenia. Zároveň ide o vytváranie obrazu o orgáne verejnej moci a jeho predstaviteľoch. Výkon verejnej moci sa prispôsobuje šíreniu informácií o sebe samotnom. Rokovania orgánov verejnej moci sa časujú tak, aby informácia o nich zastihla spravodajské relácie elektronických médií a uzávierky hlavných denníkov. Servan-Schreiber kedysi písal o moci informovať, ktorú však dnes orgány verejnej moci postupne strácajú a dospel k poznaniu, že: „Ak má spoločnosť prežiť, tak musí svojich občanov informovať.“¹

Ďalšie úvahy sa netýkajú rôznych druhov núdzových, výnimočných či vojnových situácií, kedy sú aj v demokratických a právnych štátoch masmédiá podľa práva povinné zverejňovať určité vyhlásenia a dokumenty orgánov verejnej moci. V bežných mierových časoch takúto povinnosť nemajú a jej uloženie by odporovalo slobode slova v jej súčasnom chápaní.

Výsledkom je situácia, kedy sa verejnosť z masmédií dozvedá útržky rozhodnutí a dokumentov orgánov verejnej moci alebo len nevyhnutne zredukované informácie o nich, ale má k dispozícii komentáre a hodnotenia toho, čo pozná len sprostredkované a útržkovito. Dovolím si vysloviť hypotézu, že oveľa viac ľudí sa oboznámilo s komentármi k vatikánskej zmluve, programovému vyhláseniu vlády alebo vystúpeniu prezidenta v národnej rade ako si prečítalo niektorý z týchto zvlášť medializovaných dokumentov. Vzniká napätie medzi priamou (ne)znalosťou toho, čo oznámil orgán verejnej moci a sprostredkovanými dielčimi informáciami o tom, čo oznámil a hlavne hodnoteniami tohto oznámenia. Tu nejde o kritiku „zlých“ novinárov, či masmédií. Bez ich sprostredkovania by sa k občanovi možno nedostala ani tá kusá a nedostatočná informácia. Načrtnutý rozpor či problém spočíva v logike systému a nie v dobro či zlomyseľnosti jeho jednotlivých aktérov. Situáciu zároveň zmierňuje internet, kde sú na webových sídlach orgánov verejnej moci k dispozícii plné znenia ich dokumentov a vyjadrení. Bez internetu by výsledok štrukturálne pripomínal zaujímanie stanovísk ku 2000 slovám alebo iným opozičným dokumentom pred rokom 1989. Nikto ich nepoznal, ale v tlači mal k dispozícii ich kritiku. Vraj v súčasnosti rastie význam internetu na úkor ostatných a zvlášť printových médií, ale webové sídla orgánov verejnej moci nepatria k tomu, čo vytláča dennú tlač. Možno bolo vhodné upozorniť, že nedostatok pôvodných autentických informácií od orgánov verejnej moci sa v rovnakej

---

¹ Sernan – Schreiber. J. – L.: The Power to inform. Media: The information business. McGraw – Hill Book Company. New York – St. Louis – San Francisco – Toronto 1974, s. 184.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.2 Šírenie informácií orgánov verejnej moci

ba možno i väčšej miere týka politických strán a to bez rozdielu opozičných i vládnych. So značnou dávkou zjednodušenia tu ide o rozpor, či aspoň o napätie medzi dostupnosťou informácií (včítane hodnotení) o orgánoch verejnej moci a informácií pochádzajúcich od orgánov verejnej moci.

Dovolím si vysloviť hypotézu, že toto napätie alebo rozpor má ústavno-právny význam alebo rozmer. Nejde tu ani tak o slobodu slova ústavných činiteľov, ako o spojenie práv vyhľadávať a prijímať informácie podľa čl. 26 ods. 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky s povinnosťou orgánov verejnej moci poskytovať primeraným spôsobom informácie o svojej činnosti podľa čl. 26 ods. 5 ústavy a to vo svetle základnej ústavnej charakteristiky Slovenskej republiky ako demokratického štátu podľa čl. 1 ods. 1 ústavy. Je ústavno-právne relevantné a problematické, keď sa k občanovi ako konečnému zdroju verejnej a zvlášť štátnej moci oveľa ľahšie a vo väčšej miere dostanú hodnotenia ním splnomocnených orgánov verejnej moci pochádzajúce od tretích osôb ako pôvodné informácie a vyjadrenia pochádzajúce od samotných orgánov verejnej moci. V informačnom vzťahu občana s orgánom verejnej moci, ktorý je právne a to i ústavno-právne regulovaný vystupuje občan ako nositeľ (subjekt) práva na informácie a orgán verejnej moci ako subjekt povinnosť, ktorý mu ich má v právom stanovenom rozsahu poskytnúť, či aspoň sprístupniť. Informačný vzťah občana a orgánov verejnej moci je teda právne a ústavno-právne regulovaný. Kolega Drgonec načrtnol štruktúru informačného toku od orgánu verejnej moci k občanovi: „Informovanosť jednotlivca sa zabezpečuje tromi spôsobmi. Osoby majú právo na sprostredkované informácie, ktoré im poskytujú masmédiá. Zároveň majú právo na informácie od orgánov verejnej moci. Jednotlivci však majú aj právo informácie vyhľadávať svojou vlastnou činnosťou.“² Informáciu od orgánu verejnej moci musí jednotlivec vyhľadať spravidla na jeho webovom sídle, kým sprostredkované informácie mu masmédiá „prinesú“ a tak sa jeho právo na informácie od orgánu verejnej moci realizuje až jeho aktivitou, kým sprostredkovanú informáciu pasívne prijíma.

Všeobecne sa uznáva úloha masmédií, ale stav kedy z logiky fungovania existujúceho mechanizmu informačného vzťahu občana s orgánom verejnej moci vyplýva, že mu je spravidla oveľa prístupnejšie hodnotenie ako to, čo je hodnotené vyvoláva pochybnosti o svojej demokratičnosti a tým i o zachovaní čl. 1 ods. 1 ústavy. V informačnej spoločnosti, kde sa chtiac nechtiac nachádzame tu ide o významnú súčasť fungovania systému verejnej moci. Ústavný súd už pred mnohými rokmi vyslovil, že: „Predpokladom demokratického uplatňovania moci v modernej

---

² Drgonec, J.: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3 vydanie: Šamorín, Heuréka 2012, s. 527.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.2 Šírenie informácií orgánov verejnej moci

spoločnosti je informovanosť jednotlivých občanov o veciach verejného záujmu.“ (II. ÚS 10/1999)

Orgán verejnej moci odvodzujúci svoju existenciu i personálne obsadenie od občana má problém ho priamo a tým i neskrešlene osloviť. Treba zdôrazniť, že tu nejde len, ba ani nie hlavne o korektnosť či nekorektnosť jednotlivých masmédií, ale o štrukturálny problém, či dôsledok ich sprostredkujúceho postavenia a úlohy medzi občanom a orgánom verejnej moci. Preto ani jeho riešenie nespočíva vo volaní po korektnosti či vyvážení masmédií ani v jeho právnom vynucovaní, ktoré má význam z iných dôvodov.

Ústavno-právna relevantnosť načrtnutej situácie ešte neznamená jej protiústavnosť, teda rozpor s určitými článkami ústavy. Signalizuje však jej závažnosť, veď ústava upravuje to, čo spoločnosť pokladá za mimoriadne závažné. Zároveň tu vystupuje do popredia jej napätie s ústavnými hodnotami demokracie, slobody slova a práva na informácie o činnosti orgánov verejnej moci. Demokracii neprospieva, keď má občan ťažší prístup k posolstvu od orgánu verejnej moci ako ku komentáru o ňom.

Už na úvod som pripomenul, že upozorňujem na problém, ktorého riešenie nepoznám. Zdanlivo jednoduché by bolo uložiť masmédiám aj v „normálnych“ situáciách zverejňovať množstvo dokumentov orgánov verejnej moci a stanovísk ich predstaviteľov. Táto liečba je horšia ako choroba, ktorú má odstrániť. Noviny, ktoré by zverejňovali plné znenia, čo i len vybraných štátnych dokumentov by páchali sebevraždu a je problematické zo zorného uhla slobody slova a tlače zvlášť im uložiť, že majú niečo publikovať. Pripomenulo by to opäť situáciu pred rokom 1989, kedy tlač prinášala často plné znenia niektorých stránicky a štátnych dokumentov. Navyiac by bolo potrebné vybrať z množstva štátnych materiálov tie, čo sa majú takto zverejniť.

Už dnes zmiernuje ostrosť napätia medzi mierami prístupnosti posolstiev od orgánov verejnej moci a informácií i komentárov o nich internet, kde s určitým úsilím možno spravidla nájsť i pôvodné dokumenty a vyjadrenia orgánov verejnej moci. Osobne uprednostňujem printové médiá pred elektronickými, čiže radšej čítam noviny ako sledujem televíziu alebo internetové spravodajstvo. Ak ale budúcnosť skutočne patrí internetu, tak tam azda možno spomínanú nerovnováhu a napätie ešte viac zmierniť, napr. povinným pripojením linku na komentovaný dokument, či vyjadrenie. To by však znamenalo právny zásah do doposiaľ až priširokej slobody internetu. Všeobecný komentár (General comment) č. 34 ku čl. 19. Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach v bode 19 žiada od štátu aktívny prístup pri zverejňovaní informácií verejného záujmu. Zvlášť majú vyvinúť všetko úsilie, aby zabezpečili ľahký, rýchly, účinný a praktický prístup k takým informáciám. Bez pokusu o výklad týchto

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.2 Šírenie informácií orgánov verejnej moci

formulácií Výboru pre ľudské práva (OSN) možno na ich základe konštatovať, že je úlohu štátu riešiť problém, ktorý som sa pokúsil načrtnúť. Prvým krokom na ceste riešenia problému je obvykle jeho rozpoznanie a za ním nasleduje formulácia. Ak tieto slová došli po hranice rozpoznanie a formulácie problému, tak splnili svoj cieľ.

Resumé

Napätie medzi mierami prístupnosti informácií o orgánoch verejnej moci a komentároch ich dokumentov a činnosti je štrukturálne určené. Je však ústavne relevantné (čl. 26, ods. 2 a 6, čl. 26 ods. 5 aj čl. 1, ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) a dôležité pre zdravie demokracie. Jadro problému spočíva v rozdieloch medzi hľadaním vládneho dokumentu na nejakej internetovej stránke a číhaním novín, či sledovaním televízie.

Resume

There is a structurally determined tension between the „availability“ of information produced by government and comments to governmental documents and activity in massmedia. This tension is constitutionally relevant (art 26, par. 2 and 6, art 26, par. 5 of Constitution of the Slovak Republic) and important for the health of democracy. The core of the problem is the difference between looking for a government document on some website and reading a newspaper or watching TV.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

IV. 3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

JUDr. Marianna Mochnáčová, PhD.
sudkyňa Ústavného súdu Slovenskej republiky

Sloboda prejavu ako ústavne zaručená základná sloboda

Téma ľudských práv a základných slobôd zaujíma čoraz významnejšie miesto v právnej vede moderných demokratických štátov. Významnejšie začala rezonovať po buržoázných revolúciách v západných štátoch Európy¹, avšak počiatky formovania ľudských práv a základných slobôd možno nájsť v omnoho starších historických dokumentoch, či už v Magne Charte Liberatum, Zlatej bule, Habeas Corpus Act, alebo Bill of Rights. Faktom však ostáva, že rozhodujúci význam zohrala Deklarácia práv človeka a občana prijatá v čase francúzskej buržoáznej revolúcie.

K výraznému rozvoju ľudských práv a základných slobôd dochádza v 20. storočí, najmä jej druhej polovici, kedy boli prijaté viaceré významné ústavnoprávne dokumenty upravujúce problematiku ľudských práv¹. K tomuto rozvoju došlo predovšetkým v dôsledku odhalenia neľudských spôsobov zaobchádzania so špecifickými skupinami obyvateľstva počas druhej svetovej vojny v nacistickom Nemecku a jeho satelitoch, ktoré boli uskutočňované na základe vtedy platných zákonov a noriem nižšej právnej sily.²

Z historického pohľadu sa ľudské práva a základné slobody tradične členia na tri generácie a sú vyjadrené v Listine základných práv a slobôd, ktorá je priamo súčasťou nášho právneho poriadku a ktorá bola vo svojej

---

¹ Medzi takéto dokumenty môžeme zaradiť napr. Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný pakt o hospodárskych, politických a kultúrnych právach, Európsku sociálnu chartu, Dohovor o zrušení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Dohovor o právach dieťaťa či nedávnu Charta základných práv Európskej únie.

² Napr. tzv. Norimberské zákony v Nemecku (zákon o rišskom občianstve, zákon o ochrane nemeckej cti a krvi, zákon o vlajke a štátnom znaku, zákon o zdravom manželstve) či tzv. Židovský kódex (nariadenie č. 198/1941 Sl. z. o právnom postavení Židov). Na uvedené zákony musela právna veda reagovať, pričom najznámejšia sa stala tzv. Radbruchova formula, t. j. právnofilozofický názor Gustava Radbrucha.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

podstate zahrnutá aj do druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej aj „ústava“) s názvom Základné práva a slobody.

Medzi jedno z „najtradičnejších“ ľudských práv a základných slobôd patrí právo na slobodu prejavu. Z hľadiska systematiky ľudských práv a základných slobôd patrí medzi politické práva prvej generácie ľudských práv.³ Je upravené v čl. 26 ústavy a aj na tomto práve je založená koncepcia demokratickej spoločnosti ako takej. Kým v počiatkoch svojho vzniku bolo toto právo chápané len úzko ako individuálne právo každého jednotlivca slobodne rozširovať svoje názory a presvedčenie bez možnosti jeho následného postihu, postupne sa súčasťou tohto práva stalo aj právo verejnosti byť o týchto ideách, názoroch či myšlienkach informovaná.

Druhou evolučnou tendenciou, ktorá je zahrnutá do súčasnej úpravy slobody prejavu, je, že toto tradičné politické právo, ktoré má chrániť občanov pred nežiaducou aktivitou štátu, sa postupne dostáva do roviny práv sociálnych a kultúrnych. Tieto práva, naopak, od štátu vyžadujú aktívnu úlohu. V ústave je táto aktívna poloha štátu vyjadrená formuláciou „sú zaručené“, ktorá vyžaduje od štátu aktívnu úlohu, aby mohol zaručiť, že sloboda prejavu a právo na informácie budú realizované ako základný predpoklad politického pluralizmu, ktorý je kôstrou každej demokratickej spoločnosti. Od štátu teda vyžaduje, aby zaručil, že tento politický pluralizmus bude dosiahnutý a že ho neohrozí žiadny monopol či už zo strany štátu alebo súkromnej spoločnosti, čo v súčasnom svete expanzívneho rozvoja masmédií je rovnako pre pluralitu názorov nebezpečné.⁴

Uvedené právo však nemôže byť vykladané absolútne, čo predpokladal ústavodarca a priamo do textu ústavy ustanovil, kedy môže byť sloboda prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie obmedzené. Orgán verejnej moci môže toto základné ľudské právo obmedziť iba pri kumulatívnom splnení troch podmienok:

- zásah sa musí urobiť zákonnou cestou (len vtedy a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon),
- zásah musí spĺňať kritérium nevyhnutnosti (nevyhnutnosť je daná stupňom intenzity zásahu⁵ a proporcionálnym charakterom použitého opatrenia⁶),

³ Do tejto generácie býva zaraďované aj právo na informácie, petičné právo, zhromažďovacie právo, združovacie právo, volebné právo či právo na odpor.

⁴ Čič, M. a kol: Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997. s. 146.

⁵ Mala by zodpovedať obsahu obmedzovanej slobody prejavu a mala by byť čo najkonkrétnejšia a podľa možnosti krátkodobá.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekolko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

- zásah musí sledovať legitímny cieľ (v zmysle ústavy je ním ochrana práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejný poriadok, verejné zdravie a ochrana mravnosti)⁷.

Hanobenie národa, rasy a presvedčenia ako obmedzenie slobody prejavu

Ako z už uvedeného vyplýva, zákonodarca môže pri akceptovaní ústavných podmienok pristúpiť k obmedzeniu slobody prejavu a práva na vyhľadávanie a šírenie informácií. Je nepochybné, že uvedené kritériá spĺňa súčasná úprava v Trestnom zákone, ktorá definuje viacero skutkových podstát trestných činov obmedzujúcich slobodu prejavu a práva na vyhľadávanie a šírenie informácií. Snáď najvýraznejšia skutková podstata spĺňajúca naznačené kritériá je hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona.

Z hľadiska systematiky Trestného zákona zaradil zákonodarca túto skutkovú podstatu do prvého dielu dvanástej hlavy osobitnej časti Trestného zákona s názvom Trestné činy proti mieru, proti ľudskosti, trestné činy terorizmu, extrémizmu a trestné činy vojnové, pričom uvedenú skutkovú podstatu zaraďujeme medzi trestné činy proti ľudskosti.⁸

I keď súčasná právna úprava vychádza z § 198 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, medzi obidvoma nachádzame viacero odlišností. Na obidvoch úpravách je možné jasne demonštrovať trend posilňovania ľudských práv a základných slobôd, ktorý je zrejmy aj z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Kým v staršej právnej úprave sa trestnoprávny postih uplatňoval výhradne pri hanobení určitej skupiny (či už národa, jeho jazyka, rasy alebo etnickej skupiny, alebo skupiny obyvateľov republiky pre ich vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania), po rekonštrukcii Trestného zákona sa trestnoprávny postih uplatňuje popri skupine osôb aj pri verejnom hanobení jednotlivca pre jeho príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu, pre jeho náboženské vyznanie alebo preto, že je bez vyznania.

Ďalším zásadným rozdielom medzi obidvoma právnymi úpravami je to, že kým starší Trestný zákon vyžadoval, aby bola verejne hanobená

---

⁶ Posudzuje sa vzhľadom na legitímny cieľ, ktorý sa má takýmto zásahom do slobody prejavu zasiahnuť.

⁷ Bližšie porov. Čič, M. a kol.: Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997. s. 149.

⁸ Uvedená skutková podstata bola v podstate prebratá zo zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, kde bola upravená v § 198 a z hľadiska systematiky zaradená v V. hlave osobitnej časti –Trestné činy hrubo narušujúce občianske spolužitie.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

skupina obyvateľov republiky, po rekodifikácii sa podmienka skupiny obyvateľov republiky vypúšťa a stačí, aby bola verejne hanobená skupina osôb⁹. V neposlednom rade rozdiel je badateľný aj v trestných sadzbách v obidvoch úpravách, ako aj v zavedení kvalifikovanej skutkovej podstaty.

Všetky zmeny sú v súlade so základnou ideou rekodifikácie. V zmysle dôvodovej správy k osobitnej časti zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov sa do centra pozornosti tohto zákona a do popredia trestnoprávnej ochrany dostáva človek, jeho život, zdravie, telesná integrita, česť, dôstojnosť a vážnosť, nedotknuteľnosť, osobná sloboda, ochrana jeho súkromia, obydlia, majetku a iných jeho základných ľudských práv, slobôd a záujmov.¹⁰

Objektom súčasnej úpravy trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona je záujem na ochrane osôb pred diskrimináciou, právo nebyť znevýhodňovaný z dôvodu príslušnosti k niektorému národu, rase, etnickej skupine, z dôvodu vyznania či absencie vyznania.^{11, 12} Z hľadiska subjektu môže byť páchatelom ktorákoľvek

---

⁹ Autor sa domnieva, že k zmene došlo predovšetkým v dôsledku vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie.

¹⁰ Dôvodová správa k zákonu č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov [Systém ASPI] NRSR – Národná rada SR [cit. 2015-7-31] ASPI_ID LIT36206SK. Dostupné v Systéme ASPI. ISSN: 1339-133X.

¹¹ Madliak, J., Štefanková, S., Mihaľov, J., Tanečka, P., Voštinárová, L., Durkošová, M.: Trestné právo hmotné II. Osobitná časť. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2010. s. 267.

¹² Uvedenú definíciu považuje autor za správnejšiu v porovnaní s vymedzením objektu skutkovej podstaty tohto trestného činu inými autormi. Ivor a kol. uvádzajú: „ *Objektom tohto prečinu je národ, jeho jazyk, rasa a etnická skupina, ako aj právo na slobodu vyznania, pričom pre spáchanie tohto trestného činu nie je rozhodujúce, či príslušníci takejto skupiny žijú na našom území, alebo nie. Ochrana sa poskytuje všetkým národom a ich jazykom, všetkým rasám a etnickým skupinám, ako aj vyznaniam.*“ porov. Ivor, J. a kol.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť. Bratislava : IURA EDITION, 2006. s. 555. Uvedené vymedzenie autor nepovažuje za správne, keďže za záujem štátu nie je možné označiť ochranu národa atď., ale príslušníkov týchto národov, čo je v konečnom dôsledku aj v súlade s dôvodovou správou k rekodifikovanému Trestnému zákonu, porov. s už uvedeným. Novšie publikácie uvedené nedostatok odstraňujú. Porov. napr. Čentéš, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava : EUROKODEX, 2013.s. 835, podľa ktorého toto ustanovenie (§ 423, pozn.) poskytuje ochranu pred útokmi proti verejnému hanobeniu, ochranu základných práv a slobôd, rovnoprávnosť človeka bez ohľadu na jeho národnú, etnickú, rasovú, náboženskú alebo inú príslušnosť, ale aj Stiffel, H., Toman, P., Samaš, O.: Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava : IURA EDITION. s. 873, či

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekolko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

trestne zodpovedná osoba¹³ a zákonodarca pre spáchanie predmetného trestného činu vyžaduje úmyselné zavinenie.

Objektívnu stránku uvedeného prečinu zákonodarca vymedzil na verejné hanobenie (národa, jeho jazyka, rasy alebo etnickej skupiny, alebo jednotlivca alebo skupiny osôb¹⁴ pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu, pre jeho náboženské vyznanie alebo preto, že je bez vyznania), pričom pre výklad podmienky verejné je potrebné uplatniť § 122 ods. 2 Trestného zákona.¹⁵ I keď termín hanobenie autori vymedzujú odlišne, vymedzenia sa v zásadných znakoch zhodujú, pričom za najvýstižnejšiu považujeme definíciu, podľa ktorej hanobením sa rozumejú subjektívne, hrubé, defamujúce a urážlivé verbálne a neverbálne prejavy (tlačové, zvukové, obrazové, elektronické atď.), ktoré samostatne alebo dohromady môžu u príslušníka takejto skupiny, ktorému sú určené, vyvolať poníženie a urážku a pod. Urážlivosť prejavu môže vyplývať buď z obsahu a spôsobu prednesu alebo jeho prevedenia alebo iných okolností, za ktorých bol tento prejav urobený. Toto správanie sa však musí dotknúť národnostnej, jazykovej, rasovej, etnickej či náboženskej otázky. Národ, jeho jazyk a rasa sú chránené bez viazanosti na územie, určitý okruh či počet osôb. Týmto ustanovením je postihnutý i prejav. Pod ochranou tohto ustanovenia nie sú politické, ekonomické či sociálne skupiny.¹⁶

I na výklade ďalších pojmov sa teoretici trestného práva zhodujú.¹⁷ Napriek tejto širokej zhode medzi teoretikmi trestného práva i vzhľadom na pomerne dlhú históriu postihu tohto trestného činu v aplikačnej praxi sa stále vyskytujú viaceré sporné prípady.

Čo možno označiť za hanobenie?

V roku 2012 sa orgány činné v trestnom konaní zaoberali otázkou, či došlo k naplneniu obligatórnych znakov tejto skutkovej podstaty v súvislosti s konaním dizertačnej skúšky na Teologickej fakulte Katolíckej univerzity

---

Burda, E., Čentéš, J., Kolesár, J., Záhora, J. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť, komentár. Praha : Nakladatelství C. H. Beck., s. 1469.

¹³ Na vymedzení subjektu sa zhodujú všetci citovaní autori.

¹⁴ Najmenej tri osoby v zmysle § 129 ods. 1.

¹⁵ T. j. najmenej pred dvoma osobami súčasne, pričom tieto osoby nemusia byť trestne zodpovedné, alebo obsahom tlačoviny, rozširovaním spisu, televíziou, rozhlasom, filmom a pod.

¹⁶ Či Burda, E., Čentéš, J., Kolesár, J., Záhora, J. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť, komentár. Praha : Nakladatelství C. H. Beck. s. 1469.

¹⁷ Pre bližší výklad týchto pojmov pozri napr. Čentéš, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava : EUROKODEX, 2013., s. 836 – 837.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

v Ružomberku. Oznamovateľ JUDr. PhDr. P. Ď., Ž., podal trestné oznámenie pre podozrenie zo spáchania prečinu hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 ods. 1, prečinu podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 ods. 1, prečinu podnecovania podľa § 337 a prečinu nadržovania podľa § 339 ods. 1 Trestného zákona, k spáchaniu ktorých malo dôjsť v súvislosti s vypracovaným posudkom oponenta dizertačnej práce a správaním členov dizertačnej komisie, ktorá o obhajobe dizertačnej práce rozhodovala. Uvedené trestné oznámenie bolo uznesením povereného príslušníka Obvodného oddelenia Policajného zboru Ružomberok ČVS:ORP-347/OO-RK-2012 podľa § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku v platnom znení odmietnuté, pretože „*dospel k záveru, že konanie mons. prof. ThDr. JcDr. A. F., PhD. a ostatných členov komisie nenaplnilo znaky*“ tvrdených prečinov „*a ani samotný vyšetrovací spis neobsahuje skutočnosti, na základe ktorých by bolo možné v tejto veci začať trestné stíhanie, súčasne nebola naplnená ani iná skutková podstata trestných činov uvedených a popísaných v osobitnej časti Trestného zákona a napokon vyšetrovací spis neobsahuje ani skutočnosti, ktoré by bolo možné Obvodným úradom, odborom všeobecnej vnútornej správy... posúdiť ako priestupok... Čo sa týka vybraných častí z oponentského posudku... doktoranda JUDr. PhDr. P. Ď., oponent prof. F. v ňom vlastným názorom vyjadril objektívny kritický rozbor predností a nedostatkov dizertačnej práce doktoranda. Ako uviedol prof. F. v zápisnici, oponent v oponentskom posudku nepodnecuje, ale konštatuje a namieta. Oponentský posudok a priebeh samotnej dizertačnej skúšky nie je poverený príslušník PZ oprávnený posudzovať ani ako celok a ani ako časti, pretože hodnotenie oponentského posudku a dizertačnej skúšky predpokladá odborné a vedecké poznatky z príslušného odboru.*“.

Proti uvedenému uzneseniu podal oznamovateľ sťažnosť, ktorú okrem iného odôvodnil aj tým, že text oponentského posudku je „*v každom prípade nanucovaním katolíckeho náboženstva a dokonca aj politickej ideológie Katolíckej cirkvi*“ a že tento text „*hanobí moje vierovyznanie a presvedčenie*“. Uvedená sťažnosť bola uznesením prokurátorky Okresnej prokuratúry Ružomberok č. k. 1 Pn 161/12-9 podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku ako nedôvodná zamietnutá. V uznesení podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku prokurátorka okrem iného konštatuje, že „*na posúdenie obsahu dizertačnej práce sú potrebné odborné znalosti. Pokiaľ oznamovateľ vidí v samotnom oponentskom posudku vyjadrenie obmedzenia slobody vyznania a slobody názoru, možno to považovať len za jeho úvahy a domnienky v súvislosti s hodnotením danej problematiky. Nemožno ich však brať do úvahy pri posudzovaní, či boli naplnené zákonné znaky skutkových podstát trestných činov, za ktoré sa žiada vyvodiť*“.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekolko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

trestnoprávna zodpovednosť voči predsedovi a členom komisie... Obdobne to platí o jeho úvahách o nanucovaní katolíckeho vierovyznania zo strany Katolíckej univerzity.“

Oznamovateľ po zamietnutí jeho sťažnosti podal Ústavnému súdu Slovenskej republiky individuálnu sťažnosť pre porušenie jeho ľudských práv a základných slobôd v zmysle viacerých článkov Ústavy Slovenskej republiky, Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ústavný súd Slovenskej republiky uznesením č. k. III. ÚS 525/2012-43 uvedenú sťažnosť odmietol. V odôvodnení uznesenia okrem iného uviedol, že prokurátorka Okresnej prokuratúry Ružomberok k vecným námietkam sťažovateľa zaujala logické, pochopiteľné a dostatočne odôvodnené postoje, ktoré ju napokon viedli k zamietnutiu podaného opravného prostriedku. Zreteľne naznačila, že výhrady, na ktorých sťažovateľ založil svoje trestné oznámenie, sú svojou povahou „*námietky k názorovým rozdielom vyjadreným v priebehu dizertačnej skúšky členmi komisie*“.¹⁸

Ako z uvedeného vyplýva, orgány činné v trestnom konaní v rámci postupu pred začatím trestného stíhania dospeli k tomu, že neboli naplnené všetky obligatórne znaky okrem iných aj skutkovej podstaty hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 ods. 1 Trestného zákona. Autor sa domnieva, že v danom prípade nebol naplnený znak hanobenia, ktorý zákonodarca vyžaduje. Inými slovami, subjektívny pocit jednotlivca o tom, že posudok oponenta dizertačnej práce pôsobí na neho urážlivo, nemôže mať za následok trestnoprávny postih páchatel'a, pokiaľ nebolo preukázané objektívne urážlivé pôsobenie samotného textu.

Uvedený záver vyplýva aj z ďalšej judikatúry, napr. uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tdo 49/2012. V uvedenom konaní sa v podstate skúmal výrok „*S tvojou dôverou určite dokážem odstrániť nespravodlivé zvýhodňovanie nielen cigánskych parazitov pred slušnými ľuďmi!*“, ktorý bol použitý na letákoch nezávislého kandidáta na predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Banská Bystrica-Sásová v októbri a novembri 2009. V uvedenom konaní bola podaná obžaloba na Okresnom súde Banská Bystrica, kde okresný súd trestné stíhanie obvineného zastavil s poukazom na § 215 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku¹⁹. Na základe podanej sťažnosti Krajský súd v Banskej Bystrici podľa § 194 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku zrušil uznesenie súdu prvého

¹⁸ Pozri bližšie č. k. III. ÚS 525/2012-43.

¹⁹ Je nepochybné, že skutok nespáchal obvinený.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

stupňa a sám rozhodol tak, že trestné stíhanie zastavil podľa § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku.²⁰

Proti uvedenému uzneseniu podala ministerka spravodlivosti Slovenskej republiky dovolanie v neprospech obvineného z dôvodu podľa § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku²¹, pričom argumentovala hlavne tým, že použitie prívlastku „cigánskych“ k termínu „parazitov“ jednoznačne smerovalo k tomu, aby v ľuďoch vyvolalo dojem, že práve z tohto etnika pochádzajú tí, ktorých on (kandidát, pozn.) označuje parazitmi a zdôraznil, že mu ide práve o Rómov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky sa s touto argumentáciou nestotožnil a uviedol: *«Zavádzajúce sú dovolacie námietky bývalej ministerky spravodlivosti, že na definovanie občanov rómskej národnosti bol použitý výraz „cigáň“ v zrejmom, urážlivom význame, nakoľko obvinený Mgr. M. K. tento výraz v predmetnom letáku nepoužil. K tomu dovolací súd podotýka, že dovolateľka si zrejme zamenila význam podstatných mien „cigáň“ a „cigán“, používaných v slovenskom jazyku.»*

Najvyšší súd Slovenskej republiky pri svojich záveroch musel nevyhnutne vychádzať z príručiek v súčasnosti kodifikujúcich štátny jazyk, a to Krátkeho slovníka slovenského jazyka a Pravidiel slovenského pravopisu²², pričom v zmysle týchto kodifikačných príručiek je výraz cigán definovaný ako „cigán-a m. (v etnickom zmysle Cigán): príslušník spoloč. skupiny ind. pôvodu žijúci miestami ešte potulným životom, novšie Róm: valaskí c-i,“ a výraz cigáň ako „cigáň- a m. hovor. klamář, luhár: c. cigánsky nadávka“.

Najvyšší súd Slovenskej republiky teda zhrnul, že *«Súčasná podoba kodifikovaného štátneho jazyka teda umožňuje označovať príslušníkov tejto etnickej skupiny dvoma výrazmi: „Róm“ a „Cigán“. Z hľadiska ich jazykového významu ide o výrazy identické, pričom výraz „Róm“ sa v slovenskom jazyku uplatnil až v období nasledujúcom po spoločenských zmenách v roku 1989, a to popri výraze „Cigán“, používaným tak väčšinovým obyvateľstvom, ako aj samotnými príslušníkmi etnickej skupiny Rómov – Cigánov...*

Pokiaľ teda obvinený Mgr. M. K. použil vo svojom letáku na označenie príslušníkov etnickej menšiny prídavné meno „cigánskych“ používané v kodifikovanej podobe štátneho jazyka, teda v štátom uznanej

²⁰ Nie je tento skutok trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci.

²¹ Rozhodnutie je založené na nesprávnom právnom posúdení zisteného skutku alebo na nesprávnom použití iného hmotnoprávneho ustanovenia; správnosť a úplnosť zisteného skutku však dovolací súd nemôže skúmať a meniť.

²² Uvedené diela boli schválené opatrením Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. MK 1501/2008-10/5088

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

a v spoločnosti používanej podobe, nemožno zo samotného použitia tohto výrazu vyvodzovať naplnenie objektívnej stránky prečinu hanobenia rasy, národa a presvedčenia podľa § 423 ods. 1 Trestného zákona. Navyše, keď z kontextu predmetného výroku (použitie priradovacej spojky „nielen“) vyplýva, že autor vyjadruje odhodlanie odstrániť (podľa neho) nespravodlivé zvýhodňovanie všetkých parazitujúcich občanov a nezameriava sa výlučne na konkrétnu etnickú skupinu.»²³

Z už uvedeného vyplýva, že samotné použitie výrazu „Cigán“ samo osebe nie je možné označiť ako hanobenie skupiny obyvateľov vzhľadom na to, že tento výraz je riadne definovaný v spisovnom jazyku. Uvedené je možné iba s prívlastkom hanlivej povahy, čo vyplýva aj napr. z rozsudku Okresného súdu Kežmarok sp. zn. 1 T 27/2012 alebo Okresného súdu Bratislava I sp. zn. 6 T/54/2014.

Záver

Sloboda prejavu je jedným z ľudských práv a základných slobôd a tvorí jeden z pilierov demokratickej spoločnosti s pomerne bohatou históriou. Kým však v minulosti bola chápaná užšie, postupným vývojom nabera čoraz širší obsah, no nemožno ju chápať absolútne. Ústavodarca priamo v texte ústavy predpokladá určité prípady, kedy je možné toto právo obmedziť na základe zákona, kde za jeden z takýchto zákonov možno považovať aj Trestný zákon vo svojich viacerých skutkových podstatách, pričom jednou z týchto skutkových podstát je aj hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona.

Uvedená skutková podstata bola súčasťou aj zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Po rekodifikácii trestných kódexov v roku 2005 s platnosťou od 1. 1. 2006 však aj táto prešla nevyhnutnou úpravou pod vplyvom vstupu Slovenska do Európskej únie a neustále sa rozvíjajúcej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.

Napriek už uvedenému sa v aplikačnej praxi neustále vyskytujú prípady, kedy jednotlivé súdne rozhodnutia dokazujú, že výklad uvedenej skutkovej podstaty je nejasný nielen laickej verejnosti, ale často aj orgánom činným v trestnom konaní.

Resumé

V tomto príspevku sme sa zamerali na analýzu vybraných súdnych rozhodnutí, z obsahu ktorých vyplýva, že pre prípadný trestnoprávny postih nestačí subjektívny pocit poškodeného, že konaním páchatel'a došlo

²³ Bližšie pozri sp. zn. 4 Tdo 49/2012.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.3 Niekoľko vybraných poznámok k aplikácii postihu trestného činu „Hanobenie národa, rasy a presvedčenia“ podľa § 423 Trestného zákona ako limitu ústavne zaručenej slobody prejavu

k hanobeniu jeho národa, rasy a presvedčenia, ale uvedené hanobenie musí byť nevyhnutne objektívne preukázané.

V ďalšej časti tohto príspevku analyzujeme spôsobilosť trestnoprávneho postihu notoricky známeho mediálneho prípadu v súvislosti s voľbou predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja, kde z uvedenej analýzy vyplýva, že nie je možné založiť trestnoprávny postih pri používaní výrazu označujúceho národnostnú či etnickú skupinu, resp. skupinu obyvateľov, kde pre prípadný postih sa vyžaduje spojenie uvedeného označenia s hanlivým prívlastkom.

Resume

In this paper we have focused on the analysis of select judicial decisions where the content indicates that for a potential criminal sanction it is insufficient that there is a subjective feeling of the injured person that a defamation of his nation, race and conviction has been committed, but it is necessary that the alleged defamation be objectively proved.

In the next section of this paper we analyse the possibility for criminal sanctions in the notorious media case in connection with the election of the president of the self-governing region of Banská Bystrica, where it follows from the aforementioned analysis that it is not possible to impose criminal sanctions when words designating nationality or ethnic group or a group of population are used, where for a potential sanction a link is required between the aforementioned designation and a derogatory qualifier.

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

IV. 4 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

doc. JUDr. Branislav Fridrich, PhD.
Právnická fakulta, UMB Banská Bystrica

Úvod:

Podľa § 3 ods. 1 zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám „má každý právo na prístup k informáciám, ktoré majú povinné osoby *k dispozícii*,“ pričom toto právo je zákonným prejavom základného ústavného práva podľa čl. 26 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý deklaruje: „Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.“

Pojem „informácia“ je pojem, ktorý nevyžaduje nemennosť formy a štruktúry informácie. Povinná osoba, pokiaľ informáciu má k dispozícii, je povinná ju sprístupniť alebo poskytnúť oprávnenej osobe v akejkoľvek podobe a forme, v ktorej je možné ju sprístupniť alebo poskytnúť. Na určenie rozsahu a obsahu informácie, ktoré má povinná osoba k dispozícii, dáva čiastočnú odpoveď uznesenie **Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 482/2013 z 3.10.2013:**

10. Ústavný súd začne svoje úvahy predovšetkým tým, že moderný štát je veľmi komplexným telesom a subjekty moci sa prejavujú mnohorakým spôsobom. Z tohto pohľadu je často náročné posúdiť rozmanité situácie pri žiadostiach o poskytnutie informácií, pretože zákon o slobode informácií je z tohto pohľadu relatívne lakonický. To však nič nemení na citlivosti ústavného súdu k prípadnej netransparentnosti moci (porov. tiež PL. ÚS 1/09).

11. Zákonodarca je natoľko dôrazný pri realizácii práva na poskytovanie informácií o činnosti orgánov verejnej moci, že zodpovedný pracovník je priestupkovo zodpovedný za zavinené nezákonné neposkytnutie informácií.

12. Ústavný súd vychádza z toho, že zákon je konkretizáciou čl. 26 ods. 5 Ústavy, a je zákonodarcovým vyvážením medzi právom na informácie na jednej strane a funkčnosťou mechanizmu štátu, ktorá jednoducho vyžaduje diskretnosť niektorých informácií.

13. Ústavný súd konštatuje, že žiadosť o poskytnutie informácie v danej veci spadá pod ochranu čl. 26 ods. 5 Ústavy. Z pohľadu sťažovateľa, ktorý nedostal požadovanú informáciu a vníma štátnu moc v jej jednote, sa môže

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

zdať, že došlo k zásahu do jeho základného práva. Odlišná je však otázka, či došlo k zásahu zo strany NKÚ, teda zo strany orgánu verejnej moci, ktorý bol o informáciu požiadaný.

14. Už na tomto mieste však dochádza k nezrovnalostiam, ktoré reflektujú právnu záťaž v tejto veci. Štát je v istej perspektíve jedno mocenské teleso, ale ako už bolo naznačené, z veľmi rozumných dôvodov vykonáva moc prostredníctvom množstva orgánov štátu, vykonávateľov moci, ktorí majú presne vymedzené právomoci.

15. Zákon o slobode informácií (pochopiteľne) zložitým spôsobom rozlišuje informácie, ktoré nemôžu byť poskytnuté (porov. § 8 až § 11, tiež uznesenie II. ÚS 589/2012). Uvedené posúdenie je oprávnený vykonať len ten štátny orgán, v ktorého „pôsobnosti“ sú dané informácie, čo možno odvodiť z ustanovenia § 3 ods. 1 zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Súvisí to s právomocou daného štátneho orgánu, čo je zvýraznené priestupkovou zodpovednosťou zodpovednej osoby (porov. § 42a zákona o priestupkoch, porov. tiež uznesenie pléna č. k. PLz. ÚS 1/2012-11). Požadovaná informácia „patrila“ ministerstvu výstavby a NKÚ ju mal zapožičanú na účel kontroly. NKÚ nemal právny titul uvedenú informáciu poskytnúť. NKÚ nemôže posúdiť, či je požadovaná informácia úplná, riadna, či ju vôbec možno poskytnúť. Žiadateľ musí žiadať informáciu a „domovský“ štátny orgán, ktorý jediný môže riadne posúdiť, či možno danú informáciu poskytnúť. Na uvedenom nič nemení ani § 3 ods. 1 zákona o slobode informácií, podľa ktorého každý má právo na prístup k informáciám, ktoré majú povinné osoby k dispozícii, pretože dispozíciou je tu potrebné vnímať informácie, ktoré „patria“ danému štátnemu orgánu, a nie, ktoré má zapožičané.

Z uvedeného výkladu Ústavného súdu Slovenskej republiky je zrejmé, že ak povinná osoba je schopná posúdiť, či informácia je riadna a úplná, ide o informáciu, ktorá jej „patrí“ a teda má ju k dispozícii.

Ústavný súd SR riešil v konaní III. ÚS 96/2010 z 9.3.2010 skorší prípad, kde po posúdení spojenia „poskytovanie informácií verejnosti primeraným spôsobom“ išlo o „žiadosť o poskytnutie informácií v štruktúre, v akej ich ministerstvo školstva nemalo v originálnej podobe k dispozícii“, ktorá „vyvoláva (aj keď zrejme nie sama osebe) vzhľadom na rozsah požadovaných informácií nebezpečenstvo narušenia schopnosti ministerstva školstva reálne vykonávať svoje kompetencie pre prípad, že by podobné žiadosti boli tomuto orgánu verejnej správy doručené vo väčšom množstve.“ V tomto prípade išlo teda o nemennosť štruktúry informácií, ktoré má povinná osoba v originálnej podobe k dispozícii, teda je zrejmé, že Ústavný súd Slovenskej republiky sám pridal ďalšiu podmienku „nevyvolávania nebezpečenstva znefunkčnenia konkrétnej povinnej osoby,“ a teda doslova „niet pochyb, že vybavenie sťažovateľovej žiadosti spôsobom v nej

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

požadovaným by prinášalo pre ministerstvo školstva *personálne a technické problémy*, čo vylučuje realnosť konštatovania porušenia práva na informácie“. V danom prípade Ústavný súd Slovenskej republiky posudzoval **rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27.5.2009 sp.zn. 2 Sžo 190/2008**, ktorý zmenil **rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp.zn. 2 S 192/07-30 zo 4.6.2008**, v ktorom Najvyšší súd Slovenskej republiky uviedol: „zo zákona o informáciách však nemožno vyvodzovať, že informáciou je aj poskytovanie obsahu spisov, prípadne že informáciou by malo byť (štatistické) spracovanie údajov zo stoviek spisov podľa požiadaviek, resp. pokynov toho, kto o poskytnutie informácie žiada, a zo zákona o slobode informácií nevyplýva povinnosť, ktorá by povinnému subjektu ukladala povinnosť získať, vyžadovať, zhromažďovať, vyhodnocovať, vyhľadávať alebo dokonca spracovávať materiály, požadované žalobcom ako žiadateľom o informáciu, ak sa v ich originálnej podobe v jeho dokumentácii nenachádzajú. Rovnako zo zákona o informáciách nevyplýva, že by povinné osoby museli vykonávať na žiadosť oprávnených osôb také úkony, ktoré nesmerujú k výkonu ich právomoci, alebo realizovať šetrenia, či kontrolnú alebo vyhodnocovaciu činnosť na požiadanie oprávnených osôb. Oprávnené osoby môžu požadovať len informácie o takých im neznámych skutočnostiach, ktoré má povinná osoba k dispozícii, a ktoré je povinná na žiadosť poskytnúť. Rozširujúci výklad, podľa ktorého by povinná osoba musela spracovávať údaje do inej formy, ako je tá, v ktorej sa nachádzajú, alebo poskytovať oprávnenej osobe kompletne podklady, ktoré má k dispozícii, by žiadosť o poskytnutie informácie v skutočnosti zmenil na pokyn nadriadeného, čo nebolo a nie je účelom zákona o informáciách. Žiadosť o poskytnutie informácie má za cieľ sprístupniť verejnosti jej neznáme údaje vo veciach verejných bez toho, aby sa žiadosť stala pokynom na výkon určitých činností alebo postupu povinnej osoby. Marila by sa tým výkonná aj riadiaca funkcia nadriadených, kontrolných alebo dozor vykonávajúcich orgánov a do výkonu verejnej správy by zasahovali subjekty, ktoré za jej činnosť nezodpovedajú a ani ju nevykonávajú.“ Ako aj „z uvedeného vyplýva, že žiadosť o poskytnutie informácie v danej veci (ktorej presné znenie je uvedené na strane 5 tohto rozsudku) je flagrantnou ukážkou požiadaviek, na ktoré sa zákon o informáciách nevzťahuje. Nemôže sa na požiadavky takéhoto druhu vzťahovať preto, lebo odpoveď by si vyžiadala okamžité prechodné navýšenie existujúcich personálnych a technických kapacít príslušného organizačného útvaru žalovaného na vyhľadanie a spracovanie odpovede (poskytnutie informácie) a spôsobila by technické a personálne problémy spojené s vyhľadávaním a sprístupňovaním informácií; bolo by tiež potrebné predĺženie lehoty na vybavenie žalobcovej žiadosti. Väčšie množstvo žiadostí, podobných žalobcovej, adresovaných viacerým

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

žalovaným by mohli ochromiť chod týchto úradov. Takisto nemožno považovať za žiadosť o poskytnutie informácie žiadosť o poskytnutie celého spisu žalovaného. Právo na takúto poskytnutie spisov patrí len osobám, v zákone presne uvedeným (napr. nadriadený orgán, súd a pod.). Pokiaľ žalobca vo vyjadrení k odvolaniu uvádza, že môže požiadať o nahliadnutie do všetkých úradných spisov, v ktorých sa nachádzajú žiadosti o platbu a príslušné projekty, je potrebné uviesť, že nahliadanie do úradných spisov nepodlieha úprave zákona o slobode informácií, ale sa riadi pomerne prísny režimom ustanovenia § 23 ods. 1 až 4 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov (správny poriadok). Takáto žalobcova žiadosť by preto musela byť posúdená.“

Krajský súd v Bratislave však v spomenutom zmenenom rozsudku sp.zn. 2S 192/07 z 4.6.2008 uviedol: „skutočnosť, že žalobca žiadal o poskytnutie informácií, ktoré žalovaný neevidoval v požadovanom členení, prípadne, že tieto informácie žiadal zoradiť k určitému dňu, si nepochybne vyžaduje tvorivé spracovanie relevantných dát, jeho výsledkom však nevzniká nová informácia.“ Zdôraznil tiež povinnosť ministerstva školstva poskytnúť sťažovateľovi „požadované informácie napriek tomu, že prístupnenie informácií by si zrejme vyžiadalo okamžité prechodné navýšenie existujúcich personálnych a technických kapacít príslušného organizačného útvaru žalovaného,“ a nakoniec uviedol, že „ťažkosti súvisiace s vyhľadávaním a spracovaním požadovaných informácií, najmä vyhľadávanie a zber väčšieho počtu oddelených alebo odlišných informácií, prípadne technické či personálne problémy spojené s vyhľadávaním a prístupňovaním informácií, mohli byť v zmysle § 17 zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám ... dôvodom pre predĺženie lehoty na vybavenie žalobcovej žiadosti, nezbavili však žalovaného povinnosti informácie sprístupniť.“

Ústavný súd Slovenskej republiky vo vyššie uvedenom uznesení z 9.3.2010 v podstate nahradil činnosť zákonodarcu, keď namiesto spojenia „*mať k dispozícii*“ vytvoril užší pojem „*mať k dispozícii v štruktúre originálnej podoby k dispozícii*“. Súčasne vytvoril zákonom nepredvídané kritérium „nevyvolávania nebezpečenstva znefunkčnenia konkrétnej povinnej osoby.“

Ústavný súd Slovenskej republiky doslova uviedol, pričom citujeme Najvyšší súd SR: „Jedným z negatívnych prejavov popísaných charakteristik zákona o slobode informácií môže byť aj jav, na ktorý najvyšší súd v odôvodnení svojho rozsudku v sťažovateľovej veci poukázal, keď uviedol, že „väčšie množstvo žiadostí, podobných žalobcovej, adresovaných viacerým žalovaným by mohli ochromiť chod týchto úradov. Zákon o slobode informácií výslovne nezakotvuje žiaden právny prostriedok ochrany pred „zaplavením“ orgánov verejnej správy alebo iných

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

orgánov verejnej moci neúmerne veľkým počtom žiadostí zo strany oprávnených subjektov. Následkom takéhoto javu by bezpochyby mohlo byť *značné sťaženie alebo aj úplné ochromenie povinných subjektov pri plnení ich verejných úloh*. Kompetencie orgánov verejnej moci sú totiž zamerané na ochranu verejného záujmu v jeho rôznych podobách, ktoré naznačuje aj čl. 26 ods. 4 Ústavy. Z uvedeného teda vyplýva, že prax orgánov aplikujúcich zákon o slobode informácií nemôže pristúpiť k výkladu jeho ustanovení spôsobom, ktorý by viedol k minimalizácii, prípadne k úplnej eliminácii *reálnej schopnosti povinných osôb plniť verejné úlohy*, ktoré im zverujú zákonné právne predpisy. Práve tieto predpisy sa tak stávajú dôležitými faktormi obmedzenia práva na prístup k informáciám, ktoré má na mysli čl. 26 ods. 4 Ústavy, ale aj čl. 26 ods. 5 Ústavy, keď prikazuje *primeraný spôsob poskytovania informácií*.“

Z uvedeného je však zrejmé, že Ústavný súd Slovenskej republiky presne neidentifikoval, ktorý je to ten verejný záujem z tých, ktoré umožňujú obmedziť právo na informácie podľa čl. 26 ods. 4 Ústavy SR. Celkom iste nepôjde o bezpečnosť štátu a problematické je aj zaradenie pod verejný poriadok, a preto sme toho názoru, že novší nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z roku 2013 zase definuje výraz „mať k dispozícii“ ako „*patria*“, „*mať v pôsobnosti*“, „*schopnosť posúdiť riadnosť*“ a *úplnosť informácie*“ a tak, akoby iným spôsobom kreoval požiadavky na pojem „*mať k dispozícii*“, kde pre zachovanie funkčnosti mechanizmu štátu postačí, ak je v rovnováhe s právom na informácie.

Najvyšší súd SR už v predchádzajúcom rozsudku z 26.2.2009 4 Sžo 31/2008 uviedol: „Z logického a sémantického výkladu dotknutých ustanovení zákona o slobode informácií je zrejmé, že právo na prístup k informáciám sa týka len tých informácií, ktoré má povinná osoba k dispozícii a dohodnúť si iný spôsob sprístupnenia požadovaných informácií prichádza do úvahy len v prípade, ak povinná osoba disponuje informáciami v *požadovanom rozsahu a štruktúre*, avšak nemôže ich sprístupniť žiadateľovi ním požadovaným spôsobom, teda sa netýka prípadu, kedy povinný subjekt požadovanými informáciami nedisponuje.“

Je potrebné uviesť, že v judikatúre nájdeme okrem spomenutého rozsudku KS Ba sp.zn. 2S 192/07 z 4.6.2008 aj ďalšie informačno-konformné riešenia:

Rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 1 S 92/2007 z 26.9.2008: „...vyhľadávanie, zber a spracovanie žalobcom požadovaných informácií v agende, ktorá patrí žalovanému a súvisí s jeho rozhodovacou činnosťou v

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

oblasti oprávneného verejného záujmu, neznamená vytvorenie novej informácie, ktorou by žalovaný v čase podania žiadosti nedisponoval. Ťažkosti súvisiace s vyhľadávaním a spracovaním požadovaných informácií, najmä vyhľadávanie a zber väčšieho počtu oddelených alebo odlišných informácií by mohli byť v zmysle § 17 zákona o slobode informácií dôvodom na predĺženie lehoty na vybavenie žalobcovej žiadosti, žalovaného však nezbavili povinnosti informácie sprístupniť.“

Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky sp. zn. 4 As 57/2007 z 28.11.2008: „Všetky informácie, ktoré sťažovateľ požaduje, má krajský úrad k dispozícii. Nie je teda možné akceptovať argumentáciu krajského úradu, ktorý sťažovateľovi časť informácie neposkytol s tým, že informačná povinnosť podľa tohto zákona sa nevzťahuje na vytváranie nových informácií (porovnávacích prehľadov, evidencií), pretože sťažovateľ žiadne nové, doposiaľ nevytvorené informácie nepožaduje.“

Rozsudok Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 7 S 33/2009 z 30.9.2009: „Vychádzajúc z citovaného § 3 ods. 1 zákona o slobodnom prístupe k informáciám, sprístupnenie sa týka iba tých informácií, ktoré má povinná osoba k dispozícii. Neukladá jej povinnosť vytvárať na základe žiadosti informácie, ktoré v čase podania žiadosti neexistujú. Taktiež nie je povinná spracovávať a vytvárať prehľady alebo tabuľky informácií, ktoré v čase podania žiadosti neexistujú, alebo inak usporadúvať informácie podľa kritérií stanovených žiadateľom v žiadosti o informácie. Zbieranie, zhromažďovanie a príprava viacerých informácií požadovaných v jednej žiadosti o informácie však nie je vytváraním novej informácie. Pri uvedenom totiž nedochádza k vytváraniu kvalitatívne novej informácie. ... Podľa názoru súdu v danom prípade je nesporné, že povinná osoba v čase podania predmetnej žiadosti žalobcu o sprístupnenie informácií, ním požadovanými informáciami disponovala. Ako to vyplýva z odôvodnenia rozhodnutia žalovaného, táto vo svojom rozhodnutí ani netvrdila, že v danom prípade by na základe žiadosti žalobcu mala vytvoriť informáciu kvalitatívne novú.“

Nie je však možné stotožniť sa s právnym názorom žalovaného, ako aj správneho orgánu prvého stupňa, v zmysle ktorého povinná osoba nie je povinná usporadúvať informácie podľa kritérií stanovených žiadateľom, pokiaľ nedisponuje takýmto súborom systematicky zhromažďovaných, spracovaných a usporiadaných informácií, čo bolo hlavným dôvodom zamietnutia podanej žiadosti. V tomto smere je potrebné poukázať predovšetkým na to, že žalobca v podanej žiadosti o sprístupnenie informácií nepožadoval od povinnej osoby usporiadanie

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

informácií podľa ním stanovených kritérií, ale iba špecifikoval v súlade s § 14 citovaného zákona o slobodnom prístupe k informáciám informácie, ktoré žiadal vyhľadať a sprístupniť tak, aby bolo možné o jeho žiadosti konať a rozhodnúť. Konkrétne žiadal sprístupniť kópie všetkých stanovísk Útvaru hlavného architekta mesta Košice k umiestneniu informačných, reklamných a propagačných zariadení na území mesta Košice vydaných v rokoch 2005 až 2008. Vychádzajúc z uvedeného tento dôvod nespístupnenia informácie povinnou osobou nie je možné považovať za relevantný pre obmedzenie prístupu k informáciám tak, ako to má na mysli ust. § 8 a nasl. citovaného zákona. Rovnako za nezákonný a irelevantný pre nespístupnenie žalobcom požadovaných informácií považoval súd aj dôvod, týkajúci sa neschopnosti povinnej osoby dodržať zákonom stanovenú, resp. predĺženú lehotu na sprístupnenie požadovaných informácií vzhľadom na množstvo žiadostí, z ktorých by bolo potrebné vygenerovať tieto informácie, čím by mohlo dôjsť k paralyzácii bežného chodu dotknutého útvaru. Aj keď spracovanie žalobcovej žiadosti by si vyžadovalo bezprostredné dočasné opatrenia na zabezpečenie splnenia tejto zákonnej povinnosti, či už personálneho alebo technického charakteru, uvedené nezabavuje povinnú osobu povinnosti informácie sprístupniť.¹

Odborná literatúra sa zhoduje v tom, že kvalitatívne nové spracovanie t.j. kvalifikované spracovanie vyňatých existujúcich informácií je už vytváranie novej informácie na rozdiel od mechanického zhromaždenia údajov z jednotlivých spisov, kde ide iba o formálne spracovanie (zhromažďovanie) informácií existujúcich. Furek a Rothanzl uvádzajú, že: „Rozlíšení obou kategorií tudíž musí být hledáno v míře „intelektuální náročnosti“ činnosti, která by byla nutná pro přípravu odpovědi na žádost. Jinak řečeno o vytváření nové informace půjde pouze tehdy, jestliže k vytvoření odpovědi na žádost nestačí pouhé mechanické vyhledání a shromáždění údajů, které má povinný subjekt k dispozici a které jsou žadatelem poptávány, ale jestliže je nezbytné s těmito údaji provádět další zpracování nad rámec prostého „vtělení“ do odpovědi na žádost.“¹

Wilfing uvádza: „Za „vytváranie nových informácií“ v žiadnom prípade nie je možné považovať vyhľadávanie a zhromažďovanie viacerých požadovaných dokumentov alebo listín. Ak žiadateľ požaduje v jednej žiadosti sprístupnenie viacerých dokumentov, ktoré sa nachádzajú na rôznych miestach (napríklad v rôznych archívoch či vo viacerých úradných spisoch), ich vyhľadáním (napr. vyhľadáním na rôznych miestach v rámci povinnej osoby, kde sú tieto dokumenty uchovávané) a zhromaždením na

¹ FUREK, A. – ROTHANZL, L.: Zákon o svobodném přístupu k informacím. Komentář. Praha: Linde Praha a.s., 2010, s. 60 - 61

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

vecne príslušnom odbore povinnej osoby, ktorého úlohou je vybavovanie žiadostí o informácie, nedochádza ku žiadnym kvalitatívnym zmenám požadovaných informácií a nemení sa ich kvalitatívna podstata. Vyhľadanie a zhromaždenie požadovaných dokumentov, ktoré vždy logicky vyžaduje aj určitý čas, nevyhnutne patrí k vybaveniu každej žiadosti o informácie. Ak by vyhľadanie a zhromaždenie požadovaných dokumentov bolo považované za vytváranie novej informácie, išlo by o protiústavný výklad zákona, pretože povinné osoby by v dôsledku tohto výkladu fakticky nemuseli poskytovať skoro žiadne informácie, čo by znamenalo popretie ústavnej povinnosti poskytovať informácie zakotvanej v čl. 26 ods. 5 Ústavy SR. Nebolo by zrejmé, aké informácie by orgány verejnej moci mali vôbec sprístupňovať, ak by nemali povinnosť požadované dokumenty vyhľadať a zhromaždiť.²

V roku 2012 Najvyšší správny súd Českej republiky vydal rozhodnutie č. 2635, kde podľa rozsudku z 9.2.2012 sp.zn. 1As 141/2011 rozviedol tieto zásadné právne vety:

I. Pri výklade zákonného vylúčenia z povinnosti poskytovať informácie, ktoré by bolo nutné novo vytvárať (§ 2 ods. 4 zákona č. 106/1999 Sb., o slobodnom prístupe k informáciám), je nutné rozlišovať medzi situáciami, kde výťahy z existujúcich dokumentov predstavujú iba jednoduchú operáciu, a prípady, kde na vytvorenie odpovede na žiadosť nestačí obyčajné mechanické vyhľadanie a zhromaždenie údajov, ktoré má povinný subjekt k dispozícii, a je tak nevyhnutné s týmito údajmi vykonávať ďalšie spracovávanie nad rámec obyčajného „vtelenia“ do odpovede na žiadosť. Nemožno pritom vychádzať iba z pránosti, či doby, ktorá by bola potrebná na prípravu odpovede na žiadosť (zhromaždenie informácií). Tieto faktory zákon zohľadňuje inštitútom mimoriadne rozsiahleho vyhľadania informácií (§ 17 ods. 1 citovaného zákona).

II. Odmietnuť žiadosť o informácie s tým, že by bolo nutné vytvoriť nové informácie (§ 2 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb., o slobodnom prístupe k informáciám) možno iba v prípade, že povinný subjekt nemá povinnosť predmetnými informáciami disponovať.

V odôvodnení Najvyšší správny súd Českej republiky uviedol, čo sa rozumie pod „vytvorením novej informácie.“

„IV.A. Pojem „vytváranie nových informácií“ podľa § 2 ods. 4 zákona o slobodnom prístupe k informáciám ...

---

² WILFING, P.: Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Komentár. Problémy z praxe. Rozhodnutia súdov. Via Iuris –Centrum pre práva občana, Pezínok 2012, s.44.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

[13] Sťažovateľ v kasačnej sťažnosti namieta, že výklad § 2 ods. 4 zákona o svobodnom prístupe k informáciám, ktorý zaujal v posudzovanom rozsudku krajský súd, je v rozpore so zmyslom a účelom uvedeného zákona a s ústavnou klauzulou deklarovanou v čl. 17 ods. 1 Listiny.

[14] Najvyšší správny súd k tejto námietke najprv uvádza, že dané zákonné vylúčenie nemožno samo o sebe považovať za rozporné s ústavne garantovaným právom na informácie. Podľa čl. 17 ods. 5 Listiny sú štátne orgány a orgány územnej samosprávy „povinné primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti. Podmienky a vykonanie ustanoví zákon.“ Právo na informácie teda nie je „bezbrehé,“ zákonodarca je oprávnený ich poskytovanie obmedziť, pokiaľ pritom vyhovie testu ústavnosti, t.j. kritériám účelnosti, potrebnosti a primeranosti. Najvyšší správny súd pritom súhlasí s krajským súdom, že zákonodarca pri prijímaní zákona č. 61/2006 Sb., ktorým bolo do zákona o svobodnom prístupe k informáciám pridané ustanovenie § 2 ods. 4, týmto kritériám vyhovel, pričom sledoval z ústavného hľadiska legitímny cieľ, a to vyvážiť právo jednotlivcov na poskytovanie informácií verejným záujmom na ochrane povinných subjektov pred neprimeranou záťažou, ktorá by pre nich znamenala vytváranie celkom nových informácií, ku ktorých tvorbe či evidencii nie sú inak povinné. Zákonodarcom zvolené riešenie možno rovnako považovať za potrebné a primerané, aj keď s istými výhradami. Pojem „vytváranie nových informácií“ je natoľko neurčitý, že je potrebné pri jeho aplikácii zo strany povinných subjektov starostlivo dbať o to, aby bol vykladaný ústavne konformným spôsobom, teda spôsobom, ktorý nebude neprimerane zužovať rozsah ústavne zaručeného práva na informácie.

[15] Obdobne už ostatne Najvyšší správny súd judikoval napr. v rozsudkoch zo dňa 17. 6. 2010, č. j. 1 As 28/2010 - 86, alebo zo dňa 19. 10. 2011, č. j. 1 As 107/2011 – 70. Tu konštatoval, že § 2 ods. 4 zákona o svobodnom prístupe k informáciám je potrebné vykladať podľa jeho (z ústavného hľadiska legitímneho) účelu, ktorým je brániť povinné subjekty pred tým, aby sa na ne žiadatelia v režime uvedeného zákona obracali s žiadosťami o zaujatie stanoviska v bližšie špecifikovanej veci, vykonanie právneho výkladu, vytvorenia či obstarania novej informácie, ktorou povinný subjekt nedisponuje a nie je povinný ňou disponovať a pod.

[16] Ďalej je teda potrebné bližšie špecifikovať, ako je nutné pojmu „vytváranie nových informácií“ rozumieť.

[17] Z dôvodovej správy k zákonu č. 61/2006 Sb. možno vyčítať, že „*povinný subjekt je povinný poskytovať iba tie informácie, ktoré sa vzťahujú k jeho pôsobnosti, a ktoré má alebo by mal mať k dispozícii. Naopak režim zákona o svobodnom prístupe k informáciám nestanovuje povinnosť novú informáciu vytvárať či vyjadrovať názory povinného subjektu na určitú*

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

problematiku. Toto ustanovenie nemá v žiadnom prípade slúžiť k neprimeranému zužovaniu práva na informácie, má iba zamedziť žiadostiam o informácie mimo sféru zákona – obzvlášť časté sú v tejto súvislosti žiadosti o právne analýzy, hodnotenia či spracovávania zmlúv a podaní – k vypracovávaniu takých materiálov nemôže byť povinný subjekt nútený na základe svojej informačnej povinnosti, pretože taká úprava by bola celkom proti pôvodnému zmyslu tohto inštitútu. Pokiaľ má byť taká povinnosť stanovená, musí tak urobiť osobitný zákon samostatnou úpravou (napr. § 139 zákona č. 500/2004 Sb.). Naopak, pokiaľ už povinný subjekt určitý dokument vypracoval a má teda informácie k dispozícii, je povinný ju poskytnúť. Podobne nebráni toto ustanovenie vyhovieť žiadostiam o výťahy z databáz či časti dokumentov.“

[18] Podporne možno odkázať rovnako na Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2003/98/ES zo dňa 17.11.2003 o opakovanom použití informácií verejného sektora (ktorú vyššie citovaná novela implementovala do zákona o svobodnom prístupe k informáciám). Smernica v čl. 13 úvodných ustanovení stanovuje, že subjekty verejného sektora „**by mali žiadosti o výťahy z existujúcich dokumentov posudzovať priaznivo, ak predstavuje schválenie takej žiadosti iba jednoduchú operáciu. Subjekty verejného sektora by však nemali byť povinné poskytovať výťahy z dokumentov, pokiaľ to predstavuje neprimerané úsilie.**“

[20] V prípade splnenia uvedených základných predpokladov je ďalej nutné nájsť vhodné rozhraničenie medzi situáciami, v ktorých pôjde iba o vyhľadanie a usporiadanie už existujúcich informácií do podoby, v ktorej je možné ich žiadateľovi odovzdať, a situáciami, v ktorých by zostavenie požadovaných informácií už predstavovalo „vytvorenie novej informácie“. Toto rozhraničenie je kľúčové aj pre posúdenie terajšieho prípadu, pretože colný úrad pripúšťa, že minimálne k časti požadovaných informácií disponuje „podkladovými“ informáciami, na ktorých základe by bolo možné evidencie v podobe požadovanej sťažovateľom zostaviť.

[21] Je pritom zrejmé, že nájsť nejaké exaktné všeobecné kritérium nemožno, vždy bude záležať na konkrétnych okolnostiach danej veci. Možno sa však pokúsiť aspoň o stanovenie určitých bližších *vodidiel* pre povinné subjekty. Dôvodová správa k zákonu č. 61/2006 Sb. uvádza na jednej strane príklady žiadostí o jednoduché „výťahy z databáz či časti dokumentov“ (ktorých poskytnutie nemôže byť s poukazom na § 2 ods. 4 zákona o svobodnom prístupe k informáciám odopierané), na druhej strane žiadostí „o právne analýzy, hodnotenia či spracovania zmlúv a podaní“ (ktorých spracovanie by už predstavovalo „vytváranie nových informácií“). Vyššie citovaná smernica Európskeho parlamentu a Rady 2003/98/ES abstraktnejšie rozlišuje medzi situáciami, kde výťahy z existujúcich dokumentov predstavujú „iba jednoduchú operáciu“, a prípady, kde

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

predstavujú „*neprimerané úsilie*“. Ako kritérium sa teda ponúka rozlišovanie medzi prípadmi, keď je povinný subjekt schopný požadované informácie zostaviť zo „*zdrojových*“ informácií, ktorými disponuje, *v zásade mechanickým spôsobom*, a situáciami, v ktorých *zostavenie požadovanej informácie prekračuje rámec takých jednoduchých úkonov*. K obdobným záverom dospeli aj autori komentára k zákonu o svobodnom prístupe k informáciám (Furek, A. - Rothanzl, L.: *Zákon o svobodnom prístupe k informáciám. Komentár*. 2010, Praha: Linde, str. 60-61), podľa ktorých rozlíšenie oboch kategórií „*musí byť hľadané v miere „intelektuálnej náročnosti“ činnosti, ktorá by bola nutná pre prípravu odpovede na žiadosť. Inak povedané o vytváranie novej informácie pôjde iba vtedy, ak k vytvoreniu odpovede na žiadosť nestačí púhe mechanické vyhľadanie a zhromaždenie údajov, ktoré má povinný subjekt k dispozícii a ktoré sú žiadateľom dopytované, ale ak je nevyhnutné s týmito údajmi vykonať ďalšie spracovávanie nad rámec jednoduchého „vtelenia“ do odpovede na žiadosť.*“

[22] Nutné je však zároveň zdôrazniť, že pri rozlišovaní situácií, kde ešte ide o vyhľadanie (zhromaždenie) požadovaných informácií a ich usporiadanie pre poskytnutie žiadateľovi, a kde už pôjde o vytvorenie novej informácie, nemožno vychádzať iba z praconosti, či doby, ktorá by bola potrebná pre prípravu odpovede na žiadosť (zhromaždenie informácií). Tieto faktory zákon zohľadňuje inštitútom mimoriadne rozsiahleho vyhľadania informácií (§ 17 ods. 1 zákona o svobodnom prístupe k informáciám). Povinný subjekt potom nie je oprávnený bez ďalšieho odmietnuť požadované informácie poskytnúť, môže však od žiadateľa o informácie chcieť úhradu za také mimoriadne rozsiahle vyhľadanie. ...

Najvyšší správny súd nemá (v zhode so žalovaným a krajským súdom) pochyb o tom, že obstaranie informácií vo forme požadovanej sťažovateľom nemožno považovať za „jednoduchú operáciu“. Rozhodnou skutočnosťou pritom nie je mimoriadne množstvo podkladov, z ktorých by bolo nutné pri spracovaní žiadosti sťažovateľa vychádzať (ako bolo uvedené vyššie, táto skutočnosť nemôže viesť k odmietnutiu poskytnúť informáciu podľa § 2 ods. 4 zákona o svobodnom prístupe k informáciám). Dôvodom uvedeného hodnotenia je najmä to, že mnohé z požadovaných informácií nemožno získať „*púhou*“ *mechanickou kontrolou* jednotlivých rozhodnutí či správnych spisov, ale *preštudovaním a následným spracovaním a vyhodnotením informácií* v rozhodnutiach či správnych spisoch obsiahnutých.

[36] Podľa judikatúry Najvyššieho správneho súdu predstavuje právo na informácie jednu z právnych záruk zákonnosti vo verejnej správe (pozri napr. rozsudok zo dňa 17. 1. 2008, č. j. 5 As 28/2007 - 89). Doktrína obdobne konštatuje, že jedným z hlavných významov subjektívneho práva

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

na informácie je, že dáva občanom možnosť vykonávať kontrolné funkcie vo vzťahu k fungovaniu verejnej moci, čo predstavuje jeden zo základných atribútov liberálno-demokratického štátu. Pričom nielen reálne poskytovanie informácií, „*ale už púhy právny stav umožňujúci v zásade komukoľvek, aby získal informácie o činnosti orgánov verejnej správy, vedie k rastu zodpovednosti pri výkone verejnej moci, k zvyšovaniu jej kvality a transparentnosti, čím zároveň pôsobí ako významný (ak nie najvýznamnejší) preventívny prvok predchádzajúci nežiaducim situáciám, motívom a javom v politike a verejnej správe (...) Dostatočne rozsiahly, jednoduchý a rýchly prístup verejnosti k informáciám má rovnako priaznivý vplyv na dôveru občanov v demokratické inštitúcie a na ich ochotu podieľať sa na verejnom živote (...) Naopak situácie, kde už samotné získavanie podkladových informácií z verejnej správy robí občanom obtiaže (...) vedú k poklesu stotožňovania sa verejnosti s politickým systémom, k izolacionizmu a postupnej rezignácii na verejné dianie.*“ (Korbel, F. *Právo na informácie. Komentár*. 2005, Praha: Linde, str. 48). Najvyšší správny súd konštatuje, že v poslednej dobe možno v Českej republike vo zvýšenej miere pozorovať, ako dochádza k uskutočňovaniu načrtnutej vízie poklesu stotožnenia sa občanov s politickým systémom a k ďalším súvisiacim negatívnym javom. Možno sa pritom domnievať, že svoj podiel na tom nesie aj presvedčenie nemalej časti verejnosti, že vo verejnej správe príliš nefungujú vnútorné kontrolné mechanizmy, že nie je zrejmé, ktoré konkrétne osoby nesú zodpovednosť za jednotlivé pochybenia, ku ktorým pri výkone verejnej správy dochádza a pod.

[37] Pri povedomí o realite fungovania českej verejnej správy považuje Najvyšší správny súd

za nevyhnutné, aby správne súdy svojou rozhodovacou činnosťou prispievali k maximálnemu naplneniu princípu otvorenosti (publicity) verejnej správy, ktorý stojí v základe úpravy práva na informácie. Iba tak môže právo na informácie efektívne plniť svoju vyššie popísanú kontrolnú funkciu, a tým aj prispievať k zvyšovaniu kvality výkonu verejnej správy a k rastu jej dôveryhodnosti v očiach verejnosti.“

Najvyšší správny súd Českej republiky tézy uvedeného uverejneného rozhodnutia v ďalších rozhodnutiach dodržiava: konkrétne **rozsudok NSS ČR z 27.11.2013 sp.zn. 8 As 9/2013:**

„27. Pre vyhoviecie žiadosti sťažovateľa by teda nepostačovalo iba mechanické zhromaždenie údajov obsiahnutých v spisoch, ale bolo by nevyhnutné vykonať ich ďalšie spracovávanie (*preštudovanie spisov, vyhodnotenie informácií v nich obsiahnutých a následné zostavenie evidencie*) ...“

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

28. Najvyšší správny súd preto uzavrel, že pre vyhovenie žiadosti sťažovateľa by bolo nevyhnutné „vytvorenie novej informácie“ v zmysle § 2 ods. 4 informačného zákona. Útvar preto nepochybil, pokiaľ žiadosti nevyhovelo s odkazom na zmieňované vylúčenie.

29. Pre úplnosť možno dodať, že pri posúdení, či už ide o vytvorenie novej informácie, nemožno vychádzať iba z pracovnosti či doby, ktorá by bola potrebná pre prípravu odpovede na žiadosť. Tieto faktory informačný zákon zohľadňuje v § 17 ods. 1, podľa ktorého povinný subjekt môže požadovať od žiadateľa úhradu za mimoriadne rozsiahle vyhľadanie informácií. Rozsiahlosť vyhľadávania však **nebola** v teraz posudzovanej veci **dôvodom odopretia** poskytnutia požadovaných informácií.“

Rozsudok NSS ČR z 19.12.2014 sp.zn. 9A 184/2012: „nemožno na jednej strane tvrdiť, že povinný subjekt požadované informácie k dispozícii nemá a na druhej strane uviesť, že pokiaľ by malo byť žiadateľovi vyhovené, vyžadovalo by to dlhé a pracné vytváranie informácií prezeraním všetkých spisov a sumarizáciu zistených údajov v rozsahu, ktorý žiadateľ v žiadosti požaduje a teda o vytvorenie informácií celkom nových v zmysle § 2 ods. 4 zákona o informáciách. Taký postoj by bol v rozpore s judikatúrou správnych súdov, pretože odmietnuť žiadosť o informácie v zmysle § 2 ods. 4 zákona o informáciách s tým, že by bolo nutné vytvoriť nové informácie, možno iba v prípade, že povinný subjekt nemá povinnosť predmetnými informáciami disponovať. Pri výklade zákonného vylúčenia z povinnosti poskytovať informácie v zmysle § 2 ods. 4 zákona o informáciách je nutné rozlišovať medzi situáciami, kde výťahy z existujúcich dokumentov predstavujú iba jednoduchú operáciu a prípadmi, kde k vytvoreniu odpovede na žiadosť nestačí *púhe mechanické vyhľadanie a zhromaždenie údajov*, ktoré má povinný subjekt k dispozícii a je tak nevyhnutné s týmito údajmi vykonať ďalšie spracovanie nad rámec obvyčajného „vtelenia“ do odpovede na žiadosť. Nemožno pritom vychádzať iba z pracovnosti či doby, ktorá by bola potrebná pre prípravu odpovede na žiadosť. Tieto faktory zákon o informáciách zohľadňuje inštitútom mimoriadne rozsiahleho vyhľadávania informácií v zmysle § 17 odst. 1 zákona o informáciách (rozsudok Najvyššieho správneho súdu zo dňa 09.02.2012 č.j. 1 As 141/2011-67). Úhradu za spracovanie podľa § 17 odst. 1 zákona o informáciách možno požadovať iba za náklady spojené s vyhľadaním informácií priamo požadovaných žiadateľom, nie za náklady vzniknuté iba zisťovaním, či požadovaná informácia bude vôbec poskytnutá (rozsudok Najvyššieho správneho súdu č.j. 5 A 119/2001-38).

Rozsudok NSS ČR z 21.1.2015 sp.zn. 3 As 115/2014: „Žalovaná by tak pri vyhovení žiadosti žalobcu musela informácie nielen obvyčajným

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.5 Právo na informácie a jeho aplikácia v praxi zo strany orgánov verejnej moci v kontexte rozhodnutí súdov Slovenskej a Českej republiky

spôsobom zozbierať, ale rovnako ďalej spracovať a vyhodnocovať (*preštudovať podklady k jednotlivému dielu, vyhodnotiť informácie v nich obsiahnuté a následne zostaviť novú databázu*), a teda tvoriť informácie nové (obdobne pozri rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu zo dňa 27. 11. 2013, č. j. 8 As 9/2013 - 30). Najvyšší správny súd preto uzavrel, že pre vyhoviecie žiadosti sťažovateľa by bolo nevyhnutné vytvoriť nové informácie v zmysle § 2 ods. 4 zákona o svobodnom prístupe k informáciám.“

Záver:

V súvislosti s novou českou judikatúrou Najvyššieho správneho súdu, ktorú je možné aplikovať aj v podmienkach právnej úpravy Slovenskej republiky je potrebné prehodnotiť judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ako aj Ústavného súdu Slovenskej republiky zotrávajúcu na požiadavke nemennosti obsahovej štruktúry informácie.

Resume:

The paper analyses and interprets the right to information in the context of the performance of the public administration by the responsible bodies from the judicial point of view. The author pays attention to case – law of the courts in Slovakia and the Czech Republic connected to the right to information, its objective and content in accordance with the responsibility to exercise it in favour of the citizens, who should be the guardians of the governance, especially public authorities. The author already pointed out that the case-law in this area is varied and there are meaningful differences between the judgments in Slovakia and the Czech Republic, which deals with the interpretation of the right to information.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

IV. 5 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

JUDr. Jozef Tekeli, PhD.

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach¹

Ústavný zákon č. 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov v znení ústavného zákona č. 545/2005 Z. z. (*d'alej len „ústavný zákon o ochrane verejného záujmu“*) umožňuje prístup širokej verejnosti k informáciám o podaných písomných oznámeniach verejných funkcionárov využitím všeobecných inštitútov slobodného prístupu k informáciám.

Jedná sa o právne inštitúty, ktoré majú svojím zameraním prispieť k ďalšiemu zvýšeniu miery kontroly v slovenskej verejnej správe. Ide predovšetkým o inštitúty, ktoré umožňujú vo forme prejavov priamej demokracie ľubovoľným fyzickým a právnickým osobám podieľať sa na kontrole verejnej správy. Fenomén priamej demokracie je totiž prejavom ústavného práva podieľať sa na správe vecí verejných priamo.

Zjednodušene povedané jedná sa o základné nástroje spoločenskej kontroly verejnej správy. V súčasnosti sú najvýznamnejšími nástrojmi kontroly verejnej správy verejnosťou práve režimy povinného hromadného zverejňovania informácií a sprístupňovania informácií na žiadosť podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov (*d'alej len „zákon o slobode informácií“*). Právna úprava spoločenskej kontroly verejnej správy sa v našom právnom poriadku po spoločenských zmenách v r. 1989 presadzovala len veľmi dlho a ťažko – od vyčlenenia petícií z vládnej vyhlášky č. 150/1958 Ú. v. o vybavovaní sťažností, oznámení a podnetov pracujúcich v roku 1990, cez proces schvaľovania zákona o sťažnostiach od roku 1992 do roku 1998 (*Pozn. autora: v roku 1998 bol schválený prvý zákon o sťažnostiach publikovaný v Zbierke zákonov SR pod č. 152/1998 Z. z.*), až po režim podnetov smerujúcich k získavaniu informácií v roku 2000.²

Môžeme však konštatovať, že po nasledujúcom legislatívnom vývoji, ktorý nastúpil po účinnosti zákona o slobode informácií od 1. januára 2001 sa inštitút slobodného prístupu k informáciám stal nepochybne

---

¹ JUDr. PhD. Katedra ústavného práva a správneho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

² SOTOLAR, J.: *Zákon o sťažnostiach*. SOTAC, s.r.o., Košice, 2008. ISBN 978-80-9691455-3-8, s. 7.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

najdôležitejšou formou kontroly verejnej správy zo strany verejnosti.

Otázka „dobrej správy“ či jej princípov je totiž horúcou témou na národnej, ale aj európskej úrovni. Zásada transparentnosti je zakotvená v Čl. 1 a Čl. 10 Zmluvy o Európskej únii, ako aj v Čl. 15 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Transparentné nakladanie s verejnými prostriedkami je možné považovať za súčasť princípu otvorenosti, transparentnosti, ako aj súčasť práva na prístup k informáciám ako základných princípov dobrej správy. Podľa Čl. 2 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. sú zdrojom všetkej štátnej moci občania. Občania musia byť dobre zoznámení so systémom fungovania zložiek verejnej moci, aby boli schopní posúdiť, či je verejná moc vykonávaná *lege artis* (podľa zákona). Z ústavného princípu, v zmysle ktorého všetka štátna moc pochádza od občanov, možno vyvodzovať, že štát má byť vo vzťahu k svojim občanom otvorený. Občan musí mať k dispozícii všetky relevantné informácie, ktoré má štát k dispozícii a štát nemôže nič zatajovať, pretože by to bolo popretím legitimacy demokratického právneho štátu. Aj podľa názoru vyjadreného v bode 68 rozsudku Súdneho dvora Európskej únie z 9. novembra 2010 v spojených veciach C – 92/09 a C–93/09 „*zásada transparentnosti umožňuje občanom tesnejšie sa zapájať do rozhodovacieho procesu a zaručuje, že v demokratickom systéme sa administratíva stáva legitímnejšou, efektívnejšou a zodpovednejšou voči občanovi...*“ Legislatívny vývoj slobodného prístupu k informáciám uskutočnený jednotlivými novelizáciami zákona o slobode informácií postupne reflektoval na filozofiu a zásady transparentnosti života v demokratickej spoločnosti.³

Zákon o slobode informácií rozlišuje dva právne režimy slobodného prístupu k informáciám:

- a) hromadné zverejňovanie informácií – povinné na základe zákona voči neobmedzenému a neznámemu okruhu subjektov a
  - b) individuálne sprístupňovanie informácií na žiadosť – povinné na základe žiadosti voči konkrétnemu žiadateľovi,
- pričom samotný zákon o slobode informácií obsahuje
- hmotnoprávnu časť – upravuje podmienky práva a povinné osoby a
  - procesnoprávnu časť – upravuje postup pri podávaní a vybavovaní žiadostí o sprístupnenie informácie.

Podľa Dôvodovej správy k návrhu zákona o slobode informácií: „*Zákon o slobode informácií má vo vzťahu k špeciálnym právnym úpravám prístupu k informáciám charakter zákona všeobecného, ktorý sa aplikuje len vtedy, keď neexistuje špeciálna právna úprava. V prípade konkrétnej žiadosti*

³ HODÁS, M.: *Zmluva účinná po zverejnení...* In *Bulletin slovenskej advokácie*, 2011, 17, č. 9, ISSN 1335-1079, s. 16.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

o sprístupnenie informácie je však na povinnej osobe, aby preukázala existenciu a aplikovateľnosť osobitnej právnej úpravy.“

V zmysle zákona o slobode informácií sú oba právne režimy slobodného prístupu k informáciám postavené na rozdielnej východiskovej filozofii.

V prípade režimu hromadného zverejňovania informácií je totiž povinná osoba podľa § 2 tohto zákona o slobode informácií povinná zverejňovať priamo zo zákona len pozitívne a taxatívne vypočítané informácie.

Naopak, v prípade individuálneho sprístupňovania informácií na žiadosť, je povinná osoba povinná sprístupniť všetky informácie, ktoré má k dispozícii s výnimkou tých, ktoré zákon o slobode informácií, prípadne osobitný predpis negatívne vylučuje.

Zákon o slobode informácií sa od okamihu svojho vzniku stal síce najvýznamnejším nástrojom zmeny od konzervatívneho fungovania verejnej správy k jej otvorenému fungovaniu, avšak v praxi so sebou priniesol mnohé aplikačné problémy, ktoré si vynútili potrebu novelizácií tohto právneho predpisu. Početné a zásadné novelizácie zákona o slobode informácií sa uskutočnili predovšetkým v rokoch 2010 a 2011, kedy sa zákon o slobode informácií zmenil celkom 6-krát, pričom tieto zmeny vyvolali rozsiahlu, tak odbornú, ako aj širšiu spoločenskú diskusiu.

Táto diskusia sa týkala predovšetkým efektívnosti zverejňovania čoraz väčšieho rozsahu informácií na internete. Neuralgickou je podľa nášho názoru otázka, do akej miery je tlak na čoraz väčší rozsah povinne zverejňovaných údajov ešte účinný, a naopak, v akej situácii je už zverejňovanie informácií kontraproduktívne, t. j. stáva sa neefektívnou byrokraciou a spôsobuje stratu prehľadnosti zverejnených dôležitých informácií v množstve nepodstatných informácií, čím sa zverejňovanie navyše stáva neúčinným.

Ústavný zákon o ochrane verejného záujmu predstavuje na úseku sprístupňovania a zverejňovania informácií vo vzťahu k zákonu o slobode informácií osobitnú právnu úpravu (*lex specialis*).

Z hľadiska argumentov právnej logiky sa následne uplatní zásada „*Lex specialis derogat legi generali*.“ T. z. otázky, ktoré upravuje ústavný zákon o ochrane verejného záujmu odlišne od zákona o slobode informácií sa budú prednostne spravovať ústavnoprávnou úpravou a otázky výslovne odchýlne ústavným zákonom neupravené sa budú subsidiárne spravovať zákonnou úpravou.

Na prvom mieste ústavný zákon o ochrane verejného záujmu upravuje odlišne povinnú osobu na sprístupňovanie a zverejňovanie informácií o podaných písomných oznámeniach. Povinnou osobou v tomto zmysle nie je samotný orgán verejnej správy (ktorého predstaviteľom alebo členom je verejný funkcionár), ale orgán ktorému sa podávajú písomné oznámenia; t. j.

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

a) Starosta obce podáva písomné oznámenie Komisii obecného zastupiteľstva na ochranu verejného záujmu. Jedná sa o obligatórnu, t. z. povinne zriaďovanú komisiu obecného zastupiteľstva. Členom tejto komisie môže byť iba poslanec zastupiteľstva. Ak sú v zastupiteľstve zástupcovia politických strán a politických hnutí alebo nezávislí poslanci, komisia je zložená z jedného zástupcu každej politickej strany alebo politického hnutia a jedného zástupcu nezávislých poslancov. Komisia musí mať aspoň troch členov; ak sa tento počet nedosiahne týmto spôsobom, doplní sa počet členov komisie o zástupcu politickej strany alebo politického hnutia s najvyšším počtom poslancov.

b) Poslanec mestského zastupiteľstva a poslanec miestneho zastupiteľstva mestských častí v Bratislave a Košiciach podáva písomné oznámenie Komisii mestského/miestneho zastupiteľstva na ochranu verejného záujmu. Jedná sa o obligatórnu, t. z. povinne zriaďovanú komisiu mestského/miestneho zastupiteľstva. Členom tejto komisie môže byť iba poslanec zastupiteľstva. Ak sú v zastupiteľstve zástupcovia politických strán a politických hnutí alebo nezávislí poslanci, komisia je zložená z jedného zástupcu každej politickej strany alebo politického hnutia a jedného zástupcu nezávislých poslancov. Komisia musí mať aspoň troch členov; ak sa tento počet nedosiahne týmto spôsobom, doplní sa počet členov komisie o zástupcu politickej strany alebo politického hnutia s najvyšším počtom poslancov.

c) Predseda vyššieho územného celku a poslanec zastupiteľstva vyššieho územného celku podáva písomné oznámenie Komisii zastupiteľstva vyššieho územného celku na ochranu verejného záujmu.

Jedná sa o obligatórnu, t. z. povinne zriaďovanú komisiu zastupiteľstva vyššieho územného celku. Členom tejto komisie môže byť iba poslanec zastupiteľstva vyššieho územného celku. Ak sú v zastupiteľstve vyššieho územného celku zástupcovia politických strán a politických hnutí alebo nezávislí poslanci, komisia je zložená z jedného zástupcu každej politickej strany alebo politického hnutia a jedného zástupcu nezávislých poslancov. Komisia musí mať aspoň troch členov; ak sa tento počet nedosiahne týmto spôsobom, doplní sa počet členov komisie o zástupcu politickej strany alebo politického hnutia s najvyšším počtom poslancov.

d) Rektori verejných vysokých škôl podávajú písomné oznámenie akademickému senátu verejnej vysokej školy - Akademický senát verejnej vysokej školy sa skladá z volených zástupcov akademickej obce verejnej vysokej školy; má najmenej 15 členov, z toho najmenej jednu tretinu tvoria študenti. Akademický senát verejnej vysokej školy, ktorá sa člení na fakulty, sa volí tak, aby každá fakulta v ňom bola zastúpená rovnakým počtom členov. Akademický senát verejnej vysokej školy sa člení na zamestnaneckú časť a na študentskú časť. Členov zamestnaneckej časti akademického

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

senátu verejnej vysokej školy volia tajným hlasovaním vo voľbách členovia zamestnaneckej časti akademickej obce. Členov študentskej časti akademického senátu verejnej vysokej školy volia tajným hlasovaním vo voľbách členovia študentskej časti akademickej obce. Členom zamestnaneckej časti akademického senátu verejnej vysokej školy môže byť len člen zamestnaneckej časti jej akademickej obce. Členom študentskej časti akademického senátu verejnej vysokej školy môže byť len člen študentskej časti jej akademickej obce. Funkcia člena akademického senátu verejnej vysokej školy je nezlučiteľná s funkciou rektora, prorektora, dekana, prodekana, kvestora a tajomníka fakulty. Zasadnutia akademického senátu verejnej vysokej školy sú verejné.⁴

e) Každý iný verejný funkcionár verejnej správy v zmysle ústavného zákona o ochrane verejného záujmu⁵ podáva písomné oznámenie určenému výboru Národnej rady Slovenskej republiky, t. j. Výboru Národnej rady slovenskej republiky pre nezlučiteľnosť funkcií, ktorý

- vedie zoznam funkcií verejných funkcionárov, ktorí sú v pôsobnosti výboru podľa ústavného zákona o ochrane verejného záujmu,

- posudzuje nezlučiteľnosť funkcie verejného funkcionára s výkonom iných funkcií, zamestnaní alebo činností,

- posudzuje plnenie povinností a obmedzení verejného funkcionára na účel zamedzenia vzniku rozporu osobného záujmu verejného funkcionára s verejným záujmom pri výkone verejnej funkcie,

- vykonáva konanie o návrhu vo veci ochrany za porušenie povinností a obmedzení ustanovených ústavným zákonom o ochrane verejného záujmu vrátane sankcií, ktoré možno verejnému funkcionárovi za také nesplnenie alebo porušenie povinností alebo obmedzení uložiť,

- vedie evidenciu oznámení funkcií, zamestnaní, činností a majetkových pomerov verejných funkcionárov a oznámení po skončení výkonu verejnej funkcie podľa čl. 7 a 8 ústavného zákona o ochrane verejného záujmu,

- zverejňuje oznámenia funkcií, zamestnaní, činností a majetkových pomerov verejných funkcionárov v rozsahu určenom čl. 7 ods. 7 až 9 ústavného zákona na internetovej stránke Národnej rady Slovenskej republiky,

- plní ďalšie úlohy výboru v rozsahu uvedenom príslušnými ustanoveniami ústavného zákona o ochrane verejného záujmu a rokovacieho poriadku Národnej rady Slovenskej republiky.⁶

⁴ § 8 ods. 1 až 5 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov

⁵ Uvedený vo výpočte verejných funkcionárov spadajúcich pod režim ústavného zákona č. 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov v znení ústavného zákona č. 545/2005 Z. z. poľa čl. 2 ods. 1 písm. a) až k).

⁶ <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=vybory/vybor&ID=116>

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

Pokiaľ sa jedná o formu prístupu verejnosti k podaným písomným oznámeniam rešpektuje ústavný zákon o ochrane verejného záujmu rozdielnosť medzi dvoma vyššie charakterizovanými inštitútmi, a to:

- individuálne sprístupnenie informácií na žiadosť a
- hromadné zverejnenie informácií.

Avšak ústavný zákon o ochrane verejného záujmu zakotvuje rozdielny rozsah prístupu verejnosti k podaným písomným oznámeniam u rôznych kategórií verejných funkcionárov verejnej správy.

Inštitút sprístupňovania informácií na žiadosť sa vzťahuje na písomné oznámenia všetkých verejných funkcionárov spadajúcich pod režim ústavného zákona o ochrane verejného záujmu. To znamená, že orgán, ktorému sa podávajú písomné oznámenia (Komisia obecného/mestského/miestneho zastupiteľstva na ochranu verejného záujmu, Komisia zastupiteľstva vyššieho územného celku na ochranu verejného záujmu, akademický senát verejnej vysokej školy, výbor Národnej rady Slovenskej republiky), je povinný poskytnúť informácie o týchto oznámeniach každej osobe spôsobom a v rozsahu ustanovenom zákonom o slobode informácií.

Naopak režim hromadného zverejňovania písomných oznámení verejných funkcionárov je užší a nevzťahuje sa na písomné oznámenia tzv. obecných funkcionárov.

To znamená, že oznámenie podané

- predsedom vyššieho územného celku a poslancom zastupiteľstva vyššieho územného celku komisii zastupiteľstva vyššieho územného celku,
- rektorom verejnej vysokej školy akademickému senátu verejnej vysokej školy a
- iným verejným funkcionárom verejnej správy výboru Národnej rady Slovenskej republiky

zverejňuje komisia zastupiteľstva vyššieho územného celku na *internetovej stránke vyššieho územného celku*, akademický senát na *internetovej stránke verejnej vysokej školy* a výbor na *internetovej stránke Národnej rady Slovenskej republiky*.

A contrario komisia obecného/mestského/miestneho zastupiteľstva na ochranu verejného záujmu podané písomné oznámenie nezverejňuje.

Ústavný zákon o ochrane verejného záujmu predstavuje aj zákonný podklad pre sprístupnenie a zverejnenie osobných údajov verejného funkcionára ako *lex specialis* k zákonu č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov. Osobné údaje verejného funkcionára možno však sprístupniť alebo zverejniť len v taxatívne vymedzenom rozsahu. Osobné údaje verejného funkcionára sa poskytujú alebo zverejňujú v rozsahu titul,

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

meno, priezvisko a verejná funkcia, ktorú vykonáva.

Ústavný zákon o ochrane verejného záujmu však obsahuje aj osobitné ustanovenia, o informáciách, ktoré sa z podaných písomných oznámení buď nezverejňujú alebo ani nesprístupňujú, t. j. obsahuje *osobitný režim* obmedzenia prístupu k informáciám:

- *Poskytovanie informácii na žiadosť a ani zverejňovanie informácií sa nevzťahuje na údaje o majetkových pomeroch a na osobné údaje manžela a neplnoletých detí, ktorí žijú s verejným funkcionárom v spoločnej domácnosti.* Takéto údaje povinná osoba zneprístupní. To znamená, že hoci verejný funkcionár je povinný oznámiť aj predpísané údaje o svojom manželovi a neplnoletých deťoch, ktorí s ním žijú v spoločnej domácnosti, tieto údaje požívajú právnu ochranu a sú určené výlučne pre potreby orgánov verejnej správy.
- Nezverejňujú sa také údaje o majetkových pomeroch verejného funkcionára, ktoré by *umožnili identifikáciu hmatelných vecí*, ktoré verejný funkcionár vlastní, alebo *identifikáciu ďalších strán v právnych vzťahoch*, do ktorých vstupuje verejný funkcionár ohľadom vlastníctva majetkového práva alebo inej majetkovej hodnoty, ktorých menovitá hodnota presahuje 35-násobok minimálnej mzdy alebo ohľadom záväzku, ktorého predmetom je peňažné plnenie v menovitej hodnote presahujúcej 35-násobok minimálnej mzdy. To znamená, že hoci všetkých verejných funkcionárov verejnej správy podľa ústavného zákona o ochrane verejného záujmu môžeme zaradiť pod pojem tzv. „*public figure*” (osoby verejne známej), a ako také musia zniesť vyššiu mieru spoločenskej kontroly, napriek tomu sú zo zverejnenia vylúčené také údaje, ktoré by zásadným spôsobom zasiahli do súkromia verejného funkcionára alebo tretích osôb.

Resumé

Príspevok predstavujeme právno-teoretickú analýzu inštitútu slobodného prístupu k informáciám podľa osobitnej právnej úpravy ústavného zákona o ochrane verejného záujmu, ktorý predstavuje na úseku sprístupňovania a zverejňovania informácií vo vzťahu k zákonu o slobode informácií osobitnú právnu úpravu, pri uplatnení všeobecnej interpretačnej zásady „Lex specialis derogat legi generali.“ Nutnosť existencie osobitnej prísnejšej úpravy slobodného prístupu k vybraným informáciám týkajúcich sa verejných funkcionárov je determinovaná skutočnosťou, že všetkých

IV. PRÁVO NA INFORMÁCIE

IV.6 Osobitný režim slobodného prístupu k informáciám podľa ústavného zákona č. 357/2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov

verejných funkcionárov verejnej správy podľa ústavného zákona o ochrane verejného záujmu môžeme zaradiť pod pojem tzv. „public figure” (osoby verejne známej), a ako také musia zniesť vyššiu mieru spoločenskej kontroly.

Resume

Post is the legal-theoretical analysis institute freedom of information under the legislation specific constitutional law on the protection of the public interest, which represents the area of accessing and disclosure in relation to the Law on Freedom of Information specific legislation in the application of general interpretative principle 'lex specialis derogat legi generali. "the need for stricter regulation of the existence of special free access to selected information concerning public officials is determined by the fact that all public officials of public administration under the constitutional law on the protection of the public interest can be included under the concept of so-called. "Public figure" (the person publicly known), and as such, must bear a greater degree of social control.

Sloboda prejavu a jej limity - IV. ústavné dni

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Odborné poradenstvo: Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

<http://www.upjs.sk/pracoviska/univerzitna-kniznica>

Rok vydania: 2016

Náklad: 300

Rozsah strán: 286

Rozsah: 19,65 AH

Vydanie: prvé

Tlač: EQUILIBRIA, s. r. o.

ISBN 978-80-8152-392-2

ISBN 978-80-8152-392-2

9 788081 523922